

DİVAN İLMÎ ARAŞTIRMA
MÜESSESESİ YAYINLARI
Seri : II. 1

HADÎSLERLE

Hz. Peygamber ve Eshabının Yaşadığı

MÜSLÜMANLIK

Cilt : IV

M. YUSUF KÂNDEHLEVİ

Mütercimler :
Ahmet M. BÜYÜKÇINAR
A. Ömer TEKİN **Mustafa YALÇIN**

İstanbul — 1976

İÇİNDEKİLER

ONBİRİNCİ BÖLÜM
İMAN

ONİKİNCİ BÖLÜM
NAMAZ CEMAAT VE CÂMİ

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İLİM

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZİKİR

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

DUÂ

ONBİRİNCİ BÖLÜM

İMAN

«Ey İman edenler, Allah'a Rasûlüne, Rasûlüne indirdiği kitaba, daha önce indirdiği kitaplara inanın. Allah'a, Meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine ,ahiret gününe inanmayarak inkâr edenler sapıklığın en koyusuna düşmüş olurlar.»

(Nisa, 136)

GİRİŞ

İnanmak, iman etmek, yüce bir varlığa bağlanmak, insanın yaratılışından, tabiatından doğan bir ihtiyaçtır. Kâinattaki bütün varlıklara üstün olmasına rağmen, insan, kendisinde hissettiği aczi, yüce, sonsuz, kâmil bir varlığa bağlanmakla telâfi etmektedir. Allah'a bağlı olmayanların uydurdukları tanrılara, hurafelere, ideolojilere, sistemlere veya şahıslara bağlı olmaları, onlara inanmaları, insanların bir şeye inanmak ihtiyacının vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Felâketler, feci kazalar, sıkıntılar, böyle insanlarda, tanrıya hem de bir tek tanrıya inanmanın sonsuz bir varlığa bağlanmanın gerektiği duygusunu uyandırmakta; onların hidayete ermesine vesile olmaktadır. Bilgileri safsatadan uzak ve belli fikirlere şartlanmıyan alimlerin ilimleri de kendilerini, bir tek sonsuz, yüce kudretli, herşeyi bilen, duyan, işiten bir varlığa inanmaya yöneltmektedir.

Küçük çocukların anne ve babalarına olan inançları, büyümeleriyle ters orantılı olarak zayıflamakta, onların yerini başkaları, başkaların yerini de Allah inancı almaktadır.

İman, insanın güç, güven itimad kaynağıdır. En büyük dayanağı ve sığınağıdır. İnanan insanlar, en büyük maddî güçten daha güçlüdürler. İnanan insanın önüde hiçbir şey dayanmaz. İnanan insan gözünü budaktan esirgemez. Korku nedir, bilmez. İnanan bir insan, inanmayanların beşine, onuna, yüzüne tümüne bedeldir.

İslâm dini, iman esaslarını en güzel şekilde ortaya koymuştur: Allah'ın varlığına, birliğine, zatına ve sıfatlarına; Meleklerine, kitaplara, Peygamberlere, kaza ve kadere, kabirde olacaklara, kıyamette hesaba, cennete ve cehenneme, şefaate, Allah'ın vaadlerinin mutlaka gerçekleşeceğine, Rasûlüllah'ın haber verdiklerinin olacağına, işlenen iyi ve kötü amellerin karşılıksız bırakılmayacağına inanılması gerektiğini bildirmiştir.

İslâmın ortaya koyduğu iman esasları, hem dünyada hem ahirette insanları mutlu eder. Ancak imanın keyfiyeti önemlidir. Allah'ın emirleri karşısında kılı kıpırdamayan; cesetten farksız olan mü'minlerin imanından; melekleri alaya alan, Allah'ın kitabına eskimiş gözüyle bakanların imanından; öbür alemde hesaba çekileceğini unutup, her türlü kö-

tülüğü işleyenin imanından; Allah'ın vaadlerine inanmayanların imanından bahsetmek mümkün değildir. Mü'minler caddeyi geçerken arabalara çiğnenmemek için dikkat sarfeden insan kadar dikkatli olmadıkça, inanmış sayılmazlar. Allah'a celâl ve cemal sıfatlarıyla görüyormuşcasına iman etmeyen, peygamberine, kendi öz canından daha fazla severek inanmayan; ahiretin varlığında tereddüdü olan veya bunların gereklerini yerine getirmeyenin adı mü'min bile olsa, imanını tazelemesi gerekir. Allah'a, Allah'ın vaadlerine, meleklerine, kitaplarına, kaza ve kadere, cennete ve cehenneme imanı, tecrübe ve müşahedelerimize imanımızdan daha üstün tutmadıkça bunlara iman etmiş sayılmayız. Belki tecrübe ve müşahadelerimizde yanılmış olabiliriz. Allah'ın bildirdiklerinde, onun ilminde asla hata ve yanılgı yoktur.

Günümüz müslümanlarının problemi herşeyden önce iman problemidir. Adı müslüman olanla, islâmı yaşadığını sananların problemi aynıdır. Her ikisinin de imanında eksiklik vardır.

O halde Hz. Peygamber ve eshabının yolunda olabilmek için, her şeyden önce onlar gibi imana sahib olmalıyız, imanımızı tazelemeliyiz.

İMANIN BÜYÜKLÜĞÜ

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah'ın etrafında oturuyorduk. **Ebû Bekir** ve **Ömer** de vardı. Bir ara Allah'ın Rasûlü yanımızdan ayrıldı ve geri dönmekte gecikti. Başına bir kötülük gelmesinden korktuk. Hemen kalktık. Endişelenenlerin ilki bendim. Rasûlullah'ı aramak için çıktım. **Ensar**'dan **Neccaroğullarının** bahçesine kadar geldim. Girecek bir kapısını bulurum ümidile bahçe etrafında dolaştımsa da, bulamadım. Derken bir kuyu suyunun bir kanaldan bahçenin içine doğru aktığını görünce, hemen bir tilki gibi dizüstü gelerek kanaldan içeri girdim ve Rasûlullah'ın yanına geldim. Bana:

« — **Ebû Hüreyre**, sen misin?» diye sordu. Ben:

« — Evet ey Allah'ın Rasûlü» dedim.

« — Ne bu hal?» dedi.

« — Yanımızda idin. Kalkıp gittin ve geciktin. Biz de, senin başına bir iş gelmesinden endişelendik. İlk olarak da ben endişelendim. Hemen bu bahçeye geldim ve tilki gibi delikten içeriye girdim. Ötekiler de geliyorlar.» dedim. Bana:

« — **Ebû Hüreyre**» dedi, ayakkabılarını vererek:

« — Şu iki ayakkabımı götür, dışarda bütün kalbiyle Allah'tan başka Tanrı olmadığına şehâdet eden kimi görürsen onu cennetle müjdele» buyurdu. İlk karşılaştığım kimse **Ömer**'di. Bana:

« — Nedir bu ayakkabılar, **Ebû Hüreyre**?» diye sordu.

« — Rasûlullah'ın ayakkabıları. Onları benimle yolladı ve bütün kalbile Allah'tan başka hiçbir tanrı olmadığına şehâdet eden kime rastlarsam onu cennetle müjdelememi söyledi.» dedim. **Ömer** eliyle göğsüme öyle bir vurdu ki, yere düştüm.

« — Dön geri ya **Ebû Hüreyre**!» dedi. Ben de Rasûlullah'ın yanına döndüm. Neredeyse ağlayacaktım. **Ömer** de beni takip etmiş, arkamdan geliyormuş. Rasûlullah:

« — Nen var **Ebû Hüreyre**?» diye sordu. Ben de **Ömer**'e rastladığımı, ona haberi müjdelediğimi, fakat **Ömer**'in göğsüme vurduğunu, yere

düştüğümü ve bana «geri dön» dediğini haber verdim. Allah'ın Rasûlü **Ömer**'e dönerek:

« — Niçin böyle yaptın ya **Ömer**?» dedi. **Ömer**:

« — Anam babam sana kurban olsun ey Allah'ın Rasûlü, sen ayakkabılarınla, **Ebû Hüreyre**'yi bütün kalbile Allah'tan başka hiçbir Tanrı olmadığına şehâdet eden kime rastlarsa, onu cennetle müjdelemesi için mi gönderdin?» dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Evet» diye cevap verdi.» **Ömer**:

« — Ey Allah'ın Râsûlü böyle yapmayınız. Zira ben insanların buna güvenerek salih amel işlemeyi terketmelerinden korkarım. Bırakın salih amel işlesinler.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) da:

« — Peki!» buyurdu. [1]

Ebû Zer (r.a) anlatıyor: Bir gece dışarı çıkmıştım. Baktım Rasûlullah yalnız başına yürüyordu. Yanında kimse yoktu. Herhalde başka birinin yanında olmasını istemiyor diye düşündüm. Ve ben de alaca karanlıkta yürümeye başladım. Birden geri dönünce beni gördü.

« — Kim o?» dedi.

« — **Ebû Zer**! Uğrunda canım feda olsun.» diye cevap verdim.

« — Gel **Ebû Zer**..» buyurdu. Onunla birlikte bir müddet yürüdüm. Bu defa:

«Otur şuraya!» diyerek, beni, çevresi taşlarla kaplı geniş düz bir yere oturttu, ve:

« — Ben dönünceye kadar burada otur.» buyurdu. Siyah taşlarla kaplı bir arazide yürümeye başladı. Nihâyet onu gözden kaybettim. Yerimde bir hayli bekledim. Bir müddet sonra gelirken onun şöyle dediğini işittim: «Zina bile yapsa. hırsızlık da etse..» Yanıma gelince, artık sabredemedim.

« — Ey Allah'ın Rasûlü, kurbanın olayım! Taşlı yerde kendisile konuştuğun kimdi? Sana cevap veren hiç bir kimseyi köremedim.» dedim.

« — Bu **Cibril**'di. Bana kara taşlı yerde göründü ve Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen kimsenin cennete gireceğini ümmetine müjdele!» dedi. Ben Ey **Cibril**, hırsızlık yapsada, zina etse de mi? diye sordum. Evet dedi.» Bu defa ben:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, gerçekten hırsızlık yapsa, zina etse de mi? dedim,

« — Evet, hattâ şarap bile içse.» buyurdu.[2]

Enes (r.a.) anlatıyor: Bir gün **Alkama b. Ulâse** isminde ihtiyar bir bedevî Peygamber (s.a.v.)'e gelerek:

[1] **Müslim; Cem'ul Fevâid 1/7**

[2] **Buharî, Müslim; Cem'ul-Fevâid 1/7; Tirmizi**

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ben ihtiyar bir adamım. Bundan sonra Kur'an öğrenemem. Fakat ben, Allah'tan başka hiçbir Tanrı olmadığına ve **Muhammed'in** onun kulu ve Rasûlü olduğuna bütün kalbimle şehâdet ediyorum.» dedi. İhtiyar dönüp gittikten sonra Peygamber (s.a.v.):

«— Arkadaşınız çok anlayışlıdır.» buyurdu.[3]

Osman b. Affan (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: «Bir söz biliyorum ki, onu bütün kalbiyle söyleyen kimseye cehennem haram kılınmıştır.»

Ömer b. Hattab da:

«— Sana o sözün ne olduğunu haber vereyim mi? O, Allah Tealânın **Muhammed'i** ve eshabını söylemekle mecbur tuttuğu kelime-i şehadettir. Bu, **Muhammed'in** amcası **Ebû Talibe** ölümü esnâsında söyletmek istediği, **eşhedü enla ilâhe illallah»** sözleridir.» dedi[4]

Ya'lâ b. Şeddat anlatıyor: **Ebû Şeddat** (r.a.) bana şunları anlattı: **Ubâde b. Sâmit** de onu tasdik etti: Bir defasında Peygamber (s.a.v.) ile beraberdik. **Ehl-i kitabı** kastederek:

«— Aranızda yabancı var mı?» diye sordu.

«— Hayır, ey Allah'ın Rasûlü!» dedik. Bunun üzerine kapının kapanmasını emrederek şöyle buyurdu:

«— Ellerinizi kaldırın ve **lâ ilâhe illâllah** deyin. Biz de ellerimizi bir müddet kaldırdık. Sonra Peygamber (s.a.v.) elini indirerek:

«— Elhamdülillah. Allah'ım ,sen beni bu sözle gönderdin. Bana onu emrettin ve onu söyleyene cenneti vadettin. Sen sözünden dönmezsin.» diye dua etti. sonra da:

«— Müjde! Allah sizin bütün günahlarınızı affetti.» buyurdu.[5]

Rifaat'ül-Cühenî (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) ile birlikte **Kâdîd'e** kadar gelmiştik. Burada bazıları, ailelerinin yanına dönmeleri için Resûlullah'tan izin isteğinde bulundular. Daha sonra Peygamber (s.a.v.) ayağa kalktı. Allah'a hümd-ü senâ ettikten sonra:

«— Allah'ın Rasûlünü yalnız bırakmak isteyenlere de ne oluyor?» buyurdu. Bu söz üzerine herkes ağladı. İçlerinden birisi Allah'a hamdederek, güzel bir konuşma yaptı. Ve:

«— Bundan sonra izin isteyen aptaldır.» dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz:

«— Allah'ın huzurunda, Allah'tan başka tanrı olmadığını ve benim de Allah'ın Rasûlü olduğumu bütün kalbile tasdik ederek ölen her kulun mutlaka cennete gireceğine şahitlik ederim.» buyurdu ve devamla:

3 **İbn-i Asâkir; Kenz'ül-Ummal 1/70; Haraiti; Dareketnl; İsâbe 2/503**

4 **Müsned-i Ahed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevaid, 1/15; Ebû Yâ'lâ; İbn-i Huzeyme; İbn-i Hıbban; Beyhakî; Kenz'ül-Ummal, 1/74.**

5 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâid, 1/19; Taberânî; Bezzar.**

« — And olsun ki Rabbim bana ümmetimden yetmiş bin kişinin hesabsız, azabsız cennete gireceğini vaadetti. Ben oraya sadece sizlerden, ecdadınızdan, hanımlarınızdan ve çocuklarınızdan salih amel işleyenlerin girmelerini temennî ederim.» dedi.[6]

Enes (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) birgün:

« — Ey filan, sen şöyle şöyle yaptın.» dedi. Adam ise:

« — Hayır, kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki ben böyle yapmadım.» dedi. Oysa Allah'ın Rasûlü, bu adamın o işi yaptığını gayet iyi biliyordu. İddiasını birkaç defa tekrarladı ve aynı cevabı aldı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

« — Allah'tan başka tanrı olmadığını tasdik etmen yaptığın işe keffâret oldu.» buyurdu.[7]

Ebû Mûsâ (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Cehennemlikler ve Allah'ın dilediği müslümanlar cehennemde toplanınca, kâfirler müslümanlara:

« — Sizler müslüman değil miydiniz?» derler. Onlar:

« — Müslümandık!» diye cevap verirler. Kâfirler:

« — Peki, İslâm size fayda vermedide mi burada bizim yanımızdasınız?» diye sorarlar Müslümanlar:

« — Bir takım günahlarımız vardı. Bu sebeple cehenneme atıldık.» diye cevap verirler.

Allah onların bu konuşmalarını işitir ve cehennemdeki müslümanların çıkarılmasını emreder. Onlar cehennemden çıkarılırlar. Kâfirler bunu görünce:

« — Keşke biz de müslüman olsaydık da, onlar gibi biz de burdan çıksaydık! derler.»

Ebû Mûsâ devamla Peygamber (s.a.v.)'in şu âyetleri okuduğunu söyler:

«Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım: Elif! Lâm! Râ! Bunlar kitabın ve apaçık Kur'ân'ın âyetleridir. İnkâr edenler müslüman olmayı o gün ne kadar arzu ederlerdi..»[8]

Enes (r.a.)'den: **«Lâ ilâhe illallah»** diyen bir grup insan günahlarından ötürü cehenneme girerler. **Lât** ve **Uzzâya** tapan putperestler onlara:

[6] **Mecme'uz-Zevâid, 1/20; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-ü Mâce; Darimî; İbn-i Hüzeyme; İbn-ü Hıbban; Taberânî; Kenz'ül-Ummal, 5/287.**

[7] **Mecme'üz-Zevâid, 10/83; Bezzar; Ebû Yâ'lâ; Taberanî; İbn-i Hacer-el-Askalanî.**

[8] **Taberânî; Hıcr 1-2**

«— Allah'tan başka tanrı yoktur demeniz size bir fayda vermedi ki siz de bizimle birlikte cehennemdesiniz!» derler.

Allah onların bu sözüne kızar, müslümanlar, cehennemden çıkararak hayat ırmağına atar. Ayın husuftan kurtulduğu gibi onlar da yanıklarından kurtulurlar. Cennete girerler ve orada kendilerine «cehennemlikler» diye isim verilir.[9]

Ebû Saîd-i Hudrî'den gelen bir başka rivayette şu ilâve vardır: ... Bunlara yüzlerindeki siyah yanık izleri sebebi ile cennette «cehennemlikler» diye isim verilir. Bunun üzerine onlar:

«— Ya Rabbi! Bu lekeleri bizden kaldır» diye yalvarırlar. Allah Tealâ da onlara cennetteki nehirlerden birinde yıkanmalarını emreder. Yıkanırlar, hem yanık izlerinden hem de böyle çağrılmaktan kurtulurlar.[10]

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Kumaşın renginin silindiği gibi İslâm da ortadan silinecek. Oruç nedir, sadaka nedir, ibâdet nedir bilinmeyecek. Allah teâlânın kitabı bir gecede kaldırılacak ve yeryüzünde bir tek Kur'an âyeti bile kalmayacak.[11] Geriye sadece yaşlı kadın ve erkekler kalacak, onlar da:

«— Bizler babalarımızın «**lâ ilâhe illallah**» dediklerini işitirdik. Biz de öyle söyleriz.» diyecekler.»

Huzeyfe bunu anlatırken **Sıla** isimli bir ravî: Oruç, sadaka ve ibâdetin ne olduğunu bilmedikten sonra **Lâ ilâhe illâllah** demenin onlara bir faydası dokunmaz ki..!» der.

Huzeyfe bu söz üzerine yüzünü ondan çevirir. **Sılâ** üç defa aynı şeyleri söyler. **Huzeyfe** üçüncüsünde dönerek:

«— Ey **Sılâ**! bu söz onları cehennemden kurtarır, cehennemden kurtarır, cehennemden kurtarır!» der.[12]

Ali (k.v.)'den: İnsanların en üstünü ve Allah'ı en iyi bileni, «**lâ ilâhe illallah**' diyenlere en çok saygı ve sevgi gösterendir[13]

Sâlim b. Ebû Cad'd'dan: **Ebûdderda**'ya (r.a.):

«— **Sa'd b. Münebbih**'in babası yüz köle azad etmiş!» denir. O da:

«— Bir insanın yüz köle azad etmesi muhakkak büyük şeydir. Eğer istersen ben sana bundan daha üstününü haber vereyim: Gece ve gündüz

9 **Taberânî**
10 **İbn-i Kesîr 2/546**
11 Yani, tek bir âyetle dahi amel eden kimse kalmayacak.
12 **Müstedrek 4/545.**
13 **Hılye; Kenz'ül Ummal; 1/76**

hiçbir zaman imanda tereddüt etme; Allah teâlanın zikrini dilinden düşürme!» der.[14]

İbn-i Mes'ud'dan: Allah rızkı aranızda taksim ettiği gibi ahlâkıda aranızda taksim etmiştir. Allah serveti, sevdiğine de, sevmediğine de verir. İmanı ise ancak sevdiğine verir. Allah birini sevdi mi ona imânı verir. Artık kim malını infak etmekte cimrilik gösteriyor, düşmanla çarpışmaktan korkuyor, gecelerini ihyâ edemiyorsa, çokca **«lâ ilâhe illallah»**, **«Allahûekber»**, **«Elhamdülillah»** ve **«Sübhanallah»** desin. [15]

14 **Hılye 1/219; İbn-i Ebiddünyâ; Tergîb, 3/55**
15 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/90; Münzirî, Tergîb, 3/95.**

ZİKİR MECLİSLERİ

Enes b. Mâlik (r.a) anlatıyor: **Abdullah b. Revaha** Peygamber'in eshabından birine rastladığı zaman ona:

« — Gel biraz Allah'ı zikredelim.» Yine bir defasında bu sözleri adamın birisine söyledi. Adam buna kızarak Peygamber'e geldi ve:

« — Ey Allah'ın Rasûlü! **İbn-i Revahaya** bak! Senin telkin ettiğin imân yerine gel, biraz zikir edelim diyor.» dedi. Bunun üzrine Peygamber (s.a.v.):

« — Allah **İbn-i Revaha'**nın hayrını versin. Zira o, meleklerin bile imrendiği zikr meclislerini seviyor.» buyurdu.[16]

Atâ b. Vesan anlatıyor: **Abdullah b. Revaha bir arkadaşına:**

« — Gel biraz iman edelim.» dedi. Arkadaşı ise:

« — Mü'min değil miyiz de, yeniden iman edeceğiz?» diye sordu. **Abdullah:**

« — Yok canım, Allah'ı zikredip, imanımızı kuvvetlendirelim, demek istedim» dedi.[17]

Şüreyh b. Ubeyd'dan: **Abdullah b. Revaha** arkadaşlarından birinin elinden tutarak:

« — Gel biraz zikredelim, zikr meclisinde oturalım.» derdi.[18]

Ebûddardâ,dan: Abdullah b. Revaha elimden tutar ve: «Gel seninle biraz zikir yapalım. Zira kalp, beraber zikrederken, kaynayan kazandan daha çabuk coşar.» derdi. [19]

Yine **Ebû Derdâ'**dan: **Abdullah b. Revaha** benimle karşılaştığı zaman:

« — Ey **Uveymir,** oturda biraz zikir yapalım.» derdi. Böylece oturup, bir müddet zikr yapardık. Sonra şöyle derdi:

« — Bu iman meclisidir. İman giyince çıkardığın, çıkarınca giydi-

16 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tergib. 3/63; Bidâye, 4/258; Beyhakî.**
17 **Beyhakî.**
18 **Le'lekâî.**
19 **Teyalîsî.**

ğin gömleğine benzer. Kalp, zikr meclislerinde kaynayan bir kazandan daha çabuk çoşar.»[20]

Ebû Zer anlatıyor: **Ömer**, arkadaşlarından bir veya ikisinin ellerinden tutar ve;

« — Bizimle gel de imanımızı artıralım, kuvvetlendirelim» derdi. Ve Allah'ı zikre dalarlardı.[21] **Esved b. Hilâl**'den: **Muazla** (r.a.) yürüyorduk, bize:

« — Oturalım da biraz iman edelim. (Zikir yapalım)» dedi.[22]

20 **İbn-i Asâkir**
21 **İbn-i Ebî Şeybe; Le'lekâî; Kenz'ül Ummal**, 1/207
22 **Hılye**, 1/235

İMANIN YENİLENMESİ

Ebû Hüreyre'den: Peygamber (s.a.v.):

« — İmanınızı yenileyin» buyurdu. Sahabe:

« — Ey Allah'ın Rasûlü! İmanımızı nasıl yenileriz?» diye sorunca:

« — Çok çok **Lâ ilâhe illallah** deyin.» buyurdu.[23]

İMÂNIN TECRÜBE VE MÜŞAHADEYE ÜSTÜNLÜĞÜ

Ebû Saîd el-Hudrî anlatıyor: Peygamber (s.a.v.)'e bir adam gelerek:

« — Kardeşim ishal oldu, ne yapayım?» diye sordu. Peygamber (s.-a.v.):

« — Bal şerbeti içir!» buyurdu. Adam gitti. Kardeşine bal şerbeti içirdi ve geri gelerek:

« — Ey Allah'ın Rasûlü! Ona bal şerbeti içirdim ama, bu onun ishalini artırmaktan başka bir işe yaramadı.» dedi. Peygamber (s.a.v.) adama:

« — Git ve ona bal şerbeti içir!» buyurdu. Adam tekrar gitti. Rasûlullah'ın (s.a.v.) dediğini yaptı ve geri gelerek:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, bal yine ishalini artırdı.» dedi. Bu defa Peygamber (s.a.v.):

« — Allah kelâmında yalan yoktur.[24] Kusur kardeşinin karnında. Git ve ona bal şerbeti içir.» buyurdu. Adam bu defa da bal şerbeti içirince kardeşi iyi oldu..[25]

Abdullah b. Mes'ud'un (r.a.) karısı **Zeyneb**'den: **Abdullah b. Mes'ud** işinden evine dönerken kapıda durur, hoşlanmadığı bir şeyi görmemek için öksürür veya ses çıkarırdı. Yine bir gün gelerek kapıyı çaldı ve öksürdü. O sırada yanımda bana efsun yapan bir ihtiyar adam vardı. He-

[23] **Taberânî; Müsned-i Ahmed; Mecmaüz-Zevâid, 1/82; Tergîb, 3/75**

[24] **Nahl** suresinin 69. âyetine telmih vardır.

[25] **Müslim; Buharî; İbn-i Kesîr, 2/575.**

men onu sedirin altına sakladım. **Abdullah** odaya girerek yanıma oturunca, boynumdaki ipi gördü.

« — Nedir bu?» diye sordu. Ben:

« — Okunmuş bir ip.» dedim. Bunun üzerine boynumdan ipi alarak, kopardı. Sonra da şöyle dedi:

« — **Abdullah**'ın ailesinin şirke yaklaşmaması gerekir.» Ben Allah'ın Resulü'nün: Efsun, nazar boncuğu ve muska kullanmak şirktir. buyurduğunu işitmiştim.» dedi. Ben:

« — Bunun niçin söylüyorsun. Benim gözüm seyirdiği zaman, filan yahudiye giderdim. O da bana efsun yapardı da, gözüm düzelmez miydi?» dedim. Bu defa **Abdullah**:

« — Bu şeytanın işidir. Elile gözünü rahatsız ediyordu, efsun yaptığı zaman da elini çekiyordu. Şimdi ise Resûlullah'ın öğrettiği şu duayı okuman kâfidir: «Ey insanların Rabbı, bu hastalığı kaldır. Şifa veren sensin. Hiçbir hastalığı bırakmayan senin şifandan başka şifâ yoktur.» [26]

İkrime anlatıyor: **Abdullah b. Revaha** karısının yanında yatıyordu. Sonra kalkarak, yan odada bulunan câriyesinin yanına gitti ve onunla yattı. Bir ara karısı korkmuştu. Kocasını yanında bulamayınca, yataktan kalkıp odadan çıktı. Onu cariyesiyle yatarken gördü. Bunun üzerine hemen odasına döndü ve bir ustura alarak cariyenin odasına doğru yürüdü. Bu esnada **Abdullah** da işini bitirmiş, odadan çıkıyordu, karısıyla karşılaştı. Elindeki usturayı görünce:

« — Ne oluyor?» dedi. Karısı:

« — Daha ne olsun?!» diye çıkıştı: Eğer seni cariyenin yanında iken gördüğümde yetişebilseydim, şu usturayı iki küreğinin ortasına indirecektim.

« — Beni nerede gördün ki?»

« — Seni cariyenin yanında gördüm.»

« — Hayır,sen beni görmedin! Unutma ki Peygamber (s.a.v.) bizi cünüb iken Kur'an okumaktan menetti.

« — Madem cünüb değilsin, öyle ise Kur'an oku!» Bunun üzerine **Abdullah** da şu şiiri okudu:

«Allah'ın Rasûlü bize, güneşin tan yerinden parlak bir şekilde doğduğu gibi Kur'an-ı okuyarak geldi. O, sapıklıktan sonra hidâyeti getirdi. Onun söylediği her şeyin gerçek olduğunda asla şüphemiz yoktur. Müşrikler, yataklarında yan gelip yatarlarken ,onun, yatağında yan tarafı ağrımaktaydı.» Bu mısraları Kur'an zanneden karısı:

[26] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Kesir, 2/494**

«Allah'a inanıyor gözüme inanmıyorum, dedi. Daha sonra **Abdullah** Peygamber (s.a.v.)'e gelerek bu olayı anlatınca, Peygamber (s.a.v.) azı dişleri gözükecek şekilde güldü.[27]

Habîb b Ebû Sabit anlatıyor: **Ebû Vâil'e** gelerek ona bazı şeyler sordum. Bana şunları anlattı: **Sıffiyn Savaşında** idik. Adamın birisi:

« — Allah'ın Kitabı'na dâvet edilenleri gördün mü?» diye sordu. **Ali b. Ebû Talip** cevaben:

«Evet.» dedi. Bunun üzerine **Sehl b. Huneyf** (r.a.):

« — Siz kendinize bakın. Biz **Hudeybiye sulhüne** de şahit olduk. Şayet bir savaş daha olursa, yine savaşırız. **Hudeybiyede** andlaşma imzalanınca **Hz. Ömer** (r.a.) Hz. Peygamber'e: Bizler hak, onlar batıl yolda değiller mi? Bizden öldürülenler cennette, onlarınki ise cehennemde değil mi? demişti. Hz. Peygamber de: Evet, deyince bu defa **Ömer:** Peki niçin dinimiz hususunda onlara taviz veriyoruz ve Allah aramızda hüküm vermeden geri dönüyoruz?» demişti. Peygamber (s.a.v.) de ona: «Ey **Hattab'ın oğlu!** Ben Allah'ın Rasûlüyüm. Ve Allah beni asla himâyesiz bırakmayacaktır.» cevabını verince **Ömer** (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'in yanından kızgın olarak ayrılmıştı. Fakat duramayıp **Ebû Bekr'in** yanına vararak: Ey **Ebû Bekr!** Biz doğru, onlar yanlış yolda değil mi?! demişti **Ebû Bekir: Ey Hattab'ın oğlu,** O, Allah'ın Rasûlüdür, Allah onu mutlaka himâye eder.» diye cevap vermiş ve bu olay üzerine **Fetih suresi** nazil olmuştu.[28]

Misver b. Mahreme ve **Mervan** anlatıyorlar: Ebû Cendel gelerek:

« — Ey Müslümanlar, Müslüman olarak geldim, müşriklere mi teslim ediliyorum? Bana yapılanları görmüyor musunuz?» dedi. **Cendel,** Allah yolunda ağır işkencelere maruz kalmıştı. Bunun üzerine **Hz. Ömer:** Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve ona:

« — Sen gerçekten Allah'ın Peygamber'i değil misin?» dedi. Hz. Peygamber:

« — Evet» diye cevap verdi. Bu defa **Ömer** (r.a.):

« — Peki onlar yanlış, biz doğru yolda değil miyiz?» dedi.

« — Evet» dedi.

« — O halde niçin dinimiz hususunda onlara taviz veriyoruz?» dedi. Hz. Peygamber:

« — Ben Allah'ın Rasûlüyüm, O'na isyan edemem, O da bana yardım eder.» buyurdu.

27 **Darekutni:** 44; **Muğni:** s. 45;

28 Bu olayla anlatılmak istenen, ilk bakışta **Hudeybiye** musalahasının (anlaşma) müslümanların aleyhine, fakat gerçekte ise müslümanların lehine olduğu ve dolayısıyle zahire aldanılmaması gerektiğidir.

« — Hani sen bize **Mekke**'ye gidip **Kâbe**'yi tavaf edeceğimizi söylemiştin?» dedi.

« — Evet ama, ben sana bu sene **Kâbe**'yi tavaf edeceğimizi söylemiş miydim?» buyurdu. **Ömer** (r.a.): «Hayır, deyince:

« — Sen, **Kâbe**'ye gidecek ve tavaf edeceksin.» buyurdu. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.) **Ebû Bekr**'in yanına gitti. Ona:

« — Ya **Ebû Bekr**! Bu **Allah**'ın gerçek peygamberi değil mi?» dedi. O da:

« — Şüphen mi var?» dedi.

« — Biz hak onlar ise batıl yolda değiller mi?» dedi.

« — Tabî.» dedi.

« — Peki niçin dinimiz hususunda onlara taviz veriyoruz?» dedi.

« — Be adam! O Allah'ın Rasûlüdür. Rabbine karşı gelmez. Rabbı ona yardım eder. O da Rabbının emirlerini eksiksiz yerine getirir. Allah'a yemin ederim ki o isabetli hareket eder.» dedi.

« — Peki bize, **Kâbeye** gidip orayı tavaf edeceğimizi haber vermemiş miydi?»dedi.

« — Vermişti, fakat sana, bu sene oraya gideceğini söylemiş miydi?» dedi.

« — Hayır.» dedi.

« — O halde mutlaka **Mekke**'ye gidip **Kâbeyi** tavaf edeceksin!» dedi. **Hz. Ömer**:

« — İşte ben bu hadise sebebi ile birçok işler yaptım.» der.[29]

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.)'in **Hudeybiye** dönüşünden sonra: **«Allah senin işlemiş ve işleyecek olduğun günahlarını affetti.»** âyeti inince Rasûlullah (s.a.v.):

« — Bana bu gece, dünyadaki her şeyden daha değerli olan bir âyet geldi.» buyurarak, inen âyeti okudu. Sahabe:

« — Gözünüz aydın ey Allah'ın Rasûlü! Allah sana nasıl muamele edeceğini belirtti. Acaba bize nasıl muamele edecek?» diye sordu. Bunun üzerine de şu âyet indi: **«Allah erkek ve kadın mü'minlere, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokmak, orada ebedî olarak bırakmak ve günahlarını affetmek için cihâdı emretti. Bu Allah katında büyük bir kazançtır.»**[30]

Enes anlatıyor: Rasûlullah'ın **Hudeybiye** dönüşünde **Feth süresi** nazil olmuştu. Kâfirler, müslümanların **Mekke**'ye gitmelerine mani olmuşlar, bu yüzden de halk kurbanlarını **Hudeybiyede** kesmişti. Sahâbe çok üzgündü. Rasûlullah:

29 **Buharî; Müslim, Nesaî; İbn-i Kesîr 4/200**

30 **Feth 12; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Buharî; Müslim; İbn-i Kesîr 4/183; İbn-i Cerîr 26/44.**

« — Bana, dünyadaki her şeyden daha değerli bir âyet indi» diyerek Şu âyetleri okudu: **«Biz sana apaçık bir feth ihsan ettik. Ey Muhammed! Allah senin işlemiş ve işleyecek olduğun günahlarını affedip üzerindeki nimetini tamamlamak, ve seni dosdoğru yola iletmek; sana parlak bir zafer kazandırmak için bunu yaptı.»**[31]

Bunun üzerine ashâb, Rasûlullah'a:

« — Gözün aydın.» dediler.[32]

Mücemmî b. Câriye el-Ansarî (r.a.)'den -Kurrâlardan biridir.-: **Hudeybiye** anlaşmasını yapmıştık. Dönüşte halk develerini götürürlerken birbirlerine:

« — Ne oluyor bu halka?» diye soruyor, bir kısmı da:

« — Rasûlullah'a vahy geldi. Biz de hemen yola çıktık. Yolda **Küra'ül-Gamîm** de bineğinin üzerinde Rasûlullah'a rastladık. Çevresine toplanan halka: **«Biz sana apaçık bir zafer ihsan ettik...»**[33] âyetlerini okuyordu. Ashabdan birisi:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, bu bir zafer midir?» diye sordu.

«**Muhammed**'in hayatı elinde olan Allah'a yemin ederim bu bir zaferdir.» buyurdu.[34]

Berâ'dan: Siz bu zaferi **Mekke**'nin fethi olarak kabul ediyorsunuz. **Mekke** zaten fethedilecektir. Biz ise **Hudeybiye** anlaşması esnasında yapılan **Rıdvan biatını** zafer olarak kabul ediyoruz.[35]

Kays b. Haccac anlatıyor: **Mısır** fethedildiği zaman **Amr b. As** buraya vali olmuştu. Haziran ayında **Mısır** halkı **Amr**'a gelerek:

« — Ey kumandan! Bizim **Nil** nehri için yapageldiğimiz bir âdetimiz vardır. Onu yapmazsak, nehir taşmaz.» dediler. **Amr**:

« — Nedir o âdet?» diye sordu.

« — Haziran ayının onikinci günü, evebeyni yanında kalan bâkire bir kıza gelir, anasını babasını razı ettikten sonra, kızı alır, en güzel bir şekilde süsler, sonra da **Nil** Nehri'ne atarız.» dediler. **Amr** ise:

« — İslâmda böyle bir şey olamaz. İslâm kendisinden önceki âdetleri ortadan kaldırmıştır.» diye cevap verdi. Âdetlerini yapamadılar. Haziran ayını beklediler. Nehir taşmadı. Bunun üzerine halk göç etmek isteyince, **Amr, Hz. Ömer**'e bir mektup göndererek durumu anlattı. **Ömer** (r.a.) **Amr**'a gönderdiği mektubunda şöyle diyordu:

« — Böyle yapmakla iyi etmişsin. Sana mektubumun ilişiğinde bir yazı daha gönderiyorum. Onu **Nil Nehri**'ne at.»

31 Feth 1-3
32 Taberî 26/44
33 Feth 1
34 Müsned-i Ahmed; İbn-i Kesîr, 4/183
35 Buharî; İbn-i Kesîr, 4/182; Tefsir-i Taberî, 26/44

Amr, mektubun ilişiğindeki yazıyı **Nil'e** attı. Cumartesi günü sabahı Allah Nili bir gecede 16 arşın yükseltti. Böylece, o güne kadar süregelen Mısır halkının bu âdetini ortadan kaldırdı.[36]

Sehm b. Mincab anlatıyor: **Alâ b. Hadramî** (r.a.) ile birlikte bir savaşa katılmıştık. **Darin'e**[37] kadar geldik. Düşmanla aramızda deniz vardı. **Alâ b. Hadramî:**

« — Ya Alîm, ya Halîm, ya Aliyy ya Azîm[38]! bizler senin kullarınız. Ve senin yolunda düşmanlarla çarpışıyoruz. Allah'ım, bize onların yanına varmamızı sağlayacak bir yol göster!» diye dua etti. Sonra atlarımızı denize sürmemizi emretti. Biz de denize daldık. Öyle ki su atlarımızın eyerlerine bile çıkmıyordu. Nihayet karaya çıkıp düşmanla karşı karşıya geldik.[39]

Ebû Hüneyre'dengelen bir başka rivayette ise şu ilâve vardır: **Kisra'**nın kumandanlarından **İbn-i Mükâbir** bizim böyle denize dalıp geçtiğimizi görünce:

« — Hayır! Vallahi onlarla çarpışmayız!» diyerek gemisine binip İran'a kaçtı.»[40]

Hucr b. Adiy (r.a.) **Kadisiye** savaşında askerlere:

« — Düşmanlarınızla karşı karşıya gelmenize mâni olan şu nehri **-Dicle'**yi- geçmekten sizi yıldıran nedir? Allah Kitabında: **Herkes Allah'ın takdir ettiği ecele uygun olarak Allah'ın izniyle ölür**[41] buyurmaktadır.» dedi. Sonra da **Sa'd b. Ebî Vakkas** atını nehre sürdü. Bunu gören müslümanlar peşinden nehre daldılar. Bu olay karşısında düşmanlar:

« — Vay canına, bunlar insan değil, ifrit!» diyerek, selâmeti kaçmakta buldular.[42]

Muaviye b. Harmel'den: **Havre**, de bir yangın çıkmıştı. **Ömer** (r.a.) **Temim ed-Darî'**ye gelerek:

« — Kalk, şu ateşi söndür!» dedi. **Temim:**

« — Ey mü'minlerin emiri, ben kimim ki, ben neyim ki! Bu yangını söndürebileyim!» diye karşılık verdi. Fakat çok geçmeden onunla beraber kalktı. Ben de onları tâkip ettim. Ateşe doğru yürüdüler. **Temim** ateşi eliyle şöylece topladı. Ateş vadiye doğru çekildi. **Temîm** de ateşin arkasından vadiye girdi. Bunu gören **Ömer** (r.a.):

[36] **Le'lekâi; İbn-i Kesîr Tefsiri,** 3/464; **İbn-i Asakir; Ebu'şşeyh.**
[37] **Basra** Körfezinde bir adanın ismi
[38] Allah'ın isimleri.
[39] **Hılye:** 1/7; **Taberanî; Beyhakî.**
[40] **Hılye** 1/8; **Delâil** 208; **Taberanî; İbn-i Ebûddünya; Beyhakî**
[41] **Âl-i İmran** 145
[42] **Beyhakî**

«— Vallahi gözümle görmesem inanmazdım!» dedi[43] Bahreyn'li **Ebû Sakîne** ashabdan birinden şunları naklediyor: Peygamber (s.a.v.) hendek kazılmasını emrettiği sırada, ortaya büyük bir kaya parçası çıkmış ve sahabenin çalışmasına mâni olmuştu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) ayağa kalkıp ,kazmayı eline aldı. Ridâsını hendeğin bir kenarına bırakarak:

«— **Rabbın doğru ve âdil olarak karar verdi. O'nun hükümlerinde hiçbir değişiklik olamaz. O, her şeyi işitir ve bilir.**»[44] âyetini okuyup kazmayı vurdu. Kayanın üçte bir koptu. Bu esnâda **Selman** da dikilmiş bakıyordu. Peygamber (s.a.v.) in kazmayı vurmasiyle birlikte bir şimşek çakmıştı. Rasûlullah (s.a.v.): «**Rabbın doğru ve âdil olarak karar verdi. O'nun hükümlerinde hiçbir değişiklik olamaz O her şeyi işitir ve bilir.**» âyetini tekrar okuyarak ikinci kazmayı vurdu. Yine bir şimşek çaktı ve kayanın bir parçası daha koptu. **Selmân** bunu da gördü. Peygamber: Rabbın doğru ve âdil olarak karar verdi. **O'nun hükümlerinde hiçbir değişiklik olamaz.O, her şeyi işitir ve bilir.**» âyetini okuyup, üçüncü kazmayı da vurdu. Yine bir şimşek çakarak, kayanın son parçası koptu. Daha sonra hendekten çıkarak, ridâsını omuzuna aldı ve oturdu. **Selmân:**

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Senin kazmayı her vuruşunda bir Şimşek çaktığını gördüm.» dedi. Peygamberimiz:

«— **Selmân** sen bunu gördün mü?» diye sordu. **Selmân:**

«— Seni hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki şimşeği gördüm ey Allah'ın Rasûlü!» dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu.

«— İlk kazmayı vurduğum zaman bana **Kisra'**nın şehirleri bunların çevresi ve daha birçok şehirler gözüktü. Ben onları bizzat gözlerimle gördüm.» Orada hazır bulunan sahabe:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'a dua et de oranın fethini ve ganîmetini bize nasibeylesin. Oraları ellerimizle yıkalım» dediler. Peygamber (s.a.v.) de bunun için dua etti. Ve devamla şöyle buyurdu:

«— Sonra ikinci kazmayı vurdum. Bu defa Kayser'in şehirleri ve çevresindekiler gözüktü. Onları da bizzat gözlerimle gördüm.» Sahabe bu söz karşısında yine:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'a dua et oranın fethini ve ganîmetini de bize nasîb eylesin. Oraları elimizle yakalım.» dediler. Peygamberimiz de dua etti:

«— Daha sonra üçüncü kazmayı vurdum. Bu defa da Habeş şehirleri ve civarlarında bulunan kasabalar gözüktü. Onları bizzat gözlerimle

[43] **Delâil, 212; Beyhakî; Begavî.**
[44] **En'âm: 115**

gördüm. Size dokunmadıkça **Habeşlilere** dokunmayın; **Türkler** de size dokunmadıkça onlara dokunmayın.» buyurdu.[45]

Amr b. Avf el-Müzenî ise şunları anlatıyor: ...Peygamber (s.a.v.) gelerek, **Selmân'ın** elinden kazmayı aldı ve kayaya vurarak bir parça kopardı. Darbe ile birlikte bir de çevreyi aydınlatan bir şimşek çaktı. Öyle ki bu şimşek zifiri karanlık bir gecede yanan bir kandil gibi idi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) zâfer tekbiri getirdi. Müslümanlar da ona iştirak ettiler. Sonra ikinci ve üçüncü kazmayı da bu şekilde vurdu. **Selmân** ve müslümanlar durumu Peygamber (s.a.v.)'e anlatarak, bu nûrun ne olduğunu sordular. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

« — İlk kazmayı vuruşumda bana **Hîre** sarayları ve **Kisrâ'nın** şehirleri göründü. Bunlar adetâ köpek dişleri gibiydiler. **Cibrîl** bana ümmetimin oraları fethedeceğini haber verdi. İkinci kazmayı vuruşumda **Bizans'ın** kızıl sarayları gözüktü. Onlar da âdetâ köpek dişleri gibiydi. **Cebrail,** ümmetimin oraları da fethedeceğini bana haber verdi. Sonra üçüncü defa kazmayı vuruşumda **San'a** sarayları gözüktü. Tıpkı köpek dişleri gibiydiler. **Cebrail** ümmetimin buraları da fethedeceğini bana haber verdi. Müjdeler olsun!» Bunun üzerine müslümanlar bu haberi birbirlerine müjdeleyerek:

« — **Elhamdülillah,** doğru bir vaad dediler. **Hendek Savaşı** sırasında, mü'minler:

« — Bu Allah'ın ve Rasûlünün bize vaadettiği şeydir. Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir.» dediler. Bu onların iman ve sebatını artırdı.[46] Münafıklar ise:

« — **Muhammed** size, **Medîne'**den Hirenin saraylarını, **Kisra'nın** şehislerini gördüğünü, sizin oraları fethedeceğinizi haber veriyor. Siz de bu habere aldanarak hendek kazıyorsunuz. Düşmanlarınızla çarpışacak gücünüz kalmıyor.» deyince, haklarında şu âyet indi: **«Hani münafıklar ve kalplerinde nifak olanlar: Allah ve Rasûlü bize aslı astarı olmayan şeyler vadetti demişlerdi.»**[47]

İbn-i Abbas'tan: Hendek kazılırken ortaya büyük bir kaya parçası çıkmıştı. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Bırakın, ilk kazmayı ben vurayım.» dedi. Kazmayı eline aldı ve **«Bismillah»** diyerek kazmayı vurdu. Kayanın üçte biri koptu. Rasûlullah:

« — **Allahüekber!** Vallahi **Bizans** saraylarını gördüm?» dedi. Sonra ikinci kazmayı vurdu. Kayanın tamamı koptu. Rasûlullah:

[45] **Nesâî; İbn-i Kesîr, Bidâye: 4/102; Ebû Dâvud.**

[46] **Ahzâb 22**

[47] **Ahzab 12; Bidaye 4/100; İbn-i Cerir.**

« — **Allahüekber!** Vallahi **İran** saraylarını da gördüm.» buyurdu. Bunun üzerine münafıklar:

« — Biz burada canımızı kurtaralım diye hendek kazıyoruz. O ise bize **Bizans** ve **İran** saraylarını fethedeceğimizi vaadediyor.» dediler.[48]

Halid b. Velid (r.a.) bir defasında: «Eceli doluncaya kadar hiç kimse ölmez» diyerek zehir içti, fakat hiçbir şey olmadı.[49]

Amr b. Abdulmesîh Araplara:

« — Ey Araplar! Ashaptan herhangi birisi aranızda bulunduğu müddetçe vallahi istediğinizi elde edersiniz.» Hirelilere hitaben de:

« — Bugünler kadar parlak istikballer vadeden hiçbir gün görmedim.» dedi.[50]

Ebû Hüreyre (r.a.) den: **Sabit b. Akram** bana:

« — **Ebû Hüreyre!** Sen orduyu çok görüyor gibisin!» dedi. Ben de:

« — Evet» diye cevap verdim. O:

« — Sen bizimle birlikte **Bedir Savaşı'na** katılmadın, Biz onu sayımızın çokluğuyla kazanmadık.» diye mukabelede bulundu.[51]

Bir gün adamın birisi **Hâlid'e**:

« — Rumlar ne kadar çok! Ama müslümanlar çok az!» deyince, **Hâlid:**

« — Bilâkis Rumlar çok az, müslümanlar daha çok! Zafer kazanan ordu çok sayılır, yenilen ordunun sayısı da azdır. Asker sayısına bakılmaz. Allah'a yemin ederim ki atım Aşkar'ın olmamasını düşmanın da kat kat fazla olmasını istiyorum.» diye cevap verdi.[52]

Ebû Bekr, Amr b. El-As'a gönderdiği bir mektubunda şöyle demişti:

«... Bana gönderdiğin mektubunda, Rumların çok sayıda asker topladığından bahsediyorsun. Allah Peygamberle beraberken bize sayımızın ve ordumuzun çokluğu sebebiyle zafer kazandırmadı. Biz Peygamber (s.a.v.) ile birlikte savaşırken, yanımızda sadece iki atımız vardı ve biz develere de nöbetleşe biniyorduk. Uhud Savaşı'nda da Peygamber (s.a.v.) ile birlikteydik ve yanımızda sadece Rasûlullah'ın bindiği bir tek at vardı. Allah düşmanlarımıza karşı bize yardım ediyor ve bizi düşmanlara galip getiriyordu.»[52a] Peygamber (s.a.v.) in öbür dünyaya intikâl ettiği gün, sayılarının azlığı ve düşmanlarının çokluğu karşısında delirmiş koyun gibi bir gecede dinlerinden dönen Araplar ve Hristiyanlar dört bir yandan başkaldırdığı sırada Üsame Ordusunun hareket etmesi husu-

48 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid,** 6/132
49 Bk. **Müslümanlık** cilt: 5, onsekizinci Bölüm.
50 Bk. **Müslümanlık** Cilt: 5 sekizinci Bölüm.
51 Bk. **Müslümanlık** Cilt: 5, onsekizinci Bölüm.
52 Bk. **Müslümanlık** Cilt: 5, Onsekizinci Bölüm.
52/a Bk. **Müslümanlık.** 2/442.

sunda da **Ebû Bekr**'in ne yaptığını daha önce görmüştük. Zira o sırada **Ebû Bekr**'e **Usâme** Ordusunu hareket ettirmemesini söylemişler, fakat o:

« — Rasûlullah (s.a.v.)'in hareket etmesini emrettiği bir orduyu ben mi tutacağım!» demiş ve ilâveten:

« — Büyük bir işe cür'et ettiğimi biliyorum. Hayatım yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, bütün Arapların üzerime yürümesi, Peygamber (s.a.v.)'in harekete geçirdiği bir orduyu durdurmaktan daha iyidir. Ey **Üsâme**! Ordunun başına geç ve emredildiğin yöne doğru hareket et. Sonra Peygamber (s.a.v.)'in sana emrettiği gibi **Filistin** taraflarına ve Mute'liler üzerine yürü! Gücünü aşan hususlarda Allah sana yardım eder.» cevabını verdi.[53]

İbn-i Revâha da Mute Savaşı sırasında iki yüz bin düşman karşısında şöyle demişti:

« — Ey müslümanlar! Vallahi, şehit olmak için çıktığınız halde şehit olmak hoşunuza gitmiyor. Biz düşmanlara karşı ne sayı ne kuvvet ve ne de çokluğumuzla çarpışıyoruz. Biz onlara karşı, Allah'ın bize ihsan ettiği bu dinin kuvveti ile savaşıyoruz. Öyleyse hadi harekete geçin. İki güzel şeyden birini tercih edin: Ya şehâdet, ya zafer!»

Halk da şöyle demişti:

« — Vallahi **İbn-i Revâha** doğru söylüyor.»[54]

[53] Bk. **Müslümanlık 2/427**
[54] Bk. **Müslümanlık 2/527**

GERÇEK ÎMÂN ve ÎMÂNIN KEMÂLİ

Enes (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) mescide girdiğinde **Hâris b. Malik** (r.a) yerde yatıyordu. Peygamber (s.a.v.) onu ayağıyla dürterek:

« — Başını kaldır!» dedi. **Hâris** başını kaldırdı:

« — Anam babam sana fedâ olsun, ey Allah'ın Rasûlü!» dedi. Bu defa Peygamberimiz:

« — Geceyi nasıl geçirdin ya **Hâris!**» diye sordu. **Hâris:**

« — Ey Allah'ın Rasûlü, gerçek bir mü'min olarak» diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v.):

« — Her gerçeğin bir hakîkatı vardır. Senin söylediğin sözün hakîkati nedir?» dedi. **Hâris:**

« — Artık dünya gözümde yok. Öyle ki gündüzlerim susuz, gecelerim uykusuz geçiyor. Rabbimin arşını görür gibiyim. Sanki birbirine ziyârete giden cennet halkını ve feryad eden cehennemlikleri seyrediyorum.» diye karşılık verdi. Peygamberimiz:

« — Sen Allah'ın kalbini nurlandırdığı bir kimsesin. Seni anlıyorum, bu haline devam et.» buyurdu.

Bir başka rivâyette ise **Hâris** bu söz üzerine Peygamber (s.a.v.)'e:

« — Ey Allah'ın Peygamberi, bana şehâdeti nasîb etmesi için Allah'a dua et.» dedi. Peygamberimiz de dua etti. Ve bir gün müslümanlara cihad emredilince ,ilk olarak ata binen ve ilk şehit düşen sûvari **Hâris** oldu.[55]

Hz. Enes'den: Bir gün **Muaz İbn-i Cebel** Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna girince, Peygamber:

« — Geceyi nasıl geçirdin ya **Muaz?**» diye sordu. **Muaz:**

« — Allah Tealâ'ya inanmış olarak, diye cevap verdi. Peygamber:

« — Her sözün bir manası, her gerçeğin bir hakîkatı vardır. Ya senin sözünün manâsı nedir?» deyince; **Muaz:**

« — Ey Allah'ın Rasûlü, her sabah akşama çıkamayacağımı, her akşam da sabaha çıkamayacağımı; her attığım adımın hayatımın son adımı olduğunu kabul ediyorum. Sanki daima, Peygamber'i ve taptıkları put-

[55] **İbn-i Asakir; Müntehab: 5/160 Beyhakî; Mecmeu'z-Zevâid, 1/57; İsâbe, 1/289.**

larla birlikte hesab görülmeye çağırılan diz çökmüş ümmetleri görüyor ve sanki cehennemliklerin cezasını, cennetliklerin de mükâfaatlarını aldıklarını görür gibi oluyorum.» dedi. Bu söz üzerine Peygamberimiz:

« — Tamam, bu haline devam et.» buyurdu.[56]

Süveyd b. Haris'ten: Kavmim adına yedi kişilik bir heyetle Peygamber (s.a.v.)'e geldik. O'nun huzuruna girip, kendisiyle konuşurken üzerimizdeki zerâfete ve kıyafete hayret etmişti. Bize:

« — Siz kimsiniz?» diye sordu. Biz cevaben:

« — Bizler mü'min kimseleriz» dedik. Peygamber (s.a.v.) bu söz üzerine gülümsedi ve şöyle buyurdu:

« — Her sözün bir hakîkatı vardır. Ya sizin sözünüzün ve imanınızın hakîkatı nedir?» diye sordu. Biz:

« — On beş haslettir. Bunlardan beşi, elçilerinin bize inanmamızı emrettiği, beşi yapmamızı bildirdikleri ve diğer beşi de bizim câhiliyyet devrinde benimsediğimiz hasletlerdir. Ancak cahiliyye devrinden kalan hasletlerden beğenmediklerinizi terkederiz.» dedi.[57]

İbn-i Ömer anlatıyor:

« — Peygamber (s.a.v.)'in yanında oturuyordum. O sırada ensardan **Harmele b. Zeyd - Beni Harise**'den birisi - Peygamber (s.a.v.)'in huzuruna gelerek, karşısına oturdu ve:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, -eliyle dilini göstererek- İman burada; -kalbini göstererek- Nifak da buradadır. Münafık, Allah'ı çok az hatırlar.» dedi. Peygamberimiz karşılık vermeyince, **Harmele** bu sözünü tekrar etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) **Harmele**'nin dilinin ucundan tutarak:

« — Allah'ım ona doğru söyleyen bir dil, şükr eden bir kalp ver. Ona, beni ve beni sevenleri sevmesini nasîbet. İşlerini hayra tebdil et.» buyurdu. **Harmele**:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, benim münafık kardeşlerim var. Ben onların reisiyim. Onları sana göndereyim mi?» dedi. Peygamberimiz:

« — Kim bize senin gibi gelirse sana af dilediğimiz gibi ona da af dileriz. Münafıklıkda ısrar edeni de Allah'a havale ederiz.» buyurdu.[58]

ALLAH TEALÂNIN ZATINA VE SIFATLARINA İMAN

Aişe (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) sahabeden birisini bir müfrezenin başına geçirerek bir yere yollamıştı. O, arkadaşlarına namaz kıl-

[56] **Hılye**, 1/242.
[57] Bk. **Müslümanlık**. Cilt: 1. Birinci Bölüm.
[58] **Hılye; Kenz'ül Ummal**, 2/250; **Taberani; Ahmed b. Süleyman; İsâbe**, 1/320

dırırken, her rek'atta zammı sûreden sonra ihlas sûresini de okuyordu. Müfreze geri dönünce, bu durumu Peygamber (s.a.v.)'e anlattılar. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Ona neden böyle yaptığını sorun.» buyurdu. Adama niçin böyle yaptığının sebebi sorulduğunda:

« — Çünkü bu sûre Allah'ın sıfatıdır. Bu yüzden onu çok okumayı severim.» dedi. Bunu işiten Peygamberimiz:

« — Allah teâlânın da onu sevdiğini kendisine haber verin» buyurdu.[59]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Bir (Yahudi) âlimi Peygamber (s.a.v.)'e gelerek:

« — Ey Muhammed, Allah Teală göklerin tasarrufunu bir parmağına, yerlerinkini bir parmağına, dağların ve ağaçlarınkini bir parmağına, su ve toprağınkini bir parmağına ve diğer yaratıklarınkini de bir parmağına bırakmıştır. O parmaklarını oynatır ve:

« — Tek hakim benim! der.» dedi. Peygamber (s.a.v.) bu sözleri tasdik eder mahiyette azı dişleri gözükecek şekilde güldü ve sonra da: şu âyeti okudu: «**Onlar Allah'ı gereği gibi anlayamadılar. Bütün yeryüzü, kıyâmet günü O'nun avucundadır; gökler O'nun kudretiyle dürülmüş olacaktır. O, putperestlerin ortak koşmalarından münezzehtir.**[60]

Enes (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.)'e:

« — Kıyâmet günü kâfirler yüzüstü nasıl haşr olunur?» diye sordular O da şöyle buyurdu:

« — Onları dünyada iki ayağı üzerinde yürütmeye kadir olan kıyâmet günü de yüzüstü süründürmeye de kâdirdir.»[61]

Huzeyfe b. Üseyd şunları anlatıyor: **Ebu Zer** (r.a.) ayağa kalkarak:

« — **Ey Gıfar Oğulları!** Konuşurken yemin etmeyin. Zira doğru söyleyen ve söylediği tasdik edilen Peygamber, bana insanların kıyâmet günü üç grup halinde haşr olunacağını haber verdi. Bunlardan birincisi, binekli, karınları tok, giyinmiş kuşanmış olan, ikincisi yürüyen, koşan ve üçüncüsü de melekler tarafından yüzüstü sürüklenip, cehenneme götürülen gruptur.» dedi. **Ebu Zer**'in bu sözlerini dinleyenlerden birisi:

« — İkisini anladık. Ya yürüyen ve koşanlarda kimler?» dedi. **Ebû Zer:**

« — Allah'ın bir afetle binek hayvanlarını yok ettiği kimselerdir. O gün insanın bineğe o kadar ihtiyacı olur ki, yaşlı bir deve için muhteşem bir bahçe vermek ister fakat bunu bile bulamaz.[62]

59 **Beyhakî**, s. 208; **Buharî; Müslim.**

60 **Beyhakî**, s. 245; **Zümer:** 67

61 **Beyhakî** 356; **Kenz'ül-Ummal** 7/280; **Müstedrek** 4/564; **Buharî; Müslim; Nesâî; Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Ebî Hatim.**

62 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Kesir** 3/65; **Müstedrek** 4/564; **Zehebî.**

Tufeyl b. Abdullah anlatıyor. -**Tufeyl Aişe**'nin anabir kardeşiydi- : Rüyamda bir grup hristiyan gördüm ve:

« — Siz de iyi kimselersiniz. Hele bir de **İsâ**'nın Allah'ın oğlu olduğunu iddia etmeseniz!. dedim. Onlar:

« — Siz de iyi kimselersiniz ama, «Allah'ın ve **Muhammed**'in dilediği olur.» deseniz» dediler.

Sonra bir Yahudi grubuna rastladım. Onlara da:

« — **Uzeyr Allah**'ın oğludur demeseniz siz ne iyi kimselersiniz!» dedim. Bana cevaben:

« — Allah'ın ve **Muhammed**'in dilediği olur, deseniz siz de iyi kimseler olursunuz.» dediler.

Uykudan uyandıktan sonra Peygamber (s.a.v.)'e gelerek, rüyada gördüklerimi anlattım. Allah'ın Rasûlü bana:

« — Onu başka birine anlattın mı?» diye, sordu.

«— Evet» cevabını verdim. Bunun üzerine Peygamber Allah'a hamd' ü senâ ettikten sonra:

« — Kardeşiniz dinlediğiniz şeyi rüyâsında görmüştür. Ondan bahsetmeyin fakat sadece Allah'ın dilediği olur. Ortağı yoktur, deyin» buyurdu.[63]

Hüzeyfe'den: Müslümanlardan birisi rüyasında ehl-i kitaptan birisile karşılaşır. Adam ona:

« — Siz ne iyi kimselersiniz! Hele bir de «**Muhammed**'in ve Allah'ın dilediği olur diyerek onu Allah'a ortak koşsanız!» der. Rüyayı gören adam ertesi gün rü'yâsını Rasûlullah'a anlatır. Peygamber (s.a.v.):

« — Böyle bir şey demenizi hoş karşılamam. Fakat sadece Allah dilerse kulun dileği yerine gelir.» deyin.» buyurdu.[64]

İbn-i Abbas'tan: Peygamber (s.a.v.)'e bir adam gelerek, bazı hususlarda kendisiyle konuştu. Sonra da:

« — Allah'ın ve senin istediğin olur.» deyince. Allah'ın Rasûlü:

« — Ben nasıl Allah'a ortak olabilirim? sadece O'nun dilediği olur!» buyurdu.[65]

Evzâî'den: Peygamber (s.a.v.)'e bir Yahudî gelerek, ona Allah'ın dilemesi hakkında bazı sorular sordu. Peygamberimiz:

« — Dilemek Allah'a mahsustur.» buyurdu. Adam:

« — İşte ben ayağa kalkmak istiyorum.» dedi. Rasûlullah (s.a.v.) da:

« — Allah dilediği için kalkıyorsun.» buyurdu. Adam:

« — İşte oturuyorum.» dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

[63] **Esmâ vessıfât**, s. 110.
[64] **Esmâ vessıfât**, s. 110.
[65] Esmâ vessıfât, s. 110.

« — Allah dilediği için oturuyorsun.» buyurdu. Adam:

« — Şu hurma ağacını kesmek istiyorum.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Allah dilerse kesersin.» buyurdu. Adam:

« — Kesmek istemiyorum.» dedi. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Allah dilerse kesmezsin.» buyurdu. Bu sırada **Cebrail** gelerek:

« — Allah, **Hz İbrahim**'e verdiği gibi sana da muhataplarını dize getirebilecek bir kabiliyet verdi.» dedi. Bunun üzerine de şu âyet indi: **«İnkârcı kitâp ehlinin yurtlarındaki hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız Allah'ın izniyledir. Allah yoldan çıkanları böylece rezilliğe uğratır.»**[66]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) **Hudeybiye**'den dönerken sabaha karşı bir yerde konaklamıştı Eshabına:

« — Bizi kim bekleyecek?» diye sordu. Ben:

« — Ben beklerim...» diye cevap verdim.

« — Sen mi? sen mi? (sen uyursun) ama yine de bekle bakalım.» buyurdu. Nöbete başladım. Fakat sabaha karşı Peygamber (s.a.v.)'in dediği çıktı. Uyuya kalmışım. Tabii ancak güneşin sıcaklığı sırtımıza vurduğunda uyanabildik. Peygamber (s.a.v.) her zamanki gibi abdest alarak sabah namazını kıldırdı. Sonra da:

« — Şüphesiz Allah dileseydi, uyuyakalmazdınız. Fakat Allah bununla, sizden sonrakilerin böyle bir durumda nasıl hareket edeceklerini öğretmek istemiştir.» buyurdu.[67]

Ebû Katade'den: Allah'ın Rasûlü: Allah dilediği zaman ruhlarınızı aldı, dilediği zaman da iade etti.» buyurdu. Müslümanlar ihtiyaçlarını gördüler, güneş doğduktan sonra abdestlerini alıp namazlarını kıldılar.[68]

Tarık b. Şihab'dan: Bir gün bir Yahudi **Ömer b. Hattab** (r.a.)'a gelerek:

« — **Eni gökler ve yer kadar olan cennete koşun,**[69] âyetinde cennetin yeri gösteriliyor. Ya peki cehennem nerede?» diye sordu. **Ömer,** Rasûlullah'ın eshabına:

« — Ona cevap verin.» dedi. Fakat eshab bu konuda bir şey söyleyemedi. Bu defa **Ömer** (r.a.):

« — Söyle bakalım, gece bastırıp, ortalık karardığı zaman gündüz nereye gider?» diye sordu, Yahudi:

« — Allah'ın dilediği yere gider.» diye cevap verdi. **Ömer** (r.a.):

« — Öyle ise cehennem de Allah'ın dilediği yerdedir.» dedi. Yahudi bu defa:

66 **Beyhakî, (esmâ vessıfât)**, s. 111; **Haşr: 5**
67 **Esmâ vessıfat**, s. 109; **Buharî**
68 **Beyhakî.**
69 **Âl-i İmran 134**

«— Kudret ve irâdesile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, ey mü'minlerin emîri, cehennemin nerde olduğu hakkında sizin söylediğiniz şey aynen Allah'ın kitabında (**Tevrat**'ta) da mevcuttur.» diye karşılık verdi.[70]

Hz. Ali (r.a.) den: Adamın birisi bana:

«— Şurada bir adam Allah'ın dilemesi konusunda bazı sözler söylüyor.» ben de o adama:

«— Ey Allah'ın kulu, Allah seni kendi dilediği gibi mi yoksa senin dilediğin gibi mi yarattı? diye sordum. Adam:

«— Kendi dilediği gibi.» diye cevap verdi. Ben:

«— O, senin dilediğin zaman mı yoksa kendisi dilediği zaman mı seni hastalandırır?» dedim.

«— O dilediği zaman.» diye cevap verdi. Ben:

«— Kendisi istediği zaman mı sana şifa verir, yoksa sen istediğin zaman mı?» diye sordum.

«— Bilâkis o dilediği zaman.» dedi.

«— Seni, kendi istediğin bir yere mi yoksa kendisinin dilediği bir yere mi gönderir?» dedim.

«— Kendi dilediği yere.» dedi. Bunun üzerine ben:

«— Allah'a yemin ederim ki, şayet bunların aksini söyleseydin, başını kılıçla uçururdum.» dedim.[71]

Enes (r.a.) anlatıyor: Sahabe Peygamber (s.a.v.)'e şöyle dedi:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bizler senin yanında iken bir halde, senden ayrıldıktan sonra ise bir başka halde bulunuyoruz!» Peygamber (s.a.v.) onlara:

«— Peki sizin Allah'a inancınız nasıl?» diye sordu. Onlar da:

«— Allah, gizli ,aşikâr her zaman her yerde Rabbimiz'dir.» diye cevap verince, Peygamber (s.a.v.):

«— O halde münafık değilsiniz.» buyurdu.[72]

Ebû Hüreyre'den: Bir gün Peygamber (s.a.v.)'e bir bedevi gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, kıyâmet günü yaratıkları kim hesaba çekecek?» diye sordu. Peygamber'imiz:

«— Allah Tealâ» buyurdu. Bedevî:

«— **Kâ'be**'nin Rabbı aşkına! Desenize biz kurtulduk! deyince, Peygamber (s.a.v.):

«— Ey Bedevî nasıl olur bu?» diye sordu. Adam cevaben:

70 **Abd-übnü Humeyd; İbn-i Cerîr; İbn-ül Münzir; İbn-i Hüsrev; Kenz'ül Ummal, 7/277**

71 **İbn-i Ebî Hatim; Tefsir-i İbn-i Kesir, 3/211.**

72 **Bezzar; Tefsir-i İbn-i Kesir, 4/397**

« — Çünkü kerîmı olan Allah herşeye muktedir olduğu için affeder.» dedi.[73]

Said b. el-Müseyyib anlatıyor: **Ömer b. Hattab** (r.a.) **Muaz'ı, Kılâb Oğulları** kabilesine zekât memuru olarak göndermişti. **Muaz** topladıklarını elinde hiç bir şey kalmayıncaya kadar dağıttı. Nihâyet ailesine dönerken, yanında sadece devesinin çulunu getirebildi. Karısı **Muaz'a**:

« — Diğer memurların evlerine dönerken getirdikleri hediyelerden sen niçin getirmedin?» diye çıkıştı. **Muaz**:

« — Ne yapayım, yanımda bir gözcü vardı.» diye cevap verince karısı:[74]

« — Sen Rasûlullah (s.a.v.) ve **Ebû Bekir** nazarında güvenilir bir kimse idin. Demek şimdi Ömer seninle birlikte bir de gözcü gönderdi ha! dedi ve bu durumu **Muaz'ın** diğer karılarına da açarak, **Ömer'den** dert yandı. Bu sözler **Ömer'in** kulağına kadar gitmişti. **Muaz'ı** çağırtarak:

« — Ben senin yanında bir gözcü mü gönderdim?» diye sordu. Muaz:

« — Karıma karşı kendimi mazur gösterici şey olarak sadece bunu bulabildim.» diye cevap verince **Ömer** (r.a.) güldü ve **Muaz'a** bir şey vererek:

« — Bununla karının gönlünü al.» dedi.[75]

Aişe (r.a.) anlatıyor: Bütün sesleri işiten Allah'a hamdolsun. Zira **Mücadile (Havle b. Sâ'lebe)** Peygamber (s.a.v.)'e gelip kocasından dert yandığı zaman, ben de evin bir köşesindeydim. Fakat onun ne söylediğini işitemiyordum. Çok geçmeden Allah Tealâ şu âyetleri indirdi: **«Ey Muhammed! Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü Allah işitmiştir; esâsen Allah konuşmanızı işitir. ve görür.»**[76]

Yine **Âişe'den**: Her şeyi işiten Allah ne yücedir! **Ben Havle b. Sa'lebe'nin** Rasûlullah'la konuştuklarını dinliyordum. Bazı yerlerini anlayamadım. Ama anladığımı kadarile Rasûlullah'a kocasından dert yanarak şöyle diyordu:

« — Ey Allah'ım Rasûlu, malımı yedi. Gençliğimi tüketti. Kendisine çocuk doğurdum. İhtiyarlayıp çocuktan kesilince beni boşadı. Allah'ım derdimi sana açıyorum..» Bu sözlerden hemen sonra şu âyetler indi: **«Ey Muhammed! Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözlerini Allah işitti. Esâsen Allah konuşmalarınızı işitiyordu. Allah herşeyi işitir ve görür. İçinizde karılarını analarının yerine koyarak haram sayanlar bilsinler ki, karıları anaları değildir. Anaları**

[73] **İbn'ün-Neccar; Kenzü'l Ummal, 7/270**
[74] **Muaz'ın** burada gözcü ile kasteddiği Allah tealâdır. (İbnü Cerir.)
[75] **Abdurrezzak** ve **Mehamilî: Emaliy'el Kübra; Kenz'ül Ummal, 7/87.**
[76] **Müsned-i Ahmed b. Hambel; İbn-i Kesir 4/318; Beyhakî.**

ancak onları doğuranlardır. Doğrusu onların söyledikleri sözler, kötü ve asılsız bir sözdür. Allah affeder ve bağışlar.»[77]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) vefat ettiği zaman **Ebû Bekir** halka şöyle hitap etti:

«Ey insanlar! Eğer **Muhammed,** sizin ibâdet ettiğiniz bir tanrı ise, biliniz ki, O ölmüştür. Yok şayet Tanrınız yücelerde bulunan Allah'sa, bilin ki Tanrı'nız ölmemiştir. Muhammed de sadece bir peygamberdi. Nitekim ondan önce de peygamberler gelip geçmişti.»[78]

Ebû Bekr (r.a.) den: Allah peygamberini, dinini yerleştirip hakim kılıncaya kadar, vazifesini tebliğ edip kendisi uğrunda mücadelesini tamamalayıncaya kadar hayatta bırakmış, sonra da onun ruhunun kabzetmiştir. Allah sizi dosdoğru bir yolda bırakmıştır. Bundan sonra mahvolanlar kitap ve sünnete uymadıkları için mahvolurlar. Kim Allah'ı Rab olarak kabul ediyorsa, Allah, diridir, ölmemiştir. Kim de **Muhammed'e** kulluk ediyor, onu ilâh mevkine yükseltiyorsa bilsin ki onun ilâhı ölmüştür.

Ey Müslümanlar, Allah'tan korkun. Dininizin emirleıine sıkı sarılın. Rabbınıza tevekkül edin. Çünkü Allah'ın dini yaşayacaktır. Allah'ın kitabı tamdır. Allah dinine yardım edene, dinine saygılı davranana yardım eder. Allah'ın Kitab'ı elimizdedir. O, nûrdur, şifâdır. Allah, **Muhammed** (s.a.v.) i bununla hidâyete erdirmiştir. Allah,emirlerini ve yasaklarını onda açıklamıştır. Vallahi, Allah'ın kullarından bize saldıranlara aldırmayız. Çünkü Allah'ın kılıcı kınından sıyırılmıştır. Onu tekrar kınına sokamayız. Rasûlullah (s.a.v.) la birlikte nasıl savaşmışsak şimdi de bize karşı çıkanlarla muhakkak savaşacağız.»[79]

Alkâme annesinden nakledérek anlatıyor: Kadının birisi **Aişe'nin** evine girerek Peygamber (s.a.v.)'in odasının yanında namaz kılmaya başladı. Kadının herhangi bir hastalığı yoktu. Secdeye vardı, bir daha başını kaldırmadı ve öldü. Bunun üzerine **Aişe**(r.a.):

« — Öldüren ve dirilten Allah'a ham dolsun. Bu benim, kardeşim **Abdurrahman b. Ebû Bekir'in** ölümü ile ilgili bir sırrı çözmeye vesile oldu.» dedi. Daha önce **Abdurrahman** her zamanki yattığı yere kuşluk uykusuna yatmış ve uyandırmaya gidenler onu ölü olarak bulmuşlardı.

Aişe de, ona bir kötülük yapıldığından yahut aceleye getirilerek diri diri gömüldüğünden kuşkulanmıştı. **Âişe** bu olaya şahit olunca, evvelki kuşkusunun yersiz olduğunu anlamış oldu.[80]

77 **Mücadile 1-2; İbn-i Kesir 4/318; İbn-i Ebî Hâtim.**
78 **Buharî; Kenz'ül-Ummal 4/51; İsfahânî; Âl-i İmran 144**
79 **Beyhakî.**
80 **Müstedrek 3/476.**

MELEKLERE İMAN

Ali (r.a.) dan: **Nuh** (a.s.) zamanındaki tufandan başka yeryüzüne düşen her yağmur damlası, meleğin eliyle bir ölçüye göre düşmüştür. Zira tufan esnâsında Allah yağmura izin vermiş. Yağmur da, meleğin kontrolu dışında bol bol yağmıştır. Nitekim Allah: **«Su taştığı vakit, gemide sizi biz taşımışızdır.»**[81] diyerek buna işâret etmektir. Kezâ **Âd** kasırgasının olduğu gün hariç, meleğin kontrolünün dışında hiç bir rüzgar da esmemiştir. O zaman da rüzgara izin verilmiş, rüzgâr meleğin kontrolünden çıkarak esmiştir. Allah buna da şu âyetlerle işâret etmektedir: **«Âd milleti de, bu yüzden durulmaz, şiddetli bir rüzgarla yok edildi.»**[82]

Selmân'ın karısı **Bukayra** anlatıyor: **Selman** son nefesinde beni çağırdı. Kendisi üst kattaki dört kapılı odasında idi. Bana:

«**Bukayra**! şu kapıları aç. Bugün ziyâretçilerim var. Onların hangi kapıdan geleceklerini bilmiyorum.» dedi. Sonra miskini istedi ve bana onu suda ıslatarak, karıştırmamı söyledi. Bende aynen yaptım. Sonra da:

« — Bu kokuyu yatağımın etrafına serp. Sonra aşağı in ve bekle. Dikkat et, yatağımda ne olacağını görürsün» Ben dikkatle bakarken, bir de ne göreyim ruhu kabzedilmişti! Sanki o, yatağının üzerinde uyuyordu.[83]

Şa'bi anlatıyor: **Selman** (r.a.) ölüm döşeğinde iken karısına:

« — Saklaman için sana verdiğim keseyi getir» dedi. Karısı hemen misk kesesini getirdi. Sonra da:

« — Bir bardak da su getir» dedi. Karısı suyu getirince miski suyun içine atarak, elile eritti. Ve:

« — Şunu etrafıma serp. Çünkü Allah'ın yaratıklarından beni ziyaıete gelecekler var. Onlar güzel kokudan hoşlanırlar, fakat yemek yemezler Sonra da kapıyı kapa ve aşağı kata in.» dedi. Karısı dediğini yapa rak aşağıya indi. Bir müddet bekledi. Birden birtakım fısıltılar işiterek yukarıya çıktı. Baktı ki kocası ruhunu teslim etmişti.[84]

81 **Hâkka: 11**
82 **Hâkka: 6; İbn-i Cezir; Kenz-ül Ummal 1/273**
83 **İbn-i Sa'd 4/92.**
84 **Beyhakî; 4/92**

KADERE İMÂN

Aişe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) **ensar'dan** bir küçük çocuğun cenâzesine çağırılmıştı. Ben:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, Ne mutlu çocuğa! Sanki cennet kuşlarından bir kuş! Ne kötülük işledi, ne de kötülük işleyecek çağa geldi» dedim. Allah'ın Rasûlü:

« — Başka ne olacaktı ya **Aişe**! Allah cenneti ve daha babalarının sulblerinde iken de cennetlikleri yarattığı gibi, cehennemi ve daha babalarının sulblerinde iken cehennemlikleri de yaratmıştır.» buyurdu.[85]

Velîd b. Ubâde anlatıyor: Babamın yanına vardım. Hastaydı ve ben onun ölmek üzere olduğunu zannediyordum.

« — Babacığım. Biraz gayret et de bana vasiyette bulun» dedim.

« — Beni doğrultun» dedi. Doğrulttum, oturunca:

« — Oğlum, kadere hayra ve şerre inanmadıkça ne gerçekten inanmış ne de Allah'ı hakkîle bilmiş olursun.» dedi. Ben:

« — Babacığım, kaderin iyi ve kötüsünü neler olduğunu nasıl bilebilirim?» diye sordum. Bana şu cevabı verdi:

« — Bil ki, senin başına gelen şey, alnına yazılmıştır. Alnına yazılan şey de başına mutlaka gelecektir. Yavrum ben Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu işitmiştim: Allah ilk olarak kalemi yarattı ve ona: Yaz! buyurdu. İşte kalem o anda kıyâmete kadar olacakları yazdı. Yavrum, eğer bu inanç üzere ölmezsen, cehenneme girersin.»[86]

Ebu Nadra anlatıyor: Sahabeden **Ebû Abdullah** isminde birisini arkadaşları ziyârete gitmişlerdi. Adam ağlamaya başlayınca, arkadaşları ona:

« — Niçin ağlıyorsun. Peygamber (s.a.v.) sana: Ahirette bana kavuşacaksın dememiş miydi» dediler. **Abdullah** şöyle cevap verdi:

« — Evet. Fakat ben, Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu da işittim: Allah, bir grup insanı kudretiyle alarak sağ yanına koydu ve bunlar cennetliklerdir, ben gelişi güzel tasarruf yapmıyorum buyurdu. Sonra bir grup daha alarak sol yanına koydu ve bunlar da cehennemliklerdir. Ben

85 **Müslim; İbn-i Kesîr 2/268**

86 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Kesîr, 4/268**

gelişi güzel tasarruf yapmıyorum buyurdu. İşte ben bu gruplardan hangisinde olacağımı bilemiyorum.[87]

Muaz b. Cebel'den: Ben ölüm döşeğindeyken birisi:

« — Niçin ağlıyorsun?» dedi. Ben:

« — Vallahi ne ölümden korktuğum için, ne de dünyadan ayrılacağım için ağlıyorum. Rasûllah'ın: İnsanlar iki gruptur. Bir grubu cehennemliktir, bir grubu da cennetliktir buyurduğunu işitmiştim. Acaba ben hangi grupta olacağım, işte bunu bilmiyorum» dedim[88]

Abdullah b. Abbas'tan: Bazıları bana gelerek, bir adamın kadere inanmadığını söylediler. Ben:

« — Onu bana getirin.» dedim. O sırada **Abdullah b. Abbas**'ın gözleri görmüyordu.

« — Ey **Ebû Abbas**, onu ne yapacaksın?»diye sordular.

« — Kudret ve irâdesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer mümkün olursa burnunu koparacağım! Rasûlullah (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu işittim: **Benî Fihr** kadınlarının Allah'a şirk koşup uyluklarını sallayarak **Hazreç** putunu tavaf ettiklerini görüyor gibiyim. Bu, ümmetimin düçar olacağı ilk şirktir. Kudret ve irâdesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, bu kötü inançları, kendilerini Allah'ı şer takdir etmekten uzaklaştırdığı gibi hayır takdir etmekten uzaklaştırmaya kadar götürecektir.» dedi.[88 a]

Atâ b. Ebû Rebah'tan: **İbn-i Abbas**'ın yanına gelmiştim. Zemzem içiyordu. Hattâ eteklerinin uçları biraz ıslanmıştı. Kendisine:

« — Bazıları kader hakkında ileri geri konuşuyorlar.» dedim.

« — Demek bunu da yaptılar ha!» dedi.

« — Evet.» diye cevap verdim.

« — Allah'a yemin ederim ki: «Ateşe yüzüstü sürüldükleri gün, onlara» artık cehennemin azabını tadın» denilecektir. **Şüphesiz biz, her şeyi bir ölçüye göre yaratmışızdır.**[89] âyeti onlar için inmiştir. Onlar, bu ümmetin kötü kimseleridir. Onların hastalarını ziyâret etmeyin, cenâze namazlarını kılmayın. Vallahi onlardan birini görürsem, şu iki parmağımla gözlerini oyarım» dedi. [90]

İbn-i Abbas (r.a.)'dan:

Yanımda kaderden bahseden birinin olmamasını ve hançerle onun başını gövdesinden ayırmayı ne kadar isterdim!» dedim. Yanımdakiler:

« — Niçin böyle hareket etmek istiyorsun? diye sordular. Şöyle cevap verdim:

[87] **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme,uz Zevâid, 7/186**

[88] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 7/187, Müsned-i Ahmed b. Hanbel**

[85/a] **Taberanî; Mecme'uz-Zevaid 7/187; Müsned-i Ahmed b. Hanbel**

[89] **Kamer: 48-49.**

[90] **İbn-i Ebî Hâtim; Tefsir-i İbn-i kesîr, 4/267.**

«— Çünkü Allah beyaz inciden bir **levh-i mahfuz** yaratmıştır. onun iki kapağı kızıl yakuttandır. Kalemi nur, yazısı da nurdandır. Genişliği ise, yer ile gök arası kadardır. Allah üçyüz altmış günün her gününde o levhaya nazar eder. Her bakışta da (bir şey) yaratır, birini öldürür, birini diriltir, birini yükseltir, diğerini alçaltır ve her dilediğini yapar.»[91]

Nafî anlatıyor: **İbn-i Ömer**'in mektuplaştığı Şam'lı bir arkadaşı vardı. **İbn-i Ömer** ona yazdığı bir mektubunda şöyle dedi:

«— Senin kader hakkında ileri geri konuştuğunu duydum. Bundan böyle sakın bana mektup yazmayasın! Zira ben Rasûlullah (s.a.v.)'in: «Ümmetim içinden kaderi yalanlayan kimseler çıkacaktır.» dediğini işittim.»[92]

Nezâl b. Sebre anlatıyor: **Hz. Âli** (r.a.)'ye:

«— Ey mü'minler emîri! Şurada: «Allah, olacak bir şey meydana gelinceye kadar bilmez.» diyen bazı kimseler var denilince:

«— Allah onları kahretsin! Neye dayanarak bunu söylüyorlar?» dedi. Oradakiler:

«— Onlar, **and olsun ki, gerçek mücahitleri ve hakikaten sabredenleri tesbit edip durumlarınızı açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz.**[93] ayetinin te'viline dayanarak bunu söylüyorlar.» karşılığını verdiler. Bunun üzerine **Ali** (r.a.):

«— Cehâlet insanı mahveder» dedi ve minbere çıkıp Allah'a hamdü senâ ettikten sonra şunları söyledi:

«— Ey insanlar! İlim öğreniniz, onunla amel ediniz ve başkalarına da öğretiniz. Kim Allah'ın kitab'ındaki meselelerden birini anlayamazsa gelsin bana sorsun. Bazı kimselerin: Allah olacak bir şeyi meydana gelinceye kadar bilemez, dediklerini ve bunun **«içinizdeki gerçek mücahitleri tesbit edinceye kadar sizi imtihan edeceğiz»** âyetine dayanarak ileri sürdüklerini işittim. Halbuki Allah'ın buradaki tesbit edinceye kadar» kelamından maksat kendilerine cihad ve sabır farz olan kimselerin, başlarına geleceklere karşı sabredip, mücâdele ettiklerini görünceye kadar.» demektir.[94].

Ali (k.v.) den: Yeryüzünde meydana gelen bir olay mutlaka Allah tarafından takdir edilmiştir. Herkesin yanında iki melek vardır. Bunlar o kimseyi korur ve amellerini kaydederler. Eceli gelince de onun yanından ayrılırlar. Benim için Allah katında el değmemiş bir perde vardır.

91 **Hılye, 1/325**
92 **Müsned-i İmam-ı Ahmed; Ebû Davud; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 4/268.**
93 **Muhammed; 31.**
94 **İbn-i Abd-il Ber; Kenz-ul Ummal, 1/265**

Ecelim gelince bu perde kaldırılır. Kul, alnına yazılanın mutlaka başına geleceğini, başına gelmeyen birşeyin de alnına yazılmadığını bilmedikçe imanın tadını alamaz.[95].

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: **Ömer İbn-i Hattap** minberde yaptığı konuşmalarının bir çoğunda şu iki beyti okurdu:

«Gönlünü ferah tut sen
Allah'tır işleri takdir eden
Takdir edilmeyen başına gelmez.
Kurtulamazsın alnına yazılandan»[96]

[95] Bk. **Müslümanlık** 3/1220
[96] **Beyhakî**; 243.

KIYAMET ALAMETLERİNE İMAN

İbn-i Abbas anlatıyor: «**Sûra üflendiği günkü durum pek dehşet vericidir. Hele kâfirler için hiç te kolay değildir.**»[97] âyetleri inince, Hz. Peygamber (s.a.v.):

« — **İsrâfil** sûru ağzına almış, başını eğerek, üfleme emrini beklerken, ben nasıl rahat yaşayım?» buyurdu Bunun üzerine ashab, Rasûlüllah'a (s.a.v.):

« — Bize ne söylememizi tavsiye edersiniz?» diye sordular. Rasûlullah (s.a.v.)'a :

« — Bize ne söylememizi tavsiye edersiniz?» diye sordular. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Biz Allah'a güvenip itimat ettik, deyin.» buyurdu.[98]

Hafsa (r.a.) **Sevde'ye**:

« — Ey **Sevde, Deccal** (şaşı) ortaya çıktı.» deyince, **Sevde**:

« — Öylemi!» dedi ve büyük bir korkuya kapılarak titremeye başladı.

« — Peki nereye saklanayım? diye sordu. **Hafsa**:

« — Hemen çadıra gir!» dedi.

Bunun üzerine **Sevde** çadıra saklandı. Saklandığı yer pislik ve örümcek ağları ile dolu idi... Peygamber (s.a.v.) gelince **Sesde**'nin titremekte olduğunu gördü:

« — Ne oluyor **Sevde**? diye sordu. **Sevde**:

«— Ey Allah'ın Rasulü **Deccal** ortaya çıkmış!» diye cevap verdi. Peygamber (s.a.v.) de:

« — **Deccal** ortaya çıkmadı ama mutlaka çıkacaktır! Deccal çıkmadı ama mutlaka çıkacaktır! buyurdu. Sonra da **Sevde**'yi oradan çıkararak üzerindeki toz ve örümcekleri temizledi.[99]

Saîd b. Müseyyib'ten: Ebû Bekr (r.a.): **Irak (Türkistan)** da **Horasan** denilen bir yer var mı?» diye sordu: Yanındakiler:

97 **Müddessir; 8-9**
98 **İbn-i Ebî Şeybe; Taberânî; İbn-i Merdeveyh; Kenz-ül Ummal: 7/270**
99 **Ebû Yâ'lâ; Taberanî**

« — Evet vardır.» diye cevap verdiler. Bu defa **Ebu Bekr:**

« — **Deccal** işte oradan çıkacak.» dedi[100]

Abdullah b. Ebî Müleyke de şunları anlatıyor: Bir gün sabahın erken vaktinde **İbn-i Abbas**'ın evine vardım. Bana:

« — Bugün sabaha kadar uyuyamadım» dedi. Ben:

« — Niçin? diye sordum. Bana:

« — Bunlar bana kuyruklu yıldızın doğduğunu söylediler, ben de **Deccal**'in ortaya çıkmış olmasından korkarak, sabaha kadar uyuyamadım.» diye cevap verdi. [101]

100 **İbn-i Ebû Şeybe**

101 **İbn-i Cevir; Tefsir-i Kesir, 4/139; Müstedrek, 4/459**

KABİR VE BERZAH [101a] ÂLEMİNE İMAN

Ubâde b. Nesiy anlatıyor: **Ebû Bekr** hayatının son demlerini yaşarken **Aişe**'ye şöyle dedi:

« — Şu iki elbisemi yıka ve beni bunlarla kefenle. Zirâ babanın yarın en güzel elbiseleri mi giyeceği, yoksa çırılçıplak mı olacağı belli değil.» [102]

Hz. **Aişe** (r.a.) anlatıyor **Ebû Bekr** (r.a.) hastalandığı zaman yanına gelerek;

«Can boğaza çıkıpta dünya başına dar geldiği zaman mal mülk hiç bir şey sana gençliğini iade edemez.»

şeklindeki bir beyt okudum. **Ebû Bekr** (r.a.)

« — Öyle deme kızım! İlâhi bir kanun gereğince ölüm şarhoşluğu gelecektir. Ey insan işte o, öteden beri kaçtığın şeydir.[103] de. Şu iki elbisemi alıp onları yıkayım. Sonra ben ölünce bunlarla beni kefenleyin. Çünkü; Yaşayan yeni elbiseye ölüden daha çok muhtaçtır. Bunlarlada kimse bir müddet idare edebilir.» dedi.[104]

Yine **Aişe**'den: **Ebû Bekr** (r.a.)ın hastalığı şiddetlendiği zaman ağyarak üzerine kapandım. Sonra da:

«Hayatta hiç gözyaşı dökmeyenler,
Birgün boncuk boncuk yaş dökerler.»

beytini okudum. Babam ayılmıştı, Bana:

« — Dediğin gibi kızım! Fakat ilâhi bir kanun gereğince ölüm sarhoşluğu gelecektir. Ey insan işte o, öteden beri kendisinden kaçtığın şeydir de. Rasûlullah (s.a.v.) hangi gün vefat etmişti?»

« — Pazartesi günü»

« — Bugün günlerden ne?»

« — Bugün de Pazartesi»

101/a **Berzah:** Öldükten sonra kıyâmete kadar geçen zaman içinde ruhların yaşadığı âlem.

102 **Müsned-i Ahmed; Müntehap,** 4/363. **Müstedrek; İbn-i Sa'd** 3/197

103 **Kaf** 19

104 **İbn-i Sa'd; Dağuli.**

« — Bende Allah'tan ruhumu bugün almasını isterim dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) kaç kat kefene sarılmıştı?»

Ebû Bekir'de salı gecesi ruhunu teslim etti.

« — Onu üç kat beyaz sehul bezine sardık. Gömlek ve sarık da yoktu» dedim.

Bunun üzerine

« — Öylese şu elbisemi yıkayın. Onu zağferana boyayım. Yanına ikide yeni elbise alın.» dedi.

« — Ama o elbise eski» dedim.

« — Diri kimse, yeni elbiseye ölüden daha muhtaçtır. Zaten o elbise belli bir müddet giyilir.» dedi[105]

Yahya b. Ebû Raşid anlatıyor: Ölüm döşeğindeyken **Ömer İbn-i Hattap** oğluna:

« — Yavrum, ben ölürken, beni çevir. İki dizini sırtıma daya. Sağ elini alnıma, sol elini de çeneme koy. Ruhumu teslim ettiğim zaman gözlerimi kapa. Ve kefenim için çok masraf yapmayın. Eğer Allah katında hayırlı bir amelim varsa, o beni kefenden daha hayırlısına kavuşturur. Şayet böyle bir şey yoksa çabucak üzerindekini de soyar. Kabrim için de fazla masraf etmeyin. Eğer Allah katında hayırlı bir amelim varsa o mezarımı gözümün alabildiğine genişletir. Şayet böyle bir şey yoksa, daraltır. Öyle ki, kaburga kemiklerim birbirine geçer. Cenâzeme hiçbir kadın katılmasın. Sahibolmadığım hasletlerle beni temize çıkarmaya kalkışmayın. Zirâ Allah beni daha iyi bilir. Cenazemi evimden çıkardığınız zaman süratli yürüyün. Eğer Allah katında hayırlı bir amelim varsa çabucak beni daha hayırlısına kavuşturmuş olursunuz. Şayet böyle bir şey yoksa omuzlarınızda taşıdığınız günahkârı çabucak omuzlarınızdan atmış olursunuz[106]

Bir başka rivayete göre ise **Ömer** (r.a.) öleceğini anladığı zaman

« — Şu anda bütün dünya benim olsa ölüm korkusundan kurtulmak için hepsini feda ederdim.» der.

Yine Hz. **Ömer** (r.a.) oğluna:

« — Oğlum yanağımı yere yapıştır» der. Oğlu da kucağında tuttuğu başı dizlerine kor. Bu defa Hz. **Ömer**;

« — Sana yanağımı yere yapıştır dedim.» diye tekrar eder. O da sakalı ve yanağını yere değecek şekilde babasının başını yere kor. Bunun üzerine Ömer:

« — Eğer Allah seni affetmezse çekeceğim var; anan ağlar **Ömer**» diyerek ruhunu teslim eder.[107]

105 **Ebû Yâ'lâ; Ebû Nuaym; Beyhakî;Müntehap 4/362 İbn-i Sa'd 3/197**
106 **İbn-i Sâ'd 3/358; Müntehab, 4/427; Mecme'uz-Zevâid 9/76**
107 **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid 9/76**

Hâni anlatıyor: **Hz. Osman** (r.a.) bir kabrin başında durduğu zaman, sakalını ıslatıncaya kadar ağlardır. Kendisine:

« — Cennet ve cehennemi anılınca ağlamıyorsun, mezarı görünce mi ağlıyorsun?» denince. **Hz. Osman** onlara şu hadisi hatırlattı:

«Kabir, âhiret konaklarının ilkidir. Kul, oradan kurtulursa gerisi kolaydır. Eğer kurtulamazsa, gerisi daha zordur.»[108]

Halid b. Rebi anlatıyor: **Huzeyfe** (r.a.) ın hastalığının ağırlaştığını duyan kabîlesi ve Ensar'dan bâzıları sabaha karşı onu ziyârete geldiler. **Huzeyfe:**

« — Saat kaç?» diye sordu. Biz:

« — Ortalık karanlık, sabah olmak üzere.» dedik. Bunun üzerine:

« — Sabah sabah cehenneme gitmekten Allah'a sığınırım! Kefenimi getirdiniz mi?» diye sordu.

« — Evet.» dedik. Bu defa **Huzeyfe:**

« — Kefenlere fazla masraf yapmayın. Şayet Allah katında hayırlı bir amelim varsa, Allah bunu daha hayırlısıyla değiştirir. Eğer böyle değilse, sırtımdaki de soyulup alınır.» dedi.[109]

Ebû Vailden: Huzeyfe'nin hastalığı ağırlaştığı zaman yanına **Abs oğullarından** bir grup gitmişti. Bu grubun içinde bulunan **Halid b. Rebi'b Absî** bana şunları anlattı: Medayindeyken onun yanına vardık, içeri girdiğimizde ortaklık karanlıktı, henüz sabah olmamıştı.[110]

Sıla bin Züfer'den: **Huzeyfe, Ebû Mes'ud**'la beni kefen almak için pazara gönderdi. Biz de onun için üçyüz dirhem vererek kıymetli bir kefenlik kumaş aldık. Bize:

« — Benim için aldığınız kefeni gösterin.» dedi, Kendisine kefeni gösterince de:

« — Benim kefenim bu değildir. Bana iki beyaz bez parçası yeter. Hem gömlek de istemez. Çünkü ben, kısa bir müddet kefenle kalacağım. Ondan sonra ise ya daha iyi ya da daha kötü bir elbise ile kefenin değiştirilecektir.» dedi. Bunun üzerine ona iki parça beyaz bez aldık.[111]

Dahhak b. Abdurrahmân anlatıyor: **Ebû Musâ el-Eş'arî** (r.a.) ölmek üzere iken çocuklarını çağırdı ve:

« — Gidin ve bana geniş, derin bir mezar kazın.» dedi. Çocukları dediğini yaptıktan sonra gelerek:

« — Geniş ve derin bir mezar kazdık.» dediler. Bu defa **Ebû Musâ** (r.a.):

« — Allah'a yemin ederim ki, o mezar iki yerden birisidir. Yani ya

108 **Tirmizî.**
109 **Buharî**, s. 72 **Hılye.** 1/282; **Müstedrek** 3/380
110 **Hılye** 1/282
111 **Hılye**, 1/283; 282, **Müstedrek**, 3/380

mezarım genişletilecek ve her tarafı kırk arşın olacak; sonra benim için cennete bakan kapılar açılacak; ben de oradan zevcelerimi, konaklarımı ve Allah'ın benim için hazırladığı nimeti seyredeceğim; ve daha sonra da oradaki konağıma evimden daha rahat gideceğim ve mahşere kadar cennet kokularını koklayacağım; Ya da; -Allah korusun- Şayet bunun aksi olursa, o takdirde mezarım daraltılacaktır. Öyle ki, iyice sıkışacağım. Sonra cehennemden bir kapı açılacak, ben de oradan beni bağlayacakları zincirlere, boynuma vurulacak lâlelere ve arkadaşlarıma bakacağım. Öyle ki, cehennemdeki yerime hemen götürüleceğim. Ve mahşere kadar orada cehennemin zehirleri ve kaynar sularıyle idare edeceğim.» dedi[112]

Aişe (r.a.) anlatıyor: **Üseyd b. Hudeyr** fazîletli insanlardan biriydi. Şöyle derdi:

« — Şayet şu üç durumdan herhangi birisinde bulunduğum gibi davranabilseydim, mutlâka cennetliklerden olurdum ve bu hususta da hiç şüphem olmazdı: Kur'an okuduğum ve okunurken dinlediğim andaki gibi olabilseydim. Hz. Peygamber (s.a.v.) in hutbesini dinlediğim zamanki gibi olabilseydim. Bir cenâzeye katıldığım zamanki gibi olabilseydim. İstisnasız katıldığım bütün cenazelerde kendi kendime onun başına neler gelecek, akıbeti ne olacak diye düşünmüşümdür.[113]

[112] **Hılye 1/262**
[113] **Hılye; Beyhakî, İbn-ü Asâkir; Müntehab, 5/138**

ÂHİRETE ÎMÂN

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) e şöyle dedik:

« — Ey Allah'ın Râsulü, seni dinlediğimiz zaman, duygulanıyoruz. ve hep âhireti düşünüyoruz Fakat senden ayrılınca dünya, kadınlar ve çocuklarımız bizi kendilerine çekiyorlar». Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.):

« — Şayet siz benden ayrılınca da, yanımda iken bulunduğunuz hal üzere olsaydınız, şüphesiz melekler sizinle musafaha ederler; ve sizi evlerinizde ziyâret ederlerdi. Ve şayet günâh işlemeseydiniz, Allah **«Gafûr»** sıfatının tecellisi için günâh işleyen bir kavim yaratır ve onları affederdi. buyurdu. **Biz:**

« — Ey Allah'ın Rasûlü, bize cennetten ve içindeki köşklerden bahseder misin?» dediler. Şöyle buyurdu:

« — Cennetteki köşkler bir altın, bir gümüş kerpiç ilç yapılmıştır. Çamuru, güzel kokulu misktir. Çakılları inci ve yakuttur. Toprağı za'ferandır. Oraya girenler nimetlere boğulurlar ve onlar üzülmezler. Ebedî hayata kavuşurlar ve asla ölmezler. Elbiseleri eskimez. Gençlikleri de kaybolmaz. Şu üç gurubun duâsı reddolunmaz:

Adil devlet adamlarının, iftar vaktine kadar oruçlarını bozmayanların, ve mazlûmun duası bulutlar üzerinde taşınır. Mazlûmun duâsı sebebiyle de göklerin kapıları açılır. Allah teâlâ şöyle buyurur: İzzetim hakkı için geç de olsa mutlaka sana yardım edeceğim.»[113]

Süveyd b. Gafle anlatıyor:**Hz. Ali** (r.a.) çok acıkmıştı. **Fatımaya:**

« — Peygamber (s.av)e gidip, biraz yiyecek istesen..» deyince **Fatıma** Peygamber (s.a.v.)'e geldi. Rasûlullah yanında **Ümmü Eymen** vardı. **Fatıma** kapıyı çalınca Peygamber (a.s.), **Ümmü Eymen'e:**

« — Kapıyı çalan muhakkak **Fatıma**'dır. Bize beklemediğimiz, mutat olmayan bir saate geldi.» deyince, **Fatıma:**

« — Ey Allah'ın Rasulü! Meleklerin gıdâsı, Allah'ı tehlil, tesbih ve tahmittir. Bizimki nedir?» diye sordu. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu

« — Beni hak din ile göndeern Allah'a yemin ederim ki, **Muhammed**'in evinde otuz günden beri ocak yanmadı. Gerçi bize keçiler getirildi. İster-

113/a Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Tirmizî; İbn-ü Mâce; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 4/49

sen beş tanesinin sana verilmesini emrederiz. Dilersen sana, **Cebrailin** öğrettiği beş kelimeyi öğretirim.» Bu söz üzerine Fatıma:

« — Bana **Cebrail'**in öğrettiği beş kelimeyi öğret.» dedi. Peygamberimiz:

« — Ey Fatıma şöyle de: Ey ilklerin ilki, sonuncuların sonuncusu, metin kuvvet sahibi, ey düşkünlere acıyan ve ey merhametlilerin en merhametlisi!» buyurdu. **Fatıma** (r.a.) geri döndü ve **Hz. Ali'**nin yanına geldi. Ali:

« — Ne yaptın?» diye sorunca Fatıma:

« — Senin yanından dünyalık için ayrıldım ama âhiretlikle döndüm.» dedi. Bunun üzerine Ali:

« — Bu, senin için en hayırlı bir gündür.» diye cevap verdi.[114]

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: **Ebû Mûsa** ile birlikte bir yolculukta beraberdik. **Ebû Mûsâ** halktan birisinin fesahatla konuştuğunu işitince: Ne oluyor **Enes**? Gel biraz Rabbimizi zikredelim. Zira bunlardan birisi neredeyse konuşacağım diye diliyle ağzını yırtacak! Ey **Enes**, insanlar âhirete hazırlanmada ne kadar da ağır davranıyorlar. Onları ahiretten yüz çevirttiren nedir ki?» dedi. Ben:

« — Nefsânî arzular ve şeytan» diye cevap verdim. O ise:

« — Vallahi değil; fakat âhiret onlar için geriye dünya da önce alınmıştır. Şayet gözlerile âhireti görseler bile, yine de dünyadan vaz geçip, ona yönelmezler.» dedi.[115]

[114] **Ebuşşeyh; Kenz-ül Ummal, 1/302**
[115] **Hılye; 1/259**

KIYÂMET GÜNÜNDE OLACAKLARA İMÂN

İmran b. Husayn anlatıyor: Peygamber (s.a.v.) bir yolculuktaiken şu âyet inmişti: «**Ey insanlar! Rabbinize âsi olmaktan sakının; doğrusu kıyâmet kopacağı sırada meydana gelen zelzele dehşet vericidir. O gün emzikli kadınlar emzirdiğini unutur. Hâmile kadınlar çocuklarını düşürür. İnsanlar sarhoş bir vaziyette görürsün. Oysa sarhoş değildirler. Fakat Allah'ın azabı daha da şiddetlidir.**»[116]

Daha sonra Peygamber (s.a.v.):

« — O hangi gündür biliyor musunuz?» diye sordu. Biz:

« — Allah ve Rasûlü daha iyi bilir» dedik. Hz. Peygamber:

« — O gün Allah'ın **Âdem**'e şöyle dediği gündür: Cehennemlikleri diriltiyorum. **Adem**, Ey Rabbim, cehennemlikleri diriltmek ne demek? der. Allah dokuz yüz doksan dokuz kişi cehenneme gidecek birisi cennet'e gidecektir buyurur.» dedi.

Bu sözler üzerine Müslümanlar ağlamaya başladılar. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Doğruluktan ayrılmayın, dürüst olun. Çünkü her peygamberden önce bir cahiliyet devri yaşanmıştır.» buyurdu. Sonra da:

« — Cahiliyet devri insanlarının çoğu cehennemlikleri meydana getirir.Eğer bunlar kâfi gelmezse münafıklarla tamamlanır. Sizler diğer milletlere nazaran devede kulak bile değilsiniz. (Bir hayvanın bacağındaki veya bir devenin böğründeki küçük bir ben kadarsınız.)

Ben cennetliklerin dörtte birini sizin teşkil etmenizi temennî ederim.» buyurunca, orada bulunanlar tekbir getirdiler. Peygamber (s.a.v.) bu defa:

« — Cennet halkının üçte birini sizin teşkil etmenizi temenni ederim.» buyurdu. Etrafındakiler yine tekbir getirdiler. Peygamber(s.a.v.) daha sonra:

« — Sizin cennet ehlinin yarısını teşkil etmenizi temennî ederim.» buyurdu. Etrafındakiler yine tekbir getirdiler. Fakat ben Peygamber'in «üçte ikisini teşkil etmenizi temmennî ederim.» deyip demediğini bilmiyorum.[117]

116 **Hace: 1-2**

117 **Tirmizî; Müsned-i İmam-i Ahmed; İbn-i Ebu Hatım; Buharî; Müslim, Nesâî; İbn-i Kesîr 3/204; Müstedrek 4/568**

Ebû Said (r.a.)'dan: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Allah kıyâmet günü **Adem**'e: Ey Adem diyecek **Adem**: buyur yarabbi diye karşılık verince, Allah kendisine sana zürriyetinden cehennemlikleri ayırmanı emrediyor diye nida eder. **Adem**: Yarrabbi, cehennemlikler de kimdir?» diye soracak. Allah: Her bin kişiden dokuz yüz doksandokuzu diyecek. İşte o gün hamile kadınlar çocuğunu düşürecek, çocuklar ihtiyarlacak. İnsanları sarhoş bir vaziyette göreceksin. Oysa onlar sahroş değildirler. Fakat Allah'ın azabı bundan da şiddetlidir.»[118]

Bu sözler karşısında eshay renkten renge girmişti. Rasûlullah (s.av.):

« — Ye'cüc Me'cücden dokuzyüz doksan dokuz, sizden de bir kişi cehenneme gidecektir. Siz o gün cehennemlikler arasında beyaz öküzün böğründeki, yahut siyah öküzün yan tarafındaki bir benek gibi olacaksınız. Ben, sizin cennete gidenlerin dörtte birini teşkil etmenizi temennî ederim.» buyurdu. Biz tekbir getirdik. Sonra:

« — Üçte birini.» Yine tekbir getirdik. Daha sonra da:

« — Cennet ehlinin yarısı olmanızı temennî ederim. buyurdu. Biz yine tekbir getirdik.[119]

İbn-i Zübeyr (r.a.) anlatıyor: «**Sonra siz kıyâmet günü Rabbinizin huzurunda birbirinizden davacı olacaksınız.**»[120] âyeti inince **Zübeyr:**

« — Ey Allah'ın Rasûlü Orada da mı birbirinizden davacı olacağız?» diye sordu. Rasûlullah:

« — Evet!» buyurdu. **Zübeyr:**

« — O halde durum kötü!» dedi.[121]

Yine **Abdullah İbn-i Zübeyr**'den: **Sonra o gün size verilen nimetlerden sorulacaksınız.**»[122] âyeti inince **Zübeyr** Peygamber (s.a.v.)'e:

« — Ey Allah'ın Rasûlü!, bizden hangi nimet için hesap sorulacak? Hurma ve sudan mı?» dedi[123]

Abdullah b. Zübeyr, Zübeyr b. Avvam'dan naklederek anlatıyor: «**Sen de mutlaka öleceksin. Senden öncekiler de ölmüşlerdi. Sonra da Sizler kıyâmet günü Rabbınızın huzurunda karşı karşıya gelecek ve birbirinizi suçlayacaksınız.**[124] âyeti inine **Zübeyr** (r.a.):

« — Ey Allah'ın Rasûlü, dünyada aramızda olanlar ahirette bir takım günahlarımızla birlikte tekrar mı edilecek?» diye sordu. Rasûlullah:

Her hak sahibine hakkı verilinceye kadar dünyada olanlar orada da mutlaka tekrar edilecektir.» buyurdu. Bu defa **Zübeyr:**

118 **Zümer: 31**
119 **Buharî; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 3/204; Müstedrek, 4/568.**
120 **Zümer: 31.**
121 **İbn-i Ebû Hatım.**
122 **Tekâsür** 8.
123 **İbn-i Ebû Hatım; Müsned-i Ahmed; İbn-i Kesîr 4/152; Müstedrek 4/572.**
124 **Zümer** 30-31.

« — Vallahi iş kötü!» dedi.[125]

Kays b. Ebû Hâzım anlatıyor: **Abdullah b. Revâha** başını karısının kucağına koymuş ağlıyordu. Karısı da birlikte ağlıyordu. **Abdullah** karısına:

« — Niçin ağlıyorsun?» diye sorunca, karısı:

« — Senin ağladığını görünce ben de ağladım» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Abdullah:**

«Sizden cehennem'e uğramayacak yoktur.»[126] âyetini hatırladım. «Oradan kurtulup, kurtulmayacağımı bilmiyorum» dedi.[127]

Ubâde b. Sâmit anlatıyor: **Ubâde** ölüm döşeğindeyken:

«Kölelerimi ,hizmetçilerimi, komşularımı ve yanıma girip çıkanları çağırın» dedi. İstediği kimseler huzurunda toplanınca da şöyle dedi:

«Öyle zannediyorum ki bu günüm, dünyada yaşadığım son gün ve bu gecemde âhiretteki ilk gecem olacak. Daha önce elimle ve dilimle size bir kötülük yapıp yapmadığımı bilemiyorum. Kudret ve irâdesile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, kıyamet günü kısas vardır. Eğer sizden herhangi birinize bir kötülük yapmışsam, ölmeden önce benden hakkını alsın.» etrafında bulunanlar:

« — Doğrusu sen iyi bir baba ve iyi bir mürebbî idin dediler. Gerçekten de hizmetçisine bile kötü söz söylememişti. Onlara:

« — Böyle bir şey olmuşsa beni affeder misiniz?» diye sordu.

« — Affettik.» dediler.

« — Allah'ım sen şahid ol! Eğer içinizden hayır diyorsanız, o zaman şu vasiyetimi unutmayın. Ben, arkamdan benim için göz yaşı döken herkese kızarım. Öldüğüm zaman, güzelce abdest alın. Sonra herkes mescide girsin. Namaz kılsın ve sonra da hem **Ubâde** hem de kendisi için Allahtan af dilesin. Zira Allah: **Sabır ve namazla yardım dileyin** buyuruyor. Sonra beni bekletmeden mezarıma koyun. Arkamdan elinizde ateşle beni takip etmeyin. Altıma erguvan da koymayın.» dedi.[128]

Abdurrahman b. Avf, Ömer'den dört bin dirhem borç istedi. Ve gönderdiği adama; onu devlet hazinesinden vermesini, sonra iâde edeceğini söylemesini tembih etti. Adam **Ömer**'e gelip de meseleyi anlatınca, **Ömer**'in canı sıkıldı ve doğruca **Abdurrahman**'a gelerek:

« — Parayı devlet hazinesinden vermemi söylemişsin. Ama sen parayı geri getirmeden ölürsen, o zaman: Parayı **Ömer** almıştı, bırakın onun olsun diyeceksiniz. Ve bunun hesabı da kıyâmet günü benden sorulacak! diye çıkıştı.[129]

125 **Müsned-i Ahmed; Tefsir-i İbn-i Kesîr 4/52; Müstedrek 4/572**
126 **Meryem: 71**
127 **Abdurrezzak; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 3/132.**
128 **Beyhakî; İbn-i Asakir; Kenz'ül Ummal, 7/79**
129 Bk. **Müslümanlık 2/826**

ŞEFÂATA İMÂN

Avf b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: Bir gece Peygamber (s.a.v.) bizi bir yerde konaklattı. Herkes devesini çöktürdü. Gece bir müddet dikkat ettiğim halde Rasûlullah'ı devesinin yanında göremeyince telaşlanarak, Peygamber (s.a.v.)'i aramaya koyuldum. Sağa sola dolaşırken **Muaz** ve **Ebû Mûsâ**'nın da aynı telâşa kapıldıklarını gördüm. Böyle dolaşıp dururken,vadinin üst taraflarından değirmen uğultusuna benzer bir ses geldiğini işittik. Daha sonra Peygamber (s.a.v.) e bu durumu anlattığımızda, bize şu karşılığı verdi:

« — Geceleyin Rabbımın katından gelen bir melek ,ümmetime şefaat etmekle onların yarısının cennete girmesini kabul etmek arasında beni muhayyer bıraktı; ben de şefaat etmeyi tercih ettim.» Ben:

« — Ey Allah'ın Peygamberi. Allah adına ve arkadaşlığımız adına sana yemin veriyorum; bize de şefaat edecek misin?» dedim.

« — Sizler de elbette şefâat edeceğim kimselerdensiniz» buyurdu. Daha sonra Peygamber (s.a.v.) le birlikte kervanın yanına geldik. Onlar da Peygamberin kaybolmasından endişeye kapılmışlardı. Rasûlullah:

« — Bana Rabbimden bir melek geldi, ümmetimin yarısını cennete sokmakla, onlara şefâat etmem arasında beni muhayyer bıraktı, ben de ümmetime şefâat etmeyi tercih ettim.» buyurdu. Onlar da Rasûlullah'a:

« — Allah adına ve dostluğumuz adına sana yemin veriyoruz. Bizde şefâat edeceğin kimselerden miyiz?» diye sordular. Rasûlullah'ın etrafına toplandıkları zaman, Peygamber onlara:

« — Şefâatim, ümmetimden Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölenleredir. Sizler de şahit olun.» buyurdu.[130]

Abdurrahman bin Ebû Ukayl anlatıyor: **Sakîf** hey'etiyle birlikte Peygamber (s.a.v.)'e geldim. Develerimizi kapının önünde çöktürdük. İçeri girerken herkese kızgın kızgın bakıyorduk. Fakat dışarı çıkarken sevmediğimiz kimse kalmadı. İçimizden birisi:

« — Ey Allah'ın Peygamberi! Rabbından kendin için **Süleyman (a.s)** ın saltanatı gibi bir saltanat isteseydin ya!» deyince Peygamber (s.a.v.) bu söze gülerek şöyle cevap verdi:

[130] **Begavî; İbn-i Asakir; Kenz-ül Ümmal, 7/271**

«— Belki dostumuza verilen, Allah katında **Süleyman**'ın saltanatından daha üstündür. Çünkü Allah gönderdiği her peygambere bir duâ hakkı tanımıştır. Onlardan bazıları dünyayı istemişler; kendilerine dünya verilmiş; bir kısmı isyan etmeleri sebebiyle Kavmine beddua etmiş, kavmi de bu yüzden helâk edilmiştir. Ben ise Allah'ın bana verdiği bu hakkı kıyâmet günü ümmetime şefâat etmek için kullanacağım.»[131]

Ümmü Seleme (ra.) anlatıyor: Peygamber (s.a.v.):

«— Ben, ümmetimden günah işleyenler için ne iyi bir adamım.» buyurmuştu. **Müzeyne** kabilesinden birisi:

«— Ey Allah'ın Peygamberi, siz ümmetinizden günah işleyenler için iyi davranacaksınız da, ya iyiler için ne yapacaksınız?» diye sorunca, Peygamberimiz:

Ümmetimin iyileri, kendi amellerile cennete gireceklerdir. Günah işleyenleri ise şefâatımı bekleyeceklerdir. Ancak benim şefâatim ashabımı zemmedenler dışında, kıyamet günü bütün ümmetime şamîldir.» buyurdu.[132]

Hz. Ali (r.a.) den: Hz. Peygamber (s.a.v):«Rabbim bana, memnun oldunmu ya Muhammed diye nida edecek. Ben de, evet memnun oldum, deyinceye kadar ümmetime şefâat edeceğim.»

Sonra **Hz. Ali** bana dönerek:

«— Siz, ey Iraklılar, Allah'ın Kitabındaki en ümit verici âyetin şu âyet olduğunu söylüyorsunuz: **«Ey kendilerine yazık eden kullarım! Allah'ın Rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlıyacaktır. Şüphesiz O, çok yargılayıcı ve merhametlidir.»**[133] Ben:

«— Bunu biz söylüyoruz.» dedim. **Hz. Ali** bunun üzerine:

«— Fakat biz, **ehl-i Beyt**. Allah'ın kitabındaki en ümit verici âyetin: **«Rabbın sana mutlaka verecek ve sen de memnun olacaksın**[134] şeklindeki âyeti olduğunu söylüyoruz. İşte bu da şefâattir.»[135] diye cevap verdi.

İbn-i Büreyde babasından naklediyor: Bir gün **Muaviye**'nin yanına girmiştim. **Muaviye** ile bir adam konuşmaktaydı. Ben:

«— Ey **Muaviye**! Benim de söze karışmama izin verir misin?» dedim. **Muaviye**:

«— Buyur dedi. Oysa o, benim de öbür adam gibi konuşacağımı zannediyordu. Ama ben söze şöyle başladım:

131 Begavî; İbn-ü Mendeh; İbnü Asakîr; Kenz-ül Ümmal, 7/272; Buharî; İsâbe, 2/411
132 Şirazî, İbn-üeCar; Kenz-ül Ümmal 7/272
133 Zümer 53
134 Duha 5
135 İbn-i Merdeveyh; Kenz-ül Ummal, 7/273

« — Ben Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu işitmiştim: Kıyâmet günü, yeryüzündeki ağaç ve yaprakları sayısınca şefâat edeceğimi umuyorum, Sen şefâate nail olacağını umuyorsun da, **Ali** (ra.) ummasın mı?» dedim.[136]

Talk b. Habîb'den: **Câbir b. Abdullah**'la karşılaşıncaya kadar, şefâatı en çok yalanlayanlardan biriydim. Onunla karşılaştığım zaman bildiğim kadar, Allah'ın cehennemliklerin cehennemde ebedî kalacağını zikrettiği bütün âyetleri kendisine okudum. Bana şöyle dedi:

« — **Talk**, sen kendini, Allah'ın kitabını benden daha iyi anlayan, Peygamber'in sünnetini benden daha iyi bilen biri mi zannediyorsun? Senin okuduğun âyetlerde geçenler, müşriklerdir. Fakat senin şefâata nâil olamaz dediğin günahkâr kimseler, azaplarını çektikten sonra, cehennemden çıkartılacaklardır.»

Sonra iki elini, kulaklarına götürerek:

« — Eğer, ben Rasûlullah'ın, cezalarını çektikten sonra cehennemden çıkacaklardır, dediğini işitmediysem, şu kulaklarım sağır olsun. Biz de senin kadar Kur'an okuyoruz ey **Talk**.» dedi.[137]

Yezîd'ul Fakîr de şunları anlatıyor: **Cabir b. Abdullah**'ın yanına oturmuştum. Bazı şeylerden bahsediyordu. Bir ara bir grup insanın cehennemden çıkacağından bahsedince, buna çok kızdım. Zira ben o güne kadar böyle birşeyi kabul etmiyordum.

« — Halkın konuştuklarına aldırmıyorum ama, size şaşıyorum ey **Muhammed**'in eshabı! Çünkü siz Allah'ın bir grup insanı cehennemden çıkacağını iddia ediyorsunuz. Oysa Allah: **«Cehennemden çıkmak isterler. Ama onlar oradan çıkamayacaklardır.»**[138] buyuruyor dedim. **Cabir**'in arkadaşları beni azarladılarsa da, **Cabir** sâkin duruyordu.

« — Adama dokunmayın, çünkü bu âyet kâfirler hakkındadır.» dedi ve şu âyeti okudu: **«Yeryüzündeki bütün servet ve bunun bir misli daha kâfirlerin olsa, bunu da kıyâmet gününün azabından kurtulmak için fidye olarak verseler bunların hiçbiri kabul edilmez. Onlara elem verici azap vardır. Ateşten çıkmak isterler, çıkamazlar. Onlara sürekli azâp vardır.»** [139] Sonra devamla bana:

« — Sen Kur'ân okumuyor musun?» dedi. Ben:

« — Evet, okuyorum. Hatta O'nun tamamını okuyorum.» diye cevap verdim. Bu defa O:

[136] **Müsned-i Ahmed; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 3/56**
[137] **İbn-i Merdeveyh**
[138] **Maide 37**
[139] **Mâide; 36-37**

« — Allah: «**Ey Muhammed! Gecenin bir kısmında nafile namaz kıl. Umulurki Rabbin seni övülecek bir makama yükseltir.**»[140] buyurmuyor mu? İşte bu şefâat makâmıdır. Allah onları günahları yüzünden dilediği kadar cehennemde tutacak ve onlarla konuşmayacak. Çıkartmak istediği zaman da, çıkartacaktır.» dedi. Artık bundan böyle bir daha şefâati inkar etmedim.[141]

140 **İsrâ: 79**
141 **İbn-i Merdeveyh; İbn-i Ebû Hatim; Tefsir-i İbn-i Kesir, 2/54**

CENNET ve CEHENNEME İMÂN

Peygamber (s.a.v.) in katiblerinden **Hanzala el-Üseydî** anlatıyor: Peygamber (a.s.) ın yanında oturuyorduk. Cennet ve cehennemden söz ettik. Öyleki ikisi de gözümüzün önünde canlandı. Sonra âilemin ve çocuklarımın yanına döndüm. Güldüm. oynadım ve yaşadığımız ânı onlara da anlattım. Evden çıktıktan sonra **Ebû Bekr**'e rast geldim ve ona:

« — **Ebû Bekr,** ben mahvoldum artık» dedim.

« — Ne oldu ki?» diye sordu.

« — Peygamber (s.a.v.) in yanında idik. Bize cennet ve cehennemden bahsetti. Cennet ve cehennem gözlerimizin önünde canlandı. O'nun huzurundan çıkınca karımız ve çocuklarımızla güldük, oynadık ve işlerimizle uğraştık ,cennet ve cehennemi unuttuk.» dedim.

« — Biz de böyle yapıyoruz.» dedi. Ben tekrar Peygamber (s.a.v.) e gelerek, bu durumu anlattım; bana şöyle dedi:

« — **Hanzala,** eğer evinizde, benim yanımda olduğunuz gibi olsanız, melekler sizinle yolda ve yatakta musafaha ederler.**Hanzala** biraz dünya, biraz da âhiret ile meşgul ol.»[142]

Abdullah b. Mes'ud anlatıyor: Bir gece Peygamber (s.a.v.) le birlikte uzun uzun sohbet ettik ve hatta yanında sabahladık. Bize:

« — Peygamberler ve çevresindekiler bana milletleriyle birlikte gösterildi. Her peygamber bana uğradı. Kimisi bir cemaatla geldi, kimisi üç kişiyle geldi, kiminin yanında da hiç kimse yoktu.» buyurdu.

Katâde: «İçinizde aklı başında bir kimse yok mudur?»[143] âyetini okuyunca, Peygamber devamla:

« — Nihâyet **İmran oğlu Musâ** da, **Benî İsrâil**'den büyük bir grupla yanımdan geçti. Ben: Rabbim, kim bu? dedim. Allah: Kardeşin **İmran oğlu Musâ** ve **İsrail Oğullarından** kendisine tabi olanlar, buyurdu. Ya Rabbi, benim ümmetim nerde? diye sordum. Allah: Sağ tarafındaki tepelere bak, buyurdu. Bir de ne göreyim, bir çok insan vardı. Rabbim bana: Memnun oldun mu? diye sordu. Evet, memnun oldum, Ya Rabbi, dedim.

142 **Hasan b. Süfyan; Hılye; Kenz'ül-Ummal 1/100**
143 **Hûd: 78**

Sol tarafındaki ufka bak, buyurdu. Baktım, orda da birçok insanlar vardı. Memnun oldun mu, dedi. Evet, memnun oldum Ya Rabbi dedim, şöyle buyurdu: Bunlarla birlikte hesaba çekilmeden yetmiş bin kişi daha cennete girecektir.» buyurdu.

Bu söz üzerine **Benî Esed** kâbilesinden **Ukaşe b. Mihsan** söze karıştı ve:

« — Ey Allah'ın Peygamberi, beni onlardan kılması için Allah'a duâ et.» dedi. Peygamber (s.a.v.)

« — Allah'ım bunu da onlardan kıl!» diye duâ etti. Bundan sonra bir başkası söz alarak:

« — Ey Allah'ın peygamberi, beni de onlardan kılması için Allah'a duâ et, dediyse de Peygamber (s.a.v.):

« — **Ükâşe** senden evvel davrandı.» buyurdu ve devamla:

« — Anam babam sizlere fedâ olsun. Eğer gücümüz yeterse, yetmiş bin kişi arasına girin. Bu olmazsa tepelerde bulunanlardan olun. Bu da olmazsa, ufukta görünenlerden olmaya bakın. Çünkü ben durumları çok kötü olan birçok insanlar gördüm. Sizin cennet ehlinin dörtte birini teşkil etmenizi temenni ederim.» buyurdu. Bizler:

« — **Allahuekber**» dedik.

« — Cennet ehlinin üçte birini teşkil etmenizi temennî ederim.» buyurunca, biz yine:

« — **Allahuekber**» dedik.

« — Cennet ehlinin yarısını sizin teşkil etmenizi temenni ederim» buyurdu. Yine biz tekbir getirdik. Sonra da şu âyeti okudu: **«Bunlardan bir kısmı geçmiş ümmetlerden, bir kısmı da sonrakilerdendir.»**[144]

Daha sonra biz kendi aramızda:

« — Bu yetmiş bin kişi kimdir?» diye sormaya başladık. Ve:

« — Bunlar, Müslüman olarak doğan ve Allah'a şirk koşmayanlardır.» dedik. Durum Peygamber'e aksettirilince:

« — Bunlar, vücutlarına döğme yaptırmayanlar, muska kullanmayanlar, uğursuzluklara inanmayanlar ve Rablarına tevekkül edenlerdir.» buyurdu.[145]

Süleyman b. Âmir anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.)'in eshabı:

« — Allah, bedevîler ve sordukları sorular sebebiyle bizi bilgi sahibi yapıyor.» diyorlardı ki, bir bedevî çıkageldi. Ve:

« — Ey Allah'ın Peygamberi, Allah, cennette, sahibine zarar veren bir ağaçtan bahsediyor.» dedi. Peygamber (a.s.):

« — Neymiş o?» diye sordu. Adam:

144 **Vâkıa: 40**

145 **İbn-i Ebî Hatem; İbn-ü Cerîr; Müslim, Buharî; Tefsîr-i İbn-i kesîr. 4/293; Müstedrek, 4/578**

« — Sedir ağacı. Çünkü onun eziyet veren dikenleri vardır.» diye cevap verince. Peygamber (a.s.):

« — Sen Allah'ın» **«Onlar, dikensiz sedir ağaçları altında oturacaklar»**[146] buyurduğunu bilmiyor musun? Allah, sedir ağacının dikenlerini kaldırmış ve her dikenin yerine bir meyve koymuştur. Üstelik meyveler yetmiş iki çeşittir, hiç birinin rengi diğerine benzemez.» buyurdu.[147]

Utbe b. Abdussülemî anlatıyor: Bir Bedevî Peygamber (s.a.v.)'e gelerek Havuz hakkında sorular sordu, cennetten bahsetti.

« — Cennette meyve de var mı?» diye sordu. Peygamber (a.s.):

« — Evet, orada **Tubâ** denilen bir ağaç da vardır.» diye cevap verdi. Peygamber (a.s.) mahiyetini bilmediğim birşeyden bahsetmişti. Bedevî:

« — Bizim topraklarımızdaki hangi ağaca benzer? diye sorunca, Peygamber (a.s.):

« — O, sizin memleketteki hiçbir ağaca benzemez. Sen Şam'a gittin mi?» diye sordu. Bedevî:

« — Hayır.» dedi. Hz. Peygamber:

« — Şam'da ceviz denilen bir ağaca benzer. Bu ağacın tek bir gövdesi vardır. Geniş bir alana dal budak salmıştır.» buyurdu. Bedevî:

« — Peki onun salkımları ne kadardır?» diye sordu.

« — Durmaksızın uçan alaca karganın aldığı bir aylık yol kadardır.»

« — Ya peki gövdesinin genişliği ne kadardır?»

« — Eğer develerinden birisiyle gövdesinin etrafında dolaşmaya kalksan, deven yaşlanır, köprücük kemiği kırılır da sen başladığın yere gelemezsin» buyurdu. Bedevî:

« — Cennette üzüm de var mıdır? diye sordu. Hz. Peygamber:

« — Evet.» dedi. Bedevî:

« — Tanelerinin büyüklüğü ne kadar?» diye sordu. Hz. Peygamber:

« — Senin baban, hiç sürüsünden büyük bir teke kesti mi?» diye sordu. Bedevî:

« — Evet.» diye cevap verdi. Hz. Peygamber:

« — Ve sonra da onun derisini yüzüp, annene vererek, şundan bir su tulumu yaparsın, dedi mi?» diye sordu. Bedevî:

« — Evet. Şu halde böyle bir tane hem beni, hem de ailemi doyurur mu?» dedi. Hz. Peygamber:

« — Evet, hatta senin bütün aşiretini bile!» buyurdu.[148]

[146] **Vâkıa: 28**
[147] **İbn-ün Neccar; İbn-i Ebû Dâvud; Tefsir-i İbn-i Kesîr.**
[148] **Müsned-i İmam-i Ahmed; Tefsir-i İbn-i Kesîr; 4/290**

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor: **Habeşistan**'dan Peygamber (a.s.)'ın yanına bir adam gelmişti. Rasûlullah ona:

« — Bilemediklerini sor da öğren.» dedi. Adam:

« — Ey Allah'ın Peygamberi! Şekil, renk ve nübüvvetle bizden üstün kılındınız. Eğer ben, sizin inandığınıza inansam ve yaptığınızı yapsam, sizinle birlikte cennet'te olur muyum?» ne dersiniz?» diye sordu. Peygamber (a.s.) şöyle buyurdu:

« — Evet. Kudret ve irâdesile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, siyahların beyazlığı cennette bin yıllık yoldan görülecektir. Kim **Lâ İlâhe İllallah**, derse, onun için Allah katında verilmiş bir söz vardır. Kim de, Allah'ım, seni tenzih ederim der ve Allah'a hamdederse, onun için yüz yirmi dört bin sevab yazılır.»

Bedevî:

« — Bundan sonra da artık bizim için bir tehlike söz konusu mu Ya Rasûlullah!» diye sordu. Hz. Peygamber:

« — İnsanoğlu kıyâmet günü amellerini getirir. Eğer onları bir dağın üzerine koysa, dağı bile çökertir. Fakat Allah'ın rahmeti olmasa, bu kadar amel, Allah'ın bir tek nimetinin bile karşılığı olmaz.» buyurdu. Bunun üzerine şu âyetler indi: **«İnsan yaratılmadan, adı dahi bilinmeden önce, uzun bir zaman geçmiştir. Biz insanı bir takım vazifelerle mükellef tuttuk. Bir çok maddelerden mürekkep nutfeden yarattık. Bu sebeple, ona görme ve işitme duygusu verdik. Biz ona doğru yolu da gösterdik. Dileyen buna şükreder, isteyen nankörlük eder. Biz kâfirler için zincirler, demir halkalar ve korkunç alevli cehennem hazırladık. İyiler kâfur katılmış şerbet dolu kaselerden içerler. Allah'ın has kulları, hayır attıkları gözlerden içerler. Onlar adaklarını yerine getirirler. Azabı şiddetli olan ahiret gününden korkarlar. Onlar düşkünleri, yetimleri, esirleri seve seve doyururlar. Biz sizi ancak Allah rızâsı için doyuruyoruz, bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Biz insanların renkten renge girdiği bir günde rabbimizden korkarız derler. Allah da onları bu yüzden o günün şerrinden korur, onların yüzlerine nur, gönüllerine sürür verir. Sabırları sebebiyle, cennet ve ipekli elbiselerle mükâfatlandırır. Orada koltuklara yaslanırlar; ne kızgın güneş ne de dondurucu soğuk görürler. İstedikleri zaman koparabilecekleri, meyvaları olgunlaşmış ağaçların altında gölgelenirler. Çevrelerinde gümüş kaplar ve çok beğendikleri gümüş sürahiler vardır. Orada zencefil karışık şerbet dolu kâselerden, «selsebil» adı verilen pınarlardan içerler. Yanlarında devamlı hizmetkârlar dolaşır, onları görünce saçılmış birer inci tanesi sanırsın. Oranın neresine baksan, nîmet ve büyük bir saltanat görürsün.»**[149]

[149] **İnsan: 1-20**

Bundan sonra, Habeşli:

« — Senin cennette gördüklerini ben de görecek miyim?» diye sorunca, Peygamber (s.a.v.):

« — Evet» diye cevap verdi. Bu söz üzerine adam ağlamaya başladı ve nihâyet ruhunu orada teslim etti. Ben Peygamber (s.a.v.)'in o adamı mezara kendi eliyle indirdiğini gördüm.[150]

Abdullah b. Vehb'den: **İbn-i Zeyd** bize şunları anlattı: Allah'ın Rasûlü kendisine indirilen «insan» suresini okurken yanında siyah bir adam vardı. Cennetten bahseden âyetlere gelince bu adam içini çekerek ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü:

« — Arkadaşınız cennet arzusuyla ruhunu teslim etti.» buyurdu.[151]

Ebû Matar anlatıyor: **Hz. Ali** (k.v.) nin şöyle dediğini duydum: Ebû Lü'lüe kendisini hançerle yaraladığı zaman **Ömer**'in yanına varmıştım, ağlıyordu.

« — Niçin ağlıyorsun ey mü'minlerin emîri» diye sordum.

« — Öbür âlemdeki durum beni ağlatıyor. Acaba cennete mi yoksa cehenneme mi götürüleceğim, bilmiyorum.» dedi.

« — Seni cennetle müjdelerim. Zira ben Peygamber (s.a.v.) in -gerçi hepsi hatırımda değil ama- şöyle dediğini işitmiştim: Cennetliklerin efendileri ve en çok ihsana mazhar olacaklar **Ebû Bekir ve Ömer**'dir buyurduğunu işittim.» dedim. Bana:

« — **Ali**, benim cennetlik olduğuma şâhit misin?» dedi. Ben:

« — Evet.» dedim.

« — Ey **Hasan** sen de babanın, Hz. Peygamber (s.a.v.) **Ömer** cennet ehlindendir, buyurdu dediğine şahitlik yap. dedi.[152]

Hz. Ömer, dâvet edildiği bir yemek ziyâfetinde:

« — Biz bunları yiyip içiyoruz ama, doya doya arpa ekmeği yiyemeden ölen fakir müslümanlara ne var? dedi. **Ömer b. Velîd:**

« — Cennet! deyince, **Ömer**'in gözleri dolarak:

« — Eğer bizim nasîbimiz bu, onlar da cennete götürülmüşlerse, onlar bizden daha kârlıdırlar.» dedi.[153]

Mus'ab b. Saîd anlatıyor: Babam ölüm döşeğindeyken başını kucağıma koymuş, can çekişiyordu. Dayanamayıp ağladım. Bana baktı ve:

« — Oğlum niçin ağlıyorsun?» diye sordu.

« — Senin öbür âlemdeki yerin ve şu anda sende gördüklerimden dolayı ağlıyorum.» dedim.

150 **Taberânî; Tefsir-i İbn-i Kesîr:** 4/457; 453.
151 **İbn-i Kesîr** 4/453
152 **İbn-i Asakîr;** Müntehab: 4/438
153 **Abd. b. Humeyd**

« — Benim için ağlama. Çünkü Allah beni hiç bir zaman azaba dücar etmeyecektir. Ben cennet ehlindenim. Allah rızası için iyi amel işledikleri müddetçe Allah, bu iyilikleri karşılığında mü'minlere borçlanır. Güzel amelleri olan kâfirlerin de azablarını hafifletir» dedi. Kâfirlerin iyilikleri tükendiği zaman da kendilerine: Herkes kimin adına amel yapmışsa, sevabını ondan istesin» denilir.»[154]

İbn'ü Şimase el-Mehrî anlatıyor: Ölüm döşeğindeyken **Amr b. As**'ın yanına vardık. Yüzünü duvara çevirdi ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Oğlu:

« — Niçin ağlıyorsun? Rasûlullah (s.a.v.) seni şu, şu mükafatlarla müjdelemedi mi? deyince, yüzü duvara dönük olarak ağlayan **Amr**; yüzünü bize döndürerek:

« — Benim için en iyi amel: «Allah'tan başka tanrı olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna» şehâdet etmemdir. Ancak ben hayatım boyu üç devre geçirdim. Rasûlullah'a kin duyduğum, O'nu tuzağa düşürüp öldürmek istediğim günleri hatırlarım. Eğer bu halde ölmüş olsaydım, şüphesiz cehennemliklerden olurdum. Sonra Müslüman oldum. Bîat etmek için Rasûlullah'a gelerek: Uzat ellerini de, bîat edeyim ey Allah'ın Rasûlü, dedim.

O da ellerini uzattı. Ben bîat etmek için elini sıktım. Bana bir şey mi diyeceksin Amr, dedi. Bir şartla bîat etmek istiyorum, dedim. Nedir şartın? dedi. Ben; Beni affetmen şartiyle sana bîat ediyorum diye cevap verince; «Ey **Amr**, İslâm'ın, geçmişi sildiğini, hicretin önceki günâhları yokettiğini, haccın da geçmiş suçları ortadan kaldırdığını bilmiyor musun?» dedi. Artık Rasûlullah'tan daha çok sevdiğim, gözümde büyüttüğüm hiç kimse yoktu. Eğer bana onu tavsif edebilir misin deselerdi, anlatamazdım. Çünkü doya doya ona bakamazdım. Şayet bu halde iken ölmüş olsaydım, cennetliklerden olacağımı ümid ederdim. Sonra birtakım olaylara karıştık. İşte bundan sonra ne olacağımı akibetimin nereye varacağını bilemiyorum. Öldüğümde kimse arkamdan ağlamasın, ateş yakılmasın. Beni gömünce de, mezârımın üstüne hafifçe toprak atın. Mezarımın başında bir devenin kesilip etinin taksim edilebileceği zamana kadar oturun ki, bir müddet yalnız kalmayayım ve Rabbimin elçilerine nasıl cevap vereceğimi bileyim.»[155]

Abdurrahman b. Şimase anlatıyor: **Amr b. As** ölüm döşeğindeyken ağlayınca, oğlu:

« — Niçin ağlıyorsun? Ölümden mi korkuyorsun? dedi. **Amr b. As:**

« — Hayır ölümden değil. Ben asıl öldükten sonraki hayattan korkuyorum.» diye cevap verdi. Oğlu Abdullah:

154 **İbn-i Sa'd: 3/147**

155 **İbn-i Sa'd, 4/258; Müslim, 1/76; El-Bidâye 8/26; Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**

« — Sen iyi bir insansın.» diyerek babasına Rasûlullahla olan arkadaşlığını ve **Şam**'ın fatihi olduğunu hatırlattı. Bunun üzerine **Amr:**

« — Halbuki sen, bütün bunlardan daha değerli olan «Allah'tan başka ilâh yoktur düsturunu bırakıyorsun... Ben öldüğüm zaman arkamdan kimse ağlamasın. Kimse beni methetmesin, ateş de yakmasın. Kefenimi üzerime çekin. Zira ben hesaba çekileceğim. Üzerime toprak serpin. Zira benim sağ yanım toprağa sol yanımdan daha lâyık değildir. Kabrime tahta ve taş dikmeyin.[156]

Bir rivayet de şöyledir: **Amr b. As** bundan sonra yüzünü duvara çevirerek şunları söyledi.

« — Allahım! Sen emrettin biz isyan ettik. Sen nehyettin biz tersini yaptık. Affına sığınırız.[157]

Bir başka rivayet de şöyledir: **Amr b. As** ellerini boynunun lâle geçirilen yerine götürüp başını semaya kaldırarak şöyle dedi:

« — Allah'ım! Kuvvetim yok, yardım et. Suçluyum özürümü kabul et. Gururlu da değilim, senden af diliyorum. Senden başka ilâh yoktur.» diye diye hayata gözlerini kapadı.[158]

Abdullah b. Ömer'den gelen bir rivayette şu ilâve vardır:

Allah'ım! Sen emrettin biz emrini yerine getirmedik. Sen yasakladın biz yasakladığını yaptık. Suçsuz değilim, özür diliyorum. Kuvvetli de değilim, yardımımı istiyorum. Allah'tan başka ilâh yoktur.» diye diye hayata gözlerini yumdu.[159]

Hz. Peygamber (s.a.v.):

« — Siz üzerinize düşeni yaptınız. Eğer **Hayber**'den payınızı almak ve meyvalarınızı toplamak istiyorsanız, buyurun.» demişti de, sahabe:

« — Senin ileri sürdüğün birtakım şartlara karşı bizim bir tek şartımız vardı, o da cennetti. Biz bunun karşılığında isteklerini yerine getirdik.» dediler. Rasûlullah da:

« — Sizin isteğiniz de yerine geldi.» buyurdu.[160]

Rasûlullah (s.a.v.) **Bedir Savaşı**'nda Müslümanları savaşmaya teşvik edince **Umeyr b. Hümam:**

« — Ne alâ! Benim cennete girmem için bunların beni şehit etmeleri lâzım zâten!» dedi.

Elindeki hurmaları atarak, şehid oluncaya kadar düşmanla çarpıştı.[161]

156 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel;**
157 **Müslim; Bidaye** 8/26
158 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidaye** 8/26
159 **İbn-i Sa'd** 4/260
160 **Bezzar;** Bk. **Müslümanlık** cilt 1. Birinci Bölüm.
161 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**

Bir diğer rivayette bu hadise şöyle anlatılmaktadır; Allah'ın Resûlü **Umeyre:**

« — Senin, ne alâ demene sebep ne?» diye sorunca **Umeyr:**

« — Ey Allah'ın Rasûlü cennet ehlinden olmayı arzu etmemdir. Başka bir gayem yok» dedi. Rasûlullah da;

« — Sen cennet ehlindensin, buyurdu. **Umeyr** dağarcığından hurma çıkarıp yemeye başladı:

« — Bu hurmaları yiyinceye kadar yaşayacağım. Bu çok uzun bir hayattır» dedi. Dağarcığındaki hurmaları atarak şehit oluncaya kadar çarpıştı.[162]

Savaşırken yaralanan **Enes b. Nadr:**

« — Oh, cennet kokularını duyuyorum. Kimse umurumda değil.» der ve şehid düşünceye kadar çarpışır.[163]

Sa'd b. Hayseme'den: Rasûlullah'ın müslümanları cihade teşvik etmesi üzerine, babam:

« — Birimizin burada kalması lâzım.» deyince.

« — Eğer şehid düşünce elde edeceğim şey, cennet olmasaydı, seni tercih ederdim. Ama ben bu savaşta şehid olmak istiyorum.» dedim.[164]

Uhud Savaşı'nda **Sa'd b. Rebî** yaralanmıştı. **Zeyd b. Sâbit, Sa'd**'in yanına gelerek:

« — Rasûlullah'ın sana selâmı var. Kendini nasıl hissettiğini soruyor.» deyince. **Sa'd:**

« — Ona ey Allah'ın Rasûlü, cennetin kokusunu duyduğumu hissediyorum, de» diye karşılık verir.[165]

Haram b. Milhan da **Bi'ri Meûne** savaşı esnasında şöyle dedi: «Allah'a yemin ederim ki, cenneti kazandım!»[166] **Ammar Sıffîn** savaşında şöyle dedi:

« — **Haşim ilerle!** Çünkü cennet kılıçların gölgesi altında, ölüm ise mızrakların uçlarındadır! Artık cennetin kapıları açıldı. Cennet hurileri süslendiler. Bugün dostları **Muhammed**'e (s.a.v.) ve sevdiklerine kavuştular..

Ammar bu sözleri söyler söylemez, **Haşim**'le birlikte ileriye atıldı ve şehid düştüler.[167]

162 Bk. **Müslümanlık** 2/417
163 Bk. **Müslümanlık** 2/516
164 Bk. **Müslümanlık** Cilt 2, Altıncı Bölüm.
165 Bk. **Müslümanlık** 2/524
166 Bk. **Müslümanlık** 2/534
167 Bk. **Müslümanlık** 2/566

Ammar Sıffîn Savaşı'nda şöyle dedi:

« — Ey Müslümanlar! Cennetten mi kaçıyor sunuz! Ben **Yasir oğlu Ammar**'ım, Cennetten mi kaçıyorsunuz?! **Yasir oğlu Ammar**'ım ben, yanıma gelin!..»[168]

Dûmet'ül-Cendel'de **Muaviye** (r.a.):

« — Kim halife olmak isteyip de bu makama gelebilir?» demişti. **İbn-i Ömer** (r.a.a.) ise bu söz üzerine şöyle dedi:

« — **Muaviye** bu sözü söylemeden önce dünya ile hiç ilgilenmemiştim. Fakat böyle söyleyince: Kendi kendime seni ve babanı, başına vura vura İslâma sokanlar halifeliğe talip demek istedim. Fakat cenneti ve nimetlerini hatırlıyarak bu işten vazgeçtim.»[169]

Saîd b. Âmir mallarını sadaka olarak dağıtınca bazıları:

« — Ailenin ve hısımlarının senin üzerinde hakları vardır.» dediler. O da şöyle karşılık verdi:

« — Ben, ne onlara birşey bırakırım, ne de cennet hurilerine kavuşmak için insanlardan birisinin rızâsını isterim. Eğer cennetin güzel kızlarından birisi dünyaya teşrif etseydi, şüphesiz güneş gibi yeryüzünü aydınlatırdı!.

Saîd karısına da şöyle dedi:

« — Yavaş ol hele! Arkadaşlarım kısa bir süre önce benden ayrıldılar. Dünyayı ve içindekileri de bana verseler onlara kavuşmadan edemem.

Eğer cennet hurilerinden birisi semâda görünmüş olsaydı, şüphesiz yeryüzünü aydınlatır; ve onun yüzünün parlaklığı güneş ile ayın parlaklığını bastırırdı. Ve şüphesiz onun başındaki örtü dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Sana gelince, bence, onları terketmektense, seni terketmek daha iyidir..»

Bu sözleri işiten karısı ise yumuşadı ve razı oldu.[170]

Allah'ın Rasûlü bir kadına:

« — Hangisini istersin, duâ edeyim hastalığından mı kurtulasın, sabredip cennete mi gitmek istersin?» buyurunca kadın:

« — Allah'ın Rasûlü, vallahi üç gün sabrederim, cenneti elden kaçırmam.» diye cevap verir.[171]

Arkadaşları, **Ebûdderdâ**, bir şeyden yakındığı zaman, ona:

« — Ne istiyorsun?» diye sorarlar, o da:

168 Bk. **Müslümanlık** 2/566
169 Bk. **Müslümanlık** 2/654
170 Bk. **Müslümanlık** 2/723
171 Bk. **Müslümanlık** 3/1198.

« — Cenneti istiyorum» diye cevap verirdi.[172]

Bedir Savaşı'nda Ümmü Hârisenin oğlu şehid düşmüştü. Kadın Resûlullah'a gelerek:

« — Ey Allah'ın Rasûlü! Bana **Harîse**'den haber ver. Eğer cennette ise acısına tahammül ederim. Yoksa Allah nasıl ahu figân edeceğimi bilir!.. dedi. Bir daha da beyaz elbise giymedi.

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır. **Harîsenin** annesi Rasûlullah'a:

« — Ya Rasûlullah, o cennette ise ağlamayacağım, üzülmeyeceğim, cehennemde ise yaşadığım müddetçe ağlayacağım.» dedi. Rasûlullah:

« — Ey **Harîsenin** annesi, O senin dediğin bir tek cennet değildir, cennetlerden bir tanesidir. **Harise** ise Firdevs-i âlâdadır.» dedi. Kadın gülerek ayrıldı ve:

« — Ne mutlu **Harise**'ye!» diyordu.[173]

Aişe (r.a.) anlatıyor: Bir defasında cehennemi hatırlayarak ağlamıştım. Rasûlullah:

« — Nen var **Aişe?**» diye sordu. Ben de:

« — Cehennemi hatırlayıp, ağladım. Acaba kıyâmet günü ailelerinizi hatırlar mısınız?» deyince şöyle buyurdu:

« — **Üç yerde kimse kimseyi hatırlayamaz: Birincisi mizânda sevâbının ağır veya hafif geldiği belli oluncaya kadar. İkincisi, alın, okuyun defterlerinizi, denilip de, herkes amel defterinin sağından mı, solundan mı yoksa arkasından mı verileceğini öğreninceye kadar. Üçüncüsü de, cehennem üzerine kurulan her iki yanında da birçok çengellerin, sert dikenlerin bulunduğu ve Allah'ın istediği kulunu düşüreceği Sırat Köprüsünü geçerken kurtulup kurtulamayacağını öğreninceye kadar.**»[174]

Abdulâziz b. Ebû Revvâd anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.): «**Ey imân edenler! Yakıtı insanlarla taşlar olan cehennemden kendinizi ve âilenizi koruyun!**»[175] âyetini okuyunca, orada bulunan bir ihtiyar:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, cehennemdeki taşlar, dünyadaki taşlar gibi midir? diye sordu. Peygamber (s.a.v.)'in:

« — Kudret ve irâdesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, cehennemin bir taşı, dünyadaki bütün dağlardan daha büyüktür.» demesi üzerine, ihtiyar bayılarak yere düştü. Rasûlullah elini adamın kalbi üzerine koydu. Onun sağ olduğunu görünce:

« — Ey ihtiyar, **Lâ ilâhe illallâh**» de. buyurdu. İhtiyar da:

« — **Lâ İlâhe illallâh.**» deyince. Rasûlullah onu cennetle müjdeledi. Bunun üzerine sahâbe:

[172] Bk. **Müslümanlık** Cilt: 3, Onuncu Bölüm.
[173] Bk. **Müslümanlık** 3/1188
[174] **Müstedrek.** 4/578; **Zehebî.**
[175] **Tahrim:** 6

« — Ey Allah'ın Rasûlü bizim aramızda da cennetlik var mı?» diye sorunca, Rasûlullah:

« — Evet» diyerek: «**Cennet, azametimden ve azabımdan korkanlar içindir.**»[176] âyetini okudu.[177]

Kalbine Allah korkusu giren **Ansar'dan** bir delikanlı, cehennemi hatırlayınca ağlamaya başlar ve kendisini eve hapsederdi. Rasûlullah bu gencin yanına gelmişti. Delikanlı Rasûlullahı görünce, ayağa kalkıp kucakladıktan hemen sonra düşüp öldü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

« — Arkadaşınızın cenâzesini kaldırın. Cehennem korkusu onun ciğerini parçaladı!» buyurdu.[178]

Şeddad b. Evs gece yatağında bir o yana bir bu yana döner ve:

« — Allah'ım cehennem korkusu uykumu kaçırdı diyerek kalkar ve sabaha kadar namaz kılardı.[179]

Abdullah b. Revaha Mu'ta Savaşı sırasında ağladı ve şöyle dedi:

« — Vallahi ne dünya sevgisi ne de sizin dostluğunuz beni ilgilendiriyor. Ben, Rasûlullah'ın «**Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, Rabbimin, yapacağını vaadettiği kesin bir hükmüdür.**»[180] âyetini okuduğunu işitmiştim. Cehenneme vardıktan sonra oradan çıkıp çıkmayacağımı bilmiyorum.»[181]

176 **İbrâhîm: 14**
177 **İbn-i Ebî Hatim; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 4/391; Müstedrek.**
178 Bk. **Müslümanlık 3/1223**
179 Bk. **Müslümanlık 3/1225**
180 **Meryem 71.**
181 Bk. **Müslümanlık 2/536**

ALLAH'IN VAADİNE İNANMAK

Niyar b. Mükrem el-Eslemî anlatıyor: **«Elif Lâm. Mim. Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Onlar bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir.»**[182]
âyetleri indiği sırada İranlılar Rumları yenilgiye uğratmışlardı. Müslümanlar ise Rumların İranlıları yenmesini istiyorlardı. Çünkü onlar da ehl-i kitaptandı. Allah teâlâ bu hususu belirtmek için de: **«İşte o gün, Mü'minler, istediğine yardım eden Allah'ın yardımına sevineceklerdir. O güçlüdür, merhametlidir.»**[183] âyetlerini indirdi..

Kureyş Kabîlesi ise İranlıların Rumları yenilgiye uğratmasına sevinmişlerdi. Çünkü İranlılar da Kureyşte ehl-i kitap değillerdi. Ahirete de inanmıyorlardı.

İşte bu âyetler inince **Ebû Bekr: Mekke** sokaklarında:

« — **Elif. Lâm. Mîm. Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Onlar bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde gâlip geleceklerdir.»**[184] âyetlerini okumaya başladı. Bunun üzerine bir grup **Kureyş**'li **Ebû Bekr**'e:

« — Siz Rumları biz de İranlıları tutuyoruz. Arkadaşınız (**Muhammed**) Rumların birkaç yıl içinde İranlıları yeneceklerini iddia ediyor. Bu hususta bahse var mısınız?» dediler. **Ebû Bekr:**

« — Evet.» diye karşılık verdi.» Henüz daha bahse girmek haram kılınmamıştı. Böylece **Ebû Bekr** ile Müşrikler bahse girdiler. Müşrikler **Ebû Bekr**'e:

« — Üç ilâ dokuz yıl arasında hangi yılı tesbit edeceksiniz? O yılı belirtelim: İddiamız da o yıl sona ersin» dediler ve müddeti altı yıl olarak belirttiler. Altı yıl geçtiği halde Rumlar galip gelmeyince, müşrikler iddiaya koydukları malı **Ebû Bekr**'den aldılar. Fakat yedinci sene Rumlar'ın İranlıları yenmesi üzerine Müslümanlar müddeti altı yıl olarak tâyin ettiği için **Ebû Bekr**'i kınadılar. **Ebû Bekr** ise:

« — Çünkü Allah, birkaç yıl içinde buyurmuştu.» diye karşılık verdi. Bu olay üzerine birçok kimse müslüman oldu.[185]

182 **Rûm: 1-4**
183 **Rûm: 4-5**
184 **Rûm: 1-4**
185 **Tirmizî.**

Berâ da şöyle anlatıyor: «**Elif! Lâm! Mim! Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Onlar bu yenilgilerinden sonra bir kaç yıl içinde galip geleceklerdir.**»[186] âyetleri indiği zaman müşrikler **Ebû Bekr**'e:

« — Arkadaşın **Muhammed**'in Rumların İranlıları yeneceğini iddia etmesine ne dersin?» diye sordular. O da:

« — Arkadaşım doğru söylemiştir» diye karşılık verdi. Bu defa onlar:

« — Bahse girer misin?» diyerek **Ebû Bekr**'le bahse girdiler. Aralarında bir zaman tayin ettiler. Fakat müddet dolduğu halde Rumlar İranlıları yenememişlerdi. Rumlar galip gelmeden, Peygamber (s.a.v.) bunu öğrendi. Ebû Bekr'e kızdı ve:

« — Niçin böyle bir bahse giriştin?» diye sordu. O, da,

« — Allah ve Rasûlunu tasdik etmek için.» diye cevap verince, Rasûlullah:

« — Onlarla yeniden bahse gir. Ortaya konanı artır ve zamanı da bir kaç yıl daha uzat.» buyurdu. **Ebû Bekr** de onlara gelerek:

« — Bir daha var mısınız? Yeniden iddialaşmak iyidir.» deyince;

« — Evet, varız.» dediler. Belirtilen seneler dolmadan Rumlar İranlıları yenerek **Medain'i** aldılar. Oraları Roma İmparatorluğuna kattılar. Bunun üzerine **Ebû Bekr** Rasûlullah'a gelerek:

« — Müşriklerden alacağım mal haramdır!» deyince. Rasûlullah:

« — Onu sadaka olarak dağıtırsın!» buyurdu.[187]

Ka'b b'. Adiy'den: **Hire** heyeti ile birlikte Rasûlullah'a gelmiştik Peygamber (s.a.v.) bize İslâmı anlatmış ve biz de müslüman olup **Hireye** dönmüştük. Çok geçmeden Rasûlullah'ın vefat ettiği haberi gelince, arkadaşlarım şüpheye düştüler ve:

« — Eğer o peygamber olmuş olsaydı, ölmezdi.» dediler. Ben ise:

« — Ondan önce de birçok peygamberler ölmüştür.» diyerek İslâm' dan ayrılmadım. Daha sonra **Medîne**'ye gitmeye karar vererek kabîle râhibinin yanına geldim. Çünkü rahibe danışmadan bir işe karar vermezdik. Ona:

« — Bana, yapmak isteyip de, göğsümde düğümlenip kalan şu iş hakkında beni aydınlat.» dedim.

« — İsmine uygun bir eşya getir.» dedi. Ben de kendisine bir aşık kemiği (kâ'b) getirdim.

« — Onu şu çukur üzerine at» dedi. Kemiği çukur üzerine koyar koymaz Rasûlullah'ın, görmüş olduğum siması ve ölümü ânındaki hali beliriverdi. Bu olay üzerine imanım daha kuvvetlenmişti. Hemen **Ebû Bekr'**

186 **Rûm: 1-4**

187 **Ebû Hâtim; Müsned-i Ahmed; Tirmizi; Nesaî, İbn-ü Cerîr; Tefsir-i İbn-i Kesîr 3/423.**

in yanına gelerek, ona olayı anlattım ve onun yanında kaldım. **Ebû Bekr** beni **Mukavkıs'a** elçi olarak gönderdi. Gidip geldim. **Ömer** de, **Yermuk** Savaşı'ndan sonra -ki savaşın neticesini bilmiyordum.- benimle **Mukavkus'a** bir mektup gönderdi. Yanına vardığım zaman **Mukavkus** bana:

« — Rumların Arapları öldürüp, hezimete uğrattığını biliyor musun?» dedi.

« — Hayır!» diye cevap verdim.

« — Niçin?» dedi.

« — Çünkü Allah Peygamberi'ne dinini bütün dinlere hakim kılacağını vaadetti. O vaadinden dönmez.» dedim. O ise:

« — Gerçekten de Araplar Rumları, **Âd** kavmi gibi kılıçtan geçirdiler! Peygamberiniz doğru söylemiş..» dedi.

Bu konuşmadan sonra **Mukavkıs** bana sahâbenin ileri gelenlerini sordu ve onlar için hediyeler verdi. Kendisine:

« — Rasûlullah'ın amcası **Abbas** henüz sağdır, onunla bir şey gönder.» dedim.

Sonra **Ömer ibn-i Hattab'ın** emrine girdim. **Ömer** devlet memurlarına maaş tâyin ederken, benim maaşımı da **Adiy b. Kâ'b** oğullarının arasına yazdı.[188]

Ebû Bekr müntedlerle savaşmaya karar verdiği zaman şöyle demişti:

« — Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın emrini yerine getirmeye devam edeceğim. Bize zafer ihsan edip, va'dini gerçekleştirinceye kadar onun yolunda savaşacağım. Bizden, savaşta ölenler Cennete girerler. Sağ kalanları ise Allah yeryüzüne hâkim kılacak ve yeryüzüne de salih kullarını varis kılacaktır. Allah böyle hükmetmiştir. Asla sözünden dönmeyen Allah şöyle buyurur:

«Hak Teâlâ içinizden iman edenlere ve amel-i salih işleyenlere şunları vadetti. Kendilerinden öncekileri hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne hakim kılacaktır...»[189]

Hz. Ömer'den:

« — Allah'ın va'dine mazhar olan anî baskınlar yapacak muhacirler nerede? Allah'ın Kur'ân'da sizi variş kılacağını vad ettiği yeryüzünde yürüyünüz. Allah tealâ şöyle buyurur· **«O, dinini bütün dinlere hakim kılmak için, peygamberini hidâyetle hak din ile gönderen Allah'tır.»**[190]

Allah, dinini yayacak, dinine yardım edeni, yüceltecek ve müslüman

188 Begavî; İbn-i Şahin; Hılye; İbn-i Seken; İbn-i Yunus, el-İsâbe: 3/298
189 Nûr 55; Bk. Müslümanlık 2/436
190 Tevbe 44; Fetih 28; Say 9

idarecileri diğer milletlere varis kılacaktır. Nerede bu vaadleri gerçekleştirecek salih kullar?»[191]

Kâdisiye Savaşı'nda Sa'd Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle bir konuşma yaptı.

« — Hiç şüphe yok Allah gerçek İlâhtır. Kâinatta onun hiçbir ortağı yoktur ve o hiçbir zaman sözünden dönmez. En büyük övgülere lâyık olan Allah: «**Tevrat'tan sonra Zebur'da da: Yeryüzüne salih kullarım varis olurlar** diye yazmıştık.»[192] Burası Rabbinizin size va'dettiği, üç seneden beri herşeyi ile size bağışladığı, sizin hakkınız olan topraklardır. Bugüne kadar O'nun her türlü nîmetinden tattınız, yediniz, ahalisini öldürdünüz, onlardan vergiler topladınız, onları esir ettiniz, hülâsa sizden önce burada bir kısım topraklar fetheden müslümanların elde ettiklerini aynen elde ettiniz. Arapların eşrafı, ileri gelenleri, her kabilenin seçilmiş zâtları ve geride kalanlardan daha şerefli olduğunuz halde, bunlar, karşınıza böyle bir ordu ile çıkmışlardır. **Eğer dünyada zühd ve takva ile çalışır, ahirete de rağbet ederseniz, Allah size hem dünya, hem âhiret saadetlerini bahşeder. Savaş hiç kimseyi eceline yaklaştıramaz. Eğer dağılırsanız, kendinizi küçük ve zayıf görürseniz, başarısızlığa uğrarsınız. Böylece âhiretinizi de tehlikeye düşürmüş olursunuz.»**[193]

191 Bk. **Müslümanlık 2/449**
192 **Enbiya 105**
193 Bk. **Müslümanlık 2/456**

RASÛLULLAH'IN HABER VERDİKLERİNE KESİNLİKLE İNANMAK

Umare b. Huzeyme amcasından naklederek anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) bedevînin birisinden bir at satın almıştı. Adama atının bedelini vermek için peşinden gitti. Peygamber (s.a.v.) hızlı yürüyor, bedevî ise geride kalıyordu. Yolda bedevî ile karşılaşanlar, Rasûlullah'ın satın aldığını bilmedikleri için bedevînin atına müşteri çıkıyorlardı. Hatta bâzıları Rasûlullah'ın satın aldığı fiyatın daha fazlasını verince, bedevî Peygamber'e hitaben:

« — Eğer atı satın alıyorsan al, yoksa bir başkasına satacağım.» diye çağırınca. Rasûlullah bedevînin yanına gelmesini bekledi. Ona:

« — Ben onu senden satın almadım mı?» dedi. Adam:

« — Hayır, vallahi, ben onu sana satmadım» diye karşılık verdi.

Bedevî ile Peygamberimiz böyle birbiriyle münakaşa ederlerken, halk da çevrelerine toplanmıştı. Bedevî:

« — Benim sana atı sattığıma dair bir şahit getir öyleyse.» dedi. Bunun üzerine hangi müslüman şahit olarak gelse:

« — Yazıklar olsun sana! Rasûlullah'ın her söylediği doğrudur!» diyordu. O sırada **Huzeyme b. Sâbit** çıkageldi. Her ikisinin de münakaşasını dinlemişti. Bedevî yine:

« — Benim sana atı sattığıma dair bir şahit getir, deyince, **Huzeyme** atılarak:

« — Ben senin atı Rasûlullah'a sattığına şahitlik ediyorum.» dedi. Bunun üzerine Rasûlullah **Huzeyme**'ye dönerek:

« — Nasıl şahitlik edersin sen?» diye sorunca, **Huzeyme:**

« — Seni tasdik ederek ey Allah'ın Rasûlü!» diye karşılık verdi. Bu yüzden Rasûlullah da **Huzeyme**'nin şehâdetini iki kişinin şâhitliğine denk tuttu.[194]

Aynı raviden gelen bir diğer rivayette de şu ilâve vardır: Rasûlullah (s.a.v.) **Huzeyme**'ye:

« — Bizimle beraber olmadığın halde nasıl şahitlik edeceksin.» deyince **Huzeyme:**

194 **İbn-i Sa'd** 4/378; **Ebû Dâvud**, 508

«— Ya Rasûlullah ben sana vahiy geldiği için seni tasdik ediyorum. Yoksa senin söylediklerine dayanarak seni tasdik etmiyorum.» dedi.[195]

Aişe (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah gece **Mescid-i Aksâ**'ya götürülünce, sabahleyin bunu halka anlattı. Kendisine inananlar ve kendisini tasdik edenlerden bile böyle bir şeyi kabul etmeyenler oldu. Ve meseleyi **Ebû Bekr**'e iletip:

«— Arkadaşının, bir gecede **Beyt-i Makdis**'e götürüldüğünü iddia etmesine ne dersin?» dediler. O da:

«— O böyle birşey söyledi mi?» diye mukabele etti.

«— Evet..» dediler.

«— Eğer o böyle birşey söylemişse, muhakkak doğrudur.»

«— Onun bir gecede **Beyt-i Makdis**'e gittiğini ve sabah olmadan geri döndüğünü sende mi tasdik ediyorsun?»

«— Evet... Ben onun söyleyeceği bundan daha acâip şeyleri de doğrularım. Ben, sabah ve akşam ona gelen haberleri de tasdik ediyorum.»

Bu yüzden **Ebû Bekr**'e **Sıddîk** denildi.[196]

Enes'ten (r.a.) gelen bir rivayette de şu ilâve vardır: ...Müşrikler bu sözleri duydukları zaman **Ebû Bekr**'e (r.a.a.) gelerek:

«— Arkadaşın bir aylık yolu bir gecede gidip döndüğünü söylüyor sen ne dersin?» dediler. **Hz. Ebû Bekr**'de yukarıdaki cevabı verdi.[197]

Câbir b. Abdullah'tan: **Hz. Ömer** (r.a.)'ın hilâfeti zamanında bir yıl çekirgeler azalmıştı. Soruşturduğu halde bu mevzuda hiçbir haber alamadığı için endişeye kapılan **Ömer, Şam**'a, **Irak**'a ve sâir yerlere adamlar göndererek çekirge görülüp görülmediğini sordurdu. **Yemen** taraflarına gönderdiği adam, yanında getirdiği bir avuç çekirgeyi **Ömer**'in önüne attı. **Ömer** bunu görünce üç defa tekbir getirdikten sonra dedi ki:

«— Ben Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: Allah teâlâ bin çeşit mahlûkât yaratmıştır. Bunların altıyüzü denizde, dörtyüzü de karadadır. Bunlardan ilk yok olacak olan da çekirgelerdir. Onlar yok olurlarken ipi kopan boncuklar gibi kaybolurlar.»[198]

Ensar'dan **Fadâle b. Ebî Fadâle** anlatıyor:

Hz. Ali (r.a.) **Yerbu**'da ağır hasta idi. Babamla beraber ziyâretine gitmiştik. Babam kendisine:

«— Niçin burada kalıyorsun? Burada ölecek olsan, **Cuheyne**'li bedevîlerden başka kimse senin cenazene katılmaz. Haydi **Medîne**'ye gidelim. Eğer orada ölürsen, arkadaşların cenâzeni kaldırıp, namazını kılarlar.» dedi.

195 **İbn-i Sa'd 4/399**
196 **Beyhakî; İbn-i Kesir 3/21; Hilye; Müntehab, 4/353. Nesâî. İbn-i Ebû Hâtem.**
197 **İbn-i Ebî Hatem; Tefsir-i İbn-i Kesir 3/7**
198 **Hafız; Ebû Ya'lâ; İbn-i Kesîr 2/131**

Ebû Fadâle Bedr Savaşı'na katılanlardandı. **Hz. Ali** (k.a.) ona:

« — Bu hastalık beni öldürmez. Zira Rasûlullah bana, halife olup da, şu sakalım kana bulanmadıkça ölmeyeceğimi bildirdi.» dedi.

Hz. Ali (r.a.)'dan: **Abdullah b. Selâm** yanıma gelmişti. Ben de o sırada yola çıkmak üzereydim. Bana:

« — Nereye gidiyorsun?» diye sordu.

« — **Irak'a**» dedim.

« — Dikkat et, oraya gidersen, muhakkak başını kılıçla keserler » dedi. Ben bu defa:

« — Doğru! Zirâ Rasûlullah'ın da bana daha önce böyle söylediğini duydum.» dedim.[199]

Muaviye İbn-i Cerir El Hadramî'den: Ali (k.v.) atına binmek üzereydi. **İbn-i Mülcem** yanına geldi. **Hz. Ali** onun kimin oğlu olduğunu sordu. **İbn-i Mülcem** babası olmayan birini babası olarak gösterdi. **Hz. Ali:**

« — Yalan söylüyorsun» dedi. Doğrusunu söyleyince de:

« — Doğru söyledin. Rasûlullah (s.a.v.) benim kâtilimin Yahûdiye benzeyen birisi olduğunu söylemişti. O da bir yahûdidir. Haydi git» dedi.[200]

Abîde'den: Ali (k.v.) İbn-i Mülcem'i gördüğü zaman şu beyti okurdu:

Ben onun yaşamasını isterim,
O ise beni öldürmek..
Ali!.. dikkat et, uzak dur,
Murad'lı[201] dostundan!.[202]

Ebû Tufeyl anlatıyor: **Ali İbn-i Ebî Talib'in** yanında idim. **Abdurrahman b. Mülcem** de yanına geldi. Ali ona ihsanda bulunulmasını emrederek:

« — Bana kötülük yapmak isteyen adama kim mani olabilir? o benim şu sakalımı kana bulayacaktır!» dedi ve şu beytleri okudu:

Kendini hazır et ölüme,
Ölüm gelecektir sana!
Sakın ölümden korkma
Yolda başına gelince!.[203]

Ammar'ın annesi anlatıyor: **Ammar** hastalandığı zaman şöyle demişti:

199 **Müsned-i Ahmed; İbn Ebî Şeybe; Bezzar; Hâris; Hılye; Beyhakî; Ibn-Asâkir; İbn Hıbban; Müstedrek; Müntehâb, 5/59**

200 **İbn-i Asakir; İbn-i Adî; Müntehab 5/62**

201 **İbn-i Mülcem**'in kabîlesinin adı.

202 **Abdürrezzak; İbn-i Sa'd; Vekî; Müntehab 5/61**

203 **Müntehab,** 5/59; **İbn-Sa'd; Ebû Nuaym.**

«— Ben bu hastalıktan ölmem. Zira sevgili Peygamberimiz bana, benim ancak birbirile savaşan iki müslüman grup arasında öleceğimi bildirmişti.» dedi.[204]

Ammar (r.a.) dan: «Rasûlullah bana dünyadaki son rızkımın bir miktar su katılmış süt olduğunu söylemişti.»

Ammar (r.a.) **Sıffîyn** Savaşında yaralandıktan sonra Ali (k.v.)'e gelerek üç defa:

«— Ey mü'minlerin emiri! İşte Rasûlullah'ın haber verdiği gün geldi.» dedim. Sonra bana biraz süt getirildi. Sütü içtikten sonra:

«— Rasûlullah, bunun, benim dünyada içeceğim son şey olduğunu söylemişti.» dedim. Sonra kalkarak çarpışmaya başladım. **Ammar** (r.a.) bu savaşta şehit düştü.[205]

Hişam b. Velid b. Miguıe'nin kızı anlatıyor: **Ammar** hasta idi. **Muaviye** (r.a.) **Ammar'ın** ziyâretine gelmişti. **Muaviye** yanından ayrılınca şöyle dedi:

«— Allah'ım, onun ölümü bizim elimizden olmasın. Zira ben Rasûlullah'ın» **Ammar**'ı zâlim bir grup öldürücektir. «buyurduğunu işittim.»[206]

İbrâhim b. Eşter babasından naklederek anlatıyor: **Ebû zer** (r.a.) ölüm döşeğinde iken, karısı ağlamaya başladı. **Ebû Zer** karısına:

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sordu. Karısı:

«— Ne seni defnettirecek param, ne de kefenleyecek bezim var.. Onun için ağlıyorum.» dedi. Ebû Zer:

«— Ağlama! Rasûlullah, benimde içinde bulunduğum bir gruba: İçinizden birisi, kupkuru bir yerde ölecek. Ve onu bir grup mü'min görecek, buyurmuştu. O gün o grupta bulunanlardan hiçbiri de böyle bir yerde ölmedi. Şu halde kupkuru bir yerde ölecek olan benim. Vallahi ben yalan söylemem. Rasûlullah da bana yalan söylememiştir. Sen şimdi yolu gözetle!» dedi. Karısı:

«— Nereye? Hacılar döndü, yollar kapandı!» diye cevap verdi. Karısı bir kum tepesinin başını çıkıyor, yollara baktıktan sonra, **Ebû Zer'in** yanına dönerek, onu tedâvi ediyor, sonra tekrar tepeye çıkıyordu.

Yine böyle tepenin üzerine beklerken, uzaktan bir grup göründü. Binekleri arkalarında derin bir iz bırakarak ilerliyorlardı. Gelenler develerinin üzerinde tıpkı bir akbabayı andırıyorlardı. Kadın onlara elbisesile işâret verdi. Bunun üzerine yolcular onun yanına gelerek:

«— Ne istiyorsun?» diye sordular.

«— Bir müslüman ölmek üzere, onu kefenler misiniz?» dedi.

204 **İbn-i Asakîr; Müntehab, 5/247**
205 **Bk. Müslümanlık 2/542-543**
206 **Ebû Ya'lâ; İbn- Asakîr; Müntehab el-Kenz. 5/247**

«— Kim o?» dediler. Kadın da:

«— **Ebû Zer**..» diye cevap verdi.

Yolcular «**Ebû Zer**» sözünü işitince:

«— Anamız babamız ona kurban olsun..» diyerek, kırbaçlarını atıp, hemen **Ebû Zer**'in yanına geldiler. **Ebû Zer**:

«— Sizlere müjdeler olsun!» diyerek, Rasûlullah'ın söylediği sözü nakletti. Sonra da şöyle dedi:

«— Ben Rasûlullah'ın: Anne ile babanın iki veya üç evladı ölür de onların arkasından ağlamayıp, sabrederlerse cehennemi görmezler. Buyurduğunu işittim. Dinleyin: Eğer, bana kefen olarak yetecek kadar bir elbisem olsaydı, ancak onunla kefenlenirdim. Yahut karımın bana yetecek kadar bir elbisesi olsaydı, yine ancak onu kendime kefen yaptırırdım. Allah ve İslâm aşkına beni, içinizden emir, kabile reisi, başkan veya postacı olan birisi kefenlemesin...»

Orada bulunanların hepside bu vazifeleri yapmışlardır. Ancak **Ensar**'dan bir genç:

— «Ben seni kefenlerim. Çünkü söylediklerinden hiç birisi değilim. Seni, şu sırtımdaki ridâma ve torbamın içinde annemin benim için ördüğü iki elbiseyi sararım.» deyince, Ebû Zer:

«— Beni sen kefenle.» dedi. **Ebû Zerr**'in yanına gelen grupta bulunan genç onu kefenledi. Aralarında **Hacer b. Edber** ve **Malik-ûl Eşter**'de vardı. Gruptakilerin hepsi **Yemen**'li idi. ([206] a)

İbn Mes'ud (r.a.) anlatıyor: **Osman** (r.a.) **Ebû Zer**'i **Rabeze**'ye sürgün etmişti. Ebû Zer orada hastalandı. Yanında karısı ve kölesinden başka kimse yoktu. Onlara şu vâsiyette bulundu:

«— Beni yıkayıp, kefenlendikten sonra yolun ortasına koyun. Yanınızdan geçen ilk kervana: «Bu, Rasûlullah'ın arkadaşı **Ebû Zer'dir.** Onu defnetmek için bize yardım edin. deyin.»

Ebû Zer vefât edince dediklerini yaparak, yolun ortasına koydular. Ben, **Umre** yapıp dönmekte olan bir grupla birlikte o yoldan geçiyordum. Yolun ortasındaki cenazeyi görünce şaşırdı. Cenaze neredeyse develerin ayakları altında kalacaktı. **Ebû Zer**'in kölesi hemen ayağa kalkarak:

«— Bu, Rasûlullah'ın arkadaşı Ebû Zer'dir. Onu defnetmek için bize yardım edin.» deyince ben ağlamaya başladım ve:

«— Rasûlullah: Yalnız yürüyecek ,yalnız başına ölecek ve yine yalnız haşredileceksin.» derken doğru söylemiş diyerek devemden indim. Arkadaşlarım da indiler. Onu defnettik. Daha sonra ben onun durumu-

[206]/a **İbn Sa'd, 4/233; Hılye; Müntehab, 5/157**

nu ve Rasûlullah'ın **Temûk Seferi**'ne giderken ona ne söylediğini anlattım. 207

Hureym b. Evs (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v.) **Tebük Savaşından** döndükten sonra **Medine**'ye hicred ederek kendisine geldim ve müslüman oldum. Rasûlullah:

« — **Hîre**'nin verimli topraklarını fethedeceğiniz bana gösterildi. **Ezdî kabîlesinden Bukayla kızı Şeymâ**'yı siyah başörtüsüyle kıllı boz bir katırın üzerinde görüyorum.» buyurmuştu. Ben:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, eğer biz Hîre'yi zabteder ve **Şeymâ**'yı dediğin gibi bulursak, o benim olsun mu?» diye sordum.

« — Evet' senin olsun.» buyurdu...

.. Daha sonra Rasûlullah vefat etmiş, bazı kabileler dinden dönmüştü. **Tay kabîlesinden** ise kimse irtidat etmemişti.. Biz de **Halid b. Velîd**'le birlikte **Hîre**'ye mürtedler üzerine yürüdük. **Hîre**'ye girince, bizi ilk karşılayan **Bukayle kızı Şeyma** oldu. **Rasûlullah**'ın söylediği gibi siyah başörtüsüyle kıllı boz bir katırın üzerindeydi. Kendisini yakalayarak:

« — Bu Rasûlullah'ın bana bahsettiği kızdır.» dedim **Hâlid** benden delil istedi. Ben de **Ensar**'dan **Muhammed b. Masleme** ile **Muhammed b. Beşîr**'i şâhit gösterince, kızı bana teslim etti. Kızın kardeşi **Mesih b. Bukayle** sulh yapmak üzere yanımıza gelerek, kız kardeşi için:

« — Onu bana sat.» dedi. Ben de:

« — Onu bin dirhemden aşağı vermem.» diye cevap verdim. O istediğimi verince, kız kardeşini teslim ettim. Orada bulunanlar:

« — Yüz bin istesen, yine verecekti.» dediler. Ben de:

« — Ben, binden daha, büyük sayının olduğunu bilmiyordum.» dedim. (208)

Cübeyr b. Hayye anlatıyor: **Benderfan'el-Ile** bize bir elçi göndererek, kendisile konuşmak için içimizden birisini göndermemizi istemişti. Halk da **Mugîre b. Şube**'yi seçip gönderdi. Baktım **Benderfan** Uzun saçlı ve şaşı idi. **Mugîre** döndükten sonra, ona ne söylediğini sorduk. Allah'a hamd-ü senâ ettikten sonra ona şöyle dediğini söyledi:

« — Bizler, evsiz, barksız, aç, bahtsız ve hertürlü insanî hayattan yoksunduk. Nihayet Allah bize bir peygamber gönderdi. O bize, dünyada zafer, âhirette de cennet vadetti. Rasûlullah gönderildiğinden bu yana sizin, bu topraklarınıza geldiğimiz âna kadar biz zafer ve başarının Rabbimizden olduğunu biliyoruz. Vallahi biz burada verimli topraklar ve hayat görüyoruz. Böyle bir yerden bir daha eski yerlerimize dönmeyiz. Ya sizi yener ellerinizdekini alırız, yada topraklarınızda ölürüz.»209

207 **İbn Sa'd:** 4/234
208 **Delâil,** s. 196; **Taberânî; İsâbe,** 1/224, 3/371; **Buharî.**
209 **Delâil,** sh. 198; **Beyhakî,** sh. 148; **Buharî.**

Cübeyr b. Hayye'den:... Numan b. Mukarrin (r.a.) kumandasındaki ordu **Ehvaz'a**[210] geldiğinde **Ahvaz'lılar** kumandandan bir elçi istediler. O de **Mugîre b. Şu'be'yi** (r.a.) gönderdi **Ehvazlıların** tercümanı:

« — Kimsiniz?» diye sorduğunda **Mugîre** (r.a):

« — Biz arabız. Vaktile büyük sıkıntı ve uzun süren musibetler içinde idik. Açlıktan derileri emer ve yaprak üzerindeki çiyleri yalardık. Elbiselerimiz deve ve kıldandı. Ağaca ve taşa ibadet ederdik. Böyle bir durumda iken göklerin ve yerin Rabbi bize içimizden anasını babasını tanıdığımız bir peygamber gönderdi. Rabbimizin elçisi peygamberimiz tek Allah'a kulluk edinceye veya cizye verinceye kadar sizinle savaşmamızı emretti. Allah'ın elçisi peygamberimiz kendisine gelen vahyde bizden öldürülenin cennete gideceğini, benzeri görülmemiş nimetlere kavuşacağını, kalanlarımızınsa sizleri kul-köle yapacağımızı haber verdi.» dedi. ([211])

Talik anlatıyor: Adamın birisi **Ebûdderdâ'ya** gelerek:

« — **Ebûdderdâ**, evin yandı» dedi. **Ebûdderdâ**:

« — Yanmaz.» diye cevap verdi. Birisi daha gelerek:

« — **Ebûdderdâ**. evin yandı!» deyince,

« — Yanmaz! diye karşılık verdi. Sonra bir başkası geldi ve aynı şeyleri söyledi. **Ebûdderdâ** ona da aynı cevabı verdi. Daha sonra bir başkası daha geldi ve:

« — **Ebûdderdâ**, bir yangın çıktı. Senin evine kadar geldi ve orada söndü.» deyince, **Ebûdderdâ**:

« — Zaten ben Allah'ın evimi yakmayacağını biliyordum.» diye cevap verdi. Adam:

« — **Ebûdderdâ**, acaba evim yanmaz sözün mü, yoksa Allah'ın evimi yakmayacağını biliyordum, sözün mü, hangisi daha hayret vericidir, bilemiyoruz. Açıklar mısın?» dedi.

Ebûdderdâ (r.a.) da:

« — Bunda şaşılacak birşey yok. Çünkü Ben Rasûlullah'ın:

« — **Allah'ım; sen, kendisinden başka ilâh olmayan Rabbimsin. Sana güvenip dayandım. Büyük Arş'ın sahibisin, kerîmsin. Allah ne istese o olur. istemediği olmaz. Allah'ın yardımı olmadan hiçbir hayır iş yapmaya, hiçbir kötülüğe mani olmaya gücün yetmez. Allah'ın her şeye kâdir olduğunu biliyorum. O her şeyi hakkı ile bilir. Rabbim, nefsimin ve bütün canlıların şerrinden sana sığınırım. Onların şerrine ancak sen mani olabilirsin.**» diye dua ettiğini ve bunu sabahleyin okuyan kimsenin, akşama kadar hiçbir felâkete düçar kalmayacağını söylediğini işitmiştim.» diye cevap verdi.[212]

[210] **Ehvaz**; İranda bir şehir.
[211] **Beyhakî** sh. 148; **Ebu Nuaym, Delail 199.**
[212] **Beyhakî, Esmâ vessıfat,** sh. 125.

Adî b. Hatim anlatıyor: ... Allah'ın Rasûlü:

« — Nefsim kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Allah bu dini mutlaka tamamlayacak ve hâkim kılacak. O kadar ki, bir kadın kimseye ihtiyaç duymadan tek başına **Hîre**'den kalkarak gelip **Kâ'beyi** tavaf edecek. **Kısrâ b. Hürmüzün** hazineleri ele geçirilecek.» buyurdu. Kimsesiz bir kadının **Hıre**'den gelip **Ka'beyi** tavaf ettiğine şahit oldum. **Kısra**'nın hazinelerinin ele geçirilişinde bulundum. Nefsim kudretinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, üçüncüsü de mutlaka olacak. Çünkü bunu Allah'ın Rasûlü söylemiştir.[213]

Hişam b. Âs anlatıyor: Bir zat ile ben **Roma** imparatoru **Herakl'i** İslâm'a davet etmek üzere gönderildik... Yolda ganan emiri **Cebele b. Eyheme** misafir olduk... **Emîr:**

« — Bu elbiseyi giydim ve iyi **Şam**'dan atıncaya kadar da çıkarmamaya yemin ettim.» dedi. Bizde:

« — Senin bu oturduğun yere kadar bütün mülkünü elinden alacağız. Vallahi. Bunu bize Peygamberimiz Muhammed (s.a.v.) haber verdi.» dedik.[214]

Ebû Bekr (r.a.) **Şam**'a ordu gönderme hususunda düşünürken, **Hz. Ali**'ye:

« — Senin fikrin ne ya **Ali**?» diye sordu. **Hz. Ali:**

« — Benim görüşüm şu: İster ordunun başında git, ister başka bir kumandan gönder, inşaallah onları yeneceksin.» dedi. **Hz. Ebû Bekr:**

« — Bu müjdeyi sana Allah mı verdi? Bunu nereden biliyorsun? diye sordu. **Hz. Ali** (r.a.):

« — Rasûlullah'ın: «İslâm ve müslümanlar herşeye hâkim oluncaya kadar, bu, dine karşı çıkanların hepsi dize getirilecektir. buyurduğunu işittim.» dedi. **Ebû Bekir** (r.a.):

« — **Sübhanallah!** Bu ne kadar güzel söz! Bunu söylemekle beni sevindirdin. Allah da seni sevindirsin.» dedi.[215]

Hz. Ömer birgün yolda giderken önüne çıkan bir arslanın kulağını bükerek:

« — Rasûlullah (s.a.v.) yalan söylemedi: Allah ademoğluna korktuğu şeyi musallat eder. Eğer Âdemoğulu sadece Allah'tan korksaydı, başka bir şeyden korkmazdı.» dedi.[216]

213 Bk. **Müslümanlık.** 1/74-75
214 Bk. **Müslümanlık** 1/202-203.
215 Bk. **Müslümanlık** 2/436
216 Bk. **Müslümanlık** Cilt: 5, Onsekizinci Bölüm.

AMELLERİN KARŞILIKSIZ BIRAKILMAYACAĞINA İNANMAK.

Ebû Esmâ anlatıyor: **Hz. Ebû Bekir** (r.a.) Rasûlullah'la birlikte sabah yemeği yerken:,

« — **Kim zerre kadar iyilik yaparsa mükafaatını alacak; Kim de zerre kadar kötülük işlerse cezâsını çekecektir.»**[217] âyetleri inince, **Ebû Bekir** yemeği bırakarak:

« — Ey Allah'ın Rasûlü İşlediğimiz her kötülüğün cezasını çekecek miyiz?» diye sordu. Rasûlullah:

« — **Bu dünyada başınıza gelen kötülükler, yaptığınız fenâ işlerin cezâsıdır. İyilik yapanların mükâfatları ise âhirette verilecektir.» buyurdu.**[218]

Bir başka rivâyette ise Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur:

« — Ey **Ebû Bekir**, başına gelen hoşlanmadığın şeyler, kötülüklerin karşılıklarıdır. İşlediğin iyiliklerin karşılıkları ise kıyâmete bırakılır ve o gün tam olarak verilir. Allah da:

« — **Allah birçok kusurlarınızı bağışladığı halde başınıza gelen musîbetler kendi yaptığınız kötülükler sebebi iledir.»**[219] buyurarak bunu tasdik etmektedir.[220]

Hz. Ebû Bekr (r.a.) anlatıyor: Bir defasında Rasûlullah'ın yanında bulunuyordum. **Kim bir kötülük işlerse onunla cezalandırılır. Kendisine Allah'tan başka dost** ve **yardımcı bulamaz..»**[221] âyeti inince, Rasûlullah (s.a.v.) bana:

« — Ebû Bekr, bana inan âyeti sana okuyayım mı?» diye sordu.

« — Oku, ey Allah'ın Rasûlü.» dedim. Okuduktan sonra kendimden geçerek yere düştüm. Rasûlullah (s.a.v.):

« — Nen var ya **Ebû Bekr?»** dedi.

« — Ey Allah'ın Rasûlü, hangimiz kötülük işlemedi ki?! Yaptıklarımızın karşılığını mutlaka göreceğiz.» dedim. **Rasûlullah:**

217 **Zelzele: 7-8**
218 **İbn Ebî Şeybe; İbn Raheveyh; Abd b. Humeyd; Müstedrek;**
219 **Şûra, 30**
220 **İbn Merdeveyh; Kenz'ül Ummal, 1/275**
221 **Nisâ: 123**

«— Ey Ebû Bekr, sen ve mü'minler Rabbınıza kavuşuncaya kadar dünyada bu şekilde cezâlandırılacaksınız. Öbür dünyaya birşey kalmayacaktır. Diğerlerine gelince, Allah kıyamet günü onların hesabını toptan görür.» buyurdu.[222]

Yine Hz. **Ebû Bekr**'den:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, kim bir kötülük işlerse, onun karşılığını görür...» âyetinden sonra nasıl kurtulabiliriz? İşlediğimiz bütün kötülüklerin cezâsını çekeceğiz.» derim. Şöyle cevap verdi:

«— Allah sana mağrifet etsin yâ **Ebû Bekr**: Sen hastalanmıyor musun? Yorulmuyor musun? Üzülmüyor musun? Başına felâket gelmiyor mu? Bir musîbete düçar olmuyor musun?»

«— Evet.» diye karşılık verdim.

«— İşte yaptığınız kötülüklerin dünyadaki karşılıkları bunlardır.» buyurdu.[223].

Muhammed b. Münteşir'den: Bir gün adamın birisi **Ömer b. Hattab**'a:

«— Ben, Allah'ın Kitab'ındaki en ağır âyeti biliyorum.» deyince. **Ömer** (r.a.) adama yaklaşarak kırbaçla vurdu ve:

«— Bana bak! O âyeti anlamak için araştırma yaptın mı?» dedi. Sonra da dönüp gitti. Ertesi gün **Ömer** (**r.a.a**) adama:

«— Dün sözünü ettiğin âyet hangisidir?» diye sordu.

Adam:

«— **Kim bir kötülük işlerse karşılığını görecektir.**»[224] âyetidir. Onun için bizden kötülük işleyen herkes karşılığını görecektir.» dedi. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.a) şöyle dedi:

«— Bu âyet indiği zaman bir müddet ne yiyip ne içtiğimizin farkında değildik. Nihâyet Allah şu âyeti indirerek bize müsamaha edeceğini bildirdi:» Kim kötülük işler veya kendine zulmeder de sonra Allah'tan bağışlanmasını isterse, Allah'ın merhamet ve mağrifet sahibi olduğunu görür.»[225]

Abdurrahman b. Sa'lebe babasından naklen anlatıyor: **Amr b. Semüne b. Habib b. Abdu Şems** (r.a.) Peygamber (s.a.v.)'e gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ben filan kabilenin bir devesini çaldım. Cezâmı vererek ,beni temizle.» dedi. Rasûlullah da o kabileye bir adam göndererek, durumu öğrenmek istedi. Onlar:

222 **Abd b. Humeyd: Tirmizî; İbn-i Münzir.**

223 **Müsned-i Ahmed: İbn Münzir; Ebû Ya'lâ; İbn Hıbban, Müstedrek; Beyhâkî; Kenz'ül Ummal. 1/239**

224 **Nisa, 123**

225 **İbn Raheveyh: Kenz'ül Ummal. 1/239; Nisâ: 110**

« — Evet, bir devemiz kayboldu.» deyince. Peygamber (s.a.v.) adamın elinin kesilmesini emretti Adam, eli kesilirken:

« — Sen beni cehenneme sokmak istemiştin; beni senden kurtaran Allah'a şükürler olsun.» diyordu.[226]

İmran b. Husayn (r.a.)'dan: Arkadaşlarından bazıları **Ömer b. Hattab**'ın yanına geldiler **Ömer** bir hastalığa tutulmuştu. Birisi:

« — Hasta olduğunu görünce üzüldük.» dedi. **Hz. Ömer** (r.a.) ise:

« — Hastalığıma üzülmeyin. Çünkü işlediğim bir günah yüzünden bunu çekiyorum. Allah'ın affettiği günahlarımı ise çok daha fazladır.» diye karşılık verdi ve sonra da şu âyeti okudu: «Allah birçok günahlarımızı affettiği halde, başımıza gelen musibetler işlediğiniz günahlar sebebi iledir.»[227]

Ebû Damre - İbn-ü Habib b. Damre - den: **Ebû Bekr**'in oğlu ölmek üzere idi. Çocuk gözlerini yattığı yastığa dikmişti. Nihâyet çocuk vefat ettikten sonra **Ebû Bekr**'e:

« — Oğlunun ölmeden önce yastığa baktığını görmüştük.» dediler. Bunun üzerine çocuğun başını yastıktan kaldırdılar. Yastığın altında beş altı dinar vardı. **Ebû Bekr** ellerini birbirine vurarak:

« — **İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciün** bu yüzden çarptırılacağın azaba tahammül edebileceğini zannetmiyorum.» dedi.[228]

Adamın birisi peygamber (s.a.v.)'e gelerek ona köleleri ile ilgili sorular sordu. Rasûlullah da şöyle cevap verdi:

« — Kıyâmet günü onlar, sana yaptıkları ihânetten, isyândan sana yalan söylemelerinden dolayı hesaba çekileceklerdir. Eğer sen işledikleri hatâlar için onları gereği kadar cezâlandırmışsan, bu yüzden sana bir sorumluluk yoktur. Şayet hatâlarının gerektirdiği cezânın üstünde bir cezâ vermişsen, o takdirde fazla cezâlar için kısas yapılır.»

Adam bu sözleri dinleyince bir feryat kopararak ağlamaya başlar. Rasûlullah (s.a.v.) ona:

« — Yoksa sen: **«Kıyâmet günü doğru terâziler kurarız; hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesab gören olarak biz yeteriz.»**[229] âyetini okumuyor musun?» dedi. Adam ise:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, onlardan ayrılmak hem benim hem de onlar için iyi olacak. Sen şâhit ol: Onların hepsini azâd ediyorum.» dedi.[230]

226 **İbn-i Mâce; İbn-i Kesir, 2/56**
227 **İbn Ebî Hatim; İbn-i Kesir, 4/116; Şura 30**
228 **Müsned-i Ahmed; Hılye; Kenz'ül Ummal, 2/145**
229 **Enbiyâ: 47**
230 **Tirmizî.**

ESHABIN İMAN KUVVETİ

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor: **«Göklerde ve yerde olan herşey Allah'ındır. Sizler, içinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da, Allah onlardan dolayı sizi hesâba çekecektir. Ama O, dilediğini affeder, dilediğini de azab eder. Allah her şeye muktedirdir.»**[231] âyeti nazil olduğu zaman, eshaba pek dokunmuştu. Hemen Rasûlullah (s.a.v.)'e gelerek, önünde dizçöküp şöyle dediler:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, namaz, oruç cihad ve zekât gibi gücümüzün yeteceği amellerle bizi mükellef kıl. Fakat nazil olan bu âyetin icaplarını yerine getirmeye bizim gücümüz yetmez...» dediler. Rasûlullah da:

« — Siz de mi, sizden önceki ehl-i kitabın dediği gibi, işittik ve isyan ettik diyeceksiniz! Öyle demeyin de, işittik, itaat ettik. Affını umarız ey Rabbımız, dönüş sanadır, deyin.» buyurdu. Müslümanlar bu âyeti tasdik etti. Âyetin şiddetinden yakınan kalmayınca, Allah şu âyetleri de indirdi: **«Peygamber Rabbinden kendisine indirilene iman etti. Mü'minlerde iman ettiler. Hepsi Allah'a meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. Allah'ın peygamberleri arasında hiçbir ayırım yapmayız. İşittik, itâat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş sanadır; dediler.»**[232] Daha sonrada müslümanlara ağır gelen âyeti takyid ederek : **«Allah, insana gücünün yetmeyeceği şeyi yüklemez. Kazandığı iyilik lehine, ettiği kötülük de aleyhinedir. Rabbımız! Eğer unutacak veya yanılacak olursak bizi sorumlu tutma. Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağır yük yükleme. Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmiyeceği şeyi yükleme, bizi affet, bizi bağışla, bize acı. Sen Mevlâmızsın, kafirlere karşı bize yardım et.»** âyetini indirdi[233]

Mücâhid anlatıyor: **İbn-i Abbas** (r.a.)'ın yanına geldim ve:

« — Ey **Ebû Abbas,** ben **Ömer'**in yanındaydım. Bana filan âyeti okudu ve ağladı.» dedim.

« — Hangi âyet?» diye sordu.

231 **Enbiya** 47
232 **Bakara** 285.
233 **Müsned-i İmam Ahmed; Müslim; Bakara:** 286

« — **İçinizden geçenleri gizleseniz de, açığa vursanız da Allah onlardan dolayı sizi hesaba çekecektir.»**[234] âyeti. dedim. İbn-i Abbas:

« — Bu âyet indiği zaman sahabe fevkalâde üzüntüye kapılarak: Ey Allah'ın Rasûlü, biz mahvolduk. Çünkü söylediklerimizden ve yaptıklarımızdan dolayı hesaba çekileceğiz. Amma, kalbimize hâkim olmak elimizde değilki» demişlerdi. Rasûlullah ise: **«İşittik ve itaat ettik, deyin,** buyurmuş, onlar da: **İşittik ve itaat ettik,** diye karşılık vermişlerdi. İşte bu olay üzerine: **«Peygamber Rabbinden, kendisine indirilene iman etti. Mü'minler de iman ettiler. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler. Peygamberleri arasında hiçbir ayırım yapmayız. işittik, itâaat ettik. Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş sanadır, dediler. Allah insana gücünün yetmeyeceği şeyi yüklemez. Onun kazandığı iyilik lehine, işlediği kötülük de aleyhinedir.»**[235] âyeti idi. Böylece onlar kalplerinden geçirdiklerinden değil, bizzat yaptıklarından mes'ul oldular.[236]

Abdullah (r.a.) anlatıyor: **«İnananlar ve îmanlarına zulûm karıştırmayanlar güvenlik bulanların ta kendileridir. Onlar doğru yoldadırlar.»** [237] âyetinin inmesi sahâbeye ağır gelmişti. Rasûlullah'a:

« — Hangimiz kendine zulmetmedi ki?» dediler. O da:

« — Zannettiğiniz gibi değil! Lokman oğluna şu öğütü vermişti: **«Oğlum, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşma! Şüphesiz ki şirk büyük bir zulümdür.»**[238] diye cevap verdi.[239]

Bir başka rivâyete göre ise bu âyet inince, Rasûlullah (s.a.v.):

« — Bana, sen de onlardan mısın» denildi.» buyurmuştur.[240]

Şeybe'nin kızı Safiyye (r.a.)'dan: Hz. Âişe (r.a.)'ın yanında otururken kadınlarından ve onların fazîletlerinden bahsettik. Âişe (r.a.) de şöyle dedi:

« — Kureyş kadınlarının fazîletleri vardır, ama vallahi Allah'ın kitabını tasdik ve inenlere îman etme bakımından Ensar kadınlarından daha üstününü görmedim! **Mümin kadınlara da şöyle: Bakılması yasak olana bakmasınlar, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesnâ, açmasınlar. Başlarını ve göğüslerini örtsünler. Süslerini kocaları veya babaları veya kayınpederleri veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kızkardeşlerinin oğulları yahut müslüman kadınları veya câriyeleri veya kadınlara meyli kalmamış diğer yakınlar, ya da kadınların mahrem yerle-**

234 Bakara 284
235 Bakara 285-286
236 Müsnedi-Ahmed; Müslim; İbn Cerîr; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 1/238
237 En'âm 82
238 Lokman 13.
239 İbn-i Ebû Hatim Buharî.
240 İbn Merdeveyh; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 2/153

rini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri süslerin varlığını hissettirmek için ayaklarını yere vurmasınlar. Ey iman edenler: Saâdete ermeniz için hepiniz tövbe ederek Allah'ın hükmüne dönün.»[241] âyeti inince, erkekler karılarının yanına gelerek, Allah'ın indirdiği âyeti kendilerine okumaya başladılar. Herkes karısına, kızına, kızkardeşine ve bütün akrabalarına bu âyeti okuyordu. Bu âyeti işiten her kadın desenli örtülerle örtünüyordu. Ben de Allah'ın indirdiğine inanarak ve onu tasdik ederek örtündüm. Kadınlar bundan böyle başörtülerini başlarına çekmiş olarak Rasûlullah'ın arkasında namaza duruyorlardı. Başkalarının üzerine sanki beyaz kargalar konmuş gibiydi.[242]

Mekhûl anlatıyor: Bir gün kaşları gözlerinin üzerine sarkmış, hayli ihtiyar birisi Peygamber (s.a.v.)'e gelerek:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, borcunu ödemeyen, günah işleyen ve herhangi bir ihtiyacını zorbalıkla elde eden bir adam var. Bu adamın günahı yeryüzü halkı arasında taksim edilse, onları bile mahveder! Onun tevbesi kabul olunur mu?» dedi. Rasûlullah:

« — Müslüman oldun mu? diye sordu. Adam da cevaben:

« — Allah'tan başka ilâh olmadığına, O'nun tek olduğuna ve ortağı bulunmadığına; **Muhammed**'in Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehâdet ederim.» diyerek müslüman oldu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.):

« — Sen böyle oldukça, Allah senin hıyanetlerini, günahlarını affedecek, işlediğin kötülükleri iyiliğe çevirecektir.» buyurdu. Adam:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, hıyânetlerimi, günahlarımı da mı?» diye sordu. Peygamber (s.a.v.)

« — Hıyânetlerini ve günahlarını da!..» buyurdu. Adam bunları işitince, tekbir ve şehâdet getirerek geri döndü.[243]

Ebû Ferve'den: Adamın birisi Rasûlullah'a gelerek:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, bütün kötülükleri işleyen ve ihtiyacı olan her şeyi zorbalıkla elde eden bir adamın tevbesi kabul edilir mi?» diye sordu. Peygamber (s.a.v.):

« — Müslüman oldun mu?» buyurdu. Adam:

« — Evet.» cevabını verince:

« — O halde iyilikler yap, kötülükleri terket. Böylece Allah işlediğin kötülüklerin tümünü iyiliklere çevirir.» buyurdu. Bu defa adam:

« — Hıyânetlerimi, günahlarımı da mı?» diye sordu. Peygamberimiz de:

241 **Nûr: 31**
242 **İbn Ebî Hâtim; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 3/284**
243 **İbn-i Ebî Hatım.**

« — Evet..» buyurdu. Bunun üzerine adam tekbir getirerek geri döndü.[244]

Ebû Hureyre (r.a.a) anlatıyor: Kadının birisi bana gelerek:

« — Ben zina yaptım. Doğurduğum çocuğu ise öldürdüm. Tevbe etsem kabul edilir mi acaba?» diye sordu.

« — Hayır kabul edilmez, bu ne şerefsizlik, bu ne çirkin şey.» diye karşılık verdim. Kadın ah-u vâh ederek yanımdan ayrıldı. Ertesi gün sabah namazından sonra meseleyi Rasûlullah'a açarak, kadının bana sorduğunu ve benim de verdiğim cevabı söyledim. Rasûlullah (s.a.v.) bana:

« — Ne kötü söz söylemişsin! Yoksa sen: **«Onlar Allahla beraber başka bir mabuda tapmazlar. Allah'ın haram kıldığı canı hak ve adalet icabetmeden asla öldürmezler. Zina etmezler. Bunları yapan günaha girmiş olur. Kıyâmet günü azâbı kat kat olur, orada zillet içinde ebedî kalırlar. Ancak tevbe eden, inanıp yararlı iş işleyenlerin, işte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah bağışlar ve merhamet eder.»**[245] âyetini okumuyor musun?» buyurdu.

Daha sonra kadına bu âyeti okudum. Hemen secdeye kapanarak:

« — Bana bir kurtuluş kapısı açan Allah'a hamd olsun!» dedi[246]

Yine **Ebû Hureyre** (r.a.) den: Rasûlullah'ın yanından ayrılınca, **Medine**'nin bütün evlerinde o kadını aradım, fakat bulamadım. Ertesi gece ise kadın kendisi çıkageldi. Ben de Rasûlullah'ın kendisi için ne söylediklerini haber verdim. Kadın hemen secdeye kapandı ve:

« — Bana bir kurtuluş ve tevbe kapısı açan Allah'a hamd olsun.» dedi. Yanında bulunan bir cariyeyi ve cariyenin kızını azad edip, Allah'a tevbe etti.[247]

Ebû Hasan'dan: -**Temimüd-Dârî**'nın azatlı kölesi- : **«Şâirlere ancak azgınlar uyar.»**[248] âyeti inince **Hasan b. Sâbit, Abdullah b. Revâha** ve **Ka'b b. Mâlik** (r.a.) ağlayarak Rasûlullah'a geldiler ve:

« — Allah bu âyeti indirdiği zaman bizim şâir olduğumuzu biliyordu.» dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)

« — **Ancak inanıp yararlı iş işleyenler.»** ki **sizsiniz, «Allah'ı çok çok ananlar»** ki yine sizsiniz; **«ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar müstesna»** âyetini okudu ve «bunlar da sizsiniz.» buyurdu.[249]

244 **Taberanî; Tefsir-i İbn-i Kesîr 3/328**
245 **Furkan 68-70**
246 **İbn-i Ebî Hatim.**
247 **İbn-i Cerîr; Tefsir-i İbn-i Kesîr, 3/328**
248 **Şuâra: 224**
249 **Şuâra: 227; İbn-i İshak; İbn-i Ebî Hâtem; İbn Cerîr; Tefsir-i İbn Kesîr, 3/354; Müstedrek, 3/488**

Atâ İbn-i Sâib anlatıyor:

Abdurrahman b. Ebû Leylâ'yı ilk görüp tanıdığımda saçı sakalı ağarmıştı. Eşeği üzerinde bir cenaze alayını takip ediyordu. Onun şöyle dediğini işittim:

«— Filan oğlu filan bana Rasûlullah'ın: «**Kim Allah'a kavuşmayı arzu ederse, Allah da onun bu arzusunu yerine getirir. Kim Allah'a kavuşmayı istemezse, Allah onun bu arzusunu yerine getirmez.**» buyurduğunu söyledi. o

Cemaat bu sözü işitince ağlamaya başladı. **Abdurrahman:**

«— Niçin ağlıyorsunuz?» diye sorunca:

«— Biz ölmek istemiyoruz.» dediler. **Abdurrahman** ise şöyle dedi:

«— Bu sizin düşündüğünüz gibi değil. **Ruhunu teslim etmek üzere olan kul Allah'ın has kullarından ise «rahatlık, hoşluk ve nimet cennetindedir.**»[250] Kul bununla müjdelenirse Allah'a kavuşmayı arzu ediyor demektir. Allah bu kulunun kavuşma arzusunu çabucak getirir. Eğer, **kul yalancı sapıklardan ise ona kaynar su ziyafeti verilir, cehenneme atılır.** [251] Kul böyle müjdelendiği zaman da Allah'a kavuşmayı arzu etmiyor demektir. Allah ise onun bu arzusunu hiç yerine getirmek istemez.»[252]

Amr İbn-i As'ın oğlu Abdullah anlatıyor: «**Yeryüzü şiddetli depremlerle sarsıldığı zaman...**»[253] diye başlayan süre indiğinde, **Ebû Bekr** (r.a.) Rasûlullah'ın yanında oturuyordu. Ağlamaya başladı. Rasûlullah (s.a.v.):

«— Seni ağlatan nedir ey **Ebû Bekr?** diye sordu.

Ebû Bekr:

«— Bu sûre diye cevap verince, **Rasûlullah** (s.a.v.):

«— **Eğer siz hata ve günah işlemeyip Allah'ın affının tecellisine vesile olmasaydınız, Allah hatâ ve günah işleyen bir ümmet yaratır, onlara mağrifet ederdi.**» buyurdu.[254]

Hz. Ömer (r.a.)'dan: Rasûlullah (s.a.v.) bana:

«— Ey Ömer, dört arşın uzunluğunda iki arşın eninde toprak altına girip **Münker Nekir** gördüğün zaman ne yaparsın?» diye sordu. Ben:

«— **Münker nekir** nedir ey Allah'ın Rasûlü?» dedim. Şöyle cevap verdi:

«— Bunlar kabirde ölüyü sorguya çekerler, dişleriyle mezar kazarken, seci ve kafiyeli konuşurlar. Sesleri korkunç gök gürültüsü gibi, bakışları ise göz kamaştırıcı şimşek gibidir, yanlarında bir topuz vardır.

250 **Vâkıa:** 88-89
251 **Vakıa:** 92-94
252 **Müsned-i Ahmed; Tefsir-i İbn-i Kesir,** 4/301
253 Zelzele: 1
254 **İbn-i Cerir; İbn-i Kesir,** 4/540

Bütün **Minâ** halkı biraraya gelse onu kaldıramazlar. Fakat onlar benim elimdeki şu asayı kaldırdığım gibi onu kolayca kaldırırlar. -Rasûlullah'ın (s.a.v.) elinde küçük bir sopa vardı.- Ve seni imtihan ederler, Eğer cevap veremezsen o topuzu sana öyle bir vururlar ki kül haline geliverirsin.»

Bu defa ben:

« — Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bu halde mi olacağım?» diye sordum.

« — Evet.» buyurdu.

« — O halde onlara galip gelebilirim.» dedim[255]

Başka bir rivayette de şu ilâve vardır: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

« — Beni hak dinile peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, **Cebrail bana** şöyle haber verdi:

« — Ey **Muhammed**! **Münker** ve **Nekir** sana gelip soru soracaklar. Sen onlara: **Benim Rabbim Allah'dır**, sizin rabbiniz kim? **Peygamber'im Muhammed**'dir, sizin peygamberiniz kim **Dinim İslâm**'dır. Siz hangi dindensiniz?» diye cevap verince. Onlar sana: Hayret! Biz seni hesaba çekmek için mi gönderildik, yoksa sen bizi hesaba çekmek için mi gönderildin?» diyeceklerdir.»[256]

Kindeli Ebû Bahriye'den: Birgün **Ömer İbn-i Hattap, Osman** (r.a.) ın da bulunduğu bir meclise geldi. Ve **Hz. Osman'**ı kasdederek:

« — Yanımızda öyle bir adam var ki, eğer onun îmânı bir orduya dağıtılsaydı, hepsine yeterdi.» dedi.[257]

İbn-i Ömer (r.a.) den: Bana:

« — Rasûlüllah (s.a.v.)'in eshâbı gülermiydi?» diye sorardılar. Ben:

« — Evet, gülerlerdi, fakat kalplerindeki îman dağlardan daha büyüktü» diye cevap verdim.[258]

Rasûlullah (s.a.v.) müşriklerin zorla ilahlarının hak olduğunu söylettikleri **Ammar'a**:

« — Kalbin nasıldı?» diye sordu. Ammar:

« — Kalbim imanla doluydu!» diye cevap verdi.[259]

Ebû Bekr' (r.a.) hilâfet meselesinde:

« — ... Beni Rabbım'la mı korkutuyorsunuz? Ben, Rabbime: Allahım ben onlara en hayırlılarını halife olarak tavsiye ettim. Cevabını veririm.» dedi.

255 **İbn Ebû Davud; Ebu Şeyh; Hâkim; Beyhakî; İsfahanî; Kenz'ül Ummal** 8/121

256 **Saîd b. Mansûr; Abdul vahid el-Makdîsî; Rıyazunnadra 2/34**

257 **İbn Asakir; Müntehab** 5/8

258 Bk. **Müslümanlık** Cilt: 3, Onuncu Bölüm.

259 **Hılye; İbn-i Sa'd; İbn-i Cerîr; Beyhakî; İbn-i Kesîr.** 2/587; Bk. **Müslümanlık** 1/285

Başka bir rivâyette de şu ilâve vardır: «... **Hz. Ebû Bekr:**
« — Ben Allah'ı da **Ömer**'i de sizden iyi tanırım.» dedi.[260]

Beyt'ül Mal'de toplanan malın dağıtılmasına karşı çıkarak, bu malların düşmana veya gelecek bir felâkete karşı kullanılmak üzere dağıtılmamasını isteyen birine **Hz. Ömer** şöyle cevap vermiştir:

« — Şeytan sana vesvese veriyor. Allah gelecek âfetlere karşı ne yapacağımı bana bildirdi. Beni o felâketlerden korudu. Felâketlere Rasûlullah'ın yaptığı gibi, ben de Allah'a ve Rasûlün'e itaatla karşı koyacağım.»

Bir başka rivâyette de **Hz. Ömer**'in şöyle dediği nakledilmektedir:

« — **Düşmanlara, Allah'a ibadetle karşı çıkarım. Kim Allah'tan korkarsa, Allah onun için bir çıkış yolu halkeder.**»[261]

Bir diğer rivayette ise şöyle dediği ziktedilmektedir:

« — Geleceği düşüneceğim diye Allah'a isyân edemem.»[262]

Bir dilencinin sadaka istemesi üzerine **Hz. Fâtıma:**

« — Un almak için altı dirhem ayırmıştım.» deyince **Hz. Ali:**

« — **Allah'a güveni elindeki mala olan güveninden fazla olmayan kulun imanı sağlam değildir.**» dedi.[263]

Birinin kendisine mal vermeye kalkışması üzerine **Âmir b. Rebia** şöyle der:

« — Senin sürüne benim ihtiyacım yok. Bugün «**İnsanların hesab günü yaklaştı. Oysa onlar kötü bir gaflet içinde haktan yüz çeviriyorlar.**»[264] âyeti indi ve bize dünyayı unutturdu.»

Hz. Âişe (r.a.)'den: **Üseyd b. Hudayr** (r.a.) Faziletli kimselerden biri idi. Şöyle derdi: «Eğer şu üç halden birinde bulunduğum gibi olabilseydim mutlaka cennetliklerden olurdum ve bundan asla şüphem olmazdı:

Kur'an okuduğum ve dinlediğim zamanlardaki gibi olabilsem... Râsûlullah'ın konuşmasını dinlediğim zamanlardaki gibi olabilsem... Bir cenazede bulunduğum zamandaki gibi olabilsem... Hangi cenâzeye katılsam kendi kendime bu cenazenin başına neler geleceğini ve akibetinin neler olacağını düşünürüm.»[265]

260 Bk. **Müslümanlık** 2/621
261 **Talâk:** 2
262 Bk. **Müslümanlık** 2/812
263 Bk. **Müslümanlık** cilt: 2, Sekizinci Bölüm.
264 **Enbiyâ:** 21
265 **Müstedrek,** 3/388

ONİKİNCİ BÖLÜM

NAMAZ CEMAAT VE CAMİ

«Namazları ve ikindi (veya sabah) namazını muntazam kılın. Gönülden bağlılık ve saygı ile Allah'ın huzuruna durun.» Bakara, 238

«Mescidlerde, Allah'ın adının anılmasına engel olan ve mescidlerin harab olmasına çalışanlardan daha zalim kimler olabilir? Onların korkarak Mescidlere girmekten başka çareleri de yoktur. Dünyada rezil olacaklar, ahirette de büyük bir azaba duçar olacaklardır.» Bakara, 114

GİRİŞ

Günde beş vakit kılınması emredilen namaz, «Dinin direği» Peygamberimizin «gözünün nuru», «mü'minlerin miracı» dır. Bütün maddî alâkalardan uzaklaşarak Allah'a tam bir teslimiyet, ona olan minnet ve şükran borcumuzdur. Namaz, müslümanla müslüman olmayanı ayıran en bariz ölçüdür. Eshab namaz kılmayanlara müslüman nazarı ile bakmamıştır.

Bir müslüman, beş vakit namazla, günde beş defa Allah'dan başka hakîm-i mutlak olmadığını, üstün ve yüce tek varlığın Allah olduğunu kabul ettiğini gösterir. Namaz, insanın aczinin, dolayısıyla yüce bir varlığa sığınarak kemâlinin ifadesidir.

Tam bir teslimiyet ve huşu ile, adâb ve erkânına riayet edilerek, Allah'ın yüce şanını, insanın hiçliğini hakkıyla hissedecek şekilde kılınan namaz, ruha lüzumlu olan tekâmülü sağlar.

Namaz, her şeyden uzak, tam bir teslimiyetle kılındığı takdirde, sayısız meşgale ve sıkıntı içinde bunalan insanı, dinlendirir. Karmaşık hadiseler içinden, insana soğukkanlılıkla çıkış imkânı verir. Namaz insan hayatını disipline eder. Muntazam ve devamlı kılınan namaz, insanı, hayat boyu başarılı kılar. Bütün kötülüklerden uzaklaştırır.

Cemaatle kılınan namaz, insana daima toplumun bir üyesi olduğunu, toplumdan ayrı yaşanamıyacağını, toplumun benimsediği kurallara aykırı hareket edilemiyeceğini, başkalarıyla eşit haklara sahib olduğunu hatırlatır. Ferdi toplum için faydalı hale getirir. İmamın önde, cemaatın arkada düzgün bir saf halinde bulunması, askerî bir disiplini ve lidere bağlılığı, birliği temin eder. Bütün müslümanların tek bir kıbleye yönelmesi, kendilerine daima bir ve beraber olduklarını bir hedefte birleşmelerini hatırlatır. Cemaate gelenlerin, birbirleriyle, içlerindeki zayıf, fakir, hasta, yoksul ve mthtaç kimselerle ilgilenmeleri, cemaat ruhunu kuvvetlendirir, sosyal dayanışmayı sağlar.

Cami, imamın önderliğinde, cemaatın yetiştirildiği, cemaat ruhu aşılandığı, sosyal dayanışmanın temin edildiği, cemaatın teşkilâtlandırıldığı yerdir. İmam, camiye gelen cemaatin bütün dertleriyle ilgilenmeli, ihtiyaçlarını karşılamalı veya buna vesile olmalıdır. Camiye gelmeyenlerle

de ilgilenmeli, gelmeme sebeplerini araştırmalı, varsa şayet, gelmeye mani olan engelleri ortadan kaldırmalıdır. Peygamberimiz, böyle bir imamın arkasında böyle bir cemaatle kılınan namazın mükafaatının yirmi yedi derece fazla olduğunu müjdeliyor.

Cami, ne sadece namaz vakitlerine has bir toplanma mahallidir, ne de içinde vakitsiz namaz kılınacak bir yerdir. Beş vakit namazın ve nafile namazların dışında gerektiğinde dünyaya, gerektiğinde ahirete ait meselelerin konuşulacağı, müslümanların dünya ve ahiret meseleleri hakkında uyarılacağı bir yerdir. Allah'ın evidir. Burada Allah'ın emirlerine uygun işler yapılmalıdır. Allah, evinde, kendi rızasına uygun işlerin yapılmasını ister.

Namazın, cemaatin ve caminin şekilden öte manalarının olduğunu anladığımız an, biz müslümanların kurtuluşu gerçekleşecektir. Birbirlerinden habersiz ahenksiz insan yığınları, cemaat olmadığı gibi, camiler de taş yığınlarından ibaret kalacak, namazın manası ortadan kalkmış olacaktır.

Camilere gelenle gelmeyen arasındaki fark herkes tarafından görüldüğü, gelmeyenlerin gelmek ihtiyacını hissettiği günleri gördüğümüz zaman müslüman olduğumuzun farkına varmışız demektir.

RASULULLAH'IN MÜSLÜMANLARI NAMAZA TEŞVİKİ

Osman'ın azatlı kölesi **Haris** anlatıyor: Bir gün Hz. **Osman** (r.a.) la birlikte oturuyorduk. Namaz vakti gelince, bir kap su istedi. Abdest aldıktan sonra:

« — Rasûlullah'ın da benim gibi abdest aldığını ve abdest aldıktan sonra şöyle buyurduğuna şahit oldum: Kim benim gibi abdest alır, sonra öğle namazını kılarsa, Allah onun sabahla öğle arasında işlediği günahlarını affeder. Sonra ikindi namazını kılarsa, öğle ile ikindi arasında işdiği günahlarını affeder. Daha sonra akşam namazını kılarsa ikindi ile akşam namazı arasında işlediklerini affeder. Yatsı namazını kılarsa, akşamla yatsı arasında işlediği günahlarını affeder. Belki o kimse, geceleyin günah işleyebilir. Eğer abdest alır ve sabah namazını kılarsa, Allah yatsı ile sabah namazı arasında işlediği günahlarını affeder. İşte bu namazlar günahları yok eden iyiliklerdir.» dedi. Orada bulunanlar:

« — İyiliklerin ne olduğunu anladık. Ya diğer **salih ameller** nedir ey **Osman**?» diye sordular. Hz. **Osman** (r.a.)

« — Bunlar da: **La ilâhe illallah, sübhanellah, elhamdülillah, Allahuekber, velâ havle velâ kuvvetle illâ billah**... demektir» diye cevap verdi.[1]

Ebû Osman'dan: **Selman** (r.a.) ile bir ağacın altında oturuyorduk. **Selman** birden kuru bir dal alarak yaprakları dökülünceye kadar salladı. Sonra da:

« — **Ebû Osman**, niçin böyle yaptığımı sormuyor musun?» dedi. Ben de:

« — Niçin böyle yapıyorsun?» diye sordum. Şöyle anlattı:

«— Rasûlullah da böyle yapmıştı. Bir defasında O'nunla birlikte bir ağacın altında oturuyordum. Ağacın kuru bir dalını tutarak, yapraklarını dökülünceye kadar salladı ve: Ey **Selman** niçin böyle yaptığımı sormuyor musun dedi. Niçin öyle yapıyorsunuz dedim. Müslüman kimse, güzelce abdest alıp beş vakit namazını kılarsa, şu dalın yapraklarının döküldüğü gibi onun da günahları dökülür buyurarak şu âyeti okudu: **«Namazı gündüzün iki ucunda ve gecenin gündüze yakın kısmında dos-**

[1] **Müsned-i Ahmed b. Hambel; Hılye; Bezzar; Tergîb 1/203; Mecmeu'z Zevaid 1/297**

doğru kıl. İyilikler kötülükleri giderir. Bu, düşünebilenler için bir öğüttür.»[2]

Sa'd b. Ebî Vakkaş'ın oğlu **Âmir** anlatıyor: Babam **Sa'd** ve bir grup sahabenin şöyle konuştuklarını işittim. Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında iki kardeş vardı. Bunlardan birisi diğerinden daha müttakî idi. Müttakî olan vefat etti. Diğeri de bir müddet yaşadıktan sonra vefat etti. Bu kardeşlerden birincisinin ikincisinden faziletli olduğunu söylemişlerdi. Rasûlüllah:

« — Namaz kılmıyor muydu?» diye sormuş orada bulunanlar da:

« — Kılarda ey Allah'ın Rasûlü» diye cevap vermişlerdi. Bunun üzrine Rasûlüllah (s.a.v.)

« — Kim bilir kıldığı namazlar onu ne kadar yükseltti! Namaz tıpkı insanın evinin önünden akıp giden temiz, suyu bol bir nehire benzer. İnsan o nehirde günde beş defa yıkanırsa, onda pislik kalır mı?» buyurmuştu.[3]

Ebû Hureyre (r.a.) den: **Beliy-Kudâa** kabilesinin bir boyu- kabile sinden iki kişi Rasûlüllah'a gelerek müslüman olmuşlar, bunlardan birisi şehid düşmüş, diğeri ise ondan bir yıl sonra vefat etmişti.

Talha b. Ubeydullah şunları anlattı: Rüyamda eceliyle ölenin şehit olandan daha önce cennete girdiğini gördüm ve hayret ettim. Sabahleyin rüyamı Rasûlüllah'a anlattım Rasûlüllah:

« — O adam şehit düştükten sonra Ramazan orucunu tutmamış mıydı? Altı bin rekat farz ve sünnet kılmamış mıydı?» buyurdu.

Bir diğer rivayette şu ilâve vardır. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — İkisi arasında yerle gök arasındaki mesafeden daha büyük fark vardır.» buyurdu.[4]

Hz. **Ali** (k.v.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) le birlikte mescitte vaktin girmesini bekliyorduk. Birden aramızdan birisi kalkarak:

« — Ben bir günah işledim» dedi Fakat Rasûlkllah ilgilenmedi. Namazdan sonra adam itirafını tekrarlayınca Rasûlüllah:

« — Güzelce abdest alıp bizimle bu namazı kılmadın mı» diye sordu Adam:

« — Kıldım» diye cevap verdi. Rasûlüllah bu defa:

« — İşte o namaz işlediğin günahın keffaretidir» buyurdu.[5]

Abdullah b. Amr (r.a.) dan: Adamın birisi Rasûlüllah'a gelerek en faziletle amelin ne olduğunu sordu. Peygamber (s.a.v.):

« — Namazdır» buyurdu.

2 **Hûd: 114; Müsned-i Ahmed; Neseî; Taberanî; Tergîb, 1/201**

3 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz Zevaid 1/297; Taberanî; Muvatta'; Nesâî; Tergîb 1/206**

4 **Müsned-i Ahmed; Tergîb. 1/207; İbn-i Mace'; İbn-i Hıbban; Beyhakî.**

5 **Taberânî; Mecme'uz Zevaid, 1/301**

« — Sonra hangisidir?

« — Namazdır.»

« — Peki sonra?

« — Namazdır! Rasûlüllah adamı ikna ettikten sonra da:

« — Allah uğrunda cihad etmektedir.» buyurdu. Adam:

« — Ama benim anam babam var» dedi. Rasûlüllah:

« — Sana anana-babana iyi davranmanı emrediyorum.» buyurdu: Bu defa adam:

« — Seni hak din ile peygamber olarak gönderene yemin ederim ki mutlaka onları yalnız bırakıp savaşa katılacağım!.. dedi. Rasûlülah (s.a.v.) de

« — Sen bilirsin» buyurdu.

Amr z. Mürre'den: Adamın birisi Rasûlüllah'a gelerek

« — Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'dan başka tanrı olmadığına, senin Allah'ın elçisi olduğuna şehadet eder, beş vakit namazı kılar zekatı verir, ramazan orucunu tutar, daha fazla ibadet edersem ben kimlerden olurum?» dedi. O da:

« — Sıddîklardan ve şehitlerden» buyurdu.[6]

Enes b. Malik'den: Rasûlüllah (s.a.v.) ölüm döşeğinde iken daima:

« — Namaza ve elinizin altında bulunanlara dikkat edin.» diye tavsiyede bulunuyordu. Son nefesine kadar da hep söylediği bu oldu.[7]

Hz. **Ali** (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) benden, üzerine, kendisinden sonra ümmetinin dalâlete düşmesi için gerekli tavsiyelerini yazacağı bir şey getirmemi emretti. Ben gidip gelinceye kadar ruhunu teslim etmesinden korkarak:

« — Söyleyeceklerinizi kafamda tutar, ezberlerim.» dedim. Bunun üzerine:

« — Namaz ve zekâtı terketmeminizi, elinizin altında bulunanlara iyi davranmanızı vasiyet ediyorum.» buyurdu.[8]

Yine **Ali** (r.a.) den gelen bir başka rivayette şu ilâve vardır: Rasûlüllah (s.a.v.) namazı, zekâtı terketmememizi elimizin altında bulunanlara iyi davranmamızı emrettikten sonra bayıldı. Ayıldıktan sonra Allah' dan başka tanrı olmadığına, **Muhammed**'in Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet etmemizi emretti.

« — Kim bu iki şeye şehadet ederse, cehennem ona haram kılınır.» buyurmuştur.[9]

6 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Mecme'uz Zevaid** 1/301, **Tirmizî, İbn-i Hıbban, Tergîb** 1/211

7 **Beyhakî, Nesâî, İbn-ü Mace, Müsned-i Ahmed**

8 **Bidaye** 5/238, **İbn-i Sa'd** 2/243

9 **Müsned-i Ahmed, Buhârî, Ebu Davud, İbn-ü Mace, İbn-i Cerir Hilye, Beyhakî, Kenz'ul Ummal** 4/180

SAHABENİN MÜSLÜMANLARI NAMAZA TEŞVİKİ

Ebû Bekr (r.a.) den: «Namaz Allah'ın insanlara yeryüzündeki emanıdır».[10]

Ebul Meliyh'den: **Ömer İbn-i Hattab**'ın minberde: «Namaz kılmayan müslüman değildir» dediğini işittim.[11]

Zeyd b. Sâbit (r.a.) den; «İnsan evinde kıldığı namaz bir nurdur. İnsan namazı kılmaya kalkınca, günahları üzerine asılır. Her secdeden sonra Allah onun bir günahını affeder.»[12]

Huzeyfe (r.a.) den: «Kul güzelce abdest alıp, namaza durunca, Allah, sağa sola selâm verinceye kadar kulunun arzusunu yerine getirir, niyazını kabul eder.»[13]

İbn-i Ömer'den: «Namaz sevabı çok olan bir ameldir. Bu amelde bana ortak olana bir şey demem»[14]

İbn-i Amr'dan (r.a.): «Bir müslüman, bir yeri veya o yerin taşlariyle yapılmış bir mescidi ziyaret eder ve orada namaz kılarsa, o yer şöyle der: Burada Allah rızası için namaz kıldı. Allah'a kavuşacağın gün sana şahidlik edeceğim.»[15]

İbn-i Amr'dan (r.a.): **Adem** (a.s.) ın boynunda bir sivilce çıkmıştı. Bir vakit namaz kıldı. Sivilce göğsüne indi. Bir vakit namaz daha kıldı Sivilce beline indi. Sonra bir vakit namaz daha kılınca başparmağına indi ve bir vakit daha kıldı kayboldu.[16]

İbn-i Mes'ud der ki: «Namazda olduğun müddetçe Allah'ın kapısını çalıyorsun. Kim Allah'ın kapısını çalarsa o kapı kendisine açılır.[17]

İbn-i Mes'ud'dan: «İhtiyaçlarınızı namazda Allah'a havele edin![18]

10 **Müstedrek**
11 **İbn-i Sa'd, Kenz'ul Ummal 4/180**
12 **Abdurrezzak**
13 **Abdurrezzak**
14 **Abdurrezzak**
15 **İbn-i Asâkir**
16 **Abdurrezzak, Kenz'ul Ummal 4/181**
17 **Hılye**
18 **Abdurrezzak**

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: «Büyük günahlardan kaçındığın müddetçe namaz, namaz vakitleri arasındaki işlenen günahlara keffarettir.»[19]

İbn-i Mes'ud'dan: Namaz, kıldıktan sonra işleyeceğin günahlara kefarettir. **Âdem** (a.s.) ın ayağının başparmağında bir sivilce çıkmıştı. Bu sivilce daha sonra ayak bileklerine, oradan diz kapaklarına, oradan beline ve belinden de boynuna sıçramıştı. **Âdem** (a.s.) ayağa kalkarak namaz kıldı. Sivilce omuzlarına indi. Bir namaz daha kıldı, beline indi. Bir daha kılınca diz kapaklarına, bir namaz daha kılınca ayaklarına indi ve bir daha kıldı kayboldu.[20]

Selman-ı Fârisî'den: «Kul namaza durduğu zaman günahları başı üzerine konur. Tıpkı salkımındaki hurmaların sağa sola döküldüğü gibi namazını bitirinceye kadar günahlar da dökülür gider.»[21]

Târık b. Şihâb anlatıyor: Bir gece **Selman**'la beraberdim. Onun ne yapacağını merak ediyorum. Gecenin sonuna doğru kalkıp namaz kılmaya başladı. Kendisini umduğum gibi bulmadım. Bunu kendisine söylediğimde şöyle cevap verdi:

« — Beş vakit namaza devam edin. Çünkü beş vakit namaz ölümden başka her derde devadır. «Akşama erişen insanlar üç gruba ayrılırlar: Bir kısmı kazançlıdır, kaybı yoktur. Bir kısmı zarardadır, kazancı yoktur. Bir kısmı da ne kâr etmiştir ne de zarar. Gece karanlığını ve insanların gafletini fırsat bilerek kalkıp sabaha kadar namaz kılan kimse kazançlıdır, zarar etmemiştir. Yine gecenin karanlığını ve insanların gafletini fırsat bilerek günah işleyen adam zarar etmiştir, kâr etmemiştir. Ve yatsı namazını kıldıktan sonra uyuyan adam ise ne kârdadır, ne de zarardadır. Sakın yorucu bir yolculuğa çıkma! Ağır ağır devamlı yürü.»[22]

Ebû Musâ el-Eşarî' den: Günaha giriyoruz, kıldığımız vakit namazı günahlarımıza keffaret oluyor. Tekrar günah işliyoruz, yine kıldığımız vakit namazı günahlarımıza keffaret oluyor.[23]

19 **Abdurrezzak**
20 **İbn-i Asakir, Kenz'ül Ummal,** 4/181
21 **Abdurrezzak, İbn-i Zenceveyh**
22 **İbn-i Zenceveyh, Kenz'ül Ummal,** 4/181, **Taberanî, Mecmeuz-Zevaid** 1/300
23 **Abdurrezzak, Kenz'ül Ummal** 4/182

RASULÜLLAH'IN MÜSLÜMANLAR NAMAZA İHTİMAM GÖSTERMEYE TEŞVİKİ

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) «Kadın ve güzel koku bana sevdirildi. Fakat gözümün nuru namazdır.»[24] buyurdu

İbn-i Abbas (r.a.) dan: **Cebrâil** Rasûlüllah'a:

« — Namaz sana sevdirildi istediğin kadar kıl.» dedi.[25]

İbn-i Abbas'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) bir gün bir grup insanla oturmakta idi. Şöyle buyurdu:

« — Allah her peygambere hoşuna giden bir şey vermiştir. Benim hoşuma giden şey de gece namaza kalkmaktır. Gece namaza kalktığım zaman kimse arkamda namaza durmaz. Allah her peygambere bir geçim kaynağı göstermiştir. Benim geçim kaynağım da bu ganimetlerin beşte biridir. Öldükten sonra ise bu pay halifelerimin olacaktır.»[26]

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) ayakları -yahut dizleri- şişinceye kadar namaz kılmıştı. Kendisine:

« — Allah senin geçmiş, gelecek bütün günahlarını affetmedi mi? diye sorulunca:

« — Çok şükreden bir kul olmayayım mı?» buyurdu.[27]

İbn-i Mes'ud'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) gece kalkıyor ve ayakları şişinceye kadar namaz kılıyordu.[28]

Ebû Hureyre (r.a.) der ki: Rasûlüllah (s.a.v.) ayakları şişinceye kadar namaz kılardı.[29]

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) devamlı ibadet etmekten bir deri bir kemik haline gelmişti.

« — Ey Allah'ın Rasûlü, niçin böyle yapıyorsunuz? Allah sizin işlediğiniz ve işleyeceğiniz günahları affetmedi mi?» dediler.

24 **Müsned-i Ahmed, Nesei**

25 **Müsned-i Ahmed, Bidaye** 6/58, **Taberânî, Mecmeuz-Zevaid** 2/270

26 **Taberânî, Mecmeuz-Zevaid** 2/271

27 **Ebû Davud, Kenz'ul Ummal** 4/36, **Ebû Ya'lâ, Bezzar, Taberânî, Mecmeuz-Zevaid** 2/271

28 **Taberânî, Mecmeuz-Zevaid** 2/271, **Buharî, Müslim, Rıyaz** s. 429

29 **İbn-i Neccar**

« — Evet. Ama çok şükreden bir kul olmayayım mı?» buyurdu.[30]

Humeyd'den: **Enes b. Malik**'e Rasûlüllah'ın geceleri kıldığı namaz hakkında sorular sorulunca şu cevabı verdi:

« — Geceleyin namaz kılacağını ümid etmediğimiz zamanlarda O'nu namaz kılarken görüyorduk. Uyumadığını sandığımız zamanlarda da O'nun uyuduğunu görüyorduk. Aya bir kaç gün oruç tutardı da biz ayın tamamını oruçlu geçirdiğini sanırdık. Ayın oruç tutmadığı günlerine bakarak da oruç tutmuyor zannederdik.»[31]

Abdullah (r.a.) dan: Bir gece Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte namaz kılıyordum, kıyamda iken aklıma kötü bir şeyler geldi... Rasûlüllahı kıyamda yalnız bırakıp oturmak istedim»[32]

Ebû Zer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) gece kalkıp sabaha kadar namaz kıldı. Hep şu âyeti okuyordu:

« — Eğer onlara azab edersen onlar senin kullarındır, onları bağışlarsan şüphesiz sen aziz ve hakimsin.»[33]

Enes'den: Rasûlüllah (s.a.v.) bir gece rahatsızlanmıştı. Sabahleyin:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, acı çektiğiniz halinizden belli.» dediler.

« — Gördüğünüz gibiyim. Dün gece yedi uzun sûre okudum.» buyurdu.[34]

Huzeyfe'den (r.a.): Bir gece Rasûlüllah'la birlikte namaza durdum. Peygamber (s.a.v.) **Fatiha**'dan sonra **Bakara** sûresini okumaya başladı. Ben içimden herhalde yüzüncü ayette rükua varacak dedim. Devam etti. Sureyi bitirdikten sonra rükua varacak diye düşündüm yine devam etti. Sureyi bitirdi. Rükû eder her halde, diye düşündüm. Bu defa **Nisâ su**sine başladı. Bitirince **Âl-i İmran** sûresine geçti. Bu sureyi de okudu. Ağır ağır okuyordu. **Tesbih ayetleri** gelince.
«sübhanellah» diyor, dua ayeti geldiği zaman dua ediyor, Allah'a sığınılacak ayet geldiği zaman da Allah'a sığınıyordu. Âl-i İmran suresini de bitirince rükû ederek **«sübhanerabbiyelazim»** dedi. Rükûu da kıyamına benziyordu. Rükûdan sonra doğrularak: **«Semiallahu limen hamideh»** dedi. Doğruluşu esnasında da rükudaki kadar ayakta durdu. Sonra secdeye vardı ve: **«Subhane rabbiyel a'lâ»** dedi. Secdeleri de kıyamına benziyordu.[35]

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah'ın yanına gelmiştim. Namaz kılıyordu. Ben de arkasında namaza durdum. Benden haberi yoktu. **Bakara** suresini okumaya başladı. Rükû edeceğini sandığım yerlerde rukûa

30 **İbn-i Neccar, Kenz'ul Ummal 4/36**
31 **Buharî, Müslim**
32 **Buharî, Müslim, Sıfat'us-Safve 1/75**
33 **Müsned-i Ahmed, Bidaye 6/58, Maide 118**
34 **Ebû Ya'lâ, Mecmeu'z-Zevaid 2/274**
35 **Müslim, İbn-i Mes'ud, Sıfat'üs Safve 1/75**

varmıyor, okumaya devam ediyordu. Ravilerden **Sinan, Huzeyfe'nin Râsûlüllah** la beraber dört rekat namaz kıldığını, rukûlarının da kıyamı kadar uzun olduğunu söylüyor- Namaz bittikten sonra durumu kendisine söyledim.

« — Keşke haber verseydin» dedi. Ben:

« — Seni hak din ile peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederimki, halâ namazın yorgunluğunu hissediyorum» dedim.

« — Senin arkamda olduğunu bilseydim, daha kısa keserdim» buyurdu.[36]

Aişe (r.a.) anlatıyor: Bana bazılarının bir gecede kur'anı bir veya iki defa hatmettiklerini söylediler. Ben de şöyle dedim:

« — Onlar Kur'an-ı Kerim'i gereği gibi okumuyorlar. Ben bütün gece Rasûlüllah'la birlikte uyanık bulunurdum. O **Bakara, Âl-i imran** ve **Nîsa** suresini okurdu. Tehdit âyeti geldiği zaman Allah'a dua eder, O'na sığınırdı. Müjde ayeti geldiği zaman da Allah'a dua ve niyazda bulunurdu.[37]

Esved'den: **Aişe** (r.a.) nin yanında idik. Namaza devam ve bağlılıktan söz açıldı. **Aişe** (r.a.) şunları anlattı:

« — Rasûlüllah son hastalığına yakalanmıştı. Namaz vakti gelince ezan okundu. Rasûlüllah: «**Ebû Bekr**'e söyleyin, namazı kıldırsın, buyurdu. Orada bulunanlar: **Ebû Bekr** duygulu bir insandır. Senin yerine imamete geçince ağlamaktan namaz kıldıramaz dediler. Rasûlüllah sözlerini aynen tekrar etti. Etrafındakiler de aynı cevabı verdiler.

Nihayet üçüncü defada. Rasulüllah: siz de **Yusuf** zamanındaki kadınlar gibi her şeye karışıyorsunuz. **Ebû Bekr**'e söyleyin namazı kıldırsın, buyurdu. **Ebû Bekr** namaz kıldırmaya başlamıştı ki, Rasûlüllah (s.a.v.) hastalığının hafiflediğini hissederek iki kişinin kolları arasında mescide gitti. Sızıdan ayaklarının yerde süründüğünü şu anda görür gibiyim. Rasulüllah (s.a.v.) mescide girince **Ebû Bekr** (r.a.) geri çekilmek istedi. Fakat Rasûlüllah (s.a.v.) ona yerinde durmasını işaret etti. Sonra **Ebû Bekr**'in yanına getirildi ve oraya oturdu.[38]

Hz. Aişe (r.a.) den gelen bir başka rivayette de şu ilâve vardır:

« — Bu hususta Rasûlüllah'a tekrar müracaat ettim. Müracaat edişimin sebebi ise halkın **Ebû Bekr**'i hoş karşılamamasından korkmamdı. Çünkü Rasûlüllah'ın makamına kim geçerse geçsin halkın onu hoş karşılamıyacağını biliyordum. Bu yüzden Rasûlüllah'dan **Ebû Bekr**'in yerine, bir başkasını vazifelendirmesini istedim.»

36 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/275**
37 **Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid 2/272, Ebû Ya'lâ**
38 **Buharî, Müslim**

Âişe (r.a.) den gelen bir başka rivayet ise şöyle:

«.. Ey Allah'ın Rasûlü, **Ebû Bekr** duygulu birisidir. Kur'an okurken göz yaşlarını tutamaz. Bu işi **Ebû Bekr**'den başkasına emretsen olmaz mı?» dedim. Vallahi Rasûlüllah'ın makamına geçecek ilk insanı halkın hoş karşılamayacağından endişe ediyordum. Bu yüzden Peygamber (s.a.v.) e bir kaç defa müracaat ettiysem de O:

«Halka namazı **Ebû Bekr** kıldırsın. Sizde Yusuf zamanındaki kadınlar gibi her şeye karışıyorsunuz» buyurdu.[39]

Ubeydullah b. Abdullah'dan: **Âişe** (r.a.) nin huzuruna girdim ve:

« — Bana Rasûlüllah'ın hastalığından bahseder misin?» dedim. Şunları anlattı:

« — Tabii anlatırım: Rasûlüllah ağırlaşmıştı. Cemaat namazı kıldı mı diye sordu. Hayır, sizi bekliyorlar ey Allah'ın Rasûlü dedik. «Bana bir leğende su getirin» buyurdu. Getirdik. Gusletti. Ayağa kalkmaya çalıştı fakat bayıldı. Kendisine gelince: Cemaat namazı kıldı mı diye sordu. Hayır ey Allah'ın Rasûlü seni bekliyorlar diye cevap verdik. Bana bir leğen su getirin buyurdu. Dediğini yerine getirdik. Gusletti. Ayağa kalkmaya çalıştı. Fakat baygın düştü. Kendine geldiği vakit yine: Cemaat namazı kıldı mı diye sordu. Hayır seni bekliyorlar ey Allah'ın Rasulü dedik. Cemaat yatsı namazını kılmak için mescitte Rasûlüllah'ı bekliyordu. Peygamber (s.a.v.) cemaate namaz kıldırması için **Ebû Bekr'e** haber gönderdi. **Ebû Bekr** duyugulu bir insandı. **Ömer**'e: **Ömer** cemaate namazı sen kıldır dedi. **Ömer** ise «sen imamete daha lâyıksın» diye mukabelede bulundu. O günlerde cemaate namazı **Ebû Bekr** kıldırdı.[40]

Enes (r.a.) den: Rasûlullah'ın son hastalığında cemaate namazı **Ebû Bekr** (r.a.) kıldırıyordu. Pazartesi günü cemaat saf halinde namaza durmuştu. Rasûlullah (s.a.v.) **Âişenin** odasının perdesini açarak ayakta bakıyordu. Yüzü mushaf yaprağı gibi idi. Tebessüm ediyor ve gülüyordu. Rasûlüllah'ı görmekle sevincimizden az kalsın namazı bozacaktık. **Ebû Bekr** Rasûlüllah'ın namaza geleceğini zannederek geri geri çekilip safa geçmek istedi. Rasûlüllah (s.a.v.) bize: namazınızı tamamlayın der gibi işaret etti. Perdeyi çekti. Ve Rasûlüllah (s.a.v.) o gün Allah'ın rahmetine kavuştu.[41]

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah üç gün mescide gelmedi. Üçüncü gün kamet yapılıp **Ebu Bekr** öne geçmek üzereyken Rasûlüllah perdeyi açın bu-

39 **Müslim, Bidaye 5/232**

40 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bidâye 5/233, Beyhakî 8/151, İbn-i Ebî Şeybe, Kenz'ül Ummal 4/59, İbn-i Sa'd 2/218**

41 **Buharî**

yurdu. Açtılar, Rasûlüllah'ın yüzünün o günkü kadar tatlı olduğunu hatırlamıyoruz. Eliyle **Ebû Bekr**'e, öne geçmesini işaret ederek perdeyi çekti. Ruhunu teslim edinceye kadar Rasûlüllah'ın bir daha bize namaz kıldırması nasip olmadı.[42]

[42] **Buharî, Müslim, Bidâye** 5/235, **Ebû Ya'lâ, İbn-i Asakir, İbn-i Huzeyme, Müsned-i Ahmed, Kenz'ul Ummâl** 4/57, **Mecmeuzzevaid** 5/181, **Beyhakî** 8/152, **İbn-i Sa'd** 2/216.

ASHABIN NAMAZA RAĞBETİ VE NAMAZA VERDİKLERİ ÖNEM

Misver b. Mahreme'den: **Ömer b. Hattab** hançerlendikten sonra yanına geldim. Oradakilere:

« — Durumu nasıl?» dedim.

« — Gördüğün gibi» diye cevap verdiler.

« — Namazı hatırlatarak onu uyandırın. Namazdan daha önemli bile olsa başka bir şeyi hatırlatarak onu uyandıramazsınız» dedim.

« — Ey mü'minlerin emiri, namaz vakti geldi» dediler.

« — Ha! peki kalkayım» dedi. İslâmda namazı terkedenin durumunu düşündü, yarasından kan aka aka namaz kıldı.[43]

Yine **Misver**'den: **Ömer** (r.a.) hançerlenip yatağa düşmüştü. Baygın bir haldeydi.

« — Eğer yaşarsa namazdan başka bir şey için onu asla uyandırmayın» dendi. Ben:

« — Ey mü'minlerin emîri, namaza kalkın ben namazı kıldım.» dedim. Kendine geldi ve:

« — Namaz... Ha! Peki!» dedi. İslâmda namazı terkedenin durumunu düşündü.[44]

Muhammed b. Miskin anlatıyor: **Osman** (r.a.) ın evini kuşatmışlardı. Karısı:

« — Onu öldürmek mi istiyorsunuz! İster öldürün ister vaz geçin. O bütün geceyi ihya ederek geçirdi. Her rekatta Kur'an'ın tümünü okuyordu» dedi[45]

Osman b. Abdurrahman et-Teymî'den: Babam **Abdurrahman** şunları anlattı: «**Makam-ı İbrahim**'de gece sabaha kadar ibadet etmeye niyet ettim. Gecenin ilk üçte birinde namaz kıldıktan sonra **makam-ı İbrahim'e** varıp orada ibadet etmeye başladım. Ben ayakta iken birisi, elini omuzuma koydu. Bir de baktım ki, **Osman b. Affan**. O da namaza başladı. Fatiha'dan sonra Kur'an'ın tamamını okuyarak rükûa ve sonra secdeye

43 Taberanî, Mecmeuzzevaid 1/295
44 İbn-i Sa'd 3/350, Mecmeuzzevaid 9/94, Hılye 1/57
45 Bk. Müslümanlık 3/992-1004, Taberanî, Mecmeuzzevaid 9/94, Hılye 1/57

vardı. Selâm verdikten sonra, pabuçlarını aldı. O gece, bundan önce namaz kılıp kılmadığını bilmiyorum.[46]

Müseyyib b. Râfi'den: İbn-i Abbas (r.a.) a'ma olmuştu. Adamın birisi:

«— Eğer yedi günü namaz kılmadan sabredebilirsen -ki sırtüstü yatarak îma ile kılabilirsin- gözünü tedavi ederim ve inşaallah kurtulursun» dedi. **İbn-i Abbas, Aişe, Ebû Hureyre** ve diğer bazı sahabeye haber göndererek fikirlerini almak istedi. Onlar:

« — Eğer bu yedi gün içinde ölürsen namaz borcunu ne yapacaksın?» dediler. Bunun üzerine adam **İbn-i Abbas'**ı tedavi etmekten vazgeçti.[47]

İbn-i Abbas'tan: Gözlerim kör olmuştu. Bana:

« — Eğer birkaç gün namazı bırakırsan seni tedavi ederiz» dediler. Ben;

« — Hayır, bırakamam. Çünkü Rasûlüllah: «Namazı terketmiş olduğu bir zamanda vefat edeni Allah gazabıyla karşılar buyurmuştu» dedim.[48]

Ali b. Ebû Cemile ve **Evzaî Abdullah İbn-i Abbas'**ın hergün beşyüz rekat namaz kıldığını rivayet ederler.[49]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dan: Devamlı nafile oruç tutmak istiyordum. Oruç tuttuğum zaman namaz kılmaya dermanım kalmıyordu. Namaz bence nafile oruçtan daha efdaldir.» derdi. Ve eğer nafile oruç tutmak isterse her ay üç gün tutardı.[50]

Abdurrahman b. Yezîd'den: **Abdullah b. Mes'**uddan daha az nafile oruç tutan bir başka sahabe görmedim. Kendisine:

« — Niçin nafile oruç tutmuyorsun?» denildiği zaman:

« — Oruç tuttuğum zaman namaz kılmaya dermanım kalmıyor, zayıflıyorum. Namaz bence nafile oruçtan daha efdaldir, dedi.[51]

Aişe (r.a.) den: Bir gece yatsı namazından sonra eve Rasûlüllah'dan geç geldim. Bana:

« — Nerde idin?» diye sordu.

« — Mescidde ashabından birinin okuduğu Kur'an-ı dinliyorduk. Doğrusu eshabının arasında onun gibi güzel sesli ve güzel okuyan işitmedim.» diye cevap verdim. Bunun üzerine Rasûlullah'la beraber gidip dinledik. Sonra bana dönerek:

[46] **Hılye 1/56, Abdullah b. Mübarek, İbn-i Sad, İbn-i Ebî Şeybe, Tahavî, Darekutnî, Beyhakî, Muntehâb 5/9, İbn-i Sa'd 3/75**

[47] **Müstedrek 3/546,**

[48] **Bezzar, Taberânî, Mecmuezzevaid 1/295, Bezzar, Taberanî**

[49] **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/258**

[50] **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/257, İbn-i Cerir, Kenz'ul Ummal 4/18**

[51] **İbn-i Sa'd 3/155**

« — Bu, **Ebû Huzeyfe**'nin azadlısı **Sâlim**'dir! Ümmetim arasında böybirisini var eden Allah'a hamd olsun.» buyurdu.[52]

Mesruk'tan: Ebû Musâ el-Eş'arî ile birlikte bir yolculuğa çıkmıştık. Geceleyin bir ekin tarlasında konakladık. **Ebû Musa** (r.a.) gece kalkıp namaz kılmaya başladı. Öyle tatlı bir sesi, öyle güzel bir Kur'an okuyuşu vardı ki!.. Dua âyeti geldiğinde dua şeklinde okuyordu. Namazdan sonra şöyle dua etti: Allahım sen her şeyden münezzehsin, bizi selâmete ancak sen kavuşturabilirsin. Bizi emniyete ancak sen kavuşturabilirsin. Sana güvenen ve inananı seversin. Bizi her an murakabe edensin. Murakabe edildiğini unutmayanı da seversin. Sen haksın, doğru olanı seversin.[53]

Ebû Osman en-Nehdî'den: **Ebû Hureyre** (r.a.) nin evinde yedi gece misafir kaldım. **Ebû Hüreyre** hizmetçisi ve karısı geceyi üçe bölmüşler birbiri peşinden kalkarak evlerinde sabaha kadar namaz kılındı.[54]

Abdullah b. Ebû Bekr'den: Ansardan **Ebû Talha** (r.a.) bahçesinde namaz kılıyordu. Bahçeye bir serçe girmişti. Kuş oraya buraya çarpıyor, çıkacak yer arıyordu. Fakat bulamadı. **Ebû Talha** hayretler içinde kalarak kuşu seyretti. Namazda olduğunu hatırlayarak kuşla ilgisini kesti Fakat kaç rekat kıldığını unutmuştu.

« — Bahçemde namaz kılmak huzurumu kaçırdı» diyerek Rasûlüllah (s.a.v.) a geldi. Namaz kılarken başından geçenleri anlattı ve:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, malımı sadaka olaıak veriyorum. Onu istediğin şekilde kullan» dedi.[55]

Abdullah b. Ebû Bekr'den: Ensardan birisi hurma zamanı kuf vadisindeki bahçesinde namaz kılıyordu. Hurma yüklü olmaları sebebiyle dallar kırılmış yere sarkmıştı. Hurma ağaçlarına baktı. Bu kadar meyve hayretini mucip oldu. Sonra namazda olduğunu hatırladı. Fakat kaç rekat kıldığının farkında değildi.

« — Bu mal benim huzurumu kaçırdı» diyerek devrin halifesi Hz. **Osman** (r.a.) a geldi ve meseleyi anlattı.

« — Bu bahçemi bağışlıyorum. Hayır işlerde kullan» dedi. **Osman** (r.a.) da bahçeyi elli bin dirheme sattı . Ve bundan böyle bu bahçeye «Hamsîn» adı verildi.[56]

[52] **Müstedrek 3/225**
[53] **Hılye 1/259**
[54] **Hılye 1/383**
[55] **Muvatta' Tergîb, 1/316**
[56] **Muvatta' Evcez, 1/315**

Esmâ (r.a.) dan: **İbn-i Zübeyr,** geceleri namaz kılıp, gündüzleri de oruç tuttuğundan, ona «mescid güvercini lakabı takılmıştı[57]

Adiy b. Hâtim'den: Daha namaz vakti girmeden hazırlanır ve vakit gelince de şevkle namaza koşardı.[58]

[57] **Hılye 1/335**

[58] **İbn-i Asakir, Kenz'ul Ummal 7/80, İbn-i Mübarek, İsabe 2/468**

CAMİ YAPTIRMAK

Ebû Hureyre (r.a.) den biz, Medine'de mescit yapılırken Rasûlüllahla birlikte kerpiç taşıyorduk. Rasûlüllah'ı kucağında kerpiç taşırken görünce bu işin ona zor geldiğini zannederek:

« — Bırakın da biz taşıyalım ey Allah'ın Rasûlü» dedim.

« — Sen başka bir kerpiç al ya **Ebû Hureyre**! Şunu unutma ki, gerçek hayat âhiret hayatıdır» diye karşılık verdi.[59]

Talk b. Ali (r.a.) den: **Medine** mescidi yapılırken, Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte çalıştım. Beni kastederek:

« — Çamur işini **Yemame**'liye bırakın. Çünkü o sizden daha usta, daha kuvvetlidir.» buyurdu.[60]

Talk b. Ali (r.a.) den: **Medine**'ye geldim. Rasûlüllah ile arkadaşları mescidi yapıyorlardı. -Onların çalışmalarını beğenmemişim gibi- hemen elime küreği alarak çamuru karıştırmaya başladım. Küreği elime alışım ve çalışmam Rasûlüllah'ın dikkatini çekmiş ki:

« — Çamur işini **Hanîfe**'liye bırakın. Çünkü bu işi o daha iyi beceriyor» buyurdu.[61]

İbn-i Ebû Evfâ (r.a.) dan: Karım vefat ettiği zaman:

«Onun cenazesini seve seve taşıyın. Çünkü biz gündüzleri ikişer ikişer taş çekerken geceleri o köleleriyle birlikte takva üzere kurulan mescidin taşlarını taşıyordu.» dedim.

Ubâde b. Sâmit'ten (r.a.) **Ensar** bana:

« — Rasûlüllah daha ne kadar şu çardak altında namaz kılacak?» diyerek aralarında para toplayıp Rasûlüllah'a getirdiler.

« — Bu namazgâhı mescit yapıp süsleyelim» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) ise:

« — Kardeşim **Musa**'nın çardağına benzeyen bu namazgahdan vazgeçmem doğru olmaz.» buyurdu.[62]

59 Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid 2/9

60 Müsned-i Ahmed, Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/9

61 Müsned-i Ahmed, Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/9

62 Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/16, Müsned-i Ahmed, İbn-i Hanbel, Beyhakî, Delâil.

İbn-i Şihâb: derki: Rasûlüllah zamanında mescidin direkleri hurma ağaçlarındandı. Tavanı ise hurma dalları ve hurma yapraklarıyla örtülüydü. Tavanda fazla çamur olmadığından yağmur yağdığı zaman mescidin içi çamur olurdu. Mescid aşağı yukarı çardağa benziyordu.[63]
Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Rüyamda su ve çamur içinde secde ettiğimi gördüm. Allah'ın Rasûlü ile birlikte i'tikâfa çekilenler, geri dönsünler.» buyurdu. Biz de geri döndük. Önce gökte ufak bir bulut vardı. Sonra hava birden bulanarak yağmur yağmaya başladı. Mescidin tavanı aktı. Zaten hurma dallarıyla örtülüydü. Namaz kılındı. Baktım Rasûlüllah (s.a.v.) su ve çamur içinde secde ediyordu. Öyle ki alnına çamurlar yapışmıştı.[64]

Halid b. Ma'dan anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Abdullah b. Revâha** ile **Ebû Derdâ**'nın yanına gelmişti. Onlar ellerinde bir kamışla mesçidi ölçüyorlardı. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Ne yapıyorsunuz?» diye sordu.

« -- Rasûlüllah'a Şamdaki binalara benzer bir mescid yapmak istedik. Bu iş de **Ensar**'a düşer diye cevap verdiler.

« — Onları bana getirin» diyerek, kamışı ellerinden aldı. Kapıya kadar yürüdü dışarı attı ve:

« — Asla böyle bir bina istemiyorum. Saz ve tahtadan yapılmış **Musa**'nın çardağı gibi bir çardak kâfidir. Bu fâni dünya bu kadar önemsenmeye değmez.» buyurdu.

« — **Musa**'nın çardağı nasıldı?» diye sordular. Rasûlüllah:

« — Ayağa kalktığı zaman başı tavana değerdi» buyurdu.[65]

Nafi'den: **Ömer** (r.a.) Peygamberimizin mescidini maksureye kadar [66] direkle döşeyip büyüttü ve:

« — Eğer Rasûlüllah'ın Mescidimizi büyütmemiz gerekiyor» dediğini işitmeseydim, fazla büyütmezdim dedi.[67]

Nafi, Abdullah b. Ömer (r.a.) den naklederek anlatıyor. **Medine** mescidi Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında kerpiçten yapılmıştı. Üstü hurma yapraklariyle örtülüydü. Direkleri ise hurma ağacındandı. **Ebû Bekr** bunlara hiç bir şey ilâve etmedi. **Ömer** (r.a.) ise Rasûlüllah (s.a.v.) in zamanındaki binaya duvarları kerpiçden, üstü hurma dallarıyla örtülü, direkleri hurma ağacından yeni bir ilâve yaptı. Hz. **Osman** (r.a.) ise mescidi tamamen değiştirdi. Duvarlarını kireç kullanarak süslü taşlarla ördürdü.

63 **İbn-i Şihâb**
64 **Buharî, Vefa'ül Vefa** 1/242
65 **İbn-i Zebaleş, Vefa'ül Vefa** 1/241
66 İmamın sünnet kıldığı oda
67 **Müsned-i Ahmed**

Sütunlarını motifli taşlardan yaptı. Tavanını abanoza benzer bir ağaçla örttü.[68]

Yine **Abdullah b. Ömer**'den: Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında mescidin sütunları hurma ağaçlarındandı. Üstü ise hurma dallarıyla örtülüydü. **Ebû Bekr**'in hilâfeti zamanında mescid hasar görmüştü. **Ebû Bekir** hurma ağacı ve hurma dallarıyla mescidi tamir etti. **Osman** (r.a.) ın hilâfeti zamanında da mescid daha çok hasara uğramıştı. Hz. **Osman** (r.a.) da onu tuğla ile yaptırmıştı. Bu bina günümüze kadar gelmiştir.[69]

Mahmud b. Lebîd anlatıyor: **Osman** (r.a.) Rasûlüllah'ın mescidini yeniden inşa etmek isteyince halk buna karşı çıkarak eski halinde bırakılmasını taleb etti. Fakat, **Osman** (r.a.):

« — Ben Rasûlüllah'ın «Kim Allah rızası için mescid yaparsa Allah'da onun için cennette bir benzerini yapar» buyurduğunu işittim.» dedi.[70]

Muttalib b. Abdullah b. Hentab'dan: H. 24 de Hz.**Osman** (r.a.) halîfe olunca, halk kendisine müracaat ederek mescidlerinin genişletilmesini istediler. Cuma günleri cemaatı almadığından şikâyet ettiler. Rahatlıkla namaz kılacakları bir mescid yapılmasını istediler. Bunun üzerine **Osman** (r.a.) bu hususta Rasûlüllah'ın eshâbından ileri gelenlere danıştı. Onlar da mescidin yıktırılıp genişletilmesi fikrinde karar kıldılar. **Osman** (r.a.) öğle namazını kıldıktan sonra minbere çıkarak Allah'a hamd-ü sena edip şunları söyledi:

« — Ey cemaat! Ben Rasûlüllah'ın mescidini yıktırıp genişletmeye karar verdim. Rasûlüllah'ın Kim Allah için bir mescid yaparsa, Allah'da onun için cennette bir köşk yapar» buyurduğunu işitmiştim. Selefim, Halife **Ömer b. Hattab**'tır. **Ömer b. Hattab** daha önce onu genişletmişti. Ben de Rasûlüllah'ın ashabından ileri gelenlere danıştım. Onlar mescidin yıkılarak yeniden inşa edilip, genişletilmesi hususunda karar kıldılar.»

Halk **Osman** (r.a.) ın bu teklifini yerinde bularak, O'na dua etti. **Hz. Osman** işçileri topladıktan sonra işe ilk başlayan da yine kendisi oldu. Bütün oruç tutan geceleri de namaz kılan bir adamdı. Mescidden hiç çıkmazdı. **Batn-ı Nahl**'de yapılan süzülmüş kireç getirtti. Mescidin yapımına H. 29 yılının rebi-ul evvelinde başlanmış ve H. 30. yılının Muharrem ayının başında bitirilmişti. Genişletme işi on ayda tamamlandı.[71]

Cabir b. Üsame el-Cühemî (r.a.) den: Çarşıda ashabıyle birlikte giden Rasûlüllah (s.a.v.) e rastladım ve:

« — Rasûlüllah nereye gidiyor?» diye sordum.

68 **Buharî, Ebû Dâvud**
69 **Ebû Davud**
70 **Müslim**
71 **Yahya, Vefa'ül Vefa 1/355-356**

« — Senin kabilende bir mescid yeri tesbit etmeye gidiyor.» diye cevap verdiler. Bunun üzerine ben de onlarla birlikte gittim. Rasûlüllah bir yere mescidin plânını çizdi kıbleye bir ağaç dikti.[72]

Osman b. Atâ'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ülkeler fethederken **Basra**'ya vali tayin etmiş olduğu **Ebû Musâ el-Eş'arî**'ye bir mektup gönderdi. Mektupda büyük bir cami yapılmasını ayrıca her kabilede bir mescid inşa edilmesini emretti. Cuma günleri halk büyük camide toplanıyor ve namazı orada kılıyorlardı. **Kûfe** valisi **Sa'd b. Ebî Vakkas** ile **Mısır** valisi **Amr b. el-As**'a da bu meâlde mektuplar gönderdi. Ordu kumandanlarına da köylerde kalmamalarını, şehirlere inmelerini, her şehirde bir cami yapmalarını **Kûfe, Basra** ve **Mısır**'da olduğu gibi kabile mescidi inşa edilmemesini yazdı. Halk **Ömer**'in emir ve talimatlarını yerine getirdi.[73]

[72] **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/15, Hılye, Kenz'ul-Ummal 4/262, Bârudî,**
[73] **İbn-i Asakir. Kenz'ul Ummal 4/259**

MESCİDLERİ TEMİZ TUTMAK

Urve b. Zübeyr'den: Rasûlüllah (s.a.v.) bize evlerimizde namaz kılınacak yerler yapmamızı buralara itina göstermemizi ve temiz tutmamızı emrederdi.[74]

Aişe (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) evlerde namaz kılmak için yerler yapılmasını, oraların temiz tutulup, güzelleştirilmesini emrederdi.[75]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Kadının birisi mescidi süpürürdü. Öldü. Ölümü Rasûlüllah'a haber verilmedi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.-v.):

« — İçinizden birisi öldüğü zaman bana haber verin.» buyurarak, kadın için gâib namazı[76] kıldı ve:

« — Ben bu kadını cennette mescidi süpürürken görüyorum.» buyurdu.[77]

Abdullah İbn-i Ömer'den: Babam bir cuma günü Rasulüllah'ın mescidinde öd ağacı yakardı.»[78]

[74] **Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid 2/11**

[75] **Ebû Davud, Tirmizi, İbn-i Mace, Mişkât s. 6**

[76] Gaip namazı cenaze defnedildikten sonra kılınan cenaze namazı veya bir yerde vefat eden kimsenin başka yerlerde kılınan cenaze namazı, cenaze ortada yok iken kılınan namaz.

[77] **Taberanî, Mecmeuzzevaid 2/10** Rasûlüllah'ın mescidini süpüren kadın **el-Harkaus-Sevda** idi.

[78] **Hılye, Mecmeuzzevaid 2/11**

MESCİDE YÜRÜYEREK GİTMENİN FAZİLETİ

Übey b. Ka'b'dan: Bir adam vardı. Evi mescide çok uzak olduğu halde hiç bir vakti kaçırmazdı. Ona:

« — Bir eşek alsan da, karanlıkta ve sıcak günlerde binerek mescide gelsen ,iyi olur» dediler. O da şöyle cevap verdi:

« — Evimin mescide yakın olmasını istemem. Mescide yaya gidip gelmekle sevap kazanacağımı umuyorum.» Bunun üzerine Rasûlüllah (s.-a.v.):

« — Allah bu amelinin sevabını sana eksiksiz verecek.» buyurdu.[79]

Yine **Ubey b. Ka'b'dan**: Ensardan birisinin evi **Medine**'nin en dışında idi. Fakat Rasûlüllah'la birlikte kılınan hiçbir vakti kaçırmazdı. Ben haline acıyarak kendisine:

« — Sıcak kumların ve haşaratın eziyetlerinden kurtulmak için bir eşek satın alsan iyi olur» dedim.

« — Almıyacağım, vallahi evimin Rasûlüllah'ın evine çadır ipleriyle bağlanacak kadar yakın olmasını bile istemem.» diye cevap verdi. Bu sözleri bana çok dokunmuştu. Rasûlüllah'a gelerek, durumu haber verdim. Peygamber (s.a.v.) o adamı yanına çağırttı. Adam ona da aynı şeyleri söyleyerek, attığı her adım için sevap umduğunu söyledi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) ona:

« — Senin Allah rızası için yaptığın bu amelin mükâfaatlandırılacaktır.» buyurdu.[80]

Zeyd b. Sabit (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte camiye gidiyorduk. Rasûlüllah (s.a.v.) adımlarını çok kısa atıyordu.

« — Adımlarımı niçin kısa attığımı biliyor musunuz?» diye sordu. Ben:

« — Allah ve Rasûlü bilir» dedim.

« — Kul, namaz kılmak istediği müddetçe namaz da sayılır da onun için.» buyurdu.[81]

79 **Müsned-i Ahmed, Müslim, Daremî, Ebû Avâne, İbn-i Huzeyme, İbn-ü Hıbban**
80 **Tayalisî, Müslim, İbn-ü Mace, Hamidî, Kenz'ul Ummal 4/244**
81 **Taberanî, Mecmeuzzevaid 2/32**

Bir başka rivayette ise şöyle denilmektedir:

« — Bunu namaza giderken fazla adım atmak için yapıyorum. Sadece.» buyurdu.[82]

Sâbit'ten: Enes b. Malik (r.a.) ile birlikte **Zâviye**'de[83] yürüyordum. Ezan sesini duyunca **Enes** (r.a.) mescide girinceye kadar kısa adımlarla yürüdü. Sonra da:

« — **Sâbit**, niçin böyle yürüdüğümü biliyor musun?» diye sordu.

« — Allah ve Rasûlü bilir» diye karşılık verdim.

« — Namaza giderken fazla adım atmak için» dedi.[84]

Tay kabilesinden birisi babasından naklen anlatıyor: **İbn-i Mes'ud** (r.a.) mescide gitmek için yola çıkmıştı. Yolda koşar adımlarla yürümeye başladı. Kendisine:

« — Kendin yasak ettiğin halde niçin böyle yapıyorsun?» dediler.

« — İlk tekbire yetişmek için böyle yaptım.» diye karşılık verdi[85]

Ebû Katâde'den (r.a.): Rasûlüllah'la kılarken arkasında bir takım gürültüler oldu. Rasûlüllah namazı bitirince:

« — Ne vardı?» diye sordu.

« — Namaza yetişmek için koştuk.» dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.)

« — Böyle yapmayın, içinizden biri geciktiği takdirde yetiştiği kadarını imamla kılsın, geri kalanını da tek başına tamamlasın.» buyurdu.[86]

82 **Taberanî**
83 **Basra**'da bir yerin adı
84 **Taberânî, Mecmeuzzevaid** 2/32
85 **Taberânî; Mecmeuzzevaid,** 2/32
86 **Taberânî; Mecmeuzzevaid,** 2/31

CAMİLERİN YAPILIŞ SEBEBLERİ VE FAYDALARI

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte mescidde otururken bir bedevi geldi, mescide küçük abdestini yapmağa başladı. Bunu gören eshab:

« — Hey ne yapıyorsun? diye çıkıştılar. Fakat Rasûlullah:

« — Dokunmayın işini bitirsin.» buyurdu. Eshab işini bitirinceye kadar ona dokunmadı. Daha sonra Rasûlullah adamı çağırarak ona:

« — **Mescidlere pislemek, onları kirletmek asla doğru değildir. Mescid Allah'ı zikretmek, namaz kılmak ve içinde Kur'an okumak için yapılmıştır.»** buyurdu. Birisine bir kova su getirtti. Getirilen suyu adamın pislediği yere döktü.[87]

Ebû Said el-Hudrî (r.a.)'dan: **Muaviye** (k.a.) mescidde oturtmakta olan bir halkanın yanına gelerek:

« — Niçin burada oturuyorsunuz?» dedi.

« — Allah'ı zikretmek için oturuyoruz» diye cevap verdiler. **Muaviye:**

« — Allah'ı zikretmek için mi? Sadece bunun için mi burada oturuyorsunuz? dedi.

« — Evet buraya sadece Allah'ı zikretmek için oturduk» dediler. Bu defa **Muaviye:**

« — Töhmet altında bırakmamak için size yemin teklif edemem. Zaten Rasûlullah'tan en az hadis nakleden de benim. Bir defasında Rasûlullah (s.a.v.) mescidde oturmakta olan bir halkanın yanına gelerek: niçin oturuyorsunuz, diye sormuştu. Onlar: Allah'ı zikretmek, bizi hidayete erdirdiği ve bize islâmı lûtfettiğinden dolayı kendisine hamdetmek için oturuyoruz, diye cevap vermişler, Rasûlullah'da: Allah'ı zikretmek için mi? Sadece bunun için mi burada oturuyorsunuz, demişti. Onlar: evet sadece Allah'ı zikretmek için burada oturuyoruz, diye cevap verince, Rasûlullah (s.a.v.): Töhmet altında bırakmamak için size yemin teklif edemem. **Cebrail** bana gelerek, Allah'ın sizlerle meleklere karşı övündüğünü haber verdi, buyurmuştu.» dedi.[88] **Ebu Vakid, Haris b. Avf** (r.a.) anlatıyor:

[87] **Müslim,** 1/138; **Tahavî,** 1/8

[88] **Müslim, Riyaz'ussalihîn,** s. 516, **Tirmizî, Nesâî, Cem'ul-fevaid,** 2/249

Rasûlullah (s.a.v.) mescidde eshabı ile birlikte otururken üç kişi geldi. Bunlardan ikisi Rasûlüllah'a doğru ilerleyerek, karşısında durdular. Birisi halka arasında gördüğü boş bir yere oturdu. Diğeri ise arkada bir yere oturdu. Üçüncü adam geri döndü gitti. Rasûlullah (s.a.v.) sohbetini bitirdikten sonra:

« — Size şu üç adamın halini haber cereyim mi? Birisi Allah'a sığındı. Allah da onu himayesine aldı. Diğeri ise utanarak geriye oturdu. Allah'da onu mahcup etmedi. Üçüncüsü ise geri dönüp gitti. Allah da ondan yüz çevirdi.» buyurdu.[89]

Ebûl Kamrâ'dan: Rasûlullah'ın mescidinde halkalar halinde oturmuş, sohbet ediyorduk. Evinden çıkan Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza geldi, halkalara bir göz attı. Sonra Kur'an okuyanların halkasına oturdu. Ve:

« — Bu halkaya oturmakla emrolundum» buyurdu.[90]

Küleyb b. Şihab anlatıyor: **Hz. Ali** (k.v.) mescidde Kur'an okuyanların ve okutanların uğultularını işitti.

« — Ne mutlu onlara! Zira bunlar Rasûlüllah'ın en çok sevdiği kimselerdi.» dedi.[91]

Yine Küleyb'den: **Hz. Ali** (k.v.) mescidde idi. Zannederim **Kûfe** mescidinde idi. Bir takım sesler işitince:

« — Bunlar kim?» diye sordu. Birisi:

« — Kur'an okuyanlar, Kur'an öğrenenler.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. **Ali** (k.v.):

« — Şunu bilin ki, bunlar Rasûlüllah (s.a.v.) in en çok sevdiği kimselerdir.» dedi.[92]

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: **Medine** çarşısına uğradım. Çarşının ortasında durarak:

« — Ey çarşıdakiler! Sizi şuraya gitmekten alıkoyan ne?» diye çağırdım.

« — Nereye ya **Ebû Hureyre**» dediler.

« — Şurada Rasûlüllah'ın mirası paylaşılıyor, siz halâ burada duruyorsunuz! Gidip, payınıza düşeni almıyacak mısınız? dedim.

« — Nerede paylaşıyorlar?» diye sordular.

« — Mescidde..» dedim. Bunun üzerine halk koşarak mescide gitti. Ben ise orada onların dönmelerini bekliyordum. Biraz sonra geri döndüler.

« — Ne oldu?» diye sordum.

89 **Buharî, Müslim, Riyaz'ussalihîn**, s. 515. **Muvatta', Tirmizi, Cem'ul-fevaid** 1/21
90 **İbn-i Mendeh, isâbe**, 4/160, **İbn-i Abdil Ber**, 4/164, **Kenz'ül-ummal**, 1/219
91 **Taberânî, Mecme'** 7/166, **İbn-i Meni', Kenz'ul Ummal** 1/218
92 **Mecmeuzzevaid** 7/166 **Bezzar, Müsned-i Ahmed**

« — Ya **Ebû Hureyre**, Mescide gittik. İçeri girdik, fakat paylaşılan birşey göremedik!» dediler. Ben:

« — Mescidde hiç kimse görmediniz mi?» dedim.

«Gördük. Bir kısmı namaz kılıyor, bir kısmı Kur'an okuyor, bir kısmı da helâl ve haramdan bahsediyordu» dediler.

« — Yazıklar olsun size, işte Rasûlüllah'ın mirası budur!» dedim.[93]

İbn-i Muaviye el-Kindî anlatıyor: **Şam'**da **Ömer** (r.a.) ın yanına geldim. Bana halkın durumunu sordu ve:

« — Herhalde birisi sürüden kaçmış bir deve gibi mescide giriyor, eğer kendi kavminin oturduğunu görürse, yahut tanıdıklarıyla karşılaşırsa yanlarına oturuyor.» dedi. Ben:

« — Hayır. Mescidde çeşitli halkalar var. Bunlar iyi şeyler öğreniyorlar. Ve güzel şeyler konuşuyorlar» dedim. Bu defa **Ömer** (r.a.):

« — Siz böyle olduğunuz müddetçe huyunuz bozulmaz.» dedi.[94]

Yine **Ebû Hureyre**'den: Bir gün mescidde oturuyorduk. Rasûlüllah (s.a.v.) yanımıza gelerek:

« — Haydi yahudilere gidiyoruz!» dedi. Kalkıp yahudilere geldik. Peygamber (s.a.v.) onlara:

« — Müslüman olun ki selâmete erişesiniz.» dedi. Onlar:

« — Vazifeni yaptın» dediler. Bu defa Rasûlüllah:

« — Benim istediğim bu. Müslüman olup selâmete erişesiniz. dedi. Yahudiler yine:

« — Vazifeni yaptın» diye cevap verdiler. Peygamber (s.a.v.):

« — Benim istediğim bu.» diyerek üçüncü defa sözlerini tekrar ettikden sonra:

« — Şunu bilin ki, yeryüzü Allah'a ve Rasûlüne aittir. Ben sizi bu topraklardan sürmek istiyorum. Götüremiyeceğiniz mallarınızı satın. Aksi takdirde satamadıklarınıza el konacaktır. Burası Allah ve Rasûlüne aittir» buyurdu.[95]

Aişe (r.a.)'den **Sad b. Muaz, Hendek savaşında, Kureyş** kabilesinden **Hıbban b. Arika** isminde birisinin attığı okla kolundan yaralanmıştı. Rasûlüllah onu sık sık ziyaret edebilmek için birgün mescidin içinde Sa'd için bir çadır kurdurdu. Hendek savaşından döndükten sonra Rasûlüllah gusl yaptı. Başındaki tozları yıkarken **Cebrail** gelerek:

« — Sen silâhını bıraktın ama, vallahi ben bırakmadım! onların üzerine yürü!» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Nereye?» diye sordu. **Cebrail** de **Benî Kureyza** kabilesini işaret etti. Rasûlüllah onların topraklarına girdi. **Benî Kurayza** Rasûlüllah'ın

93 **Taberânî, Tergîb 1/66**
94 **Muruzî, İbn-i Ebî Şeybe, Kenz'ul Ummal 5/229**
95 **Müslim, Buharî, Ebû Dâvud, Cem'ul Fevaid 2/44**

hükmüne razı oldu. Rasûlüllah (s.a.v.) onlar hakkında hüküm verme işini **Sa'd**'e bıraktı. **Sa'd**:

« — Ben onların eli silâh tutanlarının öldürülmesine, kadınlarının ve çocuklarının esir edilmesine, mallarının taksimine hükmediyorum.» dedi.[96]

Aişe (r.a.) den: **Sa'd** şöyle dua etmişti:

« — Allah'ım senin uğrunda, Rasûlünü yalanlayan ve yurdundan çıkaranlarla savaşmayı her şeyden ve herkesden daha çok sevdiğini biliyorsun. Allahım' bizimle onlar arasındaki savaşa nihayet verdiğini sanıyorum. **Kureyş**'le aramızdaki harp hala devam ediyorsa ruhumu kabzetme ki, senin uğrunda onlarla savaşayım, eğer harbi sona erdirmişsen, yaram deşilsin ölümüm bu yüzden olsun!»

Bu sırada yarası deşildi. Akan kan, mescitte bulunan **Gıfar oğullarının** çadırına kadar geldi. **Gıfar oğulları** telâşlanarak:

« — Ey çadırdakiler sizin taraftan bize kadar gelen bu kanın aslı ne?» dediler. Yarasındaki kanlar akarken **Sa'd** ruhunu teslim etti.[97]

Yezîd b. Abdullah b. Kasît anlatıyor: **Ehl-i Suffa** Rasûlüllah'ın ashabı arasında evleri olmayan kimselerdi. Bunlar Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında geceleri mescidde uyurlar ve gündüzleri de orada kalırlardı. Onların bundan başka bir barınakları da yoktu. Rasûlüllah (s.a.v.) akşamleyin yemek vakti **Ehl-i Suffa**'yı çağırır bir kısmını arkadaşlarına gönderir, bir kısmını da yanında alıkordu. Allah müslümanlara zenginlik ihsan edinceye kadar bu hal böyle devam etti.[98]

Esma Binti Yezîd'den: **Ebû Zer el-Gıfarî** (r.a.) Rasûlüllah (s.a.v.) e hizmet ederdi. İşini bitirince mescide gelirdi. Mescid onun eviydi. Orada yatardı. Bir gece Rasûlüllah (s.a.v.) mescide girdi. **Ebû Zer**'in mescitte yerde yattığını gördü. Ayağı ile onu dürttü. **Ebu Zer** doğrulunca:

« — Sen de mi burada uyuyorsun?» dedi. **Ebu Zer**:

« — Nerde uyuyayım ey Allah'ın Rasûlü burada başka bir evim var mı?» dedi.[99]

Hasan-ı Basrî'den: Bana mescitte kuşluk uykusu uyunup uyunamıyacağı soruldu. Ben de:

« — Halifeyken **Osman b. Affan**'ı mescidde kuşluk uykusu uyurken gördüm» dedim.[100]

İbn-i Ömer (r.a.) den: Bizler gençken Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında geceleri mescitte yatardık.[101]

96 **Müslim, Buharî**
97 **Hişam, Cem'ul Fevaid 2/52**
98 **Tabâkât 2/20**
99 **Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid 2/22, Taberânî**
100 **Beyhakî, İbn-i Asâkir, Kenz'ul-Ummal 4/261**
101 **İbn-i Ebî Şeybe, Kenz'ul-Ummal 4/261**

İbn-i Ömer (r.a.) den: «Biz vakit namazlarında mescitte bulunurduk. Bunun dışında da kuşluk vakti mescide uyumaya giderdik.»[102]

Zührî'den: **Ömer İbn-i Hattab** (r.a.) şöyle dedi:

« — Herhangi biriniz mescitte uzun süre oturursa bu kadar uzun oturuş kendisini yorar, yan gelmesinde bir mahzur yoktur.»[103]

Halid Ebî İshak'dan: **İbn-i Abbas** (r.a.)'a mescitte uyunup uyunamıyacağını sormuştum.

« — Eğer namaz vaktini ve tavafı beklemek için uyursan, bir mahzur yok.» diye cevap verdi.[104]

Câbir b. Abdullah (r.a.) anlatıyor: Gece şiddetli bir rüzgâr çıktığı zaman Rasûlüllah (s.a.v.) mescide sığınır ve rüzgâr dininceye kadar orada kalırdı. Güneş veya ay tutulduğu zaman da sığındığı yer yine mesciddi.[105]

Ata'dan: **Ya'lâ b. Ümeyye** mescidde sohbet ederdi. Bir müddet mescidde oturur, sonra da itikâfa niyet ederdi.[106]

Atiyye b. Süfyan b. Abdullah (r.a.)'dan: Ramazanda **Sakif** kabilesinden Rasûlüllah (s.a.v.) e bir heyet geldi. Rasûlüllah mescidde onlar için bir çadır buldu. Heyet müslüman olunca Rasûlüllahla birlikte oruç tuttu.[107]

Osman b. Ebû Âs'dan: **Sakif** kabilesi heyeti Rasûlüllah'a gelince Peygamberimiz (s.a.v.) kalbleri yumuşasın diye onları mescidde misafir etti.[108]

Abdullah b. Zübeyr (r.a.) den: Bir gün mescidde Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte kızartma yemiştik. Kaamet getirilince ellerimizi çakıllara silerek namaza durduk.[109]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) e **Fadiyh** mescidinde hurma şırası getirilmişti. Getirilen şıradan içti. **Fadiyh** hurma şırası ismi buradan gelmektedir.[110]

102 **İbn-i Ebî Şeybe, Kenz'ul-Ummal** 4/261
103 **İbn-i Sa'd** 3/294.
104 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal** 4/261
105 **İbn-i Ebiddünya, Kenz'ul Ummal**
106 **Hılye** 3/312
107 **Taberânî, Mecmeuzzevaid** 2/28, **Müsned-i Ahmed**
108 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel,** Bk. **Müslümanlık** 1/183
109 **Taberânî, Mecmeuzzevaid** 2/21
110 **Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid,** Bu konuya ilâve olarak Bk. **Müslümanlık** 2/781, 1/252-253, 2/606, 2/625, 2/799, 2/861-870, 3/936

RASÛLÜLLAH'IN VE ESHABIN MESCİDDE YAPILMASINI İSTEMEDİKLERİ ŞEYLER

Ebû Said el-Hudrî'nin azadlısı anlatıyor: Ben, **Ebû Saîd** ve Rasûlüllah (s.a.v.) mescide girmiştik. Bir adam dizlerini karnına yapıştırarak parmaklarını kenetlemiş mescidin ortasında oturuyordu. Rasûlüllah adama işaret ettiyse de, adam Peygamber (s.a.v.) in işaretinden birşey anlamadı. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) **Ebû Said**'e dönerek:

« — Herhangi biriniz mescidde iken parmaklarını kenetlemesin. Çünkü parmaklarını kenetlemek şeytanın işidir. Sizden birisi Mescidde olduğu müddetçe, çıkıncaya kadar namazda sayılır.» buyurdu.[111]

Ebû Bekr (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) **Hayber**'i fethettikten sonra halk bolca sarımsağa kavuşmuş ve sarımsak yemeye başlamıştı. Bu durum karşısında Peygamber (s.a.v.):

« — Kim bu pis kokulu bitkiyi yerse, mescidimize yaklaşmasın» buyurdu.[112]

Ömer b. Hattab (r.a.) dan: Bir cuma günü halka şöyle dedim:

« — Ey cemaat, benim pis kokulu kabul ettiğim iki yiyeceği yediğinizi görüyorum. Bunlar sarımsak ve soğandır. Bir defasında Rasûlüllah (s.a.v.) mescidde bir adamın ağzında soğan ve sarımsak koktuğunu görünce onun mescidden çıkarılıp **Belû'a** götürülmesini emretmişti. Bunları yemek isteyen pişirerek yesin.»[113]

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) bir gün halka hitabederken mescidin kıble tarafında bir balgam gördü. Bu yüzden cemaate kızdı. Sonra da balgamı sildi. Zannediyorum Za'fran getirterek üzerine döktü ve şöyle dedi:

« — Sizden biri namaza durduğu zaman Allah teâlâ karşısındadır. Kimse önüne tükürmesin.[114]

Ebû Said bunun üzerine Rasûlüllah'ın halka kızarak şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

111 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Mecmeuzzevaid 2/25**
112 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/17**
113 **Müslim, Nesâî, İbn-ü Mace, Tergîb 1/188**
114 **Buharî, Müslim**

«— Karşılaştığınız bir adamın yüzüne tükürmek ister misiniz? Sizden biri namaz kılarken Rabbine karşı duruyor. Sağında melek vardır önüne ve sağına tükürmesin.»[115]

Ebû Hureyre'den (r.a.): «Et ve derinin ateşten uzaklaşması gibi mesciddekiler de balgamdan kaçar.»[116]

Benne el-Cühenî'den (r.a.) Rasûlüllah (s.a.v.) mescidde bir takım insanların kınından sıyrılmış kılınçlarını görünce:

«— Allah bunu yapanlara lânet etsin. Ben sizi bundan men etmedim mi? Eğer sizden birinizi kılıncını kınından sıyırdığı zaman arkadaşına vermek isterse onu kınına soksun, sonra arkadaşına versin.» buyurdu.[117]

Süleyman b. Musâ anlatıyor: **Câbir b. Abdullah**'a mescidde kılıçların kınından sıyırıp sıyrılmayacağı soruldu. **Câbir** şu cevabı verdi:

«— Biz bunu boş karşılamazdık. Adamın birisi mescidde sadaka olarak ok dağıtıyordu. Rasûlüllah (s.a.v.) adama okların ucunu emniyete almadan mescidde dolaşmamasını emretti.»[118]

Muhammed b. Ubeydullah'dan: Mescidde **Ebû Said el-Hudrî**'nin yanındaydık. Adamın birisi oklarını elinde evirip çeviriyordu. **Ebû Said**:

«— Bu adam Rasûlüllah'ın mescidde silâhla oynamayı yasakladığını bilmiyor mu acaba?» dedi.[119]

Büreyde (r.a.) anlatıyor: Adamın birisi kayıp malını ilân etmek üzere mescide gelerek:

«— Kırmızı devemi gören bana haber versin.» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah:

«— Bulamayasın inşallah. Mescidler ancak belirli gayeler için yapılmıştır.» buyurdu.[120]

İbn-i Sirîn'den: **İbn-i Mes'ud** mescidde kaybolan malı için ilân yapan bir adamın sesini işitti. Onu azarlayarak susturdu: Ve:

«— Biz camide ilân yapmaktan men edildik.» dedi.[121]

Yine **İbn-i Sirîn**'den: **Ubeyy b. Ka'b** birinin mescidde kaybolan malı için ilân yaptığını görünce, adama kızdı. Bunun üzerine adam:

«— Ey **Ebû Münzir**[122] sen böyle sinirlenmezdin» deyince, **Ubeyy** «Bize böyle yapmamız emredildi» dedi.[123]

115 İbn-ü Huzeyme, Tergîb 1/163
116 Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/260
117 Bagavî, İbn-i Süken, Taberânî, Kenz'ul Ummal 4/262
118 Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/262
119 Taberânî, Mucmeuzzevaid 2/26
120 Müslim, Nesef, İbn-i Mace', Tergîb 1/168
121 Taberânî, Tergîb 1/167
122 Ubey b. Ka'b'ın künyesi
123 Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/260

Sâib b. Yezîd anlatıyor: Bir defasında mescidde uyuyordum. Birisi bana bir çakıl taşı attı. Baktım ki, **Ömer b. Hattab**! Bana:

« — Git bana şu iki kişiyi getir» dedi. Getirdim. Hz. **Ömer**:

« — Nerelisiniz?» diye sordu.

« — **Taif**'liyiz» dediler. **Hz. Ömer**:

« — Eğer buralı olsaydınız hesabınızı görürdüm! Rasûlüllah'ın mescidinde bağıra çağıra konuşulur mu?» dedi.[124]

Said b. İbrahim babasından naklen anlatıyor: **Ömer b. Hattab** mescidde birinin sesini işitmişti, ona:

« — Nerede olduğunun farkında mısın?» Nerede olduğunun farkında mısın?» dedi.[125]

Abdullah b. Ömer (r.a.) dan: **Ömer** (r.a.) mescide girdiği zaman :

« — Mescidde gürültü çıkartmaktan sakının!» derdi.[126]

İbn-i Ömer'den: **Hz. Ömer** (r.a.) Mescidde yüksek sesle:

« — Mescidde boş konuşmaktan sakının.» derdi.[127]

İbn-i Ebî Şeybe'den: **Ömer** (r.a.) mescidde gürültü yapmayı yasaklar ve:

« — Bu mescidimizde yüksek sesle konuşulmaz» derdi.[128]

Sâlim'den: **Ömer** (r.a.) Mescidin yan tarafına bir yer yaptırdı.

« — Gürültü yapmak veya şiir okumak yahut yüksek sesle konuşmak isteyen buraya çıksın.» derdi.[129]

Târık b. Şihab'dan: **Ömer** (r.a.) e suçlu bir adam getirildi. Hz. **Ömer**:

« — Onu mescidden çıkarıp da dövün!» dedi.[130]

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Sabah ezaniyle kaamet arasında bir gurubun arkalarını kıbleye dönerek mescidin duvarına yaslandıklarını gördüm. Onlara:

« — Şimdi melekler namaz kılıyorlar. Onlara karşı oturmayın.» dedim.[131]

Abdullah b. Âmir el-Hâni'den: **Hâbis b. Sa'd et-Tâî** (r.a.) Rasûlüllah'ı görmüştür. Seher vakti mescide gelmişti. Bir gurup halkın mescidin ön tarafında namaz kıldığını görünce:

124 **Buharî, Beyhakî**
125 **İbrahim b. Said, İbn-i Mübarek, Kenz'ul-Ummal 4/259, 260**
126 **Abdurrezzak, İbn-i Ebî Şeybe, Beyhakî**
127 **Abdurrezzak, İbn-i Ebî Şeybe, Beyhakî**
128 **Abdurrezzak, İbn-i Ebî Şeybe, Beyhakî, Kenz'ul-Ummal 4/259**
129 **Muvatta', Beyhakî, Kenz'ul Ummal 4/259**
130 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/260**
131 **Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 2/23.** Kıbleye sırtınızı çevirmeyin demek isteniyor.

« — Vallahi bunlar mürai! Bunları çıkarın. Kim bunları çıkarırsa Allah'a ve Rasûlüne itaat etmiş sayılır.» dedi. Bunun üzerine bir gurup insan gelerek onları mescidden çıkardı. **Hâbis:**

« — Seher vakti, mescidin ön tarafında melekler namaz kılarlar.» dedi.[132]

Mürre El-Hemedânî'den: Kendi kendine:

« — **Kûfe** mescidinin her direğinin arkasında iki rekat namaz kılacağım» diyerek namaza başlardım. Namaz kılarken mescidde **İbn-i Mes'ud'**u gördüm. Selâm verdikten sonra yaptığımı anlatmak için yanına vardım. Bir adam benden önce davranarak benim yaptıklarımı ona anlattı. Bunun üzerine **İbn-i Mes'ud:**

« — Eğer bu adam, Allah'ın en yakın sütununun yanında olduğunu bilseydi başka yere gitmez orda namaz kılardı.» dedi.[133]

132 Müsned-i Ahmed, Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/16, Hılye, Kenz'ul-Ummal 4/262 İbn-i Sa'd 7/431

133 Taberânî, Mecmeuzzevaid, 2/16

HZ. PEYGAMBER VE ESHABININ EZAN'A VERDİĞİ ÖNEM

Ebû Umeyr b. Enes amcalarından —Ensardan— naklen anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) namaza önem veriyor, cemaati nasıl toplayacağını düşünüyordu. Kendisine:

« — Namaz vakti geldiği zaman bir bayrak as. Bayrağı görenler vaktin geldiğini birbirlerine haber verirler» teklifi yapıldı. Rasûlüllah (s.a.v.) bu fikri beğenmedi. Bu defa borazan çalınması teklif edildi. Rasûlüllah bunu da beğenmiyerek:

« — Onu yahudiler yapar» buyurdu.

Çan çalınmasını teklif ettiler:

« — Onu da hıristiyanlar yapar» diyerek çanı da beğenmedi. Bunun üzerine **Abdullah b. Zeyd** (r.a.) Rasûlüllah'ın kafasını meşgul eden bu meseleyi düşünerek evine döndü. Gece rüyasında kendisine ezan telkin edildi.[134]

« — **Abdullah b. Zeyd** anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) müslümanları namaza davet edecek bir şey düşünüyordu. Namaz vakti gelince Rasûlüllah bir adamı yüksek bir yere çıkarıyor, adam eliyle işaret ediyor, bu işareti görenler namaza geliyor, görmiyenlerse namaz vaktinin geldiğinin farkında olamıyorlardı. Bu sebeple Rasûlüllah (s.a.v.) çok düşünüyordu. Bazıları kendisine:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, çan çaldırsan» diye teklif ettiler. Fakat Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Hıristiyanlar gibi mi? Olmaz!» buyurdu. Bunun üzerine bir başka gurup:

« — Borazan çaldırsan?» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.)

« — Yahudiler gibi mi? Olmaz.» diyerek bunu da red etti. Bu konuşmalardan sonra eve döndüm. Rasûlüllah'ın bu derece düşünceli olması beni üzmüştü. O gece fecirden önce etrafımı bir duman kapladı. Üzerinde iki kat yeşil elbise bulunan bir adam gördüm. O sırada uyku ile uyanıklık arasında idim. Adam mescidin damına çıktı. Parmaklarını kulaklarına koyarak ezan okumaya başladı.[135]

134 **Ebû Davud**
135 **Ebû Şeyh, Kenz'ul-Ummal 4/263-265**

Nafi' b. Cübeyr, Urve, Zeyd b. Eslem ve**Said b. Müseyyib** anlatıyorlar: Ezan okumak emrolunmadan önce Peygamber zamanında Rasûlüllah'ın münadîsi:

« — Namaz vakti geldi, toplanın!» diye bağrıyordu. Bunu işiten müslümanlar da toplanıyordu. **Kâbe** kıble olduktan sonra ezan okumak emredildi. Rasûlüllah (s.a.v.) ezanın nasıl okunacağını düşünüyordu. Sahabe müslümanları namaza davet için bir takım şeyler teklif etmişti. Bir kısmı borazanı, bir kısmı da çanı teklif ediyordu.

Ezan okumak emredilince daha önce müslümanları namaza davet için söylenen **«Essalâtü câmiatün!»** sözü, yeni bir durum ortaya çıktığında müslümanları toplayıp meseleyi anlatmak için münadîler tarafından bağrılırdı. Bunun üzerine müslümanlar toplanırlar, durumu öğrenirlerdi. Meselâ bir zafer müjdelenirdi veya bir emir tebliğ edilirdi.**«Es-Salâtü camiatün»** sözü namaz vakitlerinin dışında münadîler tarafından söylenirdi.[136]

Sa'd el-Karaz (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) ne zaman **Kubâ'**-ya gelse **Bilâl** (r.a.) ezan okurdu. Böylece Rasûlüllah (s.a.v.) in **Kubâ'**-ya geldiği ilân edilmiş olur. Halk ta toplanırdı Yine bir gün **Kubâ'**ya gelmişti. Yanında **Bilâl** yoktu. Köleler birbirlerine bakıştılar. Bunun üzerine **Sa'd** hemen bir hurma kütüğünün üzerine çıkarak ezan okudu. Rasûlüllah (s.a.v.) ona:

« — Ey **Sa'd**, seni ezan okumaya sevkeden nedir?» diye sordu. Sa'd:

« — Anam babam sana kurban olsun ey Allah'ın Rasûlü, etrafınızda çok az kimse gördüm. **Bilâl**'i de yanınızda göremedim. Bu kölelerin sana bakmaya başladıklarını görünce, onlardan size bir zarar geleceğini endişelendiğim için ezan okudum.» diye cevap verdim. Rasûlüllah (s.a.v.) de.

« — İyi yaptın **Sa'd. Bilâl**'i yanımda görmediğin zaman ezanı sen oku» buyurdu. Ben Rasûlüllah zamanında üç defa ezan okudum.[137]

Ebu Vakkas (r.a.) dan: Kıyamet günü müezzinlerin Allah katındaki mükafaatı mücahitlerin mükâfaatı gibidir. Müezzin, ezanla kamet arasındaki süre içinde Allah yolunda kanını döken şehide benzer. **Abdullah b. Mes'ud** der ki: Müezzin olsaydım, hac da etmesem umre de yapmasam cihad da etmesem gam yemezdim.»

Ömer b. Hattab (r.a.) da der ki: Müezzin olsaydım başka bir şey istemezdim. Geceleri ihya etmemek, gündüzleri oruç tutmamaktan dolayı gam yemezdim. Çünkü bir defasında Rasûlüllah (s.a.v.)

« — Allahım müezzinlere mağfiret et. Müezzinlere mağfiret et Allahım» diye dua etti. Ben:

136 **İbn-i Sa'd 1/246**

137 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 1/336**

« — Ey Allah'ın Rasûlü, ezan okumak için bizi birbirimize kılınç çeker hâle getirdin.» demiştim de O şöyle cevap vermişti:

« — Benim söylemek istediğim bu değil ya **Ömer**! Öyle zaman gelecek ki müslümanlar ezan okuma işini fakir ve zayıf kimselerin ellerin bırakacaklar. İşte Allah'ın cehennemden koruduğu vücutlar müezzinlerin vücutlarıdır.» buyurmuştur.

Aişe (r.a.) der ki: **Allah yoluna davet eden, salih amel işleyen ve «ben müslümanlardanım» diyenden daha güzel söz söyleyen var mı?»** [138] âyeti müezzinler hakkında inmiştir. Bu âyette zikredilen kimseler müezzinlerdir.

Müezzin: «**Hayyealessalâh**» derken müslümanları Allah yoluna davet ediyor, namaz kılarken salih amel işlemiş oluyor ve «**Eşhedü enlâ ilâhe illallah**» dediği zaman da müslümanlardan oluyor.[139]

Ebû Ma'şer'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ın şöyle dediği kulağıma geldi.

« — Müezzin olsam farz olan haccın dışında hac yapmasam, umre de yapmasam gam yemem, Eğer melekler yeryüzünde yaşasalardı ezanı kimseye bırakmazlardı.»[140]

Kays b. Ebû Hâzım'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ın yanına gitmiştik. Bize:

« — Müezzininiz kim? diye sordu.

« — Kölelerimiz ve azadlılarımız» diye cevap verdik.

« — Bu sizin için büyük bir eksikliktir. Ben devlet işlerinin dışlarında vakit bulabilsem mutlaka ezan okurdum» dedi.[141]

Ali (k.v.) den: Rasûlüllah'dan **Hasan** ile **Hüseyini** müezzin yapmasını istemediğim için üzgünüm.[142]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan: A'malarınızın müezzininiz ve kurralarınız olmasını istemem.[143]

Yahya el-Bekkâ'den: Adamın birisi **Abdullah b. Ömer** (r.a.) e:

« — Ben seni Allah için seviyorum.» dedi. **İbn-i Ömer**'de:

« — Ben de Allah için sana buğzediyorum» diye cevap verince adam:

« — Niçin?» diye sordu.

« — Çünkü sen ezan okurken hem teganni yapıyorsun hem de bu iş karşılığında ücret alıyorsun» dedi.[144]

Said b. Âs'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) **Halid b. Saîd**'i **Yemen**'e gönderirken şöyle dedi:

138 **Fussılet 33**
139 **Beyhakî, Kenz'ul-Ummal 4/265 Ebû Şeyh**
140 **İbn-i Zenceveyh, Kenz'ul-Ummal 4/265**
141 **Abdurrezzak, İbn-i Ebû Şeybe, İbn-i Said, Beyhakî, Kenzül ummal 4/265**
142 **Taberânî**
143 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 1/326, 2/2**
144 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/3**

« — Eğer bir köye uğrar da orada ezan sesi işitmezsen halkını esir al».

Halid giderken **Benî Zübeyd** kabilesine uğrar. Fakat ezan sesi işitmez. Bunun üzerine onları esir alırsa da, **Amr b. Ma'di Kerîb Halid**'e giderek onların affedilmesini ister. **Halid** de **Amr**'ın hatırı için onları affeder.[145]

Talha b. Abdullah (r.a.) dan: **Ebû Bekir** (r.a.) dinden dönenler üzerine gönderdiği orduların kumandanlarına şu talimatı verdi.

« — Bir yere girdiğiniz zaman orada ezan sesi işitirseniz şikâyetçi oldukları hususları öğrenmeden onlara dokunmayın. Şayet ezan sesi işitmediğiniz zaman oralara baskın yapın, halkını kılıçtan geçirin, evlerini yakın, kimseye acımayın. Rasûlüllah'ın ölümünden dolayı onlarda zayıfladığınız intibaı uyanmasın.»[146]

Zühri'den: **Ebû Bekir** (r.a.) dinden dönenler üzerine gönderdiği orduların kumandanlarına:

« — Ezan sesi işittiğiniz yerlerde geceleyin. Çünkü ezan imanın alâmetidir.» dedi.[147]

145 **İbn-i Asakir, Kenz'ul-Ummal 2/298**
146 **Beyhakî**
147 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 3/141**

HZ. PEYGAMBER VE ESHABININ NAMAZ VAKTİNİ VE CEMAATİ BEKLEMELERİ

Ali (.kv.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) mescidde namaza durulmak üzere iken cemaatın az olduğunu görünce oturur, beklerdi. Cemaati çok görünce de namaza hemen başlardı.»[148]

Abdullah b. Ebû Evfâ (r.a.) dan: Hz. Peygamber dışarda nalin (takunya) seslerini duyduğu müddetçe namaza başlamazdı.»[149]

Ömer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) gece yarısına kadar ordunun techizatını tamamlamakla uğraştı, sonra da camiye namaza gitti.

« — Halk namazı kılıp gitmiş, sizler ise halâ cemaati bekliyorsunuz. Unutmayın ki cemaatı beklediğiniz müddetçe namazda sayılırsınız.» buyurdu.[150]

Abdullah b. Amr (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) akşam namazını kıldırdı. Cemaatten bir kısmı evine gitti bir kısmı mescitte kaldı Daha sonra Rasûlüllah (s.a.v.) mescide gelerek:

« — Rabbiniz sema kapılarından birini açtı. Sizinle meleklere karşı iftihar ediyor. Kullarım bir vaktin namazını kıldılar, şimdi de diğer vakti bekliyorlar buyuruyor». dedi.[151]

Ebû Ümame es-Sakafî'den: Bir gün **Muaviye** (r.a.) öğle namazını kıldıktan sonra:

« — Ben geri gelinceye kadar yerinizden ayrılmayın.» diyerek dışarı çıktı. Biraz sonra da bir rida giymiş olarak yanımıza geldi. İkindi namazını kıldıktan sonra:

« — Size Rasûlüllah'ın yaptığı bir şeyden bahsedeyim mi? dedi.

« — Bahset» dedik. Şunları anlattı:

« — Bir defasında eshab Rasûlüllah'la beraber öğle namazını kılmış, mescide oturmuştu. Daha sonra Rasûlüllah (s.a.v.) yanlarına gelerek: daha evinize gitmediniz mi dedi. Onlar da hayır gitmedik cevabını verdiler. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.):

148 **Ebû Davud, Kenz'ul-Ummal 4/246-247**
149 **İbn-i Ebî Şeybe, Kenz'ul-Ummal 4/246-247**
150 **İbn-i Ebî Şeybe, İbn-i Cerir, Kenz'ul-Ummal 4/193**
151 **İbn-i Cerir, Kenz'ul-Ummal 4/245, İbn-i Mace, Tergîb 1/246**

« — Siz burada namaz vaktinin girmesini beklerken Rabbinizin semadan bir kapı açarak sizleri meleklerine gösterdiğini ve sizinle onlara karşı öğündüğünü biliyor musunuz?» buyurdu.[152]

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) bir gün yatsı namazını gece yarısına kadar te'hir etti. Namazı kıldıktan sonra dönerek:

« — Herkes namazını kılıp yatağına girdi. Siz de namaz kılmak için beklediğiniz andan beri namazdasınız.» buyurdu.[153]

Ebû Hureyre (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

« — Sizden biri namazı beklediği müddetçe namazda sayılır. Bu sırada da melekler, o kimse namaz kıldığı yerden kalkmadığı veya abdestini bozmadığı müddetçe Allahım onu affet, Allahım ona merhamet et diye dua ederler.»[154]

Câbir b. Abdullah (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Allahım hataları yok etmesine günâhları silmesine vesile ettiği şeyleri size söyliyeyim mi?» dedi. Eshab :

« — Söyle, ey Allah'ın Rasûlü» deyince şöyle buyurdu:

« — Kusursuz abdest almak, mescide giderken adımları sıklaştırmak ve bir vakitten sonra diğer vaktin girmesini beklemek. İşte sizi Rabbinizden ayırmayan sağlam bir bağ.»[155]

Davud b. Salih'den: **Ebû Seleme** bana:

« — Yeğenim» **sabredin, birbirinize sabrı tavsiye edin aranızdaki dayanışmayı kuvvetlendirin**»[156] âyetinin hangi hadise üzerine indiğini biliyor musun?» dedi.

« — Hayır!» dedim.

« — Ben **Ebû Hureyre**'nin şöyle dediğini işittim.» Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanında büyük dayanışma gerektiren bir savaş olmadı. Eshab en büyük dayanışmayı bir vakti kıldıktan sonra diğer vakti beklemek için yaptı». dedi.[157]

Enes (r.a.) den: «**Vücutları yataklarından uzak kalır**»[158] âyeti gecenin geç vaktinde kılınan yatsı namazını beklemek hususunda nazil oldu.[159]

152 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/38**
153 **Buharî**
154 **Buharî, Müslim, Tergîb 1/245**
155 **İbn-i Hıbban, Tergîb 1/247 Bk. Âl-i İmran 200**
156 **Âl-i İmran 200**
157 **Müstedrek, Tergîb. 1/251**
158 **Secde: 16**
159 **Tirmizî, Tergîb. 1/246**

BEŞ VAKİT NAMAZI CEMAATLE KILMANIN ÖNEMİ

Amr b. Ümmü Mektûm' (r.a.) dan: Hz. Peygambere:

« — Ey Allah'ın Rasûlü, ben âmâyım. Evim de oldukça uzak. Üstelik her zaman beni camiye götürecek birini de bulamıyorum. Acaba evimde namaz kılmama cevaz var mı?» diye sordum.

« — Ezanı işitiyor musun?» dedi.

« — Evet.» diye cevap verdim.

« — O halde sana cevaz yok.» buyurdu.[160]

Amr b. Ümmü Mektûmdan: Rasûlullah mescide geldi. Namaza gelen cemaatı az buldu:

« — Ben namazın cemaatle kılınmasına önem veriyorum, çıkıp mescide geliyorum. Cemaate gelmeyen herkesi evinden alıp namaza getirmem mümkün değil. Mescide cemaate gelmeyenin evini başına yıkarım» buyurdu. **İbn'i Ümmü mektûm**:

« — Ya Resulallah, benim evimle mescit arasında hurmalıklar, ağaçlıklar var. Her zaman da beni mescide getirecek birisini bulamıyorum. Namazı evimde kılmama müsaade var mı?» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Ezanı işitiyor musun?» diye sordu. **İbn-i Ümmü Mektum**:

« — Evet deyince Rasûlüllah (s.a.v.):

« — Sen de cemaate gel» buyurdu.[161]

İbn-i Mes'ud (r.a.) da: Yarın Allah'a müslüman olarak kavuşmak isteyenler ezan okunduğu zaman beş vakit namazı kılsınlar. Çünkü Allah Teâlâ hidayet yollarını Peygamberimiz (s.a.v.)e bildirmiştir. Beş vakit namaz da hidayet yollarından biridir. Eğer siz de bizden ayrılarak evinde namaz kılan şu adam gibi evlerinizde namaz kılarsanız, Peygamberinizin sünnetini terketmiş olursunuz. Eğer Peygamberinizin yolunu bırakırsanız mutlaka dalâlete düşersiniz. Allah, güzelce abdest aldıktan sonra herhangi bir mescide gitmek için yola çıkan kulun her attığı adım için bir sevap yazar, mevkiini bir derece yükseltir ve bir günahını siler. Ben, münafık oldukları açıkca bilinenlerin dışında bizden kimsenin camiye gelmemez-

160. **Müsned-i Ahmed, Ebû Davud, İbn-ü Mâce, İbn-i Huzeyme, Müstedrek Tergîb.** 1/238

161 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel, Tergîb** 1/238

lik ettiğini hatırlamam. Bu sözler üzerine hasta olanlar bile iki kişinin koluna girerek cemaate geliyordu.Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir: Ben apaçık münafık olanların ve hasta olanların dışında bizden kimsenin cemaate gelmemezlik etmediğini hatırlamam. O kadar ki hasta olanlar bile iki kişinin koluna girerek cemaate gelirlerdi. Rasûlüllah (s.a.v.) bize hideyet yollarını gösterdi. Beş vakit ezan okunan mescidde kılınan namaz da bu hidayet yollarındandır.[162]

Muaz b. Cebel (r.a.) den: Allah'a güven içinde kavuşmak isteyen, ezan okunduğu vakit beş vakit namaza gelsin. Çünkü namaz hidayet yollarından biridir. Rasûlüllah'ın sizin için kimse benim evimde namaz kılacak bir yerim var, orada namaz kılarım» demesin. Eğer siz böyle yaparsanız Peygamberinizin yolundan ayrılırsınız. Peygamberinizin yolundan ayrılınca da mutlaka dalâlete düşersiniz.[163]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: Biz sabah ve yatsı vakti bir adamı mescidde göremediğimiz zaman onun hakkında sûi zanda bulunurduk.[164]

Ebû Bekr b. Süleyman b. Ebî Hasme'den: Birgün **Ömer b. Hattab** (r.a.) babam **Süleyman bin Ebû Hasmeyi** sabah namazında görememişti. Ertesi gün çarşıya çıktığında-babamın evi mescidle çarşı arasında idi- **Ömer, Süleyman**'ın annesi **Şifae**'ye gelerek:

« — **Süleyman**'ı dün sabah namazında göremedim» dedi. **Şifae:**

« — Geç vakte kadar namaz kılmıştı, sabaha karşı uyuya kaldı.» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.) :

« — Sabah namazını cemaatle kılmak bence bütün geceyi ibadetle geçirmekten daha iyidir» dedi.[165]

İbn-i Ebî Müleyke'den: **Şifae - Adiy b. Kâ'b** kabilesinden bir kadın-Ramazan'da **Ömer b. Hattab**'ın yanına gelmişti. **Ömer** (r.a.) ona:

« — Kocan **Ebû Hasme** sabah namazında yoktu!» dedi, kadın:

« — Ey mü'minlerin emîri! Gece yoruldu. Mescide gitmeye üşenerek sabah namazını evde kılıp yattı diye cevap verince **Ömer:**

« — Vallahi onun sabah namazına gelmesi bence bütün gece ibadet ederek yorulmasından daha iyidir.» dedi.[166]

Şifâ b. Abdullah'dan: **Ömer** (r.a.) evime gelmişti. Evde iki kişinin uyuduğunu görünce:

« — Nesi var bunların da bizimle birlikte cemaate gelmediler.» diye sordu?

162 **Müslim, Ebû Davud, Nesâî, İbn-i Mace', Tergîb** 1/224, **Abdurrezzak, Ziyâ, Kenz'ul-Ummal** 4/181, **Tayâlisî** s. 40

163 **Hılye** 1/235

164 **Taberanî, İbn-i Huzeyme, Tergîb** 1/232, **Saîd b. Mansur. Kenz'ul-Ummal** 4/244, **Bezzar, Mecmeuzzevaid** 2/40

165 **Muvattaa, Tergîb** 1/235

166 **Abdurrezzak**

« — Ey mü'minlerin emîri malûmunuz Ramazan gece herkesle birlikte namaz kıldılar, sabah namazını kıldıktan sonra da yattılar.» dedim. Bu defa **Ömer** (r.a.):

« — Sabaha kadar namaz kılmaktansa sabah namazını cemaatle kılmayı tercih ederim.» dedi.[167]

Ümmüdderdâ'dan: Birgün**Ebûd Derdâ** öfkeli bir halde yanıma geldi:

« — Niye öfkelisin» dedim.

« — Vallahi ben **Muhammed** (s.a.v.) in cemaatsiz namaz kıldığını bilmiyorum.» dedi.[168]

Nâfi'den:**Abdullah b. Ömer** (r.a.) yatsı namazını cemaatle kılmadığı zaman bütün gecesini ibadetle geçirirdi.

Bir başka rivayette de: Herhangi bir vakti cemaatle kılmadığı zaman diğer vakte kadar namaz kılardı, denilmektedir.[169]

Anbese b. Anber'den: **Hâris b. Hassan** (r.a.) evlenmişti.-**Haris** sahabelerdendir- O zamanlar evlenen erkeğin günlerce eve çekilip sabah namazına çıkmaması âdetti. Arkadaşları kendisine:

« — Daha bir gecelik evlisin niçin namaza çıktın?» diye sordular. **Haris** :

« — Vallahi beni cemaate gitmekten alıkoyan kadın kötü bir kadındır!» dedi.[170]

167 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/243**
168 **Buharî**
169 **Hılye 1/303, Beyhakî, İsabe 2/349**
170 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/41**

NAMAZDA SAFLARIN DÜZGÜN VE SIK TUTULMASI

Berâ b. Azib (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) namaza dururken saffın bir ucuna gelir, göğsü ve omuzları ileriye çıkanları düzeltir ve:

« — Birbirinizden ayrılmayın, sonra kalbleriniz de ayrılır. İlk safta bulunanlara Allah rahmet eder, meleklerde dua eder.» buyururdu.[171]

Cabir b. Semûre'den: Rasûlüllah yanımıza geldi ve:

« — Allah'ın huzurunda meleklerin saf durduğu gibi, saf durmayacak mısınız?» buyurdu. Biz:

« — Ey Allah'ın Rasûlü melekler Rabları huzurunda nasıl saf duruyorlar.» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.):

İlk safları tamamlarlar ve saflarını sıklaştırırlar.» buyurdu.[172]

Numan b. Beşir (r.a.)'den: Rasûlüllah (s.a.v.) sanki okları sadağa düzgünce yerleştiriyormuş gibi saflarımızı düzeltirdi. Nihayet bu işi kendiliğimizden yapar hale geldik. Bir gün tam tekbir alacağı sırada birisinin göğsünün ileri çıkmış olduğunu gördü. Bunun üzerine:

« — Ey Allah'ın kulları! saflarınızı düzeltiniz, yoksa birliğiniz bozulur.» buyurdu.[173]

Numan b. Beşir der ki: «Ben adamın birisinin omuzunun yanındaki adamın omuzuna, dizinin dizine ve topuğunun da topuğuna bitiştiğini gördüm.»[174]

Nâfi'den: **Ömer** (r.a.) safların düzeltilmesini emrederdi. Öyle ki safların düzeltildiği haber verilinceye kadar tekbir almazdı.[175]

Ebû Osman en-Nehdî'den: **Ömer** (r.a.) safların düzeltilmesini emreder ve:

« — Sen biraz ileri gel, sen biraz geri git» derdi. Hatta onun, «Safta sırayı bozup geride duranları Allahda geride bırakır» dediğini hatırlıyorum.[176]

[171] **İbn-i Huzeyme, Tergîb 1/282, Sünen-i Ebû Davud, Tergîb 1/289**
[172] **Müslim, Ebû Davud, İbn-i Mâce', Nesâî, Tergîb 1/283 Kenz'ul-Ummal 4/255**
[173] **Muvatta', Müslim, Tirmizî, Ebû Davud, Nesâî İbn-i Mace**
[174] **İbn-i Hıbban, Ebû Dâvud, Tergîb 1/289**
[175] **Muvatta', Abdurrezzak, Beyhakî**
[176] **Abdurrezzak, Muvatta'**

Ebû Osman'dan: **Ömer** (r.a.) namaz kıldırmak için ileriye geçerken cemaatın omuzlarının ve ayaklarının aynı hizada olmasına dikkat ederdi.[177]

Ebû Nadre'den: Kaamet getirilirken Hz. **Ömer** (r.a.):

« — Hizaya girin, sen biraz ileriye gel. Sen de biraz geri git. Saflarınızı düzeltin. Allah sizin meleklerin yolundan gitmenizi ister.» der ve sonra da şu âyetleri okurdu:

«Biz saf halindeyiz tesbih çekiyoruz.»[178]

Ebû Süheyl b. Malik'in babası anlatıyor: **Osman b. Affan** (r.a.) ile beraberdim. Namaza kalkıldı. Ben o sırada Hz. **Osman**'la tayin işimi konuşuyordum. Ben konuşmama devam ederken o da pabuçlarıyla çakıl taşlarını düzeltiyordu. Nihayet cemaat toplanmaya başlamıştı. Onlara safları düzeltmelerini emretti. Biraz sonra safların düzeltildiğini haber verdiler. Bu defa bana dönüp:

« — Sen de safa katıl» diyerek, tekbir aldı.[179]

Hz. **Ali** (k.v) den: Saflarınızı düzeltin, kalbleriniz de düzelir. Saflarınızı sık tutunuz ki birbirinize karşı merhametli olasınız.[180]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dan: Biz her namaza durduğumuzda saflarımız dümdüz olurdu.[181]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dan: Ön saftakilere Allah rahmet melekler de dua ederler.[182]

Abdülaziz b. Rufey'den: **İbn-i Zübeyr** (r.a.) zamanında beni günlerce **Mekke**'de alıkoyup ilk safta durdurmaya çalışan **Amir b. Mes'ud**'a:

« — İlk safın faziletinden bahsedilir miydi» diye sordum. Bana:

« — Bahsedilmez olur mu? Allah'ın Rasûlü, eğer insanlar ilk safta ne olduğunu bilselerdi, ilk saffa durmak için ya kura çekerler ya da sıraya girerlerdi, buyurmuştur» diye cevap verdi.[183]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: Namazda ilk safta ve sağ tarafta durmaya gayret edin. Sütunlar arasında ayrı ayrı saflar yapmaktan çekinin.[184]

Kays b. Ubade'den: **Medine**'de idim. **Mescid-i Nebevi**'de kaamet ge-

177 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/254-255**
178 **Abd. b. Humeyd, İbn-i Cerir, İbn-i Ebû Hatîm, Kenz'ul-Ummal 4/255, Saffât 165-166**
179 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/255**
180 **İbn-i Ebû Şeybe, Kenz'ul-Ummal 4/255**
181 **Müsned-i Ahmed, Mecmeuzzevaid 2/90**
182 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/92**
183 **Taberanî, Mecmeuzzevaid 2/92**
184 **Taberanî Mecmeuzzevaid 2/92**

tirilince öne geçip ilk saffa durdum. Az sonra **Ömer b. Hattab** (r.a.) gelerek safları yarıp öne geçti. Onun ardından esmer ve seyrek sakallı bir adam gelerek cemaate şöyle bir baktı. Beni iterek yerime geçti. Bu bana epey dokunmuştu. Namaz bittikten sonra bu zat bana dönerek:

« — Üzülme. Zoruna mı gitti yoksa? Ben Rasûlüllah'ın: İlk safta muhacir ve ensardan başkası duramaz buyurduğunu işittim.» dedi. Ben:

« — Kim bu?» diye sordum.

« — **Ubey b. Ka'b'dır.**» dediler.[185]

[185] **Müstedrek 3/303, Hılye 1/352**

İMAMIN NAMAZDAN SONRA CEMAATIN İHTİYAÇLARI İLE MEŞGUL OLMASI

Usame b. Umeyr'den: Namaz için kaamet edildikten sonra herhangi bir ihtiyacı olanlar Peygamber (s.a.v.) in önüne geçer ve ihtiyaçlarını söylerlerdi. Rasûlüllah (s.a.v.) ayağa kalktıktan sonra o kadar çok konuşurlardı ki bazılarının ayakta uyuduklarını görürdüm.[186]

Enes (r.a.) den: Yatsı namazı bazan ikinci vaktinde (geç) kılınır. Namazdan önce Rasûlüllah (s.a.v.) birisiyle konuşmaya başlardı. Öyle ki sahabe uyuklar, sonra namaza duracaklarını hatırlarlardı.[187]

Urve'den: Müezzin kaamet edip cemaat sustuktan sonra ihtiyacı olanlar durumlarını Hz. Peygambere arzeder, ihtiyaçları giderilirdi.[188]

Enes (r.a.) den: Peygamber (s.a.v.) çok merhametliydi. Birinin ihtiyacı oldu mu, ya şu zamanda yapacağım diye söz verir ya da -imkânı olursa- hemen ihtiyacını karşılardı. Bir defasında namaz için kaamet getirilmişti. Birden bir bedevî gelerek Peygamber (s.a.v.) in elbisesinden tuttu ve:

« — Basit bir ihtiyacım kaldı. Unuturum diye korkuyorum» deyince Rasûlüllah (s.a.v.) adamla gidip ihtiyacını gördü sonra dönüp namazını kıldırdı.[189]

Ebû Osman en-Nehdî'den: Kaamet edildikten sonra bazan adamın biri **Hz. Ömer**'e bir meselesini arzeder ve konuşmaya başlardı. Öyle ki bir kısmımız uzun müddet ayakta bekleyemeyip tekrar otururdu.[190]

Musa b. Talhâ'dan: Müezzin kaamet getirirken **Osman** (r.a.) da minberde cemaate durumlarını ve fiatların nasıl olduğunu sorardı.[191]

186 **Abdurrezzak, Kenz'ul-Ummal 4/234-273**
187 **İbn-i Asakir, Kenz'ul-Ummal 4/273**
188 **Ebu Şeyh; Kenz'ül-Ummal 4/273**
189 **Edeb'ül-Müfred 43**
190 **Ebu Rebî'ez-Zehrânî; Kenz'ül-Ummal 4/230**
191 **İbn-i Hıbban; Kenz'ül-Ummal 4/234; İbn-i Sa'd 3/59**

İMAMET VE İMAMA UYMAK

İkrime (r.a.) den: Hz. Peygamber (s.a.v.) **Ebû Süfyan'a**:

« — Ey **Ebû Süfyan**, müslüman ol ki selâmette olasın» buyurdu. Bunun üzerine **Ebû Süfyan** müslüman oldu. **Abbas** (r.a.) da **Ebû Süfyanı** evine götürdü. Şafak sökerken müslümanlar abdest almaya koşuştular. **Ebû Süfyan** bunu görünce:

« — Ey **Abbas** ne var? Müslümanlara yeni bir şey mi emredildi?» diye sordu.

« — Hayır, birşey yok müslümanlar namaza kalktılar» dedikten sonra **Ebû Süfyan'a** abdest aldırarak Rasûlüllah'a getirdi. Rasûlüllah (s.a.-v.) namaz kılmak için mescide girince tekbir aldı. Cemaat da tekbir aldı. Sonra rükû etti. Cemaat da rükû etti. Doğrulunca, cemaat de doğruldu. Bunları gören **Ebû Süfyan**:

« — Rasûlüllah'ın şuradan buradan topladığı kimselerin böylesine itaatini ne İran saraylarında ne de asırlarca ayakta duran rum diyarında gördüm. Ey **Abbas** doğrusu yeğenin büyük bir hükümdar olmuş» dedi. **Abbas** (r.a.) ise:

« — Bu saltanat değil, nübüvvettir.» diye cevap verdi.[192]

Meymune (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) kalkıp abdest aldı. Müslümanlar da O'nun abdest suyunu yüzlerine serpiyorlardı. **Ebû Süfyan** bunu görünce:

Ey **Abbas**! Doğrusu yeğenin büyük bir saltanat sahibi olmuş.» dedi. **Abbas** (r.a.) ise:

« — Bu saltanat değil nübüvvettir, işte bunun için bu kadar rağbet gösteriyorlar.» diye cevap verdi.[193]

Urve anlatıyor: **Ebû Süfyan Abbas** (r.a.) ın yanında kaldığı gecenin sabahı müslümanların namaza kalkmasını ve abdest almak için dışarıya çıkışlarını görünce korkarak **Abbas** (r.a.) a :

« — Ne yapıyorlar?» diye sordu. **Abbas** (r.a.) cevaben:

« — Ezanı işittiler de namaz için hazırlık yapıyorlar.» dedi. Namaza

192 **İbn-i Şeybe; Kenz'ul-Ummal 5/300; Bk. Müslümanlık 1/162-173**

193 **Taberânî, Mecme'uz-zevaid 6/164, Bidâye 4/291**

başladıktan sonra müslümanların **Rasûlüllah** (s.a.v.) ile beraber rükû ve secdeye vardığını gördüğü zaman **Ebû Süfyan**:

« — Ey **Abbas**, onlar Rasûlüllah'ın bütün emirlerini yerine getirirler mi?» diye sordu. O da:

« — Evet, onlara yemekten içmekten vaz geçin dese vallahi bunu da yaparlar.» diye cevap verdi.[194]

Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) hastalandığı sırada **Ebû Bekr**'e haber göndererek cemaate namaz kıldırmasını emretti. **Ebû Bekir** (r.a.) duygulu bir insan olduğu için, Ömer'e:

« — **Ömer,** namazı sen kıldır.» dedi.**Ömer (r.a.)** ise:

« — Sen daha lâyıksın.» dedi. O günlerde namazı **Ebû Bekir** (r.a.) kıldırdı.[195]

Yine **Aişe**'den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) **son** hastalığında:

« — **Ebû Bekr**'e söyleyin cemaate namazı kıldırsın.» buyurdu. Biz:

« — **Ebû Bekir** duygulu bir insandır. Senin makamına geçtiği zaman cemaate namaz kıldıramaz.» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.) yine aynı sözünü tekrar etti biz de aynı şekilde karşılık verdik. Nihayet üçüncü defa emrini tekrar etti ve:

« — Siz de her şeye karışan **Yusuf** zamanındaki kadınlar gibisiniz. **Ebû Bekr**'e söyleyin cemaate namazı kıldırsın!» buyurdu.[196]

Abdullah b. Zema (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) in hastalığı şiddetlendiği sırada bir grup müslümanla birlikte ben de yanında idim. **Bilâl** (r.a.) **Rasûlüllah'ı** namaza çağırdı. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

« — Cemaate namaz kıldıracak birini çağırın.» buyurdu. Hemen dışarı çıktım. Baktım cemaat arasında **Ömer** (r.a.) vardı. **Ebû Bekir** (r.a.) ortada görünmüyordu.

« — Ey **Ömer** kalk ve cemaate namaz kıldır!» dedim.

Bunun üzerine **Hz. Ömer** ayağa kalkarak tekbir alınca **Rasûlüllah Ömer'**in gür sesini işitti. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

« — **Ebu Bekir** nerde? Allah ve müslümanlar buna razı değil.» dedi. Sonra da **Ebû Bekir'**e haber gönderdi. **Ebû Bekir, Ömer** namazı kıldıktan sonra geldi. Cemaate namazı **Ebû Bekir** kıldırdı. Namazdan sonra **Hz. Ömer** bana:

« — Yazıklar olsun sana! Ne yaptın ey **Zem'a'nın oğlu**?! Vallahi namaz kıldırmamı söylediğin zaman bana Rasûlüllah'ın emrettiğini zannetmiştim! Eğer böyle olmadığını bilseydim namazı kılmazdım.» dedi. Ben de:

[194] **Bidâye 4/291**
[195] **Müsned-i Ahmed; Müslim**
[196] **Buhârî.**

« — Gerçekte Rasûlüllah bana böyle emretmemişti. Ama **Ebû Bekr**'i göremedim. Baktım cemaat arasında imamete en lâyık seni gördüm» dedim.[197]

Yine **İbn-i Zem'a**'dan... Rasûlüllah (s.a.v.) **Ömer** (r.a.) in sesini işitince başını odasının kapısından dışarı çıkararak kızgın bir şekilde :

« — Hayır. Hayır! **İbn-i Ebî Kuhafe**'den[198] başkası imamete geçmesin» buyurdu.[199]

Ebû Ubeyde'den: Rasûlüllah'ın bize imamlık yapmasını emrettiği, bizim de arkasında namaza durduğumuz kimsenin önüne geçmiş değilim.[200]

Hz. Ali ve **Zübeyr** (r.a.) den: Biz **Rasûlüllah**'dan sonra halifeliğe en lâyık olarak **Ebû Bekr**'i görüyorduk. Çünkü o, mağrada **Rasûlüllah**'ın arkadaşı ve iki kişiden ikincisi idi. Sonra O'nun şerefini ve büyüklüğünü de biliyorduk... Üstelik daha hayatta iken **Rasûlüllah** (sa.v.) O'na cemaate namaz kıldırmasını emretmişti.[201]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) ruhumu teslim ettikten sonra **Ensar**:

« — Bir başkan bizden, bir başkan da sizden olsun.» dediler. Bunu işiten **Ömer** (r.a.) onların yanına gelerek:

« — **Rasûlüllah**'ın **Ebû Bekr**'e, cemaate namazı kıldırmasını emrettiğini bilmiyor musunuz? Hal böyleyken hanginiz **Ebû Bekir**'in önüne geçmeyi arzu eder?» diye sordu. Onlar:

« — **Ebû Bekir**'in önüne geçmekten Allah'a sığınırız!» dediler.[202]

Ali (k.v.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) **Ebû Bekir**'e namaz kıldırmasını emretmişti. Ben de bunu biliyordum. Üstelik de oradaydım. Hasta da değildim. **Rasûlüllah**'ın dinimiz hususunda beğenip seçtiğini, biz de dünyamız için beğenip seçtik.[203]

Ebû Leylâ el-Kindî'den: **Selmân** (r.a.) eshabtan oniki veya onüç kişilik bir grupla yanımıza gelmişti. Namaz vakti gelince:

« — Ey **Ebû Abdullah** [204] İmamete geç!» dediler. **Selman** (r.a.):

« — Biz size imam olamayız, nikâhınızı da kıyamayız. Çünkü Allah Tealâ bizi sizin sayenizde hidayete erdirdi.» deyince, bir başkası öne geçerek misafir oldukları halde farzı dört rekat kıldırdı. Selâm verdikten sonra **Selman**:

197 **Müsned-i Ahmed; Ebû Davud; Bidaye** 5/232, **Müstedrek** 3/641
198 **Ebû Bekr'in künyesi**
199 **Bidaye** 5/232
200 Bk. **Müslümanlık** 2/613
201 Bk. **Müslümanlık** 2/614
202 **Nesei**
203 **Müntehab'ul-Kenz** 4/354
204 **Selman'ın künyesi**

« — Dört rekat kılmanıza lüzum yok, iki rekat kâfi. Ruhsatla amel etmemiz lâzım» dedi.[205]

Ebû Katâde (r.a.) den: **Üseyd oğullarının** azatlısı **Ebû Said** yemek hazırlayarak **Ebû Zer'i, Huzeyfe**'yi ve **İbn-i Mes'ud'u** çağırdı. Namaz vakti gelince **Ebû Zer** imamet için öne geçti. Fakat **Huzeyfe** (r.a.):

« — Sen geri çekil. Ev sahibinin imam olması evlâdır» dedi. **Ebû Zer** (r.a.) de:

« — Öyle mi, **İbn-i Mes'ud?»** diye sordu. **İbn-i Mes'ud** da:

« — Evet, öyle» dedi. **Ebû Zer** geriye çekildi. **Ebû Said** der ki: **Köle** olduğum halde beni öne geçirdiler, onlara imamlık ettim.[206]

Nafi'den: **Medine**'nin kenar mahallelerinden birindeki bir mescitte namaz kılınırdı. **Abdullah b. Ömer** (r.a.) in orada bir arazisi vardı. Mescidin imamı da bir köle idi. **İbn-i Ömer** namaz vakti geldiğinde, azatlı ona:

« — Buyur namazı sen kıldır» dedi. **İbn-i Ömer** ise:

« — Mescidinde senin namaz kıldırman evlâdır» dedi. Cemaate namazı azatlı köle kıldırdı.[207]

Abdullah b. Hanzala (r.a.) dan:**Sa'd b. Ubâde**'nin oğlu **Kays**'ın evinde idik. Bir gurup sahabe de vardı. **Kays**'a:

« — Buyur, namazı kıldır» dedik.

« — Olmaz» diye cevap verince. **Abdullah b. Hanzala** (r.a.):

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) bir kimsenin kendi yatağında yatması, hayvanına binmesi ve evinde imamlık etmesi evlâdır, buyurdu deyince azatlı kölesini öne geçirdi. Cemaate namazı o kıldırdı.[208]

Alkame'den **Abdullah b. Mes'ud, Ebû Musa el-Eş'arî**'nin evine gelmişti. Namaz vakti girince **Ebû Musâ:**

« — **Ebû Abdurrahman** buyur, namazı kıldır. Çünkü sen en yaşlımız ve en âlimimizsin» dedi. **Abdullah** ise:

« — Hayır, siz buyurun. Biz senin evine ve senin naamz kıldığın yere geldik. Senin kıldırman evlâ» diye karşılık verdi. Bunun üzerine **Ebû Musa** öne geçti. Papuçlarını çıkardı, selâm verdikten sonra **Abdullah:**

« — Niye ayakkabılarını çıkardın? **Mukaddes vadide** misin?» dedi.[209]

Kays b. Zübeyr (r.a.) den: **Hanzala b. Rebi'** (r.a.) ile birlikte **Furât b. Hayyan'ın** mescidine gitmiştik. Namaz vakti gelmişti. **Hanzala**'ya:

« — İmamete buyur» dedi. **Hanzala** ise:

« — Ben senin önüne geçip namaz kıldıramam. Çünkü sen benden

205 **Hılye, 1/189; Abdurrezzak; Taberânî; Ebu Leylâ; Mecme'uz-zevaid 2/156**
206 **Abdurrezzak**
207 **Abdurrezzak; Kenz'ul-Ummal 4/246-247**
208 **Bezzar; Taberânî; Mecme'uz-zevaid 2/65**
209 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-zevaid 2/66; Taberânî**

yaşlısın. Ayrıca benden önce hicret ettin. Sonra mescid sizin mescidiniz sayılır.» diye cevap verince, **Furâd:**

« — Ben **Rasûlüllah**'ın senin hakkında bazı şeyler söylediğini işittim Onun için hiç bir zaman senin önüne geçemem» dedi.

Hanzala :

« — **Taif** savaşında **Rasûlüllah**'ın yanına geldiğim gün beni casus olarak gönderdiğini biliyor musun?» diye sordu.

« — Evet» diye cevap verince, **Hanzala** öne geçti, cemaate namazı kıldırdı. Namazdan sonra **Furât:**

« — Ey **Icl oğulları!** Ben o gün **Rasûlüllah**'ın yanına gelmiştim. **Rasûlüllah** (s.a.v.) **Hanzala**'yı **Tâif**'e casus olarak gönderdi. O da **Taif**'den önemli haberler getirdi. **Hz. Peygamber Hanzala**'ya :

« — Doğru söyledin. Bu gece uykusuz kaldın; evine git» buyurdu. O gittikten sonra da bize:

« — **Hanzala** ve **Hanzela** gibilerini kendinize başkan yapın» dedi.[210]

Abdurrahman b. Ebû Leylâ'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ile birlikte **Mekke**'ye doğru yola çıktık. Yolda bizi **Mekke** emiri **Nâfi' b. Alkame** karşıladı.**Ömer** (r.a.) **Nafi'**e:

« — **Mekke**'de yerine, kimi bıraktın?» diye sordu. **Nâfi':**

« — **Abdurrahman b. Ebzi**'yi» dedi. Bunun üzerine **Ömer:**

« — Yerine azatlı bir köle koyup **Kureyş**'in ve eshabın idaresini ona bırakmaktaki maksadın ne?» diye sordu. **Nâfi':**

« — Anlatayım, çünkü Allah'ın kitabını en iyi okuyan o. Mekke'de çeşitli insanlar var. Onların Allah'ın kitabını güzel okuyan birisinin ağzından dinlemelerini istedim» diye cevap verdi. **Ömer** (r.a.)

« — Ne güzel düşünmüşsün. **Abdurrahman b. Ebzî** Allah'ın **Kur'an**'la şereflendirdiği kimselerdendir.» dedi.[211]

Ubeyd b. Umeyr'den: **Hac** mevsiminde **Mekke** civarında bir yerde bir cemaat toplanmıştı. Namaz vakti gelince **Mahzumî** kabilesinden **Ebû Sâid** ailesinden Kur'an'ı düzgün okuyamıyan birisi imam olmak için öne geçti. **Misver b. Mahreme** (r.a.) onu geri çekti. Bir başkasını öne geçirdi. **Ömer b. Hattab** (r.a.) hadiseyi öğrenmiş olmasına rağmen **Medine**'ye dönünceye kadar **Misver**'e bir şey demedi. **Medine**'ye döndükleri zaman **Ömer** bu hadise sebebiyle **Misver**'i cezalandırmak istedi. **Misver** de:

« — Bir de beni dinleyin ey mü'minlerin emiri. Adamın kıraatı düzgün değildi. Üstelik hac mevsimindeydik. Bazı hacıların onun bozuk kıraatını dinleyerek Kur'an'ı yanlış öğrenmelerinden korktum» dedi. **Ömer** (r.a.):

210 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid** 2/65; **Hılye; Begavî; İbn-i Asâkir, Kenz'ul-Ummal** 7/27

211 **Ebû Ya'lâ; Müntehab'ul Kenz** 5/216

« — Bu maksatla mı yaptın?» diye sordu. **Misver:**

« — Evet.» dedi. **Hz. Ömer** (r.a.):

« — İyi yapmışsın» dedi.[212]

Talha b. Ubeydullah (r.a.) dan: Bir cemaate namaz kıldırmıştım. Namazı kıldırdıktan sonra onlara dönerek:

« — İmamete geçmeden önce, size teklif etmeyi unuttum. İmametimi beğendiniz mi?» dedim.

« — Beğenmez olur muyuz. Kim **Rasûlüllah**'ın güzide ashabının kıldırdığı namazı beğenmez!» dediler. Bu defa ben:

« — Ben **Rasûlüllah** (s.a.v.) i: Bir kimse kendisini istemeyen bir cemaate imamlık ederse, o kimsenin imameti kabul olmaz buyurduğunu işitmiştim» diye mukabelede bulundum.[213]

Enes b. Mâlik'den: Namaz hususunda **Ömer b. Abdülaziz**'e karşı çıkardım. bana:

«Neden böyle yapıyorsun?» diye sordu. Ben de:

« — Ben **Rasûlüllah**'ın namaz kıldırış tarzını gördüm. Onun gibi kıldırdığın zaman senin arkanda namaz kılarım. Aksi takdirde tek başıma kılar, evime dönerim» diye cevap verdim.[214]

Ebû Eyyûb (r.a.) dan: **Mervan b. Hâkem**'e namaz hususunda karşı çıkardım. Bana:

« — Niçin karşı çıkıyorsun?» dedi. Şöyle cevap verdim.

« — Ben **Rasûlüllah**'ın namaz kıldırış tarzını gördüm. Sen de O'nun gibi kıldırırsan arkanda namaz kılarım. Aksi halde tek başıma kılar evime dönerim[215]

Ebû Câbir el-Validî'den: **Ebû Hureyre** (r.a.) ye:

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) size namazı böyle mi kıldırıyordu?» diye sordum.

« — Yoksa benim kıldırdığım namazı beğenmediniz mi?» dedi.

« — Öğrenmek için sordum sadece» dedim.

« — Evet, böyle kıldırdı. Hatta. Daha da kısa kıldırırdı. **Rasûlüllah**, müezzinin minareden inip, safa katılacağı zaman kadar kıyamda dururdu» diye cevap verdi.[216]

Enes b. Malik (r.a.) den: Bugün herhangi biriniz **Rasûlüllah** (s.a.v.) in arkasında kıldığımız namazlar gibi namaz kıldırsa mutlaka onu ayıplardınız.[217]

212 **Abdurrezzak; Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 4/246**
213 **Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 2/68**
214 **Müsned-i Ahmed; Mecmeuz-Zevaid 2/68**
215 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid 2/68**
216 **Müsned-i Ahmed, Mecme'uz-zevaid 2/71, Ebû Ya'lâ**
217 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-zevaid 2/71**

Adiy b. Hâtim (r.a) den: Bir gün bir meclise gelmiştim. Kamet getirildi. İmam öne geçti. Namazda oturuşları uzatıyordu. İmam namazı bitirdikten sonra **Adiy:**

« — Eğer içinizden birisi imam olursa, rükû ve secdeleri uzatmasın! Çünkü arkasında çocuk, ihtiyar, hasta, yolcu ve işi olanlar vardır.» dedi. Bir diğer vakitte ben öne geçtim, rükû ve secdeleri tam yaparak namazı süratli kıldırdım. Namazdan sonra cemaate dönerek:

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) bize namazı böyle kıldırırdı» dedim.[218]

[218] **Taberanî, Mecme'uz-zevaid 2/73; Müsned-i Ahmed**

RASULÜLLAH'IN VE ASHABININ NAMAZDA AĞLAMALARI

Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) **Bilâl**'in sabah ezanıyle kalkar guslederdi. Yanaklarından ve saçlarından suların damladığını görürdüm. Sonra çıkar, mescide namazı kıldırmaya gelirdi. Namazda ağladığını işitirdim.[219]

Ubeyd b. Umeyr'den: **Aişe** (r.a.) ye:

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) dan gördüğün en hayret verici şeyi bana anlatır mısın?» dedim. Aişe (r.a.) bir müddet sustu, sonra şunları anlattı.

« — Bir gece **Rasûlüllah** (s.a.v.) bana: Ey **Aişe**, bu gece beni yalnız bırak. Rabbime ibadet edeceğim dedi. Ben: Vallahi, hem yanında olmak hem de istediğin şeyi yapmak isterim, diye cevap verdim. **Rasûlüllah** kalktı. Abdest aldı. Namaz kılmaya başladı. Göğsü ıslanıncaya kadar oturdu ağladı, ağladı Göz yaşlarından sakalı ıslandı. Hatta göz yaşları toprağı ıslattı. O sırada namaz vaktinin geldiğini haber vermek için **Bilâl** geldi. **Peygamber** (s.a.v.) in ağladığını görünce: Ey **Allah'ın Rasûlü** Allah senin geçmiş gelecek bütün günahlarını affettiği halde sen de mi ağlıyorsun?» dedi. **Rasûlüllah**: Çok şükreden bir kul olmayayım mı? Allah bana bu gece **«göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbiri peşinden gelişinde, insanlara fayda sağlayan gemilerin denizlerde süzülüşünde, semadan yağmur yağdırılışında; yağmurla ölen tabiatı diriltişinde, yeryüzü üzerinde her çeşit hayvan bulunduruluşunda, rüzgârların estirilişinde, yerle gök arasında emre âmade bulutların bulunmasında aklı eren bir kavim için ibretler vardır.»**[220] **âyetini indirdi. Bu ayeti okuyupta üzerinde düşünmeyenin vay haline!»** buyurdu.[221]

Abdullah b. Şeddad b. Hâd'dan: Bir gün sabah namazında, ben son safta olmama rağmen, **Hz. Ömer**'in **Yusuf** sûresinin okurken **«ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açarım.»**[222] âyetine gelince hıçkırarak ağladığını işittim.[223]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: Babam **Ömer**'in arkasında namaz kılarken üç saf geriden onun ağladığını duydum.»[224]

219 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-zevaid 2/89**

220 **Bakara; 164**

221 **İbn-i Hıbban; Tergîb 3/32; Ebû Davûd; Tirmizî; Hâfız 2/151; İbn-i Huzeyme.**

222 **Yusuf 87**

223 **Abdurrezzak; Said b. Mansur; İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Sa'd; Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 4/387**

224 **Hılye 1/52**

NAMAZ'DA HUŞÛ

Sehl b. Sa'd'dan **Ebû Bekr** (r.a.) namaz kılarken etrafı ile ilgilenmezdi.[225]

Mücahit'ten: **Abdullah b. Zübeyr** namazı huşu içinde kılardı. **Ebû Bekir** de böyle idi.[226]

Mücahit'ten:**Abdullah b. Zübeyr** namaz kılarken en küçük bir hareketten bile sakınırdı. Bunun namazdaki huşudan ileri geldiği söylenir.[227]

İbn-i Münkedir'den: Eğer **Abdullah b. Zübeyr'**i namaz kılarken görseydin onu rüzgarın salladığı bir ağaç dalı sanırdın. Mancınıkla atılan taşlar sağına soluna düşüyordu da o aldırmıyordu.[228]

Ata'dan: **Abdullah b. Zübeyr** namaz kılarken, tıpkı biçilmemiş bir kamışa benzerdi.[229]

Zeyd b. Abdullah b. Şeybânî'den: **Abdullah b. Ömer** namaza giderken o kadar yavaş yürürdü ki, ben:

« — Eğer bir karınca onunla birlikte yola çıksaydı mutlaka onu geçerdi.» derdim.[230]

Vâsi' b. Hıbban'dan: **Abdulah b. Ömer** namaz kılarken bütün varlığı ile kıbleye yönelmek isterdi. Hatta ayak parmaklarını bile kıbleye çevirirdi.[231]

Tâvus'dan: **Abdullah b. Ömer** gibi yüzüyle, avuçlarıyla ayaklarıyla bütün varlığıyla kıbleye yönelerek namaz kılan bir başkasını görmedim.[232]

Ebû Bûrde'den: **Abdullah b. Ömer'**in yanında namaz kılıyordum. Secdeye vardığında: **«Allah'ım bana en çok kendini sevdir, en çok senden korkayım!»** diğer secdelerinde **«Rabbim, bana ihsan etmiş olduğun nimetlerden dolayı asla zalimlere arka çıkmayacağım»** dediğini işittim.

225 **Müsned-i Ahmed, Müntehab'ul Kenz 4/347**
226 **İbn-i Sa'd; İbn-i Ebû Şeybe; Müntehab'ul-Kenz 4/360; Hılye 1/335**
227 **İsabe 2/310**
228 **Hılye 1/335 (Haccac'ın Mekkeyi kuşattığı sırada)**
229 **Hılye; Taberânî; Mecme'uz-zevaid 2/136**
230 **İbn-i Sa'd 4/154**
231 **İbn-i Sa'd 4/157**
232 **Hılye 1/304**

Abdullah b. Ömer «Müslüman olduktan sonra kıldığım namazların günahlarıma keffaret olmasını umuyorum» derdi.[233]

A'meş'den: **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) namaz kılarken âdeta yere atılmış bir elbise gibiydi.[234]

Ümmü Rumân'dan: **Ebû Bekir** (r.a.) beni, namazda sağa sola baktığımı görünce öyle bir azarlamıştı ki nerdeyse namazı bozacaktım. Namazdan sonra bana

« — Ben **Rasûlüllah**'ın, namaza durduğumuz zaman etrafınızla ilginizi kesin. **Yahudiler** gibi sağa sola dönmeyin. Etraf ile ilişkiyi kesmek de namazdandır» buyurduğunu işittim. dedi. [235]

[233] **Hılye**

[234] **Taberanî, Mecme'uz-zevaid, 2/136**

[235] **İbn-i Adiy; Hılye 9/304; Kenz'ul-Ummal 4/230**

RASULÜLLAH'IN SÜNNETLERE VERDİĞİ ÖNEM

Abdullah b. Şakîk'tan: **Aişe** (r.a.) den: **Rasûlüllah**'ın kıldığı sünnetleri sordum. Şu cevabı verdi.

« — Öğleden evvel evimde dört rekât kılar, sonra mescide gider cemaate farzı kıldırır evime yelir iki rekat daha kılardı. Akşam namazını kıldırınca iki rekat namaz kılar, yatsıyı kıldırtıktan sonra evime gelir ve iki rekat daha kılardı. Gece ise vitir namazı ile birlikte dokuz rekat kılardı. Bazı gece uzun müddet ayakta durarak, bazı gece de uzun müddet oturarak namaz kılardı. Ayakta namaz kılarken oturarak namaz kılarken yaptığı gibi rükû ve secde eder, oturarak namaz kılarken de oturarak kılınan namazdaki gibi rükû ve secde ederdi. Şafak atınca iki rekat kıldıktan sonra mescide gider ve sabah namazının farzını kıldırırdı.[236]

Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) sabah namazının sünnetine diğer sünnetlerden daha çok önem verirdi.[237]

Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah**'ın sabah namazının sünnetine düşkün olduğu kadar hiç bir hayra ve hiçbir ganimete düşkün olduğunu görmedim.[238]

Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) öğleden evvelki dört, sabah namazının farzından önceki iki rekat sünneti hiç terketmezdi.[239]

Bilal-i Habeşî (r.a.) den: Bir gün sabah namazının vaktinin geldiğini bildirmek için **Rasûlüllah**'a gelmiştim. **Aişe** (r.a.) bana bir soru sordu. Ortalık ağarıncaya kadar beni meşgul etti. Güneşin doğmasına da çok az kalmıştı. Hemen kalkıp **Rasûlüllah**'a haber verdim. İkinci bir defa daha çağırdım. Ama **Rasûlüllah** (s.a.v.) hemen dışarı çıkmadı. Biraz sonra peygember (s.a.v.) mescide gelip namazı kıldırdı. **Aişenin** bir soru sorarak ortalık ağarıncaya kadar beni meşgul ettiğini, bu sebeple kendisini geç uyandırdığımı söyledim. Buna rağmen niçin hemen mescide gelmeyişinin sebebini sordum. Bana:

« — Sabah namazının iki rekat sünnetini kıldım» diye cevap verdi.

236 **Müslim; Sıfat'us Safve 1/75; Ebû Dâvud; Tirmizî; Cem'ul Fevaid 1/110**
237 **Buhari; Müslim**
238 **İbn-i Huzeyme; Tergîb 1/361**
239 **Buhari**

« — Ey **Allah'ın Rasûlü**, nerdeyse sabah namazının vakti geçmek üzereydi» dedim.

« — Bu sabahkinden daha da geç kalmış olsam yine de ta'dili erkân ile sabah namazının iki rekat sünnetini kılardım» buyurdu.[240]

Kaabûs babasından naklederek anlatıyor: Babam, **Aişe** (r.a.) ye birisini göndererek:

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) hangi sünneti devamlı kılmayı isterdi? diye sorduttu. **Âişe** (r.a.) de:

« — Öğlenin farzından evvel dört rek'at sünnet kılardı. Bu dört rek'atta kıyamı uzatır, rükû' ve secdelerde ta'dili erkana riayet ederdi.» diye cevap verdi[241]

Abdullah b. Sâib (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) zevalden sonra; öğlenin farzından önce dört rek'at sünnet kılar ve:

« — Semâ kapılarının açıldığı bu saatte sâlih amelimin Allah'a ulaşmasını isterim.» buyururdu.[242]

Ali (k.v.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) öğlenin farzından önce dört, farzdan sonra da iki rekat sünnet kılardı.[243]

Âişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.), öğlenin farzından önce kılamadığı dört rek'at sünneti farzdan sonra kılardı.[244]

Ebû Eyyûb (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) evinde kaldığı müddetçe öğlenin farzından önce devamlı dört rekat sünnet kılar ve:

« — Zevalden sonra semâ kapıları açılır ve öğle namazı kılınıncaya kadar hiç bir kapı kapanmaz. Ben bu saatte Rabbime hayırlı bir amelimin ulaşmasını isterim» buyururdu.[245]

Ali (k.v.) den **Peygamber** (s.a.v.) ikindi namazının farzından evvel dört rek'at sünnet kılar, iki rek'atta bir selâm verir, selâm verirken de büyük melekleri ve melekler gibi Allah'ın emrinden çıkmayan mü'min ve müslümanları kalbine getirirdi.[246]

Ali k.v.) den: **Peygamber** (s.a.v.) ikindi namazının farzından önce iki rek'at sünnet kılardı.[247]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) akşam namazının farzından sonra iki rek'at daha kılardı. Bu iki rek'atta o kadar uzun okurdu ki, selâm verinceye kadar cemaat dağılırdı.[248]

240 **Ebû Davûd** 2/259; **Riyazussâlihin** s. 416
241 **İbn-i Mace; Tirmizi; İbn-Huzeyme; Müstedrek; Tergîb** 1/364
242 **Müsned-i Ahmed; Tirmizî; Tergîb** 1/364
243 **Tirmizî** s. 57
244 **Tirmizî**
245 **Taberânî; Tergîb** 1/364; **Kenz'ul-Ummal** 4/189
246 **Tirmizî** s. 58
247 **Ebû Dâvud; Riyâd** s. 419; Ebû Ya'lâ; **Taberânî; Mecma'** 2/221
248 **Taberânî, Mecme'uz-zevaid** 2/230

ASHABIN SÜNNETLERE VERDİĞİ ÖNEM

Sad b. Cümeyr (r.a.) den: **Hz. Ömer** (r.a.) sabahın farzından evvel kılınan iki rek'at sünnet için:

« — Bu iki rek'at sünnet bence büyük nimetlerden daha değerlidir.» dedi.[249]

Abdurrahman b. Abdullah'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.'ın yanına varmıştım. Öğlenin farzından önce namaz kılıyordu.

« — Bu ne namazı?» diye sordum.

« — Bu, gece namazından sayılır» dedi.[250]

Abdullah b. Utbe'den: **Ömer** (r.a.) le birlikte evinde öğlenin farzından önce dört rek'at sünnet kıldım.[251]

Huzeyfe b. Esiyd'den: **Ali** (r.a.) nin zevalden sonra her rekatını uzatarak dört rek'at sünnet kıldığını görünce bunun ne namazı olduğunu sordum:

« — **Rasûlüllah**'ın böyle yaptığını gördüm» diye cevap verdi.[252]

Abdullah b. Yezid'den: **Abdullah b. Mes'ud**'la görüşen birisi bana:

« — **Abdullah b. Mes'ud** öğle vakti girdikten sonra dört rek'at namaz kılar ve yüzer âyetlik iki sûre okurdu. Müezzinler ezanı okuyunca da eteğini toplıyarak farza gelirdi.» dedi.[253]

Esved, Mürre ve **Mesruk'** anlatıyorlar: **Abdullah** dedi ki:

« — Öğlenin farzından evvel kılınan dört rek'at sünnetin dışında gündüz kılınan hiç bir nafile geceleyin kılınan nafile namaza denk olmaz. Gece kılınan namazların gündüz kılınan namazlara karşı üstünlüğü, cemaatle kılınan namazın yalnız kılınan namaza üstünlüğü gibidir.[254]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Eshab, öğle namazının farzından önce kılınan dört rek'at sünnetin dışında gündüz kılınan hiç bir nafileyi gece

249 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal** 4/201
250 **İbn-i Cerir et-Taberî**
251 **İbn-i Ebû Şeybe; Kenz'ul-Ummal** 4/189
252 **İbn-i Ebû Şeybe, Kenz'ul-Ummal** 4/189
253 **Taberânî, Mecme'uz-zevaid** 2/221
254 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid** 2/221; **Tergîb** 1/365

kılınan nafile namazlara denk tutmazlardı. Çünkü onlar bu sünneti gece kılınan nafileler mesabesinde görürlerdi.[255]

Berâ'dan: Öğlenin farzından evvel dört rek'at sünnet kılardım.[256]

İbn-i Ömer der ki: Zevalden sonra mescide gelir farz'dan evvel oniki rek'at namaz kılar sonra da otururdum.[257]

Nâfi'den: İbn-i Ömer öğlenin farzından önce sekiz sonra dört rek'at daha kılardı.[258]

Ali (k.v.) **Rasûlüllah** (s.a.v.) bana yaşadığım müddetçe terketmemem gereken üç şeyi tavsiye etmişti. Bunlardan birisi de ikindinin farzından önce dört rek'at sünnet kılmamdı. Yaşadığım müddetçe bunu asla terketmiyeceğim.[259]

Yine **Ali** (k.v.) den: İkindinin farzından önce dört rek'at sünnet kılana Allah merhamet etsin.[260]

Ebû Fahte'den: **Ali** (k.v.) ye akşam ile yatsı arasında gaflet namazının bulunduğu söylenince Ali (r.a.):

« — Gaflete düşerek onu terkettiniz!» dedi.[261]

İbn-i Ömer'den: Akşam namazından sonra dört rek'at namaz kılan, savaştan sonra bir yeni savaşa katılan kimse gibidir.[262]

RASÛLÜLLAH (S.A.V.) VE ASHABININ TEHECCÜD NAMAZINA VERDİKLERİ ÖNEM

Abdullah b. Ebû Kays'dan:**Âişe** (r.a.):

« — Gece kalkıp namaz kılmayı terketme. Çünkü **Rasûlüllah** (s.a.v.) gece namazını hiç bırakmazdı. Hasta yahut yorgun olduğu zamanlar bile oturarak kılardı.» dedi.[263]

Câbir (r.a.) den: **«Ey örtüsüne bürünen kişi! Gecenin birazını uyuyarak gerisini ibadetle geçir: Gecenin yarısını yahut yarısından biraz azını yahut ta yarısından biraz fazlasını ibadetle geçir ve ağır ağır kur'an oku.»**[264] âyeti inince bize de geceleyin kalkarak namaz kılmak vacip olmuştu. Bunun üzerine geceleri kalkıp ayaklarımız şişinceye kadar na-

[255] **İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal 4/189**
[256] **İbn-i Cerir**
[257] **Kenz'ul-Ummal 4/189**
[258] **İbn-i Cerir**
[259] **İbn-i Neccer**
[260] **İbn-i Cerir; Kenz'ul ummal 4/191**
[261] **İbn-i Ebi Şeybe; Kenz'ul-Ummal 4/192**
[262] **İbn-i Zenceveyh; Kenz'ul-Ummal 4/193**
[263] **Ebû Dâvud; İbn-i Huzeyme; Tergîb 1/401**
[264] **Müzemmil 1-4**

maz kılardık. Bilâhere şu âyet-i kerime nâzil oldu. «**Şüphesiz Rabbin, senin ve seninle beraber olanlardan bir grubun gecenin üçte ikisine yakınını, yarısını ve üçte birinin ihya ettiğinizi bilir. Gece ve gündüzü Allah düzene koyar. Allah kendisine hakkı ile kulluk edemiyeceğinizi bildiğinden size lütfu ile mumamele etti. Onun için Kur'an'dan okuyabildiğiniz kadar okuyun. Allah içinizden hasta olacakları, Allah'ın nimetlerinden faydalanmak için yolculuk yapanları, Allah yolunda savaşacak olanları bilir. Bu sebeple, Kur'an'dan okuyabileceğiniz kadar okuyun, namazı dosdoğru kılın, zekâtı tam olarak verin, Allah'a güzel ödünç takdiminde bulunun, kendiniz için ne iyilik yaparsanız Allah katında daha iyisini ve daha büyük mükâfaat bulursunuz. Allah'dan af dileyin, Allah affeder ve merhametlidir.**»[265]

Said b. Hişam'dan: Karımı boşadıktan sonra kendime ait mallarımı satmak elime geçenlerle at ve silah alarak, ölünceye kadar rumlarla savaşmak için Medine'ye göç ettim. Kavmimden karşılaştığım bir grup, daha önce de altı kişilik bir grubun **Rasûlüllah** (s.a.v.) zamanında böyle bir şeye teşebbüste bulunduklarını, fakat Rasûlüllah'ın; «Ben de örnek alacağınız güzel anlâk yok mu?» diyerek onaları bu işten men ettiğini haber verdi. Bunun üzerine onları şahit tutarak tekrar karıma döndüm. Ve arkadaşlarıma şunları anlattım: **İbn-i Abbas** (r.a.) a gelerek, ona vitr namazını sordum. Bana:

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) ın kıldığı vitr namazı hakkında sana en iyi bilgiyi verecek birini söyliyeyim mi?» dedi.

« — Söyle» dedim.

Âişe (r.a.) ye git. Ona bu meseleyi sor. Sonra da bana gel ve ne cevap verdiğini söyle» dedi. Doğruca **Hakîm b. Eflâh**'a gittim. Ve beni **Âişe**'ye götürmesini istedim.

« — Ben O'na yakın değilim. O'nu, **Ali** ve **Muaviye** grubu hakkında bir şey söylemekten men ettiysem de dinlenmedi dedi. Beni **Âişe**'ye (r.a.) götürmesini ısrarla istedim. Böylece **Hakîm**'le birlikte **Âişe'nin** evine gittik. **Âişe onu tanıdı:**

« — Hakîm!» dedi. Hakîm:

« — Evet, benim» dedi. **Âişe** (r.a.):

« — Yanındaki kim? diye sordu.

« — **Said b. Hişam**» dedi.

« — Hangi Hişam?» diye sordu.

« — **Âmir'in oğlu Hişam**» dedi. Bunun üzerine Hz. **Âişe** babama rahmet okuyarak:

« — **Âmir** ne iyi bir adamdı!» dedi. Ben:

[265] **Bezzâr, Mecme'uz-zevaid, 2/251**

« — Ey müminlerin annesi! Bana **Rasûlüllah** (s.a.v.) in ahlâkından bahseder misin? dedim.

« — Sen kur'an okumuyor musun?» diye sordu.

« — Okumaz olur muyum?» dedim.

« — Rasûlüllah'ın ahlâkî kur'an'ın muhtevasının tatbikten ibarettir» diye cevap verdi. Kalkmaya niyetlenmiştim. Rasûlüllah'ın geceleri nasıl ihya ettiğini de sorayım diyerek:

« — Ey mü'minlerin annesi bana **Rasûlüllah**'ın geceleyin kıldığı namazdan da bahseder misin?» dedim.

« — Sen: Ey sarınıp örtünen kişi, sûresini okumuyor musun?» ded.i

« — Okuyorum.» dedim.

« — Allah teâlâ bu sûrenin başında gece kalkarak namaz kılmayı farz kılmıştı. **Rasûlüllah** (s.a.v.) ve eshabı da bir sene geceleri kalkıp ayakları şişinceye kadar namaz kıldılar. Allah oniki ay müddetince bu mevzu ile ilgili bir şey indirmedi. Daha sonra bu sûrenin son kısmını indirerek, bu vazifeyi hafifletti. Böylece gece kalkıp namaz kılmak farz ken nafile oldu.» dedi.

Yine kalkmaya niyetlenmiştim ki bu sefer de **Rasûlüllah**'ın (s.a.v.) kıldığı vitr namazı aklıma geldi.

« — Ey mü'minlerin annesi bana **Rasûlüllah**'ın kıldığı vitr namazından da bahseder misin?» dedim. Cevabı şu oldu:

« — **Rasûlüllah**'ın misvakını ve abdest suyunu hazırlardık. Allah, geceleyin kalkmasını emrettiği zaman O'nu uyarırdı. **Rasûlüllah** da kalkar ,dişlerini misvaklar, sonra abdest alır, sekiz rek'at namaz kılardı. Fakat sadece sekizinci rek'atta oturur, Rabbine zikreder, O'na dua eder ve tekrar doğrulurdu. Selâm vermeden dokuzuncu rek'ata başlar, tekrar oturarak sadece Allah'ı zikreder, dua eder ve sonra da selâm verirdi. Selâmını biz bile işitirdik. Selâm verdikten sonra iki rekat daha kılardı. Oğlum böylece hepsi onbir rek'at ederdi. Fakat Rasûlüllah (s.a.v.) ihtiyarlayıp şişmanlayınca yedi rek'at kıldıktan sonra, selâm verip iki rek'at da oturarak kılmaya başladı. Oğlum, bu da dokuz rek'at idi. **Rasûlüllah** (s.a.v.) bir namaz kılmaya başladı mı, ona devam etmesini isterdi. Uykusuzluk, yahut herhangi bir ağrı ve hastalık dolayısı ile gece kalkıp namaz kılmazsa onun yerine gündüz oniki rek'at kılardı. Allah'ın elçisinin bir gece sabaha kadar Kur'an'ın tamamını okuduğunu, Ramazan ayı dışında tam olarak bir ay oruç tuttuğunu hatırlamıyorum.»

Aişe (r.a.) ın yanından ayrılarak **İbn-i Abbas**'a geldim ve **Hz. Aişe**'nin söylediklerini kendisine naklettim.

« — Doğru söylemiş ,ama şâyet ben de yanına gitseydim, bunu onun ağzından dinlemiş olurdum.» dedi.[266]

266 **Müsned-i Ahmed; Müslim; Tefsir-i İbn-i Kesir 4/435**

İbn-i Abbas'dan: **Müzzemmil** sûresinin ilk âyetleri indiği zaman ashap **Ramazan** ayında olduğu gibi gece kalkarak bir müddet namaz kılıyorlardı. Bu sûrenin ilk âyetlerinin inişinden son âyetlerinin inişine kadar bir yıl geçti.[267]

Yahya b. Said Ebû Bekir'den naklederek anlatıyor: Gece yatağa yatmadan vitr namazı kılardım. Geceleyin namaza kalktığımda ise iki rek'atta bir selâm verirdim.[268]

Eslem'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.) gece bir süre namaz kılar, gece yarısı olunca da ailesini uyandırır ve onlara:

« — Haydin namaza» diyerek şu âyeti okurdu. «**Ailene namaz kılmalarını emret. Kendin de namaza devam et. Ailenin geçimini temin için durmadan didinmeni istemiyoruz. Sana rızkı biz veririz. Güzel âkibet gerçekten takva sahibi olanıdır.**»[269]

Hasan Basri'den: **Osman b. Ebû'ul As, Hz. Ömer** (r.a.) ın vefatından sonra hanımlarından birisiyle evlenmişti.

« — Vallahi onunla ne mal, ne de çocuk için evlendim. Sadece **Ömer**'in gece namaz kılmak için kalkışından bana haber versin istedim, o kadar» diyerek karısına:

« — Bana **Ömer**'in gece nasıl namaz kıldığından bahset» Dedi. Karısı şunları anlattı.

« — Yatsı namazını kıldıktan sonra başucuna bir toprak kab içinde su koymamızı emrederek, üstünün örtülmesini isterdi. Gece kalkar, elini suya batırır, yüzünü ve ellerini yıkadıktan sonra sabah namazına kadar Allah'ı zikretmeye başlardı. Namaz kılacağı vakit gelinceye kadar zikre devam ederdi.[270]

Nâfi'den: **İbn-i Ömer** geceyi ihyâ eder sonra da bana:

« — **Nâfi** şafak söktü mü?» diye sorar, ben hayır cevabını verince, tekrar namaz kılmaya başlar, daha sonra yine:

« — **Nâfi** şafak söktü mü?» derdi. Ben evet diye cevap verince bu defa oturur, istiğfar eder, ve ortalık ağarıncaya kadar dua ederdi.[271]

Muhammed'den: **İbn-i Ömer** her gece uyandığında mutlaka kalkar namaz kılardı.[272]

Ebû Galib'den: **İbn-i Ömer Mekke**'de bize misafir olmuştu. Geceleri kalkar ve teheccüd namazı kılardı. Bir gece sabaha karşı bana:

« — **Ey Ebû Galib** sen kalkıp namaz kılmayacak mısın? Hiç olmazsa Kur'anın üçte birini okursun» dedi. Ben:

267 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 4/281**
268 **İbn Ebî Şeybe; Kenz'ül-ummal 4/278**
269 **Muvatta; Beyhakî; Müntehab'ul Kenz 4/380; Tâhâ 132**
270 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid 9/73; İbn-i Sa'd; Kenz'ul-Ummal 4/279**
271 **Hılye 1/303; İsabe 1/349; Taberanî**
272 **Hılye 1/304**

« — Neredeyse sabah olacak Kur'an'ın üçte birini nasıl okuyabilirim?» diye cevap verince:

« — **İhlas sûresi Kur'an'ın üçte birine denktir.**»[273]

Alkâme b. Kays'dan: Bir gece **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) ile beraberdim. Gecenin ilk saatlerinde uyudu. Sonra namaz kılmak için kalktı. Mahallesinin mescidine giderek ağır ağır teganni yapmadan Kur'an okumaya başladı. Çevresindekilerde onu dinliyorlardı. **İbn-i Mes'ud** kat'iyyen teganni yapmıyordu. Şafak atmak üzereyken eve dönüp vitir namazını kıldı.[274]

Târık b. Şihab'dan: Yaptığı ibadeti görebilmek için bir gece **Selman** (r.a.) ile birlikte kaldım. **Selman** gecenin sonuna kalkıp namaz kılmaya başladı. **Selman**'a, kendisini umduğum gibi bulamadığımı söyleyince:

« — Beş vakit namazı muntazam kılın! Büyük günah işlemediğiniz müddetçe beş vakit namaz küçük günahlara keffaret olur. Yatsı namazını kılanları üç gruba ayırabiliriz: Birinci grupdakiler kâr edemeyip zarar edenlerdir. İkinciler kâr edip zarar etmeyenlerdir. Üçüncüler de ne kâr ne de zarar edenlerdir. Bir adam gecenin karanlığını ve insanların gafletini fırsat bilerek günah işlerse bu adam kârda değil zarardadır. Gecenin karanlığını ve halkın gafletini fırsat bilerek kalkıp namaz kılan kimse de kârdadır. Zararda değildir. Namazını kıldıktan sonra yatıp uyuyan kimse ne kârdadır ne de zararda. Çok ibadet ederek kendini ibadet edemiyecek hale getirmekten sakın. Normal ve devamlı ibadet et.» dedi.[275]

273 **Hılye 1/304**
274 **Taberânî, Mecme'uz-Zevaid 2/266**
275 **Taberânî; Tergîb 1/401**

Hz. PEYGAMBER VE ASHABININ SABAHLA ÖĞLE ARASINDAKİ NAFİLELERE VERDİKLERİ ÖNEM

Ümmü Hâni'den -Ebû Tâlib'in kızı Fâhite-: Mekke fethedildiği sene **Rasûlüllah**'ın yanına gittim. Guslediyormuş. Gusülden sonra sekiz rek'at namaz kıldı. İşte bu kuşluk namazıdır.[276]

Hz. Aişe (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) kuşluk namazını dört rek'at kılardı. Bazan da daha fazla kıldığı olurdu.[277]

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: **Rasûlüllah** (s.a.v.) in altı rek'at kuşluk namazı kıldığını gördüm. Bundan sonra ben de kuşluk namazını altı rek'at kılmaya başladım.[278]

Ümmü Hâni'den: **Mekke** fethedildiği gün Rasûlüllah yanıma gelmişti. Onun altı rek'at kuşluk namazı kıldığını gördüm.[279]

Abdullah b. Ebû Evfa'dan: İki rek'at kuşluk namazı kılmıştım, karım:

« — Sadece iki rek'at kıldın» deyince ben **Mekke'nin** fethi ve **Ebû Cehl'in** başının kesildiği müjdesi verildiği zaman Rasûlüllah da (s.a.v.) kuşluk namazını iki rek'at kılmıştı» diye karşılık verdim.[280]

Abdullah b. Abbas (r.a.) dan: **Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hâni** (r.a.) bana, **Rasûlüllah**'ın kendi evine geldiğini leğenle su istediğini, leğendeki hamur kalıntılarına rağmen abdest alarak namazı kıldığını ve sonra da «Ey **Ümmü Hânî**, bu kuşluk namazıdır» buyurduğunu haber verinceye kadar: **«Doğrusu, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları, kuşları da toplu halde O'nun buyruğu altına vermiştik. Her biri ona yönelmekte»**[281] âyetinin manasını anlayamamıştım.[282]

Ebû Hureyre'den: Bir defasında **Rasûlüllah** (s.a.v.) bir yere müfreze göndermişti. Müfreze hem çabuk hem de büyük bir ganimetle geri döndü. Bunun üzerine birisi:

276 **Buharî; Müslim; Rıyazussâlihin** s. 424
277 **Müslim; Rıyâzussâlihin**
278 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid** 2/237
279 **Mecmeuzzevaid** 2/238
280 **Bezzâr**, Mecmeuzzevaid 2/238, **Taberânî, İbn-i Mace**
281 Sâd 18
282 Taberânî, Mecmeuzzevaid, 2/238, İbn-i Mâin, İbn-i Hıbban.

« — Ey Allah'ın Rasûlü, doğrusu biz böylesine sür'atli dönen ve büyük bir ganimet getiren hiç bir ordu görmedik.» deyince, **Rasûlüllah** (s.-a.v.):

« — Size onlardan daha sür'atli dönen ve daha büyük ganimet getiren birini haber vereyim mi? Bu, güzelce abdest aldıktan sonra mescide giden orada sabah namazını kıldıktan sonra da kuşluk namazını kılan kimsedir. buyurdu[283]

Atâ, Ebû Muhammed'den naklederek anlatıyor: **Ali** (k.v.) in kuşluk namazını mescitte kıldığını gördüm.[284]

İkrime anlatıyor:**Abdullah b. Abbas** (r.a.) kuşluk namazını bir gün kılar, on gün kılmazdı.[285]

Aişe b. Sa'd'dan: **Sad b. Ebû Vakkas** kuşluk namazını sekiz rek'at kılardı.[286]

RASULÜLLAH (s.a.v.) VE ASHABININ ÖĞLE İLE İKİNDİ ARASINDAKİ NAFİLELERE VERDİKLERİ ÖNEM

Şa'bi'den: **Abdullah b. Mes'ud** kuşluk namazı kılmaz, fakat birkaç gün peş peşe öğle ile ikindi arasında, bir kaç gün de peş peşe geceleri nafile namaz kılardı.[287]

Nâfi'den: **Abdullah b. Ömer** (r.a.) öğle ile ikindi arasını ibadetle geçirirdi.[288]

AKŞAM İLE YATSI ARASINDAKİ NAFİLELERE VERİLEN ÖNEM

Huzeyfe (r.a.) den: Bir defasında Rasûlüllah'ın yanına gelerek birlikte akşam namazını kıldık. **Rasûlüllah**, akşam namazından sonra yatsıya kadar nafile namaz kıldı.[289]

Muhmmed b. Ammar b. Yasir'den: **Ammar b. Yasir'**in (r.a.) akşam namazından sonra altı rek'at nafile namaz kıldığını görmüştüm. Bana:

« — Ben, sevgilim **Rasûlüllah** (s.a.v.) in akşam namazından sonra altı rek'at nafile kıldığını gördüm. Kim akşam namazından sonra altı rek'at nafile kılarsa, deniz köpüğü kadar günahları da olsa, bağışlanır buyurduğunu işittim.» dedi.[290]

283 **Ebû Ya'lâ, Tergîb 1/428, Bezzar, İbn-i Hıbban, Tirmizî**
284 **Müsned-i Ahmed, Taberanî, Tergîb 1/427**
285 **Taberanî, Kenz'ul Ummal 4/281**
286 **İbn-i Cerir, Kenz'ul Ummal 4/282**
287 **İbn-i Cerir. Kenz'ul Ummal 4/283**
288 **Taberanî, Mecmeuzzevaid 2/257, Hılye 1/304**
289 **Nesâî, Tergîb 1/369**
290 **Taberânî, Tergîb 1/368**

Abdurrahman b. Yezid'den: Akşamla yatsı arasında ne zaman **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) ın yanına gelsem onu muhakkak namaz kılar görürdüm. Kendisine akşamla yatsı arasında ne zaman uğrasam her seferinde namaz kılarken gördüğümü söyleyince bana:

« — Akşam ile yatsı arasında bir gaflet namazı vardır» diye cevap verdi.[291]

Esved b. Yezid'den: **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) şöyle dedi: Akşamla yatsı arasında gaflet zamanı namaz kılmak ne güzeldir.[292]

Abdullah b. Abbas (r.a.) dan: Melekler akşam ile yatsı arasında namaz kılanların çevrelerine toplanırlar. Kıldıkları namaz evvâbîn (Allah'a sığınanlar) namazıdır.[293]

EVE GİRDİKTEN SONRA VE EVDEN ÇIKARKEN NAMAZ KILMAK

Abdurrahman b. Ebû Leylâ'dan: **Abdullah b. Revâha** (r.a.) vefat ettikten sonra karısıyla evlenen adam **Abdullah**'ın ne gibi ibadetler yaptığını sormuş, karısı da şöyle cevap vermişti:

« — Evden çıkmak istediği zaman iki rek'at namaz kılarak çıkar, eve girince de iki rek'at kılardı. Ve bunları hiç terketmezdi.[294]

291 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/230**
292 **Taberânî, Mecmeuzzevaid 2/230**
293 **İbn-i Zenceveyh, Kenz'ul Ummal 4/193**
294 **İbn-i Mübarek, İsâbe 2/306**

TERAVİH NAMAZI

Ebû Hureyre'den: Kesin bir emir şeklinde olmamakla birlikte **Rasûlüllah** (s.a.v.) müslümanları Ramazan ayını ihyaya teşvik eder ve:
« — Kim inanarak ve ecrini Allah'dan istiyerek Ramazan'ı ihya ederse geçmiş günahları affedilir.» buyurdu. **Rasûlüllah**'ın vefaatından sonra. **Hz. Ebû Bekr**'in hilâfeti zamanında ve **Ömer'in** (r.a.) hilâfetinin ilk yıllarında durumda bir değişiklik olmadı.[295]

Ebû Hureyre (r.a.) den: Bir Ramazan gecesi **Rasûlüllah** (s.a.v.) mescide gelmişti. Bazılarının mescidin bir köşesinde namaz kılmakta olduklarını görünce:

« — Ne yapıyor bunlar?» diye sordu. Orada bulunanlar:

« — Bunlar ezbere Kur'an bilmedikleri için **Ubey b. Ka'b'a** uyarak namaz kılıyorlar.» diye cevap verdiler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.):

« — İyi yapıyorlar, yaptıkları ne güzel!» buyurdu.[296]

Abdurrahman b. Abdülkâri'den: Bir ramazan gecesi **Ömer b. Hattab** (R.A.) ile birlikte mescide gelmiştik. Baktık cemaat grup grup olmuş her biri bir kişinin arkasında namaz kılıyor. **Ömer b. Hattab** bunu görünce,

« — Bunları bir tek imamın arkasında toplamanın daha efdal ve iyi bir örnek olacağı kanaatındayım» diyerek onları **Ubey b. Ka'b'ın** arkasında topladı. Ertesi gece yine **Ömer** (r.a.) ile birlikte mescide geldim bu defa cemaat bir kişinin arkasında namaz kılıyordu. **Ömer** (r.a.):

« — Bu ne güzel yenilik! Bu günkü yaptıkları dünkünden daha güzel» dedi. Teravih namazı ilk defa böyle cemaatle kılınmaya başladı.[297]

Nevfel b. İlyas El Huzelî'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.) zamanında, Ramazan günleri mescidde şuraya buraya grup grup toplanarak namaz kılardık. Cemaat daha çok sesi güzel olanların arkasında toplanırdı. **Ömer** (r.a.) bunu görünce

« — Bakıyorum artık Kur'an'ı şarkı gibi okumaya başlamışsınız! gücüm yeterse vallahi bunu mutlaka değiştireceğim.» dedi. Ve aradan

295 **Müslim**
296 **Riyazussalihin, Cem'ul Fevaid, Ebû Davud**
297 **Muvatta', Buharî, İbn-i Huzeyme, Kenz'ul Ummal, Cem'ul Fevaid**

üç gece geçtikten sonra **Übey b. Ka'b'ı** cemaate namaz kılmaya mecbur etti. Kendisi de en arka safa durarak namaz kıldı ve:

« — Eğer, bu bir yenilikse (bidat) ne güzel bir yeniliktir! dedi»[298]

Ebû İshak el-Hemedanî'den: **Ali b. Ebû Tâlib** (r.a.) bir ramazan gecesi mescide gelmişti. Kandillerin yandığını ve diplerinde Kur'an okunduğunu görünce:

« — Allahın mescidlerini Kur'anla nurlandırdığın gibi, Allah da senin kabrini nurlandırsın, ey **Hattab'ın** oğlu!» diye dua etti.[299]

Urve'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.) Ramazan ayının ihya edilmesi için müslümanları topladı ve:

« — Erkekler **Übey b. Ka'b'ın**, kadınlar da **Süleyman b. Ebû Hasme'nin** arkasında namaz kılsınlar» dedi. [300]

Ömer b. Abdullah el-Ansî'den: **Übey b. Ka'b** ve **Temim ed-Dârî** (r.a.) ramazanda mescidde **Rasûlüllah'ın** makamına geçerek erkeklere; **Süleyman b. Ebû Hasme** de **Ömer'in** (r.a.) mescide yaptırdığı ilâve kısımda kadınlara teravih kıldırırdı. **Osman b. Affan** (r.a.) halife olunca erkek ve kadınlara **Süleyman b. Ebû Hasme'nin** tedavihi kıldırmasını emretti. Kadınlara da erkekler çıkıncaya kadar beklemelerini ve bilâhere çıkmalarını emretti.[301]

Arfece'den: **Ali b. Ebû Tâlib** (r.a.) müslümanlara Ramazan ayının ihya edilmesini emreder, erkeklere bir imam kadınlara da ayrı bir imam tayin ederdi. Kadınlara teravihi ben kıldırırdım.[302]

Cabir b. Abdullah (r.a.) dan: **Übey b. Ka'b** Rasûlüllah'a gelerek:

Ey Allah'ın Rasûlü! Bu gece evde birşey oldu! dedi. **Rasûlüllah** (s.a.v.)

«Ne oldu, **Übey?**» diye sorunca, **Übey,**

«Evimde kadınlar vardı. Biz Kur'an okuyamıyoruz. Bari senin arkanda namaz kılalım dediler. Ben de onlara sekiz rek'at teravih ve vitri kıldırdım.» dedi. **Rasûlüllah** (s.a.v.) bir şey söylemedi. Böylece bu takrirî bir sünnet oldu.[303]

298 **İbn-i Sa'd 5/59**
299 **İbn-i Şahin, Kenz'ul Ummal 4/284, Hatip İbn-i Asakir, Müntehab'ul kenz 4/387**
300 **Tiryabî, Beyhakî, Kenz'ul Ummal 4/283**
301 **İbn-i Sa'd 5/26**
302 **Beyhakî, Kenz'ul Ummal 4/284**
303 **Ebu Ya'lâ: Mecme'uz-Zevâid 2/874; Taberanî.**

TEVBE NAMAZI

Büreyde (r.a.) anlatıyor: **Rasûlüllah** (s.a.v.) bir sabah **Bilâlı** (r.a.) çağırarak:

« — Ey **Bilâl**! Hangi amelin sayesinde benden önce cennete girdin? Dün gece rüyamda cennete girmişim. Önümde senin ayak seslerini işittim.» buyurunca, **Bilâl**:

« — Ey Allah'ınRasûlü her ne zaman günah işlesem hemen peşinden iki rek'at namaz kılarım, her ne zaman abdestim bozulsa abdest alır yine iki rek'at namaz kılarım» diye cevap verdi.[304]

HACET NAMAZI

Sümame b. Abdullah anlatıyor: Yazın, çiftçisi **Enes**'in (r.a.) yanına gelerek kuraklıktan şikâyet etti. Bunun üzerine **Enes** (r.a.) su getirtti. Abdest alıp namaz kıldıktan sonra:

« — Bir şey görüyor musun?» diye sordu. Adam:

« — Hiç bir şey görmüyorum». dedi. **Enes** tekrar içiriye girip namaz kıldı. Üçüncü yahut dördüncü defada:

« — Bak.» dedi. Adam:

« — Biraz bulut görüyorum.» diye cevap verdi. **Enes** (r.a.) çiftçi içeri gelip:

« — Hava bulandı, yağmur yağıyor!» deyinceye kadar namaz kılıp dua etti. **Enes** (r.a.):

« — **Bişr b. Sagaf**'ın gönderdiği ata bin ve yağmurun nerelere yağdığına bak gel» deyince adam ata binerek dolaşıp geldi ve:

« — Yağmur **Müseyyer**'in saraylarıyla **Gadban** köşkünden öteye geçmemiş» dedi.[305]

Ali (k.v.) anlatıyor: Bir yerim ağrıyordu. Hemen **Rasûlüllah** (s.a.-v.) e geldim. **Rasûlüllah** beni yerine oturtup namaz kılmaya kalktı. Elbisesinin bir tarafını da üzerime attı. Namaz kıldıktan sonra:

304 **İbn-i Hüzeyme, Tergîb 1/437**
305 **İbn-i Sa'd 7/21**

«— Hastalığın geçmiş olsun ey **Ebû Tâlib**'in oğlu bir şeyin yok. Kendim için Rabbımdan ne istemişsem senin için de aynı şeyi istedim. Allah istediğim her şeyi bana verir. Ancak: Senden sonra başka peygamber gelmeyecek» buyruldu. dedi. Kalktım sanki biraz önce ağrıdan şikayet eden ben değildim.[306]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: **Rasûlüllah** (s.a.v.) in ashabından **Ebû Muallak** adında biri vardı Bu zat başkaları ile ortaklık kurarak ticaret yapardı. Dürüst ve takva sahibi idi. Bir defasında yine yola çıkmıştı. Karşısına çıkan silâhli bir hırsız:

«— Neyin varsa çıkar seni öldüreceğim» dedi. **Ebû Muallak:**

«— Maksadın mal almaksa al.» dedi. Hırsız:

«— Ben sadece senin canını istiyorum.» dedi. **Ebû Muallak:**

«— Öyleyse bana müsaade ette namaz kılayım.» dedi. Hırsız.

«— İstediğin kadar namaz kıl». dedi. **Ebû Muallak** namaz kıldıktan sonra üç defa şöyle dua etti:

«— **Ey gönüllerin sevgilisi, ey yüce arşın sahibi, ey dilediğini yapan Allahım! Ulaşılmayan izzetin, kavuşulmayan saltanatın ve arşını kaplayan nurun için beni şu hırsızın şerrinden korumanı istiyorum! Ey imdada koşan Allahım! Yetiş imdadıma.**

Ebû Muallak duasını bitirir bitirmez, elindeki kargıyı kulakları hizasında tutan bir suvari peyda oldu! Suvari hırsızı yaralayıp öldürdü. Sonra da tacire döndü. Tacir:

«— Kimsin sen? Kimsin sen? Allah seni vasıta ederek bana yardım etti.» deyince süvari şöyle cevap verdi.

«— Ben dördüncü kat semâ ehlindenim. İlk duanı yapınca semanın kapılarının çatırdadığını işittim. İkinci defa dua edince gök ehlinin gürültüsünü işittim. Üçüncü defa dua edince, zorda kalan biri dua ediyor denildi. Bunu duyunca Allah'dan, onu öldürmeye beni memur etmesini istedim. Allah teâlâ'da pekalâ. Bil ki, abdest alıp dört rek'at kılan ve duayı yapan kimseye zorda kalsa 'da kalmasa da yardım ederim. buyurdu. [307]

[306] **İbn-i Ebî Âsım, İbn-i Cerir, Taberânî, İbn-i Şahin, Müntehab s. 43**
[307] **İbn-i Ebu'd Dünya, İsâbe 4/182**

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İ L İ M

«İnsanlardan bazıları bilgileri, rehberleri, aydınlatıcı bir kitapları olmadığı halde Allah hakkında münakaşa yaparlar.» Hac, 8

«Hakk'ı batıla karıştırıp bile bile gerçeği inkâr etmeyin.» Bakara, 42

«Senden önce de, kendilerine vahiy indirdiğimiz yalnız erkek peygamberler göndermiştik. Bunu bilmiyorsanız bilenlerine sorun.» Nahl 42

GİRİŞ

İslâmın ortaya koyduğu bütün emir ve nehiylerden önce, ilk vahiy ile, ilk emrin «Oku...» (Alak, 1) olması, Allah'ın kaleme ve yazıya yemini (kalem: 1); her emir ve nehiyden sonra, Allah'ın «düşünmüyor musunuz?» «... anlamıyor musunuz?», «... tefekkür etmiyor musunuz?», «... muhakeme etmiyor musunuz?» tarzında hitabetmesi, bu dinin ilme verdiği önemi gösterir.

İslâm, ilim öğrenmek için, zaman, mekan, yaş kaydı koymamıştır. Beşikten mezara kadar erkek ve kadın herkese ilim öğrenmeyi farz kılmıştır Yolculukta, savaş zamanlarında, ticaretle uğraşırken, misafirlikte, hasılı akla gelebilecek her yerde ilim tahsil etmeyi emretmiştir. İhtisas isteyen işlerde, bir takım bilgilerle mücehhez olduktan sonra işe başlamayı tavsiye etmiştir.

İslâm dini, ilim öğrenmeyi ve ilim öğretmeyi ibadet kabul etmiştir. İbadete gösterilen ihtimamın, ilmi öğrenirken ve öğretirken de gösterilmesini istemiş, alimlerin kalemlerinden akan mürekkebin şehidlerin kanlarına bedel olduğunu; ilim tahsil ederken ölen bir kimse ile peygamberler arasında Allah katında bir derece fark bulunduğunu bildirmiştir.

Maddî bir menfaat karşılığı ilim öğretmeyi ayıplamış; ilim öğrenmenin ve ilim öğretmenin hasbi olmasını istemiştir.

İlim yolunda seyahati, merkezden taşraya alim gönderilmesini; toplum içinde muayyen bir zümrenin devamlı ilimle meşgul olmasını; sık sık alimlerin bir araya gelerek meseleleri münakaşa etmelerini; alimlerin lüzumsuz suallerle yorulmamasını istemiştir.

İslâm, mücerred bilgiye değil, yaşanan bilgiye önem vermiştir. Alimin hayatında tatbik ettiği bilgileri başkalarına tavsiye edebileceğini söylemiştir.

İnsanların, bilgileri olmadığı hususlarda münakaşa etmemelerini, üzerinde bile durmamalarını tavsiye etmiş; böyle meselelerin mütehassıslarına sorulmasını emretmiştir.

Mesnetsiz, delilsiz görüşlere itibar edilmemesini, suallere ihtiyatlı cevap verilmesini istemiştir.

İlim ahlâkına uygun hareket edilmesini, gerçeğe safsatanın, hakka batılın karıştırılmamasını istemiştir.

Her şeyi bilenin tek Allah olduğunu kabul etmiş; insanî plânda ilme sınır koymamıştır. **«Biz insanlara böyle misaller veriyoruz. Bunu ancak alimler anlıyabilir»** (Ankebut, 43); **«... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?...»** (Zumer, 9) ayetleri islâmın, bilene, alime olan itibarını gösterir. İslâm, devlet adamlarının alimlerle düşüp kalkmasını, kendilerinin de yeterince bilgi sahibi olmalarını, devleti ilmin verilerine göre idare etmelerini istemiş, insanların, cahillerin peşinden gitmesini kıyamet alâmeti saymıştır. Bunlar İslâmın ortaya koyduğu ölçülerin her zaman geçerli olduğunu ve olacağını göstermektedir.

HZ. PEYGAMBER'İN İLME TEŞVİKİ

Safvan b. Assal el-Muradî anlatıyor: **Rasûlüllah** (s.a.v.) mescidde kırmızı bürdesinin üzerine yaslanmış dururken yanına geldim. Kendisine:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ben ilim öğrenmeye geldim.» dedim. Bana:

«— Hoş geldin ilim öğrenmek isteyen! Melekler, İlim öğrenene sevgilerinden dolayı kanatlarını açarak etrafında göğe kadar yükselen bir halka meydana getirirler.» dedi.[1]

Kabisa b. Muharik anlatıyor: **Rasûlüllah**'ın yanına gelmiştim, bana:

«— Niye geldin.» diye sordu. Ben:

«— Yaşım hayli ilerledi, kemiklerim inceldi. Faydası dokunan ilmi bana öğretmen için sana geldim.» dedim. Şöyle buyurdu:

«— Yanından geçtiğin her taş her ağaç ve her kesek sana istiğfar eder ey **Kabîsa**! Sabah namazını kıldığın zaman üç defa **«Sübhanellâhilazîm ve bihamdihi»** de. Bu seni âmâ olmaktan, cüzzama tutulmaktan ve felç olmaktan korur. Ey **Kabîsa «Allahım, ben senin katında olanı istiyorum. Benden lütfunu esirgeme, rahmetini eksik etme. Bereketinden mahrum etme»** diye dua et.[2]

Sahbere (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) eshabına nasihatta bulunurken yanına iki adam geldi. Hz. Peygamber (s.a.v.):

«— Buyurun. Siz hayır konuşulan meclise geldiniz oturun» buyurdu. Daha sonra **Rasûlüllah** (s.a.v.) kalkınca, eshabı dağıldı. Gelen iki adam ayağa kalkarak:

«— Ey Allah'ın Rasûlü biraz önce bize oturun. Siz hayır konuşulan bir meclise geldiniz» buyurdunuz. Bu sadece bize mi has yoksa bütün cemaate mi şamil?» dediler. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— İlim öğrenen kulun yaptığı hayırlı çalışma geçmiş günahlarına keffaret olur.» buyurdu.[3]

1 **Müsned-i Ahmed, Taberânî, İbn-i Hıbban, Müstedrek, Tergîb 1/59**
2 **Müsned-i Ahmed, Cem'ül Fevaid 1/21, Mecmeuzzevaid, Münzirî**
3 **Tirmizî, Taberânî, Tergîb 1/60**

Ebû Umâme el-Bâhılî (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) e birisi âlim, diyerek âbid iki kişiden bahsedildi. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

« — **Âlim'in âbide üstünlüğü, benim sizin en aşağı derecede bulunanıza olan üstünlüğüm gibidir. Allah, melekler, göklerde bulunanlar, hatta yuvasındaki karınca, denizdeki balık insanlara iyi şeyler öğretene dua ederler»** buyurdu.[4]

Mekhûlden gelen bir başka rivayette ise şu ilâve vardır: **Rasûlüllah** (s.a.v.) âlimin âbide üstünlüğü, benim en aşağı derecede bulunanınıza olan üstünlüğüm gibidir.» buyurduktan sonra şu âyeti okudu: **«Kulları arasında Allah'dan lâyıkıyla ancak âlimler korkar»**[5]

Hasan Basri'den: **Rasûlüllah'a İsrail oğulları** arasında iki adamdan söz edilerek, bunlardan birisinin âlim olduğu, farz namazı kıldıktan sonra oturup halka iyi şeyler öğrettiği, diğerinin ise gündüz oruç tutup, ge celeyin de namaz kıldığı zikredilerek hangisinin daha üstün olduğu soruldu. Rasûlüllah (s.a.v.) buna şöyle cevap verdi:

« — Farz namazı kıldıktan sonra oturup halka iyi şeyler öğreten şu âlimin gündüz oruç tutarak, gecesini ibadetle geçiren âbide olan üstünlüğü, benim sizin en aşağı derecede bulunanıza olan üstünlüğüm gibidir.»[6]

Ukbe b. Âmir (r.a.) den: Bir gün biz **Suffede** otururken **Rasûlüllah** (s.a.v.) yanımıza gelerek:

«Hanginiz bir gün erkence **Buthan** veya **Akîk** vadilerine giderek oradan iki büyük hörgüçlü deveyi günaha girmeden akrabasını incitmeden getirmek ister?» dedi. Biz:

« — Ey Allah'ın Rasûlü bunu hepimiz isteriz.» diye cevap verdik. Bu defa **Rasûlüllah** (s.a.v.) şöyle buyurdu.

« — İçinizden birinin her gün erkence mescide giderek Allah'ın kitabından iki âyet öğretmesi veya okuması kendisi için iki deveden, üç âyet okuması veya öğretmesi üç deveden, dört âyet okuması veya öğretmesi dört deveden ve nihayet okuduğu veya öğrettiği âyet sayısı kadar deveden daha hayırlı değil midir »[7]

Enes (r.a.) anlatıyor: **Rasûlüllah** (s.a.v.) zamanında iki kardeş vardı. Bunlardan birisi âilenin geçimini temin ederdi, diğeri de **Rasûlüllah'ın** yanından ayrılmayarak birşeyler öğrenmeye çalışırdı. Âilenin geçimini temin eden, kardeşini **Rasûlüllah'a** şikâyet etti. **Rasûlüllah** (s.a.v.) ona:

« — Ne malûm onun yüzü suyu hürmetine geçiminizi temin etmediğiniz?» diye cevap verdi.[8]

[4] **Tirmizî**

[5] **Dârimî, Fâtır 28**

[6] **Dârimî, Mişkat,** s. 25 - 28

[7] **Müslim, Mişkât** s. 175, **Hılye 1/341**

[8] **Tirmizî, Cem'ul Fevaid 1/20 İbn-ü Abdülber (Camiu beyanil ilm) 1/159 Müstedrek 1/94, Müslim.**

ESHABIN İNSANLARI İLME TEŞVİKİ

Hz. Ali'nin İnsanları İlme Teşviki:

Ebû Tufeyl'den: **Ali** (k.v.) insanlar arasında peygamberlere en yakın olanlar, onların getirdiklerini en iyi bilenlerdir, der ve sonra da şu âyeti okurdu: «**Doğrusu İbrahim'e en yakın insanlar O'na uyanlar, bu peygamber ve iman edenlerdir. Müminlerin dostu Allah'tır.**»[9] Ayetteki bu «Peygamber **Muhammed**; «iman edenler» de ona tabi olanlardır. Bu münakaşa götürmeyecek kadar açıktır değiştiremeyiz.

Muhammed'in dostu Allah'a itaat edendir. Akrabası bile olsa, düşmanı da Allah'a isyan edendir.[10]

Kümeyl b. Ziyad anlatıyor: **Ali b. Ebû Talip** (k.v.) elimden tutarak beni çöle doğru götürdü. Çölde bir yerde oturduk. Biraz dinlendikten sonra bana şunları söyledi:

« — **Küleyb b. Ziyad**! Kalbler birer kabtır. En iyi kab da içindekini dışına sızdırmayandır. Sana söyliyeceklerimi iyi belle: İnsanlar üç gruptur: Birinci grup kudretli âlimlerdir. İkinci grup ilim öğrenerek kurtuluş yoluna gidenlerdir. Üçüncü grup ise kör kütük cahil kalabalıklardır. Bunlar rüzgar nereden eserse oraya dönerler. İlim nuruyla aydınlanmamış kimselerdir. Sağlam bir dayanakları da yoktur. İlim maldan hayırlıdır. İlim seni korur, malı ise sen korursun. İlim amel edildikçe artar. Mal ise harcandıkça eksilir. Âlimi sevmek herkesin boynunun borcudur. İlim âlime hayatında itibar kazandırır, ölümünden sonra da anılmasına vesile olur. Malın sağladığı itibar malla birlikte kaybolur. Nice zenginler vardır ki hayatta iken ölürler. Âlimler ise dünya durdukça hayattadırlar. Kendileri göçüp gitseler bile, eserleri ve isimleri gönüllerde yaşar. Ah! Ah! -Eliyle göğsünü işaret ederek- şuradaki ilmi kendilerine nakledebileceğim lâyık kimseleri bulabilsem. Bulmasına buldum ama emin kimseler değil. Onlar dini anlamaları için kendilerine verilen ilmi dünya menfaatine kullanıyorlar. Allah'ın hüccetlerini, kitabının aleyhine, nimetlerini de kullarının aleyhine kullanıyorlar. Bazıları da ehl-i Hakkın tavsiyelerine uymuyorlar. Hak ve hakikatın nasıl diriltileceğini de bilmiyorlar. Daha başlar başlamaz şüpheye düşüyorlar. Bu iki grupta da hayır yok, bir kısmı da yuları arzu ve iştihalarının eline teslim ediyor. Diğer bir kısmı da mal toplayıp biriktirmeye düşkün. Bunlar din davetçileri olamazlar. Merada otlayan hayvanlara çok benzerler. Böylece âlimlerin ölümüyle ilim de ölür. Allahım böyle olmasın. Varlığını isbat eden delilerin, apaçık âyetlerinin boş şeyler olduğu iddia edilmemesi için yeryüzü âlimsiz kalmasın Bunların sayıları çok azdır. Ama Allah katındaki değerleri çok büyüktür.

[9] **Âli İmran 68**
[10] **Le'lekâî, Kenzul Ummal 1/96**

Allah dinini bunlara müdafaa ettirir. Bunlar da kendilerindeki emaneti lâyık olanlara devrederler. Bu şuuru onların gönüllerine yerleştirirler. Dünya zevk ve sefasına dalanların böbürlendikleri yerlerde, onlar mülayim davranırlar. Cahillerin iltifat etmedikleri ilmi dost kabul ederler. İlmin verdiği aşkla bedenleriyle dünyada yaşarlar, ruhları mana âlemindedir. İşte yeryüzünde Allah'ın halifeleri ve İslâm'ın davetçileri bunlardır. Ahh! Keşke böylelerini görebilsem! Kendim ve senin için Allah'dan mağfiret dilerim. İstersen kalkabilirsin.»[11]

Muaz b. Cebel'in İlme Teşviki:

Muaz b. Cebel (r.a.) den: İlim öğrenin. Çünkü ilim Allah'a olan saygınızı arttırır, ilim taleb etmek ibadettir. Beraber çalışmak zikirdir. Araştırma yapmak cihattır. Bilmeyenlere öğretmek sadakadır, ilmi lâyık olana vermek kişiyi Allah'a yaklaştırır. Çünkü ilim helâl ve haramın kıstaslarını verir. Cennet ehlinin gideceği yolda kandil, yalnızlıkta dost, gurbette arkadaş, tenhalarda yoldaş, sevinçli ve kederli günlerde kılavuz, düşmana karşı silâh ve dostlar indinde de bir meziyettir. Allah milletleri ilimle yükseltir ve onları iyilikte, güzel şeylerde önder yapar. Diğer milletler ilim sahibi olan milletlerin izinden yürürler, onların hareketlerini taklit ederler, görüşlerine müracaat ederler. Melekler bile onlarla arkadaşlık yapmak isterler. Kanatlarıyla onları okşarlar. Yaş kuru ne varsa, hatta denizdeki balıklar, karadaki yırtıcı kuşlar ve hayvanlar dahi onlar için istiğfar ederler. Çünkü ilim cehâletten kararan kalbleri aydınlatır, Karanlık sebebi ile görmeyen gözlere kandil olur. Kul ilim sayesinde dünyada da âhirette de seçkin kimselerin ulaştıkları mertebelere en yüksek derecelere ulaşır. İlme kafa yormak, gündüzleri oruç tutmaya, ilmî müzakerelerde bulunmakta geceleri ihya etmeye denktir. İnsanlar ilim vasıtasıyla akrabalık bağlarını koparmazlar. Helâl ve haram ilim sayesinde birbirinden ayırdedilir. İlim çalışanlara yol gösterir. Amel ilimden sonra gelir. Bahtiyar kimseler ilimden ilham alır. Bahtsızlar ise ondan mahrum olurlar.[12]

Abdullah b. Mes'ud'un ilme teşviki:

Harun b. Rebab anlatıyor: **İbn-i Mes'ud** (r.a.) şöyle derdi: Ya âlim ya da talebe ol. Bu ikisinin dışında birşey olma. Çünkü bu ikisinin dışında kalanlar cahildirler. Melekler ilim tahsil eden kimsenin çalışmaları hoşlarına gittiği için kanatlarını açarak onu himaye ederler.[13]

11 **Hılye, 1/79, Kenz'ul Ummal 5/231, Camiu Beyan'il İlm 2/112**
12 **Hılye 1/239, Cami'ul beyan'il-İlm 1/55, Tergib 1/58**
13 **Camiul'Beyan'il-İlm 1/29**

İbn-i Mes'ud der ki: Ya âlim veya öğrenci ol. Mukallit olma.[14]

İbn-i Mes'ud'dan: İlim yok olmadan evvel ilim öğrenin, ilmin yok olması demek âlimlerin ölmesi demektir. İlim öğrenin, ilim. Çünkü hiçbiriniz öğrendiklerinize ne zaman muhtaç olacağınızı bilemezsiniz. İlim öğrenmeye gayret edin.. Mübalağadan ve kılı kırk yarmaktan kaçının. Ashabın yolundan yürüyün. Çünkü ilerde Allah'ın kitabını okuyup da tatbik etmeyen kimseler gelecek.[15]

Ebu'l-Ahfaz'dan: Abdullah b. Mes'ud kimse anasından âlim olarak doğmaz. İlim çalışmakla kazanılır, der.[16]

İbn-i Mes'ud'dan: Ya âlim veya öğrenci ol. Fakat mukallit olma. Eğer bu ikisinden biri olamıyorsan, bâri âlimleri sev, onlara kin besleme.[17]

Ebû Derdâ'nın İlme Teşviki :

Hasan'ı Basri'den: Ebû Derdâ (r.a.) şöyle demiştir: «Ya âlim veya öğrenci ol yahut onları sev veya onlara uy. Bunların dışında olma. Yoksa mahvolursun.»

Humeyd, Hasan-ı Basri'ye:

« — Bunların dışındakiler kimlerdir?» diye sordu. O da:

« — Bid'atçılardır.» dedi.[18]

Dahhak'tan: Ebû Derdâ (r.a.) şöyle demiştir. Ey Şamlılar! Siz dinde kardeşsiniz. Yurdunuzda birbirinize komşusunuz. Düşmanlara karşı birbirinize arka çıkarsınız. Beni sevmenize mani olan nedir? Ben size yük değilim. Bakıyorum âlimleriniz dünyadan göçüp gidiyor, cahilleriniz bir şey öğrenmiyor. Allah rızkınızı vermeyi vaadettiği halde siz servet peşindesiniz. Yapmakla emredildiğiniz şeyi terkediyorsunuz. Şunu bilin ki muhteşem binalar yapan hesapsız servet biriktiren ve büyük emelleri olan nice kavimler vardı. Binaları kendilerine mezar, emelleri hayal, topladıkları servet de helâk oldu. Öyleyse öğrenmeyi ve öğretmeyi ihmal etmeyin. Çünkü öğrenen ve öğretenler aynı derecede sevap alırlar. Bunların dışında kalan insanlarda hayır yoktur.[19]

Hassan anlatıyor: **Ebudderdâ** bir defasında **Şam** halkına şöyle dedi: Her yıl buğday ekmeği yemekten başka bir şey düşünmüyorsunuz. Meclislerinizde Allah ismi anılmıyor. Âlimleriniz tek tek dünyadan göçüyor-

14 İbn-i Abdülber
15 Taberânî, Mecmeuzzevaid 1/126, Abdurrezzak, Cemi-u Beyan'il İlm 1/87
16 Cemi-u Beyan'il İlm 1/100
17 Taberânî, Mecmeuzzevaid 1/122
18 İbn-i Abdülber 1/28
19 Hılye 1/213

lar. Cahilleriniz neye güvenip de hiç bir şey öğrenmiyorlar: Eğer âlimleriniz isteselerdi ilimde daha da derinleşebilirlerdi. Cahilleriniz de ilim öğrenmek isteselerdi mutlaka öğrenirlerdi. Rızkınızı kazanırken diğer mükellefiyetlerinizi de ihmal etmeyiniz. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, fertleri nefsanî arzularına uymayan ve böbürlenmeyen hiç bir millet helâk olmamıştır.[20]

Muaviye b. Kurre babasından naklediyor: **Ebuderdâ** şöyle derdi: Âlimler yok olmadan önce ilim öğrenin. İlmin yok olması demek, âlimlerin ölmesi demektir. Âlimler ve öğrenciler aynı derecede sevap alırlar. İnsanlar iki kısımdır: Âlimler ve öğrenciler. Bunların dışında kalanlarda hayır yoktur.[21]

Abdurrahman b. Mes'ud el-Fezârî'den: **Ebudderdâ** şöyle dedi: Mescide koşarak ilim öğreten veya öğrenen hiç biri kimse yoktur ki ganimetsiz dönmeyen bir mücahit sevabı almasın.[22]

İbn-i Ebî Hüzeyl'den **Ebudderdâ** şöyle derdi: Sabah akşam ilimle uğraşmayı cihad kabul etmeyen kimse hem akılsızdır, hem de kısır görüşlüdür.[23]

Ebû Zer ve Ebu Hureyre (r.a) nin İlme Teşvikleri:

Ebû Zer ve **Ebû Hureyre** (r.a.) demişlerdir ki: Kişinin bir bab ilim öğrenmesini bir rek'at nafile namaz kılmasına tercih ederiz. Rasûlüllah (s.a.v.) ilim tahsil ederken eceliyle ölen kimse şehittir.» buyurmuştur.[24]

Bir başka rivayete göre ise şöyle demişlerdir: Kişinin hayatında tatbik ettiği veya etmediği bir bab ilim öğretmesi 100 rek'at nafile namaz kılmasından evlâdır.[25]

İbn-i Abbas (r.a) ın ilme Teşviki:

Ali el-Ezdî'den: **İbn-i Abbas**'a cihadın faziletinden sordum: Bana:

« — Sana cihaddan daha hayırlısını söyliyeyim mi: Mescide gel, orada Kur'an ve dini öğret.» diye cevap verdi.[26]

Ali el-Ezdî'den: **İbn-i Abbas**'a cihadın faziletinden sordum:

« — Sana cihaddan daha hayırlısını söyliyeyim mi? Bir mescid yap, içinde Kur'an'ı sünneti ve dini öğret diye cevap verdi.[27]

20 **Hılye 1/222**
21 **Hılye 1/213**
22 **Cami-u Beyan'il İlm 1/32**
23 **Cami-u Beyan'il İlm 1/31**
24 **Bezzar, Tergîb 1/61, Taberânî**
25 **Cami-u Beyan'il İlm 1/25**
26 **İbn-i Zenceveyh, Kenz'ül Ummal 5/230, Cami-u Beyan'il İlm 1/62**
27 **İbn-i Abdilber 1/62**

Yine Ondan: İnsanlara güzel şeyler öğretenlere her şey hatta denizdeki balık bile istiğfar eder.[28]

Safvan b. Assal'in ilme teşviki:

Zir b. Hubeyş anlatıyor: Bir sabah **Saffan b. Assal el-Muradi'nin** yanına geldim; ben:

« — Niye geldin?» dedi. Ben:

« — İlim öğrenmek için» diye cevap verdim.

« — Ya âlim veya öğrenci ol. Mukallit olma» dedi.[29]

Safvan'dan: Melekler ilim için evinden çıkan âlim ve öğrencinin ayakları altına kanatlarını sererler.[30]

28 Cami-u Beyan'il İlm s. 124
29 Taberânî, Mecmeuzzevaid 1/122
30 Taberânî Mecmeuzzevaid 1/133

ESHABIN İLME RAĞBETİ

Muaz b. Cebel (r.a.) ölüm döşeğindeyken, yanındakilere:

« — Bakın bakalım sabah oldu mu?» dedi.

« — Henüz olmadı» diye cevap verdiler. Biraz sonra tekrar:

« — Sabah oldu mu?» diye sordu.

« — Henüz olmadı» dediler. Daha sonra da sabah olduğunu söylediler. Bunun üzerine **Muaz** şöyle dua etti:

« — Sabahında cehenneme gideceğim geceden Allah'a sığınırım. Hoş geldin ey ölüm, hoş geldin! Sevgilisini arayan ziyaretçi ansızın gelen sevgili! Allahım dün sana kavuşmaktan korkuyordum, bugün ise kavuşmayı arzu ediyorum. Allahım, sen de biliyorsun ki, ne dünyayı ne de dünyada nehirler akıtmak ağaçlar dikmek için uzun müddet yaşamayı isterim. Fakat ben ilmî susuzluğumu gidermek, güçlüklere göğüs germek, ilim meclislerinde dizlerim şişinceye kadar âlimlerle yanyana oturmak için uzun ömür istiyorum.»[31]

Ebûdderdâ (r.a.) dan: Sevdiğim üç şey olmasaydı, dünyada kalmak istemezdim.

« — Nedir onlar?» denildiğinde:

« — Rabbıma secde etmek için alnımı yere koymak, ilmî susuzluğumu gidermek ve meyvelerin çürüğünün sağlamından ayırdedilmesi gibi ilmî hakikatlerden hurafeleri ayıran kimselerle sohbette bulunmak.» dedim.[32]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) vefat ettiği zaman Ensardan birisine:

« — Haydi **Rasûlüllah'ın** eshabına bazı şeyler soralım. Çünkü bugün çoklar.» dedim. Adam:

« — Ne acaib adamsın sen, **İbn-i Abbas**! Halkın arasında **Rasûlüllah'ın** eshabından bu kadar büyük kimse varken sana mı muhtaç olacaklar?» diye cevap verince, adamdan ayrılarak sahabeye sorular sormaya başladım. Birisinin bir hadis naklettiğini duyunca kuşluk uykusunda olduğunu bildiğim halde kapısına geldim, hırkamı eşiğine serdim, rüzgâ-

31 **Hılye 1/239, Cami-u Beyan'il İlm 1/51**

32 **Hılye 1/212**

rın üzerime kum savurmasına rağmen bekledim. Nihayet adam dışarı çıkınca beni gördü.

« — Ey Allah'ın Rasûlünün amcasının oğlu, niçin geldiniz. Haber salsaydınız, ben size gelmez miydim?» dedi. Ben de:

« — Benim senin ayağına gelmem evlâdır.» diye cevap verdim. Ve naklettiği hadisi kendisine sordum. Ensardan sözünü ettiğim o adam halkın etrafıma toplanıp bana sorular sorduğunu görünceye kadar yaşadı. O zaman bana:

« — Bu genç benden daha akıllı» dedi.[33]

Yine **İbn-i Abbas**'dan: **Medain** fethedildiği zaman halk dünya işlerine koştu, ben ise **Ömer** (r.a.) den ayrılmadım.

Gerçekten de **İbn-i Abbas**'ın rivayet ettiği hadislerin pek çoğu **Ömer** (r.a.) dendir.[34]

Ebû Hüreyre (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) bana:

« — Arkadaşlarının benden istedikleri şu ganimetlerden sen istemiyor musun?» diye sordu.

« — Ben Allah'ın sana vahyettiği ilmi öğretmeni istiyorum.» diye cevap verdim. Sırtımdaki çizgili elbiseyi çıkararak ikimiz arasına serdim. **Rasûlüllah** (s.a.v.) bana bazı şeyler anlattı. Sözlerini can kulağı ile dinledim. Bana:

« — Elbisemi topla ve üzerine giy.» buyurdu. Bana bahsettiklerinden bir harf bile unutmamaya gayret ettim.»[35]

Yine **Ebû Hüreyre** (r.a.) den: **Ebû Hureyre** çok hadis naklediyor, diyorlar. Allah'ın huzuruna çıkacağım muhakkak. Eğer yalan söylersem o beni hesaba çekecektir! Yine, muhacir ve ensarın ondan daha fazla hadis rivayet etmesi gerekmez mi, diyorlar. Muhacir kardeşlerim pazarlarda alış-verişle uğraşıyorlar. Ensar kardeşlerim ise bağları bahçeleriyle meşgul. Bana gelince, ben yoksul bir kimseyim. Rasûlüllah'ın yanından hiç ayrılmadım. Diğerleri işlerinde güçlerindeyken ben onun yanındaydım. Onların unuttuklarını da ben hatırlardım. Rasûlüllah (s.a.v.) bir gün:

« — Sizden her kim sözlerimi bitirinceye kadar elbisesini yere serer, sonra toplar üzerine giyerse, söylediğim sözleri asla unutmaz» buyurmuştu. Bunun üzerine ben hemen sırtımdaki tek yeleğimi yere serdim. Rasûlüllah sözlerini bitirince de toplayıp giydim. Onu hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bugüne kadar onun hiçbir sözünü unutmadım. Vallahi eğer Allah'ın kitabındaki şu iki âyet olmasaydı, size hiç bir hadis

33 **Müstedrek 1/106; Darimî; İsâbe 2/331; Taberânî; Mecme'uz-zevaid 9/277 Câmi-u Beyân'il-İlm 1/85; Tabakât 4/182**

34 **Bezzar; Mecme'uz-zevaid 1/161**

35 **Hılye 1/381**

nakletmezdim: «**Herkese kitapla açıkladıktan sonra indirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti belirten âyetleri gizleyenlere Allah lânet eder, lânet edebilecek olan herkes de lânet eder, yalnız tevbe edip amellerini düzelten ve hakkı açıklayanlara gelince onların tevbelerini kabul ederim. Ben tevbeleri kabul edici ve günahları bağışlayıcıyım.**»[36]

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: İnsanlar **Ebû Hureyre** çok hadis rivayet ediyor diyorlar. Mayalı ekmek yemediğim, ipek elbiseler giymediğim, erkek ve kadın hizmetçilerim olmadığı zamanlarda karın tokluğuna Rasûlüllah'ın yanından ayrılmadım. Açlıktan karnımı çakılların üzerine yapıştırdım. Hatta beni evine götürüp, karnımı doyursun diye bazan ezberimdeki bir âyeti bir adama okuduğum da olurdu. Fakirlere en iyi muamele eden **Ca'fer b. Ebû Talib** (r.a.) idi. O, bizi evine götürür, evinde olanı bize yedirirdi. Hatta içi bal veya yağ tulumunu önümüze getirir onu yarar ve içinde kalanları yalardık.[37]

[36] **Buhârî** 1/316; **Bakara** 159 - 160
[37] **Buhârî; Tergîb** 5/175

GERÇEK İLİM

Ebû Musâ (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim yeryüzüne düşen bol yağmura benzer. Yer yüzünün bir kısım toprakları verimlidir. Suyu emer, otlar, yemyeşil, bol bol çayırlar bitirir. Bir kısmı da killi topraklardır, suyu tutar. İnsanlar da bu sudan faydalanırlar, içerler, hayvanlarını ve ekinlerini sularlar. Bir kısmı da çöldür, ne suyu tutar ne de bir şey bitirir. İşte bu misal Allah'ın dinini anlayan, Allah'ın benimle gönderdiği dinden faydalanan öğrenen ve öğreten ile bu dine ilgi duymayıp Allah'ın benimle gönderdiği hidayeti kabul etmeyeni anlatır.»[38]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan: **Rasûlüllah** (s.a.v.) şöyle buyurdu: **«Allah'ın benden önce kavimlere gönderdiği her peygamberin kavmi arasında sünnetlerini alan, emirlerine uyan yardımcıları ve arkadaşları vardır. Fakat bir sonraki nesil bunlara hayrul-halef olmaz. Yapmadıklarını başkalarına tavsiye ederler. Kendilerine emrolunmayanı yaparlar. Onlara karşı güçleriyle cihad açanlar mü'mindir, onlara karşı sözleriyle cihad açanlar da mü'mindir, onlara içlerinden buğ zedenler de mü'mindir. Bunların dışında kalanlarda ise zerre kadar iman yoktur.»**[39]

Abdullah b. Âmir'den: **Rasûlüllah** şöyle buyurdu: İlim üçtür: Muhkem âyetler (Kur'an); sahih hadisler, âdil hükümler, bunların dışındakiler fuzulidir.[40]

Amr b. Avf (r.a.) **Rasûlüllah** (s.a.v.) **«Size iki şey bıraktım, Bunlara sımsıkı sarıldığınız müddetçe dalâlete düşmezsiniz: Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetleri»** buyurmuştur.[41]

Ebû Hureyre (r.a.) den: **Rasûlüllah** (s.a.v.) mescide girdiğinde cemaatin bir adamın çevresinde toplandığını gördü.

«— Bu kimdir?» diye sordu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bu allâme bir adamdır» diye cevap verdiler.

«— Allame ne demektir?» diye sorunca da,

«— Arapların meseplerini en iyi bilen, arapçayı en iyi bilen, şiiri en iyi bilen, Arapların ihtilaf ettikleri meseleleri en iyi bilen kimse demektir.» diye cevap verdiler. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— Bu, bilinmekle fayda temin etmeyen bilinmeyince de eksikliği duyulmayan bir ilimdir.» buyurdu.[42]

38 **Buhârî; Müslim; Mişkât** s. 20

39 **Müslim; Mişkât** s.21; **Cami-u Beyan'il-İlm 2/23**

40 **Ebû Davud; İbn-i Mace; Cami-u Beyan'il-İlm 3/23**

41 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/24**

42 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/23**

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: İlim üçtür: Apaçık hükümleri olan Kur'an, kıyamete kadar devam edecek olan Rasûlüllah'ın hadisleri ve bilmiyorum demekten ibarettir.»[43]

Abdullah b. Abbas (r.a.) dan: İlim, Allah'ın kitabı ve peygamber (s.a.v.) in sünnetidir. Kim bunların dışında kendi görüşüne dayanarak bir şey söylerse bunun kendi hesabına iyi mi yoksa kötü mü olacağını bilemem»[44]

Mücahid'den: **Abdullah b. Abbas** (r.a.) ın arkadaşlarından **Atâ, Tâvus** ve **İkrime** ile birlikte oturmaktayken, birisi geldi. O sırada **İbn-i Abbas** namaz kılıyordu. Adam:

« — İçinizde fetva verecek var mı?» dedi.

« — Sor!» dedim.

« — Her zaman abdestten sonra beyaz bir şey geliyor.» dedi.

« — Çocuğun ana rahmine düşmesine sebep olan şey mi?» diye sorduk.

« — Evet.» diye cevap verdi.

« — Gusül yapmak gerekir» dedik. Bunun üzerine adam: **İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn**» diyerek uzaklaştı. Bu sırada **İbn-i Abbas** namazını çabucak kılarak selâm verdi. Ve:

« — **İkrime**, adamı bana çağır.» dedi. **İkrime**, arkasından koşup adamı getirdi. Adam geldikten sonra **İbn-i Abbas** bize dönerek:

« — Bu adama verdiğiniz fetva ile ilgili Kur'anda birşey var mı?» dedi.

« — Hayır.» dedik.

« — Rasûlüllah'ın sünnetinde?» dedi.

« — Hayır» dedik.

« — Peki Rasûlüllah'ın eshabının re'ylerinde?» dedi.

« — Hayır.» dedik.

« — Öyleyse neye dayanarak bu fetvayı verdiniz?» dedi.

« — Kendi görüşümüz.» dedik.

« — **Rasûlüllah** (s.a.v.) bu mevzuda şöyle buyurmuştur: Bir fakih şeytana bin abidden daha iyi karşı durur» dedi. Sonra adama dönerek:

« — O beyaz su şehvetle mi geliyor?» diye sordu. Adam:

« — Hayır» dedi.

« — Vücudunda bir bitkinlik hissediyor musun»? dedi. Adam:

« — Hayır» dedi.

« — O halde bu soğuktan dolayı meydana geliyor. Sadece abdest alman kâfi.» dedi.[45]

43 Cami-u Beyan'il-İlm 2/24

44 Câmi-u Beyan'il-İlm 2/26

45 İbn-i Asakir; Kenz'ul Ummal 5/118

RASÛLULLAH'IN GETİRDİĞİ İLMİN DIŞINDA BİR İLİMLE MEŞGUL OLMANIN HOŞ KARŞILANMAYIŞI

Amr b. Yahya b. Ca'de'den: Bir gün **Rasûlüllah**'a bir kürek kemiği üzerine yazılmış bir yazı getirilmişti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.):

« — Ne ahmak bir millet ki, kendi Peygamberlerinin getirdiğini bırakıp bir başka Peygamberin getirdiğine yahut kitabına rağbet ediyor!» buyurdu. Bundan sonra da şu âyet indi: **«Yoksa onlara, kendilerine okunan sana indirdiğimiz kitap yetmiyor mu?»**[46]

Halit b. Urfuta'tan: Ömer (r.a.) ın yanında oturuyordum. Bu arada **Ömer** (r.a.) e **Sus**'da oturan **Abdu Kays** kabilesinden bir adam getirildi. **Ömer** (r.a.) ona:

« — Sen **Abd-u Kays** kabilesinden filân oğlu filân mısın?» diye sordu. Adam:

« — Evet» diye cevap verince, yanındaki sopa ile adama vurdu. Adam:

« — Ne suçum var da vuruyorsunuz ey mü'minlerin emiri?» diye sordu: Ömer ona:

« — Otur»dedi. Sonra da şu âyetleri okudu. **«Bismillahirrahmanirahim, Elif. Lâm. Râ. Bunlar her şeyi apaçık izah eden bir kitabın âyetleridir. Biz onu, anlayasınız diye arapça bir Kur'an olarak indirdik. Ey Muhammed! Sana indirdiğimiz bu Kur'an'la en güzel kıssaları anlatıyoruz. Halbuki önceden onları sen de bilmiyordun.»**[47]

Hz. Ömer (r.a.) bu âyetleri üç defa okudu ve her okuyuşunda da elindeki sopayı adama vurdu. Adam:

« — Ey mü'minlerin emiri, ne suçum var benim» deyince,

« — Sen **Danyal**'ın kitabını çoğaltmışsın» dedi. Adam:

« — Peki ne yapmamı istiyorsan, onu yapayım» dedi.

« — Şimdi git beyaz yünü sıcak suya batırarak yazdıklarını sil. Sonra onu ne sen oku, ne de bir başkasına okut. Eğer bir daha onu okuduğunu veya bir başkasına okuttuğunu duyarsam, canını yakarım! Otur bakalım» dedi. Adam oturdu. **Ömer** devamla: «Bir defasında ben de ehl-i kitaba âit bir kitabı deri üzerine yazarak çoğaltmış ve Rasûlüllah'a getirmiştim. Rasûlüllah bana: Elindeki nedir **Ömer** diye sormuştu. Ben:

[46] **Cami-u Beyan'il-İlm 2/40; Ankebût 51**
[47] **Yusuf 1 - 3**

Ey **Allah'ın Rasûlü** o, ilmimize ilim katmak için kopye ettiğim bir kitap, diye cevap vermiştim. **Rasûlüllah** (s.a.v.) bana çok kızmıştı. Öyle kızmıştı ki kızgınlıktan yanakları kızarmıştı. Hemen «**Es-Selâtu camiatün**» diye nidâ ettirdi. Ensar: Peygamberiniz (s.a.v.) çok kızmış. Silahınızı alın.» demiş sonra da **Rasûlüllah**'ın minberinin etrafında toplanmışlardı. Rasûlüllah: «**Ey Müslümanlar! Hikmetli sözlerin en sonuncusunu, en vecizini ben getirdim. Şüpheye kapılmayasınız diye de onları apaçık olarak önünüze koydum. Şüpheciler sizi aldatmasınlar.**» buyurmuştu. Bunun üzerine ben ayağa kalkarak: «Allah'ı Rab, İslâm'ı din ve seni de Peygamber olarak kabul ettim ey Allah'ın Rasûlü» demiştim. Bundan sonra da Rasûlüllah (s.a.v.) minberden inmişti.»[48]

Câbir (r.a.) **Ömer** (r.a.) den naklederek anlatıyor: Bir defasında ehl-i Kitab'ın kitapları arasında bulduğum bir kitabı **Rasûlüllah'** (s.a.v.) a getirmiştim. Ona:

« — EyAllah'ın Rasûlü, ehl-i Kitab'ın kitapları arasında güzel bir kitap buldum.» dedim **Rasûlüllah** (s.a.v.) buna çok kızarak:

« — Benim getirdiklerimden şüphe mi ediyorsunuz ey **Hattab oğlu Ömer? Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, ben getirdiklerimi size apaçık olarak sundum. Ehl-i Kitab'a hiç bir şey sormayın. Eğer onlara sorarsanız doğru dediklerini yalanlar, batıldır dediklerini kabul edersiniz. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, eğer şimdi Musâ (a.s.) hayatta olsaydı, mutlaka bana tabi olurdu**» buyurdu.[49]

Abdullah b. Sabit'ten: Bir defasında **Ömer b. Hattab** (r.a.) **Rasûlüllah**'a gelmiş ve:

« — Ey Allah'ın Rasûlü **Beni Kureyza** kabilesinden bir kardeşimin yanına uğramıştım. Bana **Tevrat**'tan hikmetli sözler yazdı. Görmek ister misiniz?» diye sordu. **Rasûlüllah**'ın yüzünün rengi birden bire değişivermişti. Ben:

« — **Rasûlüllah**'ın yüzünü görmüyor musun?» dedim. **Ömer**:

« — Biz Allah'ı Rab, İslâm'ı din ve **Muhammed**'i Peygamber olarak kabul ettik.» deyince Rasûlüllah'ın kızgınlığı geçmişti. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

« — **Muhammed'in hayatı elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer şimdi Musa (a.s.) aranızda olsa, siz de beni bırakıp ona tabi olsanız sapıtmış olursunuz. Siz benim ümmetim, ben de sizin peygamberinizim.**»[50]

48 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-zevaid 1/182; İbn-i Münzir; İbn-i Ebî Hâtim, Ukaylî; Nasr'-ul Makdisî; Saîd b. Mansur; Kenz'ul-Ummal 1/94; Abdürrezzak.**

49 **Cami-u Beyân'il-İlm 2/42; Mecme'uz-zevaid 1/174**

50 **Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecme'uz-zevaid**

Meymûn b. Mihrân anlatıyor: Adamın birisi **Ömer b. Hattab** (r.a.) a gelerek.

« — Ey mü'minlerin emiri, **Medâin**'i fethettiğimiz sırada içinde hayret verici sözler bulunan bir kitap bulmuştum.» dedi. **Ömer** (r.a.):

« — Allah'ın kitabından mı?» diye sordu. Adam:

« — Hayır» diye cevap verince, **Ömer** (r.a.) bir kırbaç getirtti. Kırbaçla adama vurmaya başladı ve: **Elif. Lâm. Râ. Bunlar, her şeyi apaçık izah eden bir kitabın âyetleridir. Biz onu, anlayasınız diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Ey Muhammed! Sana vahyettiğimiz bu Kur'an'da en güzel kıssaları anlatıyoruz. Halbuki daha önce onları sen de bilmiyordun.»**[51] âyetlerini okuyarak:

« — Sizden öncekiler, kendi âlimlerinin ve papazlarının yazdıklarını benimseyip, Tevrat ve İncil'i bir kenara bıraktırarak tahrif edilmelerine ve içlerindeki ilmin kaybolmasına sebep oldukları için helâk oldular.» dedi.[52]

Hürays b. Züheyr'den: Abdullah b. Mes'ud (r.a.): «Ehl-i Kitap'a hiçbir şey sormayın. Kendileri delâlette oldukları için asla size doğru yolu göstermezler. Herhangi birşey sorduğunuz takdirde hakkı yalanlayıp, batılı tasdik etmiş olabilirsiniz» dedi.[53]

Bir başka rivayette ise **Abdullah b. Mes'ud** buna ilâveten: **«Eğer muhakkak sormanız gerekirse, Allah'ın kitabına uyup uymadığına bakın. Uyarsa, kabul edin. Allah'ın kitabına aykırı olursa bırakın.»** dedi.[54]

Abdullah b. Abbas (r.a.) dan: **Allah'ın peygamberi Muhammed** (s.a.v.)'**e indirdiği kitabınız, yepyeni, apaçık ve tahrif edilmemiş bir vaziyette elinizde iken, nasıl olur da ehl-i kitab'a soru sorarsınız? Yoksa Allah, kitabında onların Allah'ın kitabını değiştirdiklerini, tahrif ettiklerini, elleriyle yeniden kitaplar yazarak, birkaç kuruşa satmak için bu Allah katından inme bir kitaptır» dediklerini size haber vermedi mi? Sorduğunuz sorulara verdikleri cevabı kabul etmekten sizi men etmedi mi? Allah'a yemin ederim ki, onlardan herhangi birinin Allah'ın indirdiği kitap'tan birşey sorduklarını görmedik.»**[55]

51 **Yusuf 1-3**
52 **Nasr-ul Makdisî; Kenz'ul-Ummal 1/59**
53 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/40**
54 **Abdürrezzak; Cami-u Beyan'il-İlm 2/42; Taberânî, Mecme'uz-zevaid 1/192**
55 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/42; İbn-i Ebî Şeybe**

ALLAH VE RASULÜNÜN HABER VERDİĞİ ŞEYLERDEN DOLAYI DUYGULANMAK VE AĞLAMAK

Şufeyye El-Esbahî anlatıyor: **Medine**'ye girdiğimde halkın bir adamın çevresinde toplandığını görünce:

« — Kim bu?» diye sordum.

« — **Ebû Hureyre** (r.a.)» dediler. Hemen yanına yaklaşarak önüne oturdum. Halka bazı şeyler anlatıyordu. Konuşmasını bitirip yalnız kalınca kendisine:

« — Sana bir şey soracağım. Yalnız Allah aşkına, bana Rasûlüllah (s.a.v.) den işittiğin, öğrendiğin ve anladığın şeyden bahset.» dedim.

« — Pekâlâ. Sana Rasûlüllah'ın bana söylediği, benim de anladığım ve öğrendiğim bir hadîsi söyleyeceğim.» dedi. **Ebû Hureyre** bu sözü söyledikten sonra kendisinden geçti. Bir müddet bekledik. Kendisine gelince:

« — Sana Rasûlüllah'ın şu evde, ikimizden başkasının bulunmadığı bir zamanda söylediği bir hadisi nakledeceğim» dedi. Tekrar kendinden geçti. Ayılınca, eli ile yüzünü sildi.

«— Peki, sana **Resûlüllah**'ın, yalnız ikimizin bulunduğu evde bana söylediği bir hadisi nakledeceğim.» dedi. Sonra fevkalâde kendisinden geçerek yüzüstü düştü. Uzun müddet kendisini tutmak mecburuyetinde kaldım. Ayılınca:

« — Rasûlüllah bana şöyle dedi.» diyerek şunları nakletti.

« — Allah kıyamet günü, bütün milletlerin diz çöktüğü bir zamanda kulları arasında hüküm vermek için aralarına iner. Onun huzuruna ilk önce çağırılanlar, hâfızlar, Allah yolunda şehid olanlar ve zenginlerdir. Allah hafızlara:

« — Ben size peygamberime indirdiğimi öğretmedim mi?» diye sorar: Hâfız:

« — Evet ya Rabbi, öğrettin.» der.

« — Bildiğinle amel ettin mi?» diye sorar. Hâfız:

« — Gece gündüz namaz kıldım» der. Allah:

« — Yalan söylüyorsun.» buyurunca Melekler de:

« — Yalan söylüyorsun» derler. Allah :

Aksine filân kimse ne güzel Kur'an okuyor desin diye Kur'an öğrendin. Nitekim dendi de» buyurur.

Sonra zengin olan şahıs Allah'ın huzuruna getirilir. Allah:

« — Ben seni servet sahibi yapıp, başkalarına muhtaç olmaktan kurtarmadım mı? diye sorar. Zengin:

« — Evet! Yâ Rabbi!» der.

« — Sana verdiklerimi nerelerde harcadın?» diye sorar.

« — Akrabalarımı gözettim, sadaka verdim» der. Allah ona:

« — Yalan söylüyorsun» der. Melekler de:

« — Yalan söylüyorsun.» derler. Allah:

« — Aksine, filân kimse ne cömerttir! densin istedin. Nitekim öyle dendi de.» buyurur.

Bundan sonra şehid olan kimse huzura getirilir. Allah ona:

« — Niçin öldürüldün?» diye sorar. Şehid:

« — Senin yolunda cihad etmem emredildi. Ben de şehid oluncaya kadar savaştım.» der. Allah ona da:

« — Yalan söylüyorsun.» der. Melekler de:

« — Yalan söylüyorsun.» derler. Allah:

« — Aksine, ne cesur kimse, denilmesini istedin. Nitekim öyle dendi de» buyurur.

Sonra Rasûlüllah (s.av.) dizlerine vurarak:

« — Ey **Ebû Hureyre** bu üç grup kıyamet günü cehenneme ilk girecek olanlardır.» buyurdu.[56]

Ebû Osman el-Medenî anlatıyor: **Atâ b. Ebû Hâkim Muâviye**'nin muhafızıydı. Bana şunları anlattı. Bir adam **Muaviye**'ye gelerek **Ebû Hureyre**'nin rivayet ettiği bu hadisi nakledince, **Muaviye**:

« — Bu kimselere böyle yapıldıktan sonra acaba diğer insanların hali ne olacak?» diyerek öyle ağladı ki, onun mahvolduğunu zannettik.

« — Bu adam kötü haber getirdi.» dedik. Sonra **Muâvaye** kendisine gelince, yüzünü silerek:

« — Allah ve Rasûlü doğru söylemiş» dedi. Ve şu âyeti okudu. **«Dünya hayatını ve ziynetlerini isteyenlere, biz dünyada amellerinin karşılığını eksiltmeksizin veririz. Onların âhirette ateşten başka nasibi yoktur. Dünyada yaptıkları da boşa gitmiştir. Zaten batıl şeylerle uğraşıyorlardı.»**[57]

Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf'dan: **Abdullah b. Amr** ile **Abdullah b. Ömer Merve**'de karşılaşıp, bir müddet konuşmuşlar, sonra **Abdullah b. Amr** yoluna devam etmiş, **Abdullah b. Ömer** ise ağlıyarak orada kalmıştı. Yanında bulunanlardan birisi:

[56] **Tirmizî 2/61**

[57] **Tirmizî 2/61; Tergîb 1/28; İbn-i Huzeyme; İbn-i Hıbban, Hûd Sûresi 15-16**

«— Ey **Ebû Abdurrahman**, niçin ağlıyorsun?» diye sordu. O da:

«— Şu adam -yani **Abdullah b. Amr**- **Rasûlüllah**'ın şöyle buyurduğunu işittiğini söyledi: **«Kalbinde zerre kadar kibir olan kimseyi Allah yüzüstü sürüyerek cehenneme atacaktır.»** İşte bunun için ağlıyorum.[58]

Nevfel oğullarının azatlısı **Ebû Hasan**'dan: **Şuarâ** sûresi indikten sonra **Abdullah b. Revâha** ile **Hasan b. Sâbit** (r.a.) ağlayarak Peygamber (s.a.v.) e geldiler O sırada Rasûlüllah (s.a.v.) etrafındakiler **«Şâirlere ancak azgınlar uyar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmadıklarını yaptık dediklerini görmez misin? Ancak inanıp yararlı iş işleyenler»** (**Abdullah** ile **Hasan**'a) «işte bunlar sizsiniz», **«Allah'ı çok çok anarlar.»**, «bunlar da sizsiniz», **«ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar,»**, «bunlar da sizsiniz», **«Bunun dışındadır»** diye tefsir ederek şuarâ sûresinin bu âyetlerini okudu.[59]

Ebû Salih'den: **Ebû Bekir** (r.a.) in halifeliği zamanında **Yemen** halkından bir grub **Medine**'ye gelmişlerdi. Kur'an-ı Kerim-i dinleyince ağlamaya başladılar. Bunun üzerine **Ebû Bekir** (r.a.)

«— Biz böyleydik. Sonra kalbler katılaştı.» dedi.[60]

Abdurrahman'ın babası **Ebzâ el-Huzaî** (r.a.) den: Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) halka hitab ediyordu. Müslümanlardan bir grubu meth-ü sena ettikten sonra, şöyle konuştu:

«— **Komşularını dinde anlayış sahibi yapmayanlara, onlara dini öğretmeyenlere, anlatmayanlara, Allah'ın emirlerini bildirip nehiylerinden sakındırmayanlara, komşularından dinlerini öğrenmeyenlere, anlayıp muhakeme etmeyenlere ne oluyor? Her kavim komşularına dini anlatsın, öğretsin. Bunları dinde derin bir anlayışa kavuştursun. Onlara Allah'ın emirlerini bildirip nehiylerinden sakındırsın. Dini bilmeyen kavimler de komşularından öğrensinler, derin bir anlayışa kavuşsunlar. Öğrendiklerini muhakeme etsinler. Eğer böyle yapmazlarsa, dünyada onlara gereken cezayı veririm.**» buyurdu. Minberden inerek evine girdi. Bunun üzerine orada bulunanlardan bir kısmı:

«— **Rasûlüllah**'ın bu sözüyle kasteddiği kimlerdir acaba?» dediler. Diğer bir kısım ise:

«— **Eş'arîler** olduğunu zannederiz. Çünkü onlar fakîhdirler ve onların vahalarda ve çöllerde yaşayan cahil komşuları vardır» dediler. **Eş'arîler** bunu işitince doğruca Peygamber (s.a.v.) e gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, başkalarını hayırla yadederken bizi kötü olarak yâdetmişsiniz. Biz ne yaptık?» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.):

58 **Müsned-i Ahmed; Tergîb 4/345**
59 **Müstedrek 3/488; Şuarâ 224-227**
60 **Hılye; Kenz'ul-Ummal 1/224**

« — Bir kavim, komşularını öğretmeli, onlara İslâmı anlatmalı,ikaz etmeli, onlara iyi şeyleri emredip kötü şeylerden de sakındırmalıdır. Dini bilmeyen kavim de öğrenmeli, anlamalı ve muhakeme etmelidir. Aksi takdirde dünyada onlara gereken cezayı veririm.» buyurdu. **Eş'arîler:**

« — Başkalarına dini biz mi öğreteceğiz» dediler. Rasûlüllah sözlerini aynen tekrar etti. Onlar da yine aynı şekilde karşılık verdiler. Peygamber (s.a.v.) sözlerini yine tekrar edince, bu defa:

« — Öyleyse bize bir yıl müddet ver» dediler. Rasulüllah (s.a.v.) onlara komşularına dini anlatmaları, öğretmeleri, dinde derin anlayış sahibi yapmaları için bir yıl müddet verdi. Sonra şu âyetleri okudu: **İsrail oğullarından inkâr edenler Davud'un ve Meryemoğlu İsa'nın diliyle lânetlenmişlerdi. Bu, baş kaldırmaları ve aşırı gitmelerinden dolayı idi. Birbirlerinin yaptıkları fenalıklara mani olmuyorlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötüdür.»**[61]

61 İbn-i Râheveyh; Buharî; İbn-i Asâkir; İbn-i Seken; İbn-i Mendeh; Taberânî; Hılye; Baverdi; İbn-i Merdeveyh; Kenz'ul Ummal 2/139; Mâide 78-79

ALLAH'IN İSTEYENE İLİM VE İMAN NASİP ETMESİ

Abdullah b. Seleme'den: Adamın birisi ağlıyarak **Muaz** (r.a.) ın yanına geldi. **Muaz:**

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sordu. Adam:

«— Adam vallahi senin gibi bir akrabamı kaybedeceğim için ağlamıyorum, fakat ölümünden sonra senden ilim öğrenemiyeceğim için ağlıyorum.» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Muaz:**

«— Ağlama, Allah isteyene ilim ve imanı verir. Nitekim ilim ve imanın olmadığı bir zamanda onları **İbrahim** (a.s.) e vermişti.» dedi.[62]

Haris b. Umeyre'den: **Muaz** ölüm döşeğinde iken yanındakiler ağlamaya başlamışlardı. **Muaz:**

«— Niçin ağlıyorsunuz?» diye sordu.

«— Senin ölümünle kaybolacak olan ilme ağlıyoruz.» dediklerinde **Muaz:**

«— İlim ve iman kıyamet gününe kadar yerindedir. Arayan bulur. Bunlar Kitab ve sünnettir. Bütün sözü kitaba bırakın. Başka bir şeye müracaat etmeyin. İlmi **Ömer, Osman** ve **Ali**'de alın. Eğer onları da kaybederseniz, şu dört kişiden alın. **Ebûdderdâ, İbn-i Mes'ud, Selman** ve yahudi iken İslâm'ı kabul eden **Abdullah b. Selâm**! Ben Rasûlüllah'ın **Abdullah b. Selâm için** «O cennetlik olan kişiden onuncusudur.» buyurduğunu işittim. **Âlimin yanılmasından korkun. Gerçeği getiren kim olursa olsun kabul edin, batılı da söyleyen kim olursa olsun reddedin.»** dedi.[63]

Yezid b. Umeyre'den: **Muaz b. Cebel** (r.a.) son hastalığında zaman zaman bayılıyordu. Bir defasında yine öyle bir baygınlık geçirdi ki, ruhunu teslim ettiğini zannettik. Fakat biraz sonra tekrar kendine geldiğinde, karşısında beni ağlar görünce:

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sordu. Ben:

«— Ne senin sayende kavuştuğum şu hayat, ne de bir akrabamı kaybedeceğim için ağlamıyorum. Ağlamamın sebebi, senden öğrenmekte olduğum ilim ve din hükümlerinin seninle birlikte gitmesidir.» dedim.

«— Ağlama. Çünkü ilim ve iman yerinde durmaktadır. İsteyenler

[62] **Hılye 1/234**
[63] **İbn-i Asakir; Seyf; Kenz'ul Ummal 7/87**

bulurlar. Onu, **İbrahim** (a.s.) in aradığı şekilde arayın. O da, bilmediği halde, Rabbine şöyle dua etmişti: «**Rabbime gideceğim. O beni doğru yola götürür.**»[64] Benden sonra ilmi dört kimseden al. Eğer ilmi onlardan hiç birisinde bulamazsan, o zaman halkın büyüklerinden öğren. O kimseler şunlardır: **Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Selâm, Selman** ve **Ebudderda** (Uveymir) filozofun safsatasından ve münafığın vereceği hü kümden sakın.» dedi. Ben:

«— Filozofun yanıldığını nereden bileceğim?» diye sordum.

«— İtimad edilen bir kimseye şeytanın söylettiği sapık sözleri duyduğun zaman bil ki o yanılmıştır. Münafık'a gelince bazan gerçeği söyleyebilir. Bu sebeple nerden gelirse gelsin ilmi al. Çünkü gerçekler insanı aydınlatır. Çözülmesi zor olan meselelerle uğraşma» dedi.[65]

Amr. b. Meymûn anlatıyor: Biz **Yemen**'de iken **Muaz b. Cebel** gelerek:

«— Ey Yemen halkı! ben Allah'ın Rasûlünün gönderdiği elçiyim. Müslüman olun ki, selâmete erişesiniz» demişti. O zaman kalbimde ona karşı bir sevgi meydana gelmişti. Bu sebeple ölünceye kadar **Muaz**'ın yanından hiç ayrılmamıştım. **Muaz** ölüm döşeğinde iken ağladım. Bana .

«— Niçin ağlıyorsun?» diye sormuştu. Ben:

«— Seninle beraber gidecek olan ilim için ağlıyorum» demiştim. O ise:

«— İlim ve iman kıyamet gününe kadar kaybolmıyacaktır» diye cevap vermişti.[66]

64· **Sâffât 99**
65 **Müstedrek 4/466**
66 **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 7/87**

İNANMAK, İLİM ÖĞRENMEK, İNANDIKLARIMIZI VE ÖĞRENDİKLERİMİZİ YAŞAMAK

Abdullah b. Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) ile beraber yaşadığımız günlerde bize **Kur'an** öğretilmeden önce, tam manasıyle iman etmemiz emredilirdi. **Muhammed** (s.a.v.)'e bir sûre indiği zaman O, önce bu sûredeki helâlı haramı ve üzerinde durulması gereken yerleri öğretirdi. Nitekim sizde **Kur'an**'ı böyle öğreniyorsunuz. Daha sonraları ben inanmadıkları halde Kur'an'ı öğrenen bir çok kimseler gördüm. Onlar Kur'an-ı baştan sona kadar okuyorlar fakat onun neyi emrettiğini ve neyi yasakladığını, neyin üzerinde durulması gerektiğini bilmiyorlar. Kur'an'ı çürük hurma gibi bir yana atıyorlar»[67]

Cündüb b. Abdullah (r.a) anlatıyor: Gençliğimizde **Rasûlüllah** (s.a.v.) ile beraberdik. Rasûlüllah (s.a.v.) bize Kur'an'ı öğrenmeden önce imanı telkin etti. Sonra Kur'an'ı öğrendik. Böylece imanımız daha da kuvvetlendi.[68]

Ali (k.v.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında inen bir sûre bir veya bir kaç âyet mü'minlerin imanını ve samimiyetini arttırır, onları bazı şeylerden men ederdi. Onlar da bu yasağa riayet ederlerdi.[69]

Ebû Abdurrahman es-Sülemî (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah'ın eshabından bize Kur'an öğreten şahıs, kendilerinin Rasûlüllah'dan on âyet öğrenip, o on âyetteki hükümleri ve bu hükümlerle amel etmeyi öğrenmeden bir ikinci on âyete geçmediklerini, âyetteki hükümleri ve bu hükümlerle amel etmeyi öğrendik, dediklerini söyledi.[70]

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır: Biz Kur'an'ı ve onunla amel etmeyi birlikte öğrenirdik. Fakat Kur'an bizden sonra öyle kimselerin eline kalacak ki; onlar Kur'an'ı su içer gibi okuyacaklar, ama Kur'an gırtlaklarından öteye geçmeyecek ve hatta -boğazını göstererek- şuraya bile varmayacaktır.»[71]

İbn-i Mes'ud'dan: Biz Rasûlüllah (s.a.v.) dan on âyet öğrenince, bu âyetlerde geçen hükümleri tatbik edinceye kadar, bir sonraki on âyete geçmezdik.[72]

67 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid 1/165**
68 **İbn-i Mace** sh. 11
69 **Askerî; İbn-i Merdeveyh; Kenz'ul-Ummal 1/232**
70 **Müsned-i Ahmed 5/410; İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Sa'd 6/172; Kenz'ul Ummal 1/232**
71 **İbn-i Sa'd 1/172**
72 **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 1/232**

HER MÜSLÜMANIN GEREKLİ DİNİ BİLGİLERİ ÖĞRENMESİ

Hafs b. Amr es-Sa'dî amcasından naklederek anlatıyor: **Selman Huzeyfe**'ye:

«— Ey **Abs oğullarının** kardeşi ilim sonsuz, ömür kısa. Onun için dini meselelerde ihtiyacın olan bilgileri öğren. Diğer meselelerle uğraşma.» demiştir.[73]

Ebû'l-Bahtirî'den: **Abs oğullarından** birisi **Selmanla** arkadaşlık etmişti. Adam Dicle nehrinden su içti. Selman ona:

«— Haydi bir daha iç» dedi. Adam:

«— Biraz önce yeteri kadar su içtim.» deyince:

«— İçtiğin o suyun nehir suyundan bir şey eksilttiğini görüyor musun?» diye sordu. Adam:

«— İçtiğim su nehirden hiç bir şey eksiltmez!» dedi. Selman:

«— İşte ilim böyledir, eksilmez. O halde sana faydalı olacak ilmi öğren.» dedi.[74]

Muhammed b. Ebû Kayle anlatıyor: Adamın birisi **Abdullah b. Ömer**'e (r.a) bir mektup göndererek kendisine ilimle ilgili bazı sorular sordu. **İbn-i Ömer** ona şu cevabı yazdı:

«Benden ilimle ilgili bazı sorular soruyorsun. Bunu sana bir mektupda anlatmama imkân yok. Şu kadarını söyliyeyim ki, müslümanların namuslarına dil uzatmadan, kanlarını dökmeden, haksız yere mallarını yemeden, cemaatlarından ayrılmadan Allah'a kavuşabilirsen, bu sana yeter.»[75]

DİNİ VE DİNİN HÜKÜMLERİNİ ÖĞRETMEK

Ebû Rifâa (r.a) anlatıyor: Rasûlüllah konuşurken yanına geldim.

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Garip bir adam geldi. Dini hakkında bilgisi olmadığı için bazı şeyler öğrenmek istiyor.» dedim. Bunun üzerine Hz.

[73] **Hılye 1/189**
[74] **Hılye 1/189**
[75] **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 5/230**

Peygamber (s.a.v.) bana döndü. Konuşmasını bırakarak yanıma geldi. Bu sırada bir iskemle getirildi. Zannederim iskemlenin ayakları demirdendi. Rasûlüllah (s.a.v.) iskemleye oturdu. Bana, Allah'ın kendisine vahyettiklerinden bazı şeyler öğretti. Sonra da yerine dönerek konuşmasını tamamladı.[76]

Cerîr anlatıyor: Adamın birisi Peygamber (s.a.v.) e gelerek:

« — Bana İslâm'ı öğret.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) da:

« — İslâm, Allah'dan başka ilâh olmadığına, **Muhammed**'in (s.a.v.) onun kulu ve Rasûlü olduğuna inanman, namazı dosdoğru kılman, zekâtı tam olarak vermen, Ramazan orucunu tutman, Hacca gitmen, kendin için istediğini başkaları için istemen ve kendin için istemediğini başkaları için de istememendir.» buyurdu.[77]

Huzeyme b. Sabit'in torunu **Muhammed b. Umâre anlatıyor:** Ferve b. müseyk el-Muradi, **Kinde** hükümdarının teb'asından çıkarak İslâmı öğrenmeye ve Peygamber (s.a.v.)e biat etmeye geldi. Sa'd b. Ubade (r.a.)nın misafiri oldu. Sa'd'den Kur'an'ı ve İslâmın esaslarını ve hükümlerini öğrenmeye başladı.[78]

Dubâa binti Zübeyr b. Abdulmuttalib'den: **Yemen**'in **Behrâ** kabilesinden onüç kişilik bir heyet **Medine**'ye gelmişti. Bunlar develerinin yularından tutarak Benî Cedîle'de oturan **Mikdat b. Amr**'ın kapısına geldiler. **Mikdât** (r.a.) onları karşılayarak evinde misafir etti. Daha sonra da Peygamber (s.a.v.) gelerek müslüman oldular. İslâm esaslarını öğrenmek için bir kaç gün kaldılar. Sonra Peygamber (s.a.v.) e veda etmeye geldiler. Rasûlüllah onlara hediyeler verilmesini emretti. Hediyelerini alarak memleketlerine döndüler.[79]

İbn-i Sirîn'den: **Ebû Bekir** ve **Ömer** (r.a.) herhangi bir kimseye İslâmı şu şekilde öğretirlerdi.

«— Allah'a ibadet et. Ona hiç bir şeyi ortak koşma. Allah'ın üzerine farz kıldığı namazı vaktinde kıl. Namazı ihmal etme ve dosdoğru kılmaman helâkine sebep olur. Zekatı, gönül rızası ile ver. Ramazan ayında orucunu tut ve idarecilere itaat et, onların sözünü dinle.»[80]

Hasan-ı Basrî'den: **Ömer** (r.a) e bir bedevî gelerek:

«— Ey Mü'minlerin emiri! Bana İslâm'ı öğret» dedi. **Ömer** (r.a.) ona şunları söyledi:

«— Allah'dan başka hiçbir tanrı olmadığına, **Muhammed**'in onun

[76] **Müslim 1/287; Edeb'ul Müfred s. 171; Kenz'ul-Ummal 5/242; Hılye Taberânî Nesei**

[77] **İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal 1/70**

[78] **İbn-i Sa'd 1/327**

[79] **İbn-i Sa'd 1/331**

[80] **Abdürrezzak; İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal 1/69**

elçisi olduğuna iman et. Namazı kıl zekâtı ver. Hac farizasını yerine getir. Ramazan ayında oruç tut. İşlerinde dürüst ve açık ol. Gizli ve utanılacak şeyler yapmaktan sakın. Allah'ın huzuruna çıktığın zaman da, bunu bana **Ömer** emretti, dersin.»[81]

Yine **Hasan-ı Basri**'den: Bir adam **Ömer b. Hattab**'a gelerek:

«— Ey Mü'minlerin emiri! Ben çölde yaşıyorum. Çok da işim var. Bana dayanak olacak ve beni cennete götürecek bir şey tavsiye et.» dedi. **Ömer** (r.a):

«— Elini uzat ve iyi dinle» dedi. Adam elini uzattı. **Ömer** (r.a.) adamın elini tutarak:

«— Allah'a ibadet eder, namazını kılar, zekâtını verir, hacceder, umre yapar ve idarecilere itaat edersin. Doğru ve dürüst ol. Gizli şeyler yapmaktan sakın. Duyulduğunda ve yayıldığında seni utandırmayacak ve rezil etmeyecek şeyleri yap. Duyulduğu ve yayıldığı zaman seni rezil edecek şeyleri yapma.» dedi. Adam:

«— Ey mü'minlerin emiri, bunları yapacağım ve yarın Rabbimin huzuruna çıktığım zaman da: Bunları bana **Ömer b. Hattab** söyledi, diyeceğim.» deyince **Ömer** (r.a.)

«— Sen dediklerini yap da Rabbine kavuştuğun zaman istediğini söyle.» dedi.[82]

81 **Beyhakî; İsfehanî; İbn-i Adiy; Le'lekâî; Kenz'ul-Ummal 1/70**
82 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 8/208**

NAMAZIN NASIL KILINACAĞINI ÖĞRETMEK

Ebû Malik Eşcâî babasından naklederek anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) bir kimse İslâma girince, ona ilk önce namazı öğretirdi.[83]

Hakem b. Umeyr'den: Rasûlüllah (s.a.v.) bize şunu öğretirdi:

«Namaza dururken önce tekbir alın, ellerinizi, kulaklarınızı aşmayacak şekilde kaldırın ve: «Sübhanekellahümme ve bihamdik vetebarekesmük ve tealâ ceddük ve lâ ilâhe gayrük, deyin».[84]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: **Ebû Bekir** (r.a.) tıpkı bir öğretmenin okulda talebesine ders öğrettiği gibi, minbere çıkarak bize teşehhüdü, tahiyyatı öğretirdi.[85]

İbn-i Abbas'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) elimden tutar, bana tahiyyatı öğretir, Rasûlüllah'ın da kendisinin elinden tutarak tahiyyatı şöyle öğrettiğini söylerdi. «Ettehiyyatü lillâhi vesselavâtü vettayyibâtü'ül Mübarekâtü lillâhi.»[86]

Yine **İbn-i Abbas**'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) bize Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi tahiyyatı öğretirdi.[87]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Rasûlüllah ellerini avuçlarının içine alır ve Kur'an'dan bir sure öğretir gibi bana tahiyyatı öğretirdi.[88]

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) bize veciz sözleri, cuma hutbesini ve bir şeyin nasıl isteneceğini öğretirdi. Tahiyyatı da öğretti.[89]

Esved'den: **Abdullah** bize, tıpkı Kur'an'dan bir sûre öğretir gibi tahiyyatı öğretir ve öğretirken de «elifi, vavı» iyi çıkarmamızı söylerdi.[90]

Zeyd b. Vehb'den: **Huzeyfe** (r.a.), mescide girdiğinde birinin na-

83 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid** 1/293; **Bezzar.**
84 **Hılye; Kenz'ul-Ummal** 4/203; (Allahım, seni bütün noksan fısatlardan tenzih eder yalnız sana hamdederim. İsmin ne yüce, azametin ne büyük! Senden başka ilâh yok.)
85 **Müseddet; Tahavî; Kenz'ul-Ummal** 4/217
86 **Dârekutnı; Kenz'ul-Ummal** 4/217; **Muvatta'; Şafiî; Tahavî; Abdürrezzak** (Selâmlar Allahadır. İçten ve samimi yalvarışlar Allah'adır.)
87 **İbn-i Ebî Şeybe**
88 **İbn-i Ebî Şeybe**
89 **İbn-i Ebî Şeybe**
90 **İbn'ün-Neccar; Kenz'ul-Ummal** 4/218-219

maz kılmakta olduğunu, fakat rükû ve secdelerini tamam yapmadığını gördü. Adam selâm verdikten sonra:

«— Ne zamandan beri böyle namaz kılıyorsun?» diye sordu. Adam:

«— Kırk yıldan beri.» cevabını verince:

«— Kırk yıldan beri namaz kılmamışsın. Eğer bu şekilde namaz kılarak ölmüş olsaydın **Muhammed** (s.a.v.) in yaratıldığı fıtrata (İslâm fıtratına) sahib olmadan ölecektin.» diyerek ona namazın nasıl kılınacağını öğretmeye başladı ve:

«— İnsan namazı fazla uzatmamalı. Rükû' ve secdeleri tam yapmalıdır.» dedi.[91]

[91] **Abdürrezzak; İbn-i Ebî Şeybe; Buharî; Neseî; Kenz'ul-Ummal 4/230**

ZİKİR VE DUALARI ÖĞRETMEK

Ali b. Ebû Talib (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) bana:

«— Sana beş bin koyun mu vereyim, yoksa dinine ve dünyana yarayacak beş cümle mi öğreteyim.» dedi. Ben:

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Gerçi beş bin koyun iyi bir servettir, ama sen bana o beş cümleyi öğret» dedim. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Allahım günahlarımı bağışla. Ahlâkımı güzelleştir. Kazancımı helâlinden ve hayırlısından ver. Verdiğin rızıklara karşı beni kanaatkâr kıl ve beni dalâlete düşürme.» buyurdu.[92]

Abdullah b. Cafer'den: Ben şu duayı kızlarıma öğretir, böyle dua etmelerini emrederdim. Bunu **Ali** (k.v.) den öğrendim. **Ali** (k.v.) şunları söyledi : Rasûlüllah (s.a.v.) bir şeye üzüldüğü veya zor durumda kaldığı zaman «Lâ ilâhe illallah'ül-Halîm'ül-Kerîm, sübhanehü, Tebârekallahu Rabbül âlemin ve Rabbül arşil-azîm. Ve'l hamdü lillahi Rabbil âlemîn.» diye dua ederdi.»[93]

Yine **Abdullah b. Cafer** anlatıyor: **Ali** (k.v.) bana şunları söyledi:

«— Yeğenim, sana Rasûlüllah'dan öğrendiğim bir duayı öğreteyim. Ölürken bu duayı okuyan kimse cennete girer: «Lâ ilâhe illallah'ul hâlim'ül kerim -üç defa- Elhamdü lillahi Rabbil Âlemin -üç defa- Tebarekellezî bi yedihil mülkü, yuhyî ve yümîtü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.»[94]

Sa'd b. Cünâde'den: **Tâif** halkından Peygamber (s.a.v.)e ilk gelen bendim. Bir gün sabahleyin güneş yükselirken **Tâif**'den çıktım. İkindi vakti **Mînâ**'ya ulaştım. **Mînâ** dağını da aşarak Rasûlüllah'ın huzuruna geldim ve müslüman oldum. Bana «İhlâs sûresi» ile «Zilzal» sûresini öğrettikten sonra: «Sübhanellah, Velhamdülillah, velâ ilâhe illâllahü vallahü ekber.» duasını öğreterek:

92 **İbn'ün-Neccar; Kenz'ul-Ummal** 1/305

93 **Nesei; Hılye; Kenz'ul-Ummal** 1/298 (Hakîm ve kerim olan Allah'dan başka ilâh yoktur. Onu bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Âlemlerin ve büyük arşın Rabbi Allah ne yücedir. Hamd âlemlerin Rabbi Allah'adır.)

94 **Harâiti; Kenz'ul-Ummal** 8/111 (Mülk ve saltanat sahibi olan Allah ne yücedir. Yaşatan ve öldüren odur. O her şeye kadirdir.)

«— Bunlar bâki kalacak, güzel, yararlı sözlerdir.» buyurdu.[95]

Ubey b. Ka'b'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) sabahları bize şu duayı okumamızı söylerdi. «İslâm fıtratı, ihlâs sözü, Peygamberimiz (s.a.v.)in sünneti ve **İbrahim**'in milletine bağlı olarak sabaha kavuştuk. **İbrahim** müşriklerden değildi. Akşamleyin de aynı sözlerle akşamladık» diyerek dua etmemizi söylerdi.[96]

Sa'd (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) şu sözleri, bize, bir öğretmenin talebelerine yazı yazmasını öğrettiği gibi öğretirdi. «Allahım, cimrilikten sana sığınırım. Korkaklıktan sana sığınırım. Kötü bir hayata düşmekten sana sığınırım. Dünya fitnesinden ve kabir azabından sana sığınırım.»[97]

Abdullah b. Haris b. Nevfel babasından naklederek anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) bir cenazeye şöyle dua etmemizi öğretirdi. «Allahım erkek ve kız kardeşlerimizi affet. Aramızı düzelt, kalblerimizi kaynaştır. Allahım, bu kulun filân oğlu filândır. Onu iyi biliriz. Sen onu bizden daha iyi bilirsin. Bizi ve onu affet.» Ben —kavmimin en küçüğüydüm—:

«— Eğer onun iyi olduğunu bilmiyorsam?» diye sordum.

«— Sadece bildiğini söyle» buyurdu.[98]

Ubâde b. Sâmit (r.a.) ten: Rasûlüllah (s.a.v.) Ramazan ayı geldiğinde bize şu duayı öğretirdi: «Allahım Ramazana uygun hareket etmemi sağla. Ramazanı hakkımda hayırlı kıl. Tekrarına kavuştur.»[99]

Selâme el-Kindî'den: **Hz. Ali** (k.v.) den **Hz. Peygamber** (s.a.v.) e şöyle salât ve selâm okunmasını öğretirdi. «Ey yerleri düzelten yedi kat göğü yaratan kalbleri, bahtiyarını ve batsızını yaratılışına uygun olan hedefe sevkeden Allahım, hesabsız rahmetini, sonsuz bereketini, sevgi dolu merhametini, kulun ve Rasûlün Muhammed'den, peygamberlerin sonuncusundan, kapalı kapıları açandan, hakkı İslâm ile ortaya koyandan, her tarafı kaplamış olan bâtılı ortadan kaldırandan, tebliğ vazifesini üstüne aldığı gibi hiç tereddüt etmeden, korkmadan çekinmeden sadece senin rızanı kazanmak için, emrine itaat ederek, vazifesini yerine getirenden, vahyini eksiksiz belleyen ahdine vefa gösterenden, emrini yerine getirmeye devam ederek, hidayeti arayanlara yol gösterenden, insanları fitne ve günah bataklığından kurtararak hidâyete erdirenden, büyükler büyüğünden, İslâmı tebliğ eden, apaçık mucize olan peygamberden esirgeme. O senin güvendiğin ve bütün insanlarca güvenilen bir

95 **Taberânî; İbn-i Kesir** 3/86
96 **Abdullah b. Ahmed (Zevâid); Kenz'ul-Ummal** 1/294
97 **İbn-i Cerir et-Taberî; Kenz'ul-Ummal** 1/307
98 **Hılye; Kenz'ul-Ummal** 8/114
99 **Taberânî; Deylemî; Kenz'ul-Ummal** 4/323

kimsedir. İlim hazinesinin başında bulunandır. Kıyamet günü şahidindir. İnsanlığa nimet olarak gönderdiğin kimsedir. Hak din ile âlemlere rahmet olarak gelen elçindir. Allahım, âhirette **Adn** cennetinde ona geniş yer ver. Lütfunla, ona, işlediği hayırların kat kat karşılığını ver. Sonsuz lütfun, hesapsız nimetlerinle onu mesut et. Bütün sıkıntılardan uzak kıl. Allahım onun köşkünü, bütün insanların köşkünden yüksek yap. Katında ona şerefli bir yer, şerefli bir mevki ver. Onun nurunu tamamla. Âdil, veciz, kesin, haklı ve delilli konuşan Peygamberinin şehadetini hesap günü makbul kıl. İsteğini geri çevirme.»[100]

100 **Taberânî; Ebû Nuaym; Kenz'ul-Ummal 1/214; İbn-i Kesir 3/509**

MEDİNEYE GELEN MİSAFİRE DİNİ ÖĞRETMEK

Şihab b. Abbas'dan: **Abd-ü Kays** Kabilesinden Peygamber (s.a.v.) e gelen heyetteki birisinden dinledim.

«— Rasûlüllah (s.a.v.)ın huzuruna geldiğimizde eshab öyle sevinmişti ki, oturmamız için yer gösterdiler. Oturduk. Rasûlüllah (s.a.v.) bize:

«— Hoş geldiniz» dedi. Hayır dua etti. Bizi şöyle bir süzdükten sonra:

«— Efendiniz ve reisiniz kim?» diye sordu. Hepimiz **Münzir b. Aiz**'i gösterdik. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Şu yüzü şehreli olan mı?» dedi. **Münzir**'e bu isim ilk defa o gün verilmişti. Çünkü Münzir'in yüzünde bir eşeğin tekmesinin izi vardı. Biz:

«— Evet, ey Allah'ın Rasûlü» diye cevap verdik. Bunun üzerine **Münzir** bizden ayrılarak develerimizin yanına gitti. Onları bağladı. Eşyaları bir araya topladı. Sonra elbise bohçasını çıkardı. Üzerindeki yol elbiselerini atarak güzel elbiselerini giydi. Sonra Rasûlüllah'a doğru yürüdü. Peygamber (s.a.v.) ayaklarını uzatarak bir yere yaslanmıştı. **Münzir** yaklaşınca halk yer açarak:

«— Şöyle otur. **Münzir!**» dediler. Rasûlüllah da doğrularak ayaklarını toplamıştı.

«— Şuraya otur ya **Münzir.**» dedi. Münzir de Rasûlüllah'ın sağ tarafına oturdu. Rasûlüllah ona merhaba deyip, iltifatta bulundu. Memleketini sordu. Rasûlüllah (s.a.v.) **Hecer**'in köylerinden **Safa, Muşakkar** ve diğer köylerin isimlerini saydı. **Münzir:**

«— Anam babam sana kurban olsun ya Rasûlüllah! Köylerimizin isimlerini bizden daha iyi biliyorsunuz!» deyince, Rasûlüllah:

«— Ben sizin memleketinize geldim. Büyük ikram gördüm..» buyurdu. Sonra da ensar'a dönerek:

«— Ey ensar, kardeşlerinize ikramda bulunun. İslâmı kabul etme hususunda onlar da sizlere benzerler. Size en çok benzeyen tarafları da saçları ve görünüşleridir. Çünkü onlar zorlanmadan kendiliklerinden İslâmı kabul etmişlerdir. Halbuki diğer kavimler İslâmı kabul etmediği için öldürülmüşlerdir.» buyurdu. Ertesi günün sabahı:

«— Kardeşlerinizin size karşı ikramını ve misafirperverliğini nasıl buldunuz.» diye sordu. Biz:

«— Bunlar ne iyi kardeşler! Bizi yumuşak yataklarda yatırdılar. Güzel yemekler ikram ettiler. Gece gündüz bize Rabbimizin kitabını, Peygamberimizin sünnetini öğrettiler» diye cevap verdik. Bunlar Rasûlüllah'ın (s.a.v.) hoşuna gitti ve sevindi. Ve her birimizi teker teker yoklayarak bize öğretilenleri kontrol etti. Kimimiz tahiyyatı öğrenmiş, kimimiz fatihayı, kimimiz bir kimimiz iki sûre, kimimiz de bir veya iki hadis öğrenmişti.[101]

Ebû Said el-Hudrî (r.a) anlatıyor. Rasûlüllah'ın huzurunda oturuyorduk. Bize:

«— **Abd-u Kays** heyeti gelmiş, ama kimseyi göremiyorum» dedi. Bir müddet bekledik. Biraz sonra heyet gelerek Rasûlüllah (s.a.v.) a selâm verdiler. Peygamber (s.a.v.) onlara:

«— Yanınızda hiç hurmanız kaldı mı?» diye sordu.

«— Evet» dediler. Peygamber (s.a.v.) deriden yapılmış bir yaygı getirtti. Sofrayı yere serdi. Onlar yanlarında kalan hurmaları sofranın üzerine döktüler. **Rasûlüllah** (s.a.v.) eshabını toplayarak onlara:

«— Siz bunlara kızıl hurma diyorsunuz. Şu ayrı hurma bu da ayrı hurma değil mi?» dedi.

«— Evet!» dediler. **Rasûlüllah** bunun üzerine eshabına: Heyettekilerden herbirini bir müslümanın evinde misafir etmesini, ona Kur'an okutmasını ve namaz kılmasını öğretmelerini emretti. Hey'et bir hafta yanımızda kaldı. Bir hafta sonra Rasûlüllah onları çağırdı. Ve onların iyice öğrenip anlayamadıklarını görünce, bu defa başka müslümanların evine dağıttı. Bir hafta sonra tekrar çağırdı. Bu defa Kur'an okumasını ve dinin esaslarını öğrenmiş ve anlamışlardı.

«— Ey Allah'ın Rasûlü burada kaldığımız süre içinde Allah bize güzel şeyler öğretti. Dinimizi de iyice anladık ama memleketimizi de özledik.» dediler. **Rasûlüllah:**

«— O halde memleketinize dönün» buyurdu. **Abd-ü Kays** heyeti sonradan:

«— Keşke Rasûlüllah'a memleketimizde içtiğimiz şeylerle ilgili sorular da sorsaydık.» dediler.[102]

[101] **Müsned-i Ahmed; 4/206; Tergîb 4/152; Mecme'uz-zevaid 8/178**
[102] **Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal 3/113**

SEFERDE İLİM ÖĞRENMEK

Cabir (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) **Medine**'de kaldığı zaman zarfında dokuz yıl hacc yapmadı. Fakat sonra «Rasûlüllah bu yıl hacca gidecek» diye halka ilân yapıldı. Bu haber üzerine Rasûlüllah'a uymak, onun yaptıklarını yapmak için birçok kimse **Medine**'ye akın etti. Nihayet Zilkâde ayının bitimine beş gün kala Rasûlüllah (s.a.v.) yola çıktı. Biz de kendisiyle birlikte çıktık. **Zülhuleyfe** mevkiine gelince **Esmâ binti Umeys, Muhammed b. Ebû Bekir**'i doğurdu. Ve Rasûlüllah'a birini yollayarak ne yapması gerektiğini sordurdu. Peygamber (s.a.v.) de:

«— Önce gusletsin. Bez kullansın. Lebbeyk duasını okusun» dedi. Böylece Rasûlüllah (s.a.v.) yola devam etti. Devesi çölde yürümeye koyulunca Peygamber (s.a.v.):

«— **Lebbeyk! Allahümme Lebbeyk. Lebbeyke lâ şerike leke lebbeyk. İnnel hamde venni'mete lek vel mülke lâ şerike lek!**» diye telbiye yaptı. Halk da aynını tekrar etti. Halk yokuşları tırmanırken bu duayı daha fazla okuyor, başka sözler de söylüyordu. Rasûlüllah (s.a.v.) ise bunları işitiyor fakat birşey demiyordu. Gözümün alabildiğine etrafa baktım. Halk Rasûlüllah'ın önünde, arkasında, sağında ve solunda binekli ve yaya olarak gidiyordu. Rasûlüllah (s.a.v.) ise ortamızda gidiyordu. Bu arada kendisine vahiy geliyor, ona göre hareket ediyordu. Biz de kendisini taklit ediyorduk.[103]

Cabir b. Ezrak el-Gadırî (r.a.) den: Rasûlüllah bir yolculukda idi.[104] Kendisini görmeye gelmiştim. Yan yana epey müddet deve koşturdum. Nihayet bir yerde konakladık. Rasûlüllah tabaklanmış deriden yapılmış bir çadıra girdi. Kapısında otuzdan fazla kırbaçlı adam bekliyordu. Çadıra yaklaştım. Adamlardan birisi bana mani olmaya kalktı. Ona:

«— Eğer beni istersen ben de seni isterim. Bana vurursan ben de sana vururum!» dedim.

«— Bre kötü adam!..» diye çıkıştı.

«— Vallahi sen benden daha kötüsün!» dedim.

«— Neden?» diye sordu.

103 **Müsned-i Ahmed; Bidâye 5/146**
104 Bu hadise hac esnasında olmuştu.

«— Ben, ta **Yemen diyarından** buraya, Rasûlüllah'dan birşeyler öğrenmeye ve sonra memleketime dönerek öğrendiklerimi oradakilere anlatmaya geldim. Sen ise bana mani oluyorsun!» dedim.

«— Haklısın. Vallahi ben senden daha kötü biriymişim!» diye karşılık verdi. Daha sonra Rasûlüllah (s.a.v.) tekrar devesine bindi. Halk da **Akabe** ve **Mina**'dan inerek Rasûlüllah'ın peşinden yürüdü. Nihayet O'nun çevresini sararak soru sormaya başladılar. Öyle ki artık hiç kimse Rasûlüllah'ın yanına yaklaşamıyordu. Bu arada saçlarını kısaltmış bir adam Rasûlüllah (s.a.v.) in yanına sokularak:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bana dua et» dedi. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— Allah traş olanlara merhamet etsin.» buyurdu. O adam tekrar:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bana dua et!» dedi. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— Allah traş olanlara rahmet etsin.» dedi. O adam yine:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bana dua et» deyince **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— Allah traş olanlara rahmet etsin» diye tekrarladı.

Bunun üzerine o adam geri dönerek traş oldu. Bundan sonra traşsız kimse görmedim.[105]

«Müminler topyekün savaşa çıkmasınlar. Her topluluktan bir grup da dini iyice öğrenmek için çalışmalı, geri döndüklerinde milletlerini uyarmalı ki herhalde onlar da Allah'ın emirlerini çiğnemekten çekinirler.[106]

105 **Ebû Nuaym; Kenz'ul-Ummal 3/49; İbn-i Mendeh; İsâbe 1/211**
106 **Tevbe: 122; Taberî 2/51**

SAVAŞTA İLİM ÖĞRENMEK

Ebû Said el-Hudrî (r.a.) dan: Bizler savaşırken Rasûlüllah'ın hadislerini öğrensinler, biz savaştan dönünce de bize nakletsinler diye bir veya iki kişiyi O'nun yanına bırakırdık. Böylece biz de «Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu...» diyerek o hadisleri naklederdik.[107]

ÇALIŞIRKEN İLİM ÖĞRENMEK

Sabit el-Bünânî'den: **Enes b. Malik** (r.a.) şunları anlattı: Ensardan yetmiş kişilik bir grup akşamdan sonra **Medine**'deki suffelerine çekilirler, burada vakitlerini Kur'an öğrenmekle geçirirlerdi. Sabahleyin gücü kuvveti yerinde olanlar odun toplar, içme suyu getirirlerdi. Hali vakti yerinde olanlar da bir koyun alarak keserler Rasûlüllah'ın odalarının duvarlarına asarlardı. **Hubeyb** (r.a.) in başında bulunduğu heyetin öldürülmesi üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) Kur'an ve İslâmı öğretmek üzere onları göndermişti. Dayım **Harâm b. Milhan**'da (r.a) bu heyette idi. Yolda **Benî Süheym** kabilesinin arazisinden geçerken düşmanlarının saldırısına uğradılar. **Harâm** (r.a.) hey'et başkanına:

«— Onlara, kendileriyle alıp vereceğimiz olmadığını, yolumuzdan çekilmelerini söyliyeyim mi?» diye sordu. Başkan da:

«— Tabi söyle» dedi. Bunun üzerine dayım durumu anlatmak için kâfirlere yaklaşınca, karşı taraftan birisi mızrağını dayıma sapladı. Dayım böğründeki mızrak yarasını görünce:

«— Allahu Ekber! Kâ'benin Rabbine yemin ederim ki ben şehâdet şerbetini içtim.» diyerek ruhunu teslim etti. Bundan sonra, düşman diğerlerine de saldırarak hepsini şehid etti. Rasûlüllah'ın şehid edilen bu hey'et için üzüldüğü kadar hiç bir şeye üzüldüğünü görmedim. Her sabah namazından sonra ellerini kaldırır ve kâfirler için beddua ederdi.[108]

Yine **Enes**'den: Bir grub insan gelerek Peygamber (s.a.v.) e:

«— Bizimle beraber bir hey'et gönder de, bize Kur'an'ı ve senin sünnetlerini öğretsinler.» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) de Ensardan

107 **İbn-i Ebî Hayseme; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 5/240**
108 **Hılye 1/123**

«**kurra**» denilen yetmiş kişilik bir hey'eti yola çıkardı. Aralarında dayım **Harâm b. Milhan** (r.a.) da vardı. Bunlar gecelerini Kur'an okumak ve öğrenmekle geçirirlerdi. Gündüzleri ise su ve odun taşıyarak, getirip mescidin avlusunda satarlar. kazandıkları para ile de suffe ehline ve fakirlere öteberi alırlardı.

Rasûlüllah (s.a.v.) bunları yolcu etti. Müşrikler yollarını kestiler. Yolda bu hey'eti şehid ettiler. Hey'ette bulunanlar şehid olurken:

«— İlâhi! Peygamberimize, sana kavuştuğumuzu, bizim senden, senin de bizden razı olduğunu haber ver.» diye dua etmişlerdi. Çarpışma sırasında da bir müşrik dayım **Harâm**'ın arkasından sokularak mızrağını onun böğrüne saplamıştı. Dayım ölürken:

«— Kâ'be'nin Rabbı'na yemin olsun ki şehadet mertebesine ulaştım!» demişti. Bu olaydan hemen sonra **Rasûlüllah** (s.a.v.) eshabına:

«— Kardeşleriniz şehid edildiler ve ölürken; İlâhî! Peygamberimize sana kavuştuğumuzu, bizim senden, senin de bizden razı olduğunu haber ver, dediler.» buyurdu.[109]

Hz. Ömer'den: Ben ve ensardan bir komşum **Ümeyye b. Zeyd** oğullarının yanında kalıyorduk. Burası **Medine**'nin kenar bir mahallesi idi. Biz, komşumla birlikte nöbetleşe olarak Rasûlüllah'ın yanına gider ve O'ndan hadis dinlerdik. Bir gün o gider, bir gün de ben giderdim. Ben **Medine**'ye indiğim zaman, Rasûlüllah'dan işittiğim hadisleri ve Kur'an âyetlerini geri döndüğümde komşuma naklederdim. O da gittiği zaman aynını yapardı. Arkadaşım nöbetin kendisinde olduğu bir gün **Medine**'den döndükten sonra kapımı şiddetle vurdu. Ve kendi kendine:

«— Acaba içerde mi?» dedi. Ben hemen heyecanla kapıyı açtım. Şunları anlattı:

«— Bu gün büyük bir olay oldu. **Hafsa** (r.anha)nın yanına girmiştim. Ağlıyordu. Rasûlüllah (s.a.v.) seni boşadı mı, diye sordum. Bilmiyorum, dedi. Sonra Rasûlüllah'ın huzuruna gittim. O'na: Hanımlarını boşadın mı dedim. Hayır, cevabını verdi. Bu defa da ben: Allahu Ekber!. dedim.[110]

Berâ (r.a.) dan: Hepimizin Rasûlüllah'ın bütün hadislerini dinleme imkânı olmazdı. Çünkü hepimizin işi gücü vardı. Fakat halk o zamanlar yalan söylemiyordu. Rasûlüllah'ın huzurunda bulunup, sözlerini dinleyenler orada bulunmayanlara anlatırlardı.[111]

Yine **Berâ**'dan: Biz Rasûlüllah (s.a.v.) in bütün hadislerini bizzat

109 **İbn-i Sa'd 3/514**
110 **Buharî 1/19**
111 **Müstedrek, 1/127**

işitmedik. Arkadaşlarımız bize gelirler ve Rasûlüllah'ın hadislerini naklederlerdi. Biz develerle uğraşırdık.[112]

Ebû Enes Melik b. Ebû Âmir el-Esbahî'den: **Talha b. Ubeydullah**'ın (r.a.) yanında idim. Birden içeriye bir adam girerek:

«— Ey **Ebû Muhammed**! Anlamıyorum, şu **Yemen**'li mi (**Ebû Hureyre**) yoksa siz mi Rasûlüllah'ın hadislerini daha iyi biliyorsunuz?» dedi. **Talha** (r.a.):

«— Vallahi bizim Rasûlüllah'dan işitmediğimizi onun işittiğinden ve bilmediklerimizi bildiğinden şüphe etmiyoruz. Çünkü biz varlıklı kimseleriz. Evlerimiz ve ailelerimiz var. Bizler ancak sabahları ve akşamları Rasûlüllah'ın yanında kalabiliyoruz. **Ebû Hureyre**'ye gelince, o yoksul birisidir. Ne malı, ne ailesi, ne de çocukları vardır. Bu yüzden Rasûlüllah'dan hiç ayrılmaz. Rasûlüllah nereye giderse o da oraya gider. Bu sebeple onun bizim bilmediklerimizi bildiğinden, işitmediklerimizi işittiğinden şüphe etmiyoruz. Aramızdan hiç kimse de onu Rasûlüllah'ın söylemediği bir şeyi uydurmakla itham edemez.» dedi.[113]

112 **Marifet-ü ulûm'ul-Hadîs**, s. 14; **Müsned-i Ahmed**; **Mecme'uz-Zevaid** 1/154; Hılye, **İsâbe** 5/238

113 **Müstedrek** 3/512

DİNİ ÖĞRENDİKTEN SONRA TİCARETE BAŞLAMAK

Hz. Ömer (r.a.) den: Dinimizi iyi anlamayanlar bizim şu pazarımızda alış-veriş yapmasınlar.[114]

ERKEĞİN AİLE EFRADINA İLİM ÖĞRETMESİ

Hz. Ali (r.a.) **«kendinizi ve aile efradınızı ateşten koruyun»** âyetindeki **«koruyun»** dan maksat iyi şeyler öğrenin ve ailenize de iyi şeyler öğretin demektir.[115]

Malik b. Hüveyris (r.a.) den: Biz hemen hemen aynı yaşta olan gençler, Rasûlüllah'a gelerek yanında yirmi gün kaldık. Rasûlüllah ailelerimizi arzuladığımızı zannederek geride kimleri bıraktığımızı sordu. Biz de anlattık. Rasûlüllah (s.a.v.) çok şefkatli ve merhametli idi. Bize:

«— Ailelerinizin yanına dönün. Öğrendiklerinizi onlara da öğretin. Yapmalarını emredin. Benden gördüğünüz gibi namaz kılın. Namaz vakti gelince biriniz ezan okusun. En büyüğünüz de imamlık yapsın» buyurdu.[116]

114 **Tirmizî; Kenz'ul-Ummal 2/218**
115 **Müstedrek; Tergîb 1/85; Taberânî 28/107**
116 **Tahrîm 6; Edeb'ül-Müfred**

BAZI İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI İÇİN YABANCI DİL ÖĞRENMEK

Zeyd b. Sabit (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Medine**'ye geldiğinde beni kendisine getirdiler:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bu çocuk **Neccar oğullarından**dır. Sana indirilen Kur'an'dan onyedi sûreyi ezberledi.» dediler. Onları bir kere de Rasûlüllah'a okudum. Rasûlüllah (s.a.v.) çok beğendi.

«— **Zeyd**, Yahudilerin dilini ve yazısını yazmayı öğren, lâzım oluyor. Vallahi ben yahudilere yazdırdığım mektuplara güvenemiyorum.» buyurdu. Ben de hemen İbraniceyi öğrenmeye başladım ve aradan onbeş gün geçmeden İbraniceye vakıf oldum. Bundan böyle Rasûlüllah'ın yahudilere yazılacak mektuplarını ben yazıyor, onlardan kendisine gelen mektupları da ben okuyordum.[117]

Yine **Zeyd**'den: Rasûlüllah (s.a.v.) bana:

«— Süryaniceyi biliyor musun? Bana süryanice mektuplar geliyor» dedi.

«— Hayır» diye cevap verdim.

«— Öyle ise bu dili öğren» buyurdu. Ben de on yedi gün içinde süryaniceyi öğrendim.[118]

Yine **Zeyd** (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Bana çeşitli mektuplar geliyor. Onları herkese okutmak istemiyorum. İbraniceyi -yahut süryaniceyi- öğrenebilir misin?» diye sordu.

«— Tabi» cevabını verdim. Ve onyedi gün içinde süryaniceyi öğrendim.[119]

Ömer b. Kays'dan: **İbn-i Zübeyr** (r.a.) in yüz kölesi vardı. Bu kölelerinden her biri ayrı bir lisan konuşuyordu. **Zübeyr** (r.a.) onların herbirine kendi diliyle hitab ederdi. Onun dünya işleriyle uğraşmasına bakınca: «Bu, bir an bile olsun Allah'a ibadet etmeyen bir insan» derdim. Âhiretle uğraşmasına bakınca da: «Bu, bir an bile olsa dünyaya metelik vermeyen bir adamdır» derdim.[120]

117 **Ebû Ya'lâ; İbn-i Asakir.**
118 **Ebû Ya'lâ; İbn-i Asakir; Ebû Davud.**
119 **Ebû Davud; İbn-i Asâkir, Müntehab'ul-Kenz 5/185; İbn-i Sa'd 4/174**
120 **Müstedrek 3/549; Hılye 1/334**

Ömer (r.a.) den: Geceleri karada ve denizlerde yönünüzü tayin edeceğiniz yıldız ilmini iyi öğrenin ve bu ilmi ihmal etmeyin.[121]

Yine O'ndan: Yönünüzü tayin etmenize yardımcı olan yıldız ilmini öğrenin. Kavimler tarihini de öğrenin ki milletlerle ilişki kurabilesiniz.[122]

Sa'sa'a b. Saffan'dan: Bedevînin birisi **Ali** (k.v.) ye gelerek:

«— Ya emir'el mü'minîn! Sen şu kelimeyi nasıl okuyorsun? Lâ ye'külühû illel'hâtûn. Vallahi herkes yanılabilir.» dedi. Ali (k.v.) tebessüm ederek, bedevî'nin yanlış okuduğu âyeti:

«— **La ye'külühû illel'hâtıün**»[123] şeklinde doğru olarak okudu. Bedevî:

«— Doğru okudunuz ey mü'minlerin emiri! Allah kuluna doğrusunu gösterir.» dedi. **Ali** (k.v.) bunun üzerine **Ebû Esved ed-Düelî**'ye dönerek:

«— Arap olmayanlar da İslâm dinine girdiler. Halk için bir takım din kâideleri tespit et de lisanlarını düzeltsinler.» dedi. Böylece **Ebû Esved** de ref, nasb ve cer kâidelerini tesbit etti.[124]

121 **İbn-i Ebî Şeybe; İbn-i Abd'ül-Ber**
122 **Hennâd; Kenz'ul-Ummal 5/234**
123 **Hâkka** 37 (Onu ancak hata edenler yiyecektir.)
124 **Beyhakî; İbn-i Asâkir; İbn-i Neccar; Kenz'ul-Ummal 5/237**

DEVLET REİSİNİN TEB'ASINA DİNİ ÖĞRETMESİ İÇİN YERİNE BİR VEKİL BIRAKMASI

Urve'den: Rasûlüllah (s.a.v.) **Huneyn savaşına** çıkarken **Muaz b. Cebel'i Mekke**'de yerine vekil tayin etti. Ve ona, halka Kur'an öğretmesini, din esaslarını açıklamasını emretti. Daha sonra **Medine'**ye giderken **Muaz'ı** yine **Mekke**'de yerine vekil bıraktı.[125]

DEVLET REİSİNİN, İHTİYAÇ HALİNDE İLİM ADAMLARINI MERKEZDEN AYIRMAMASI

Kâsım'dan: **Ömer** (r.a.) her savaşa çıkışında **Zeyd b. Sabit**'i yerine vekil olarak bırakırdı. Bazı kimseleri civar memleketlere gönderir, onları önemli memuriyetlere tayin ederdi. Bazan da kendisinden bazı zevatın idareci olması taleb edilirdi ve:

«— **Zeyd b. Sabit**'i niçin bir yere tayin etmiyorsun?» denildiğinde **Hz. Ömer**:

«— **Zeyd**'in değerini ben de biliyorum. Fakat halk, aralarında vuku bulan ve başkalarının çözemediği meselelerde, **Zeyd**'e muhtaçtır.» derdi.[126]

Salim b. Abdullah'dan: **Zeyd b. Sabit** (r.a.) nin vefat ettiği gün **İbn-i Ömer** ile beraberdik. Ben:

«— Bugün insanların âlimi öldü.» dedim. **İbn-i Ömer** de:

«— Allah bu gün, ona rahmet etsin. O, **Ömer**'in hilâfeti zamanında en büyük âlim idi. **Ömer**, halkın ileri gelenlerini çeşitli yerlere göndermiş ve onları kendi görüşleriyle fetva vermekten men etmişti. **Zeyd b. Sabit** ise **Medine**'de durur, **Medine** halkına ve civardan gelenlere fetva verirdi.» dedi.[127]

Ebû Abdurrahman es-Sülemî anlatıyor: **Osman** (r.a.) a bazı âyetleri okuyup, yanlışlarımı düzeltmesini istedim. Bana:

«— İsteğini yerine getirmem halinde, devlet işleriyle ilgilenmekten beni alıkoymuş olursun. **Zeyd b. Sabit**'e git. O bu iş için daha müsaittir.

125 **Müstedrek 3/270; İbn-i Sa'd 4/164**
126 **İbn-i Sa'd 4/174**
127 **İbn-i Sa'd 1/176**

Ona oku. Benim kıraatimle onun kıraati birdir. İkimizin kıraati arasında hiç bir fark yoktur.» dedi.[128]

Ka'b'dan: **Ömer** (r.a.) dan dinledim: **Muaz** (r.a.) **Şam**'a gitmişti. Onun gitmesi **Medine**'de bir boşluk meydana getirdi. Çünkü halk dini meselelerini **Muaz**'a danışıyor, Ondan fetva alıyordu, **Ebû Bekir** (r.a.) den, halkın ihtiyacından dolayı onu **Medine**'de alıkoymasını istedim. **Ebû Bekir** razı olmadı. Şehid olmak için savaşa gitmek isteyen bir adamı burada tutamam diye cevap verdi.»[129]

128 **İbn-i Enbârî; Müntehab'ul-Kenz** 5/184
129 **İbn-i Sa'd** 1/671

HALKA İSLAMI ÖĞRETMESİ İÇİN SAHABENİN ÇEŞİTLİ MEMLEKETLERE GÖNDERİLMESİ

Âsım b. Ömer b. Katâde'den: **Udal** ve **Kâre** kabilelerinden bir grub insan Rasûlüllah (s.a.v.) a gelerek:

«— Bizim halkımız da İslâmı kabul etti. Eshabından bir grup insanı bizimle gönder. Bize Kur'an okumasını ve İslâm dininin esaslarını öğretsinler.» dediler. Peygamber (s.a.v.) altı kişilik bir hey'eti onlarla birlikte gönderdi. **Hamza b. Abdulmuttalib**'in arkadaşı ve hey'etin reisi olan **Mersed b. Ebû Mersed** de bunlar arasındaydı.[130]

Hz. Ali (k.v.) den: Yemenli bir grup insan Rasûlüllah (s.a.v.) e gelerek:

«— Bize İslâm'ın esaslarını ve senin sünnetlerini öğretecek, aramızda Allah'ın kitabı ile hüküm verecek bir hey'et gönder» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— **Ali, Yemen** halkına git. Onlara İslâmı ve sünnetlerimi öğret. Aralarında Allah'ın kitabı ile hüküm ver.» buyurdu. Ben:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Yemen halkı bilgisiz cahil bir millettir. Bana altından kalkamıyacağım meseleler getirebilirler.» dedim. Rasûlüllah eliyle göğsüme vurarak:

«— Git! Allah kalbine ilham ederek, lisanını yanlış söylemekten korur» buyurdu. İşte o günden bu güne kadar, iki kişi arasında verdiğim hükümden dolayı asla şüpheye düşmedim.»[131]

Enes (r.a.) den: **Yemen** halkından bir grup Peygamber (s.a.v.) e gelerek:

«— Bize Kur'an öğretecek birini gönder.» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) da **Ebû Ubeyde**'nin elinden tutup onlarla gönderirken:

«— Bu zat, bu ümmetin emînidir.» buyurdu.[132]

Abdullah b. Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm babasından naklederek anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.), halka İslâmı, Peygamberin sünnetlerini öğretmesi ve zekâtı toplaması için **Amr b. Hazm**'ı **Yemen**'e gönderirken eline şu mektubu verdi:

130 **Müstedrek 3/222**
131 **İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal 5/37**
132 **Müstedrek 3/268; Zehebî; Müslim; İbn-i Sa'd 3/299**

«Bismillâhirrahmanirrahim. Bu, Allah ve Rasûlü tarafından gönderilmiş bir mektubtur:

«Ey iman edenler! Akidlerinize uyun.»[133] **Bu Allah'ın Rasûlü Muhammed'in, Amr b. Hazm'a, Yemen'e gönderirken vermiş olduğu bir mektuptur. Amr'a yaptığı her işte Allah'a âsi olmaktan sakınmasını emretti. Allah, kendisine âsi olmaktan sakınanlar ve yararlı işler yapanlarla beraberdir.»**[134]

Ebû Musâ'dan: Rasûlüllah **Muaz**'ı ve beni **Yemen**'e halka Kur'an öğretmemiz için gönderdi.[135]

Ammâr b. Yâsir (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) İslâmın esaslarını öğretmem için beni **Kays kabilesinin** bir oymağına göndermişti. Yanlarına vardığımda bunların vahşi develere benzediğini gördüm. Gözlerini hırs bürümüş. Koyun veya deveden başka düşündükleri bir şey yoktu. Hemen Rasûlüllah'ın yanına döndüm. Bana:

«— Ne yaptın bakalım ya **Ammâr**?» dedi. Ben de kendisine kavmin halinden haber vererek, onların gaflet içinde bulunduklarını haber verdim. Bana:

«— **Ammâr**! Sana onlardan daha hayret vericisini haber vereyim mi. Cehaletten kurtuldukları halde onlar gibi gafil olanlardır.» buyurdu.[136]

Hârise b. Mudarrib'ten: **Ömer b. Hattab** (r.a.) in **Kûfe** halkına şöyle bir mektup gönderdiğini işittim.

«Size **Ammar**'ı idareci, **Abdullah**'ı da öğretmen ve yardımcı olarak gönderdim. Onlar Rasûlüllah'ın eshabının ileri gelenlerindendir. Onların sözlerini dinleyin. Onlara uyun. **Abdullah**'ı yanımda alıkoymam gerekirken onu size göndermeyi tercih ettim»[137]

Ebû Esved ed-Düelî'den: **Basra**'ya geldiğimde **İmran b. Husayn, Ebû Nüceyd**'in orada olduğunu gördüm. **Ömer b. Hattab** (r.a.) onu, **Basra** halkına, İslâm esaslarını öğretmek için göndermişti.[138]

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî anlatıyor: Kur'an Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında şu beş kişi tarafından toplandı. **Muaz b. Cebel, Ubâde b. Sâmit, Übeyy b. Ka'b, Ebû Eyyûb** ve **Ebû Derdâ** (r.a.).

Ömer b. Hattab zamanında ise **Zeyd b. Ebû Süfyan, Ömer**'e şöyle bir mektup yazdı.

«**Şam** halkı çoğaldı. Yerli yabancı birbirine karıştı. Köyleri ve kasabaları doldurdular. Bu yüzden de kendilerine Kur'an öğretecek ve Fıkhî

133 **Mâide: 1**
134 **İbn-i Ebî Hâtim; İbn-i Kesir 2/3; Hılye 1/256**
135 **Hılye 1/256**
136 **Bezzar; Taberânî; Tergîb 1/91**
137 **İbn-i Sa'd 6/7**
138 **İbn-i Sa'd 7/10**

meselelerde fetva verecek kimselere muhtaçtırlar. Ey mü'minlerin emîri, **Şam** halkına dini öğretecek kimseler göndermek suretiyle bana yardım et.»

Bunun üzerine **Ömer** (r.a.) yukarda ismi geçen beş kişiyi çağırarak onlara:

«— **Şam**'daki kardeşleriniz, kendilerine Kur'an öğretecek, dinî konularda fetva verecek kimseler göndermem için benden yardım istediler. Allah sizlerden merhametini esirgemesin; üçünüz bana yardımcı olun. İsterseniz aranızda kur'a çekin. Üç kişi hazırlanarak yola çıksın.» dedi. Onlar:

«— İşe **Humus**'tan başlayın. Orada çeşitli insanlarla karşılaşacaksınız. Bunlar arasında zeki kimseler de vardır. Böylelerini bulduğunuz zaman, hemen yetiştirerek bir grup insanın öğretimini onlara bırakın. **Humus** halkından memnun kalırsanız içinizden birisi oraya yerleşsin. Sonra bir diğeriniz **Şam**'a öteki de **Filistin**'e gitsin.» dedi. Böylece üçü **Humus**'a gittiler. Orada bir müddet kaldılar ve halktan memnun kalınca da **Ubâde**'yi orada bıraktılar. **Ebudderdâ** **Şam**'a, **Muaz** da **Filistin**'e gitti. **Muaz**, bir **Amevas** taunu salgını sırasında vefat etti. **Ubâde** Filistin'e gittikten sonra, orada Hakkın rahmetine kavuştu. **Ebudderdâ** da ölümüne kadar Şam'da kaldı.[139]

[139] **İbn-i Sa'd 4/172; Müstedrek; Kenz'ul-Ummal 1/281; Buharî; (Tarih-i Sagîr)** s. 22

İLİM ÖĞRENMEK İÇİN SEYAHAT

Abdullah b. Muhammed b. Ukayl'dan: **Câbir b. Abdullah**'ı, şunları anlatırken dinledim. «Birinin Rasûlüllah (s.a.v.) tan bir hadis işittiğini haber alınca hemen bir deve satın alarak yola koyuldum. Bir ay yolculuktan sonra **Şam**'a geldim. Meğer bu adam **Abdullah b. Uneys** imiş. Hemen evine gelerek kapıcıya:

«— **Câbir** kapıda sizinle görüşmek istiyor, de» dedim. Adam:

«— **Abdullah'ın oğlu Câbir**'mi?» diye sordu.

«— Evet» dedim. Biraz sonra **Abdullah** dışarı çıktı. Kendisiyle sarılıp kucaklaştıktan sonra:

«— Kısas hakkında senin Rasûlüllah (s.a.v.) dan bir hadis işittiğini öğrendim. Onu öğrenmeden öleceğimden yahut da senin öleceğinden korktuğum için çıktım geldim» dedim. Bana Rasûlüllah (s.a.v.) dan işittiği hadisi nakletti.

«— Allah Teâlâ kıyamet günü insanları çıplak, sünnetsiz ve eli boş olarak haşreder. Sonra, onlara yakın ve uzakta olanların işitebileceği bir sesle: «Hesap görücü benim. Tek hakim benim! Cehenneme gideceklerden hiç bir kimse cennetlik birisindeki hakkını almadan cehenneme girmeyecektir. Cennete gireceklerden hiç bir kimsede, cehennemlik birisinin kendisinde alacağı varsa —bir tekme bile olsa— onu kendisinden almadan cennete giremiyecektir. Herkesin hakkını alacağım» diye nida edecek. Biz: Ey Allah'ın Rasûlü biz oraya çıplak, sünnetsiz ve eli boş olarak geleceğiz. Nasıl olur bu?» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.) çünkü kısas mükâfaat ve ceza verilerek yapılacaktır, buyurdu.» [140]

Mesleme b. Muhalled anlatıyor: Ben **Mısır**'da iken kapıcım gelerek:

«— Dışarda devesi üzerinde sizinle görüşmek isteyen bir bedevî var.» dedi. Hemen dışarı çıktım. Adama:

«— Kimsin sen?» dedim.

«— **Câbir b. Abdullah el-Ensarî**» dedi.

«— Şeref verdiniz, buyurun. Ben yanına mı geleyim, yoksa siz yukarı çıkar mısınız?» dedim.

140 **Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecme'uz-zevaid 1/133; Buharî; Ebû Ya'lâ; Feth'ul-Kadır 1/127; İbn-i Abd'il-Ber 1/93; Müstedrek 4/574**

«— Ne sen gel ne de ben ineyim. Ben buraya sadece senin Rasûlüllah (s.a.v.) dan mü'minin ayıbını örtmek hakkında işittiğin hadisi öğrenmeye geldim» dedi.

«— **Rasûlüllah** (s.a.v.) şöyle buyurdu. Kim bir mü'minin ayıbını örterse toprağa diri diri gömülen bir kız çocuğunu hayata kavuşturmuş sayılır» dedim.

Adam bu hadisi dinledikten sonra devesini çevirerek gerisin geriye dönüp gitti.[141]

Abdülmelik b. Ümeyr b. Münib amcasından naklederek anlatıyor: Rasûlüllah'ın eshabından birisi, yine eshabdan birisinin **Rasûlüllah**'dan: «Kim dünyada müslüman kardeşinin aybını örterse Allah da kıyamet gününde onun ayıplarını örter.» hadisini rivayet ettiğini işitince, derhal onun oturduğu memlekete, **Mısır**'a gelerek ona bu hadisi işitip işitmediğini sordu. O da:

«— Evet, ben Rasûlüllah'ın: Kim dünyada müslüman kardeşinin aybını örterse Allah'da kıyamet günü onun ayıplarını örter buyurduğunu işittim.» deyince, diğeri:

«— Ben de Rasûlüllah'ın böyle buyurduğunu işitmiştim» dedi.[142]

İbn-i Cüreyc'den: **Ebû Eyyûb** (r.a.) devesine binerek **Mısır**'da oturan **Ukbe b. Âmir**'in yanına geldi ve:

«— Sana bir şey soracağım. Çünkü Rasûlüllah'ın eshabından sen ve benden başka kimse hayatta kalmadı. Sen Rasûlüllah'ın müslümanın aybını örtmek konusundaki hadisini nasıl işittin?» dedi. O da:

«— Ben **Rasûlüllah**'ın kim dünyada bir mü'minin aybını örterse, Allah Teâlâ'da kıyamet günü onun ayıplarını örter, buyurduğunu işittim.» deyince **Ebû Eyyûb** tekrar devesine binerek geri döndü. Ve memleketine varınca bu hadisi tekrar etti.[143]

Mekhul anlatıyor: **Ukbe b. Âmir Mesleme b. Muhalled**'in evine geldi. **Ukbe** kapıcılarla konuşurken **Mesleme** onun sesini işiterek içeri girmesine izin verdi. **Ukbe**:

«— Seni ziyarete gelmedim. Bir ihtiyacım var. **Rasûlüllah**'ın: «Kim müslüman kardeşinin bir aybını bilir de onu ört bas ederse Allah da kıyamet günü onun günahlarını ört bas eder, dediği günü hatırlıyor musun?» dedi. **Mesleme**:

«— Evet» cevabını verince:

«— İşte bunun için gelmiştim.» diye cevap verdi.[144]

141 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid; Müsned-i Ahmed; Buhârî.**

142 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-zevaid 1/134**

143 **İbn-i Cüreyc; Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-zevaid; Cami-u Beyan'il İlm 1/93**

144 **Taberânî; Mecme'uz-zevaid 1/134; Ebû Davud; Feth'ul Bari 1/127; Dârimî** s. 55

Ubeyd b. Adiy'den: Ali (r.a.) nin bir hadis bildiğini öğrendim. Ölürse başka birinden öğrenemem endişesiyle hemen kalkıp **Irak'a** gittim.[145]

Bir başka rivayette ise: Ona bu hadisi sordum. Bana söyledikten sonra, kimseye bahsetmememi istedi. Eğer ona söz vermemiş olsaydım, şimdi size o hadisi söylerdim şeklinde bir ilâve vardır.[146]

İbn-i Mes'ud (r.a.) der ki: Eğer birinin Allah'ın kitabını benden daha iyi bildiğini işitsem mutlaka yanına giderdim.» [147]

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: «Eğer deve ile gidilebilecek bir yerde birinin Rasûlüllah'a indirileni benden daha iyi bildiğini işitirsem, ilmime ilim katmak için mutlaka ona kadar giderim.»[148]

145 **Hatîb; Feth'ul-Kadir 1/128; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 5/230**
146 **Buharî**
147 **İbn-i Asâkir:**
148 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 7/95; Taberânî; Mecme'uz-zevâid 5/189**

İLMİ EHLİNDEN ALMAK; EHİL OLMAYANLARIN ELİNDE İLİM

Ebû Sa'lebe (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) a gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü beni Kur'an'ı iyi öğretebilen bir adama gönder» dedim. Beni **Ebû Ubeyde b. Cerrah** (r.a.) a gönderirken:

«— Sana Kur'an'ı iyi öğretecek ve ahlâkını güzelleştirecek birine gönderdim.» buyurdu.[149]

Bir başka rivayette şöyle bir ilâve vardır: Hemen **Ebû Ubeyde**'nin yanına geldim. (**Beşir b. Sa'd**) **Ebû Nu'man**la konuşuyorlardı. Beni görünce sustular.

«— Ey **Ebû Ubeyde**! Vallahi Rasûlüllah seni bana böyle anlatmamıştı.» dedim.

«— Otur, sana da anlatalım.» dedi. Ve devamla **Rasûlüllah**'ın şöyle buyurduğunu nakletti: «Şimdi aranızda nübüvvet var. Sonra nübüvvet yolunda olan hılâfet devri gelecek. Daha sonra da saltanat ve zulüm devri gelecektir.[150]

Enes (r.a.) den:

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Emr-i bilma'ruf; nehy-i anil münker ne zaman terkedilecek.» diye sordum.

«— Aranızda sizden önceki **İsrailoğulları** içinde çıkanlar çıktığı zaman.» buyurdu.

«— Onların arasından çıkanlar ne idi ya Rasûlüllah?» diye sordum.

«— İyi kimseleriniz yağcılıkla, kötüleriniz fuhuşla uğraşmaya başladığı, idare küçüklerinizin, hukuk da rezillerinizin eline geçtiği zaman..»[151]

Ebû Ümeyye el-Cemhî'den: Rasûlüllah (s.a.v.) a kıyamet alâmetlerinin neler olduğu soruldu. O da:

«— İlmin ehil olmayanlardan öğrenilmesi kıyamet alâmetlerindendir.» buyurdu.[152]

Hilâl el-Vezzân (Abdullah b. Ukaym) den: **Ömer** (r.a.) şöyle derdi: «En doğru söz Allah'ın kelâmıdır, en güzel yol da Rasûlüllah'ın yoludur. En kötü işler ise sonradan uydurulanlardır. İlim ehliyetli kimselerden öğrenildiği müddetçe insanlar mahvolmazlar.» [153]

149 İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 7/95
150 Mecme'uz-zevâid 5/189
151 İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 2/139; Cami-u Beyan'il-İlm 1/157
152 Cami-u Beyan'il-İlm 1/157; Mecme'uz-zevâid 1/135
153 Cami-u Beyan'il-İlm 1/158 (Burada kastedilen zararlı bid'atlardır.)

Bilâl b. Yahya'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) «Artık insanların ne zaman felâh bulup ne zaman helâk olacaklarını anladım: İlim küçükler kanalı ile geldiğinde büyükler buna karşı çıkarlar. Büyükler kanalı ile geldiğinde ise küçükler onlara tabi olurlar. Böylece her ikisi de doğru yolu bulur.[154]

İbn-i Mes'ud'dan: İnsanlar ilmi ehlinden aldığı müddetçe doğruluktan ayrılmazlar. Fakat ilmi kötülerden ve ehliyetsizlerden aldıkları zaman mahvolurlar.[155]

Yine ondan: İlim liyakatli birinizde olduğu müddetçe mahvolmazsınız. Ancak ilim ehil olmayanlarınıza geçtiği zaman onlar liyakatlileri anlayışsızlıkla itham ederler.[156]

İbn-i Mes'ud'dan: İnsanlar Rasûlüllah'ın eshabının ve büyüklerinin getirdiği ilme sarıldığı müddetçe doğru yoldan ayrılmazlar. İlmi liyakatsizlerinden almaya başladıkları zaman da mahvolurlar.[157]

Muaviye'den: Sapıklığın en kötüsü bir adamın Kur'an'ı okuyupda onu anlamadan çocuğa, köleye, kadına ve cariyeye öğretmesidir. İşte bunlar öğrendiklerile ilim ehline karşı çıkarlar.[158]

Ömer b. Hattab (r.a.) dan: Ne imanının kendisini kötülük yapmaktan men edemediği mü'minin ne de fâsıklığı meydana çıkmış fâsıkın bir ümmete zarar vereceğinden korkarım. Beni asıl korkutan Kur'an'ı çok güzel okuduğu halde onu maksadının dışında tefsir eden kimselerdir.[159]

Ukbe b. Âmir (r.a.) ölüm döşeğinde iken çocuklarına şöyle demiştir:

«— Oğullarım, sizi şu üç şeyden men ederim. Bunları unutmayın: Rasûlüllah'ın hadislerini ancak güvenilir kimselerden dinlediğiniz zaman kabul edin. Aba da giyseniz borçlanmamaya gayret edin. Kalbinizi Kur'an'dan uzaklaştıracak şiirler yazmayın.»[160]

İbn-i Abbas'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) **Câbiye'de** halka şu konuşmayı yaptı:

«— Ey müslümanlar! Kur'andan her hangi bir şey sormak isteyen **Ubey b. Kâ'b**'a gitsin. Miras konusunda soru sormak isteyen **Zeyd b. Sabit**'e gitsin. Fıkhî meseleler hakkında sorusu olan **Muaz b. Cebel**'e müracaat etsin. Mal isteyenler de bana gelsinler. Çünkü Allah beni, malları taksim işinin başına getirdi, onları benim idareme verdi.[161]

154 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/158**
155 **Taberânî; Mecme'uz-zevâid 1/135**
156 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/159**
157 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/159**
158 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/194**
159 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/194**
160 **Taberânî; Mecme'uz-zevâid 1/140**
161 **Taberânî; Mecme'uz-zevâid 1/135**

İLİM ÖĞRENENİ TEŞVİK ETMEK

Safvan b. Assâl el-Munâdî (r.a.) den: Mescid'e Rasûlüllah (s.a.v.) in yanına geldim. Kırmızı hırkasını dirseğinin altına koymuştu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü ben ilim öğrenmeye geldim.» dedim.

«— Hoş geldin ey ilim öğrenmek isteyen kişi!» diye karşılık verdi.[162]

Ebû Harun anlatıyor: **Ebû Said** (r.a.) in yanına geldiğimiz zaman bize:

«— Hoş geldiniz ey Rasûlüllah'ın tavsiye ettiği kimseler. Rasûlüllah (s.a.v.): Halk size uyacak, yeryüzünün çeşitli yerlerinden insanlar gelecek. Din esaslarını öğrenmek isteyecekler. Size geldikleri zaman onlara güzel şeyler tavsiye ediniz» buyurdu, derdi.[163]

Ebû Harun'dan: **Ebû Said** Allah'ın Rasûlü: «Doğudan size Allah'ın dinini öğrenmek için bir takım insanlar gelecek. Geldikleri zaman onlara iyi şeyler tavsiye edin, buyurdu.» dedi. **Ebû Said** bizi gördüğü zaman:

«— Hoş geldiniz, Allah'ın Rasûlünün tavsiye ettiği kimseler» demişti.[164]

Tirmizî'de: «Onlara Allah'ın size öğrettiklerini öğretin» şeklinde bir ilâve vardır.

Bir başka rivayette ise: «Yeryüzünün dört bir yanından sizden dini bilgiler öğrenmek için insanlar gelecektir. Size geldikleri zaman onların rahatını temin edin. Onlara güzel davranın ve iyi şeyler öğretin.» denilmektedir.[165]

İbn-i Asâkirde'de: Onlara dini öğretin, hoş geldiniz, hoş geldiniz buyurun! deyin. İlâvesi vardır.[166]

Ebû Saîd (r.a.) Rasûlüllah'ın bahsettiği bu kimselere, geldiklerinde:

«— Hoş geldiniz ey Rasûlüllah'ın tavsiye ettiği kimseler! Rasûlüllah (s.a.v.) bize, size meclisimizde yer vermemizi ve hadis öğretmemizi emretti. Çünkü siz bizim haleflerimiz bizden sonraki muhaddisler olacaksınız» derdi.[167]

162 **Taberânî; Müsned'i Ahmed.**
163 **Tirmizî; İbn-i Mace** s. 37; **Müstedrek** 1/88
164 **Tirmizî; İbn-i Mace** s. 37
165 **Tirmizî; İbn-i Cerir**
166 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal** 5/243.
167 **İbn-i Neccâr**

Ebû Saîd, kendisine gelen birine:

«— Bir şeyi anlayamadığın zaman sor, çünkü yanımdan sorduğun şeyi anlamış olarak kalkman, anlayamadan kalkıp gitmeden daha iyidir.» dedi.[168]

İsmail'den: **Hasan-ı Basri** hastaydı. Ziyaretine gittik. Ev ziyaretçilerle tıklım tıklım doluydu. **Hasan-ı Basrî** ayaklarını topladı ve şunları anlattı.

«— Biz de **Ebû Hureyre** (r.a.)nin ziyaretine gitmiştik. Ev ziyaretçilerle dolunca ayaklarını topladı ve: «Rasûlüllah'ın evine gitmiştik yan tarafının üzerine yatmıştı. Bizi görünce ayaklarını toplıyarak: «Benden sonra size ilim öğrenmek isteyenler gelecektir. Onlara hürmet edin, hoş geldiniz deyin ve istediklerini öğretin» buyurdu, diye anlattı. Vallahi biz öyle kimseler gördük ki ne hoş geldin dediler ne iyi davrandılar nede istediklerimizi öğrettiler. Yanlarına varıp bir şeyler öğrenmek isteyince de bize kaba davrandılar.» dedi.[169]

Ümmüdderdâ'dan: **Ebûdderdâ** (r.a.) ne zaman bir hadis anlatsa muhakkak gülümserdi.

«— Halkın sana ahmak demesinden korkuyorum.» dedim.

«— Rasûlüllah bir söz söylerken gülümserdi.» diye cevap verdi.[170]

[168] **Kenz'ul-Ummal 5/243**
[169] **İbn-i Mace s. 37**
[170] **Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/131; Dâre Kutnî**

İLİM MECLİSLERİNDE ALİMLERLE BERABER OLMAK

İbn-i Abbas'dan:

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Arkadaşlarımızın en hayırlısı hangisidir?» diye sordular.

«— Görünüşü size Allah'ı hatırlatan, sözü ilminizi arttıran, ameli de âhireti düşündüren arkadaştır.» buyurdu.[171]

Kurre'den: Rasûlüllah (s.a.v.) oturduğu zaman eshabı gelir önüne halka meydana getirerek otururlardı.[172]

Yezid er-Rakkâşî'den: **Enes** (r.a.) in bize söylediği sözlerden birisi de şu idi.

«— Nedir senin ve arkadaşlarınızın yaptığı bu şey? Biriniz gelip oturup konuşmaya başlıyor, diğerleri de etrafına toplanıyor. Halbuki eshab sabah namazını kıldıktan sonra halkalar halinde otururlar, Kur'an okurlar, farzları ve sünnetleri öğrenirlerdi.[173]

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) den: Bir grup muhacirle birlikte oturuyordum. Kalabalıktan yüzlerimiz tam olarak görünmüyordu. Birisi de Kur'an okuyordu. Biz Kur'an dinlerken Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Bana ümmetimden bir grupla beraber bulunmamı emreden Allah'a hamd olsun.» buyurdu. Biraz sonra cemaat seyrek oturunca yüzleri meydana çıktı. Rasûlüllah bunlar arasında sadece beni tanımamıştı.

«— Ey fakir muhacirler, sizi müjdelerim! Kıyamet günü yüzünüzde bir nur olacaktır. Ve siz cennete zenginlerden yarım gün önce gireceksiniz. Bu yarım gün beşyüz yıl demektir.» buyurdu.[174]

Abdullah b. Amr (r.a.) dan: Birgün Rasûlüllah (s.a.v.) mescidde bulunan iki cemaatin yanına uğradı. Bunlardan birisi Allah'a dua ediyor, yalvarıyor diğeri ise fıkıh öğrenip, öğretiyorlardı. Rasûlüllah:

«— Her iki grup da hayırla iştigal ediyor. Fakat biri diğerinden üstündür. Şunlar Allah'a dua ediyorlar, ondan yardım diliyorlar. Halbuki Allah isterse verir, isterse de vermez. Bunlar ise öğreniyorlar ve cahille-

171 **Ebû Ya'lâ; Tergîb** 1/76
172 **Bezzâr.**
173 **Mecme'uz-Zevâid** 1/132
174 **Beyhakî; Bidâye** 6/57; **Hılye** 1/342

re de öğretiyorlar. Zaten ben de öğretici olarak gönderildim.» buyurdu. Sonra da fıkıhla iştigal edenlerin yanlarına gidip oturdu.[175]

Ebû Bekir b. Ebû Musâ anlatıyor: **Ebû Musâ** (r.a.) bir gün yatsı namazından sonra **Ömer b. Hattab**'a geldi. **Ömer** (r.a.):

«— Niçin geldin?» diye sordu.

«— Seninle sohbet etmeye geldim.» dedi.

«— Bu saatte mi?» diye karşılık verdi. Böylece uzun zaman oturup sohbet ettiler. Daha sonra **Ebû Musâ** (r.a.):

«— Ey mü'minlerin emîri namaz vakti geldi.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Zaten namazdayız» diye karşılık verdi.[176]

Cündüb b. Abdullah el-Becelî anlatıyor: İlim öğrenmek için**Medine**'ye gelmiştim. Doğruca Rasûlüllah'ın mescidine girdim. Baktım içerde cemaat halkalar halinde oturmuşlar sohbet ediyorlardı. Halkalar arasından geçerek bir halkaya geldim. Orada sanki bir yolculuktan gelmiş gibi gözüken bir adamın üzerinde iki kat yeni elbise vardı. Adam:

«— Kâbenin Rabbi'ne yemin ederim ki, uzak şehirlerde oturanlar mahvoldular. Fakat onlar için üzülmüyorum, onlar için üzülmüyorum...» diyordu. Yanına oturdum. Biraz konuştuktan sonra kalktı gitti. Giderken:

«— Kim bu?» diye sordum.

«— Bu müslümanların efendisi **Übeyy b. Kâ'b**'dır.» dediler. Hemen kendisini takip ettim. Evine kadar geldim. Bir de ne göreyim! Harabe bir ev, perişan bir manzara! Karşımda ise tıpkı evi gibi zâhid mütevâzi bir adam! Kendisine selâm verdim. Selâmımı aldıktan sonra:

«— Kimsin?» diye sordu.

«— Irak halkından birisi» dedim.

«— Bana çok soru sor!» dedi. Bu sözüne canım sıkılmıştı. Hemen diz çöktüm. Ellerimi şöyle kaldırdım. Kıbleye yönelerek:

«— Allahım, bunları sana şikâyet ediyoruz. Bizler malımızı harcıyor, gücümüzü tüketiyoruz ve ilim öğrenebilmek için yollara düşüyoruz. Fakat onlarla karşılaştığımız zaman bize surat asıp böyle böyle diyorlar!» diye şikâyette bulundum.

Bu sözlerin üzerine **Ubeyy** (r.a.) ağlıyarak gönlümü almaya çalıştı.

«— Yazık sana, yazık sana! Ben böyle bir şey yapmadım, ben böyle bir şey yapmadım. Allahım sana söz veriyorum: Eğer beni cuma gününe kadar yaşatırsan Rasûlüllah'dan dinlediğim bir hadisi anlatacağım. Kimsenin kınamasından da korkmuyorum.» dedi.

Bunun üzerine geri dönerek, cuma gününü beklemeye başladım. Perşembe günü bir takım ihtiyaçlarım için pazara çıkmıştım. Hangi sokağa gitsem ağzına kadar insanla doluydu.

175 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/50; Darimî.**

176 **Abdürrezzak; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 5/228**

«— Ne oluyor bunlara?» diye sordum.

«— Sen yabancısın galiba!» dediler.

«— Evet» diye cevap verdim.

«— Müslümanların efendisi **Ubeyy b. Kâ'b** Hakk'ın rahmetine kavuştu.» dediler.

Bundan sonra Irak'a döndüm. **Ebû Mûsa** ile karşılaşınca başımdan geçeni anlattım.

«— Çok yazık! Bari bildiklerini bize nakledinceye kadar yaşasaydı!» dedi.[177]

Hilâl b. Yisaf'tan: **Basra**'ya gelerek doğruca mescide gittim. İçerde beyaz saçlı ak sakallı bir ihtiyar bir sütuna yaslanmış karşısındaki cemaate birşeyler anlatıyordu.

«— Kim bu?» dedim.

«— **İmran b. Husayn** (r.a.)» diye cevap verdiler.[178]

Ebû Salih'den: Bir gün **İbn-i Abbas**'ın (r.a.) evinin önünde bir kalabalık gördüm. Bütün **Kureyş** bu kalabalıkla iftihar etse yeri var. O kadar halk toplanmıştı ki, bir adım atmak bile mümkün değildi. **İbn-i Abbas**'ın huzuruna giderek, halk kapısında toplandığını haber verdim. Bana abdest almak için su getirmemi söyledi. Getirdim. Abdest alıp oturduktan sonra:

«— Dışarı çık ve onlara Kur'an ve kıraat hakkında soru sormak isteyenler içeri girsin de.» dedi. Dışarı çıkarak bana söylediklerini halka ilettim. Bir kısmı içeriye girdi. Oda ve sofa ağzına kadar dolmuştu. Sordukları her soruya fazlasıyle cevap veriyordu. Onların soruları bitince:

«— Siz çıkın, diğer kardeşleriniz gelsinler» dedi. İçerdekiler dışarı çıktılar. Bana:

«— Kur'an'ın tefsiri ve te'vili hakkında soru sormak isteyenler içeri girsin de.» dedi. Ben de dışarı çıkarak halka bunu liettim. Yine oda ve sofa ağzına kadar doldu. Sordukları her soruya yeterince cevap verdikten sonra:

«— Siz çıkın, sıra diğer kardeşlerinizde» dedi. Onlar dışarı çıktılar. Bana yine:

«— Helâl, haram ve fıkıh meseleleri hakkında soru sormak isteyenler girsin de.» dedi. Dışarı çıkarak bunu halka ilettim. Yine oda ve sofa ağzına kadar doldu. Sordukları her soruya fazlasıyla cevap verdikten sonra:

«— Siz çıkın, sıra diğer kardeşlerinizde» dedi. Onlar çıktıktan sonra:

«— Mirastan ve benzeri meselelerden sormak isteyenler girsin, de.»

177 **İbn-i Sa'd 3/501**
178 **İbn-i Sa'd 4/291**

dedi. Halka bunu da ilettim. Tıpkı öncekilerde olduğu gibi oda ve sofa tıklım tıklım doldu. Sordukları her soruya fazlasıyle cevap verdikten sonra:

«— Siz çıkın, sıra diğer kardeşlerinizde.» dedi. Sonra da bana:

«— Arapça'dan, şiirden ve deyimlerden sormak isteyenler girsin, de.» dedi. Dediklerini halka ilettim. Oda ve sofa yine ağzına kadar doldu. **İbn-i Abbas** sordukları her soruya fazlasıyle cevaplar verdi. Eğer bütün Kureyş bununla iftihar etse yeridir... Hiç kimsenin kapısında böyle toplandıklarını görmedim.[179]

İbn-i Mes'ud (r.a.) hikmetten bahsedilen meclis ne güzel bir meclistir! demiştir.[180]

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: Hikmetten bahsedilen ve tanrıdan rahmet umulan meclis ne güzel bir meclistir! [181]

İbn-i Mes'ud'dan: Allah'a karşı gelmekten sakınanlar efendidir. Fakihler de liderlerdir. Bunların sohbetleri imanı arttırır.[182]

Ebû Cuhayfe (r.a.) den: Büyüklerimiz şöyle derlerdi: «Büyüklerle otur, âlimlerle dost ol, hâkimlerin yanından ayrılma»[183]

Ebudderdâ (r.a.) dan: Kişinin ilm ehliyle yürümesi, onların girdiği yere girmesi, onların çıktığı yerden çıkması, anlayışlılığından ileri gelir.[184]

179 **Hılye 1/320; Müstedrek 3/538**
180 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/167**
181 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/50**
182 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/126**
183 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/126**
184 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/127; Hılye 1/211**

İLİM MECLİSLERİNE SAYGI GÖSTERMEK

Ebû Hazım, Sehl'den naklederek anlatıyor: **Sehl** (r.a.) kavmi arasına oturmuş, onlara Rasûlüllah'dan bahsediyordu. Ancak kendisi konuşurken mecliste bulunanlardan bir kısmının, birbiriyle konuşmaya başladığını görünce sinirlenerek:

«— Şunlara bak! Ben gözlerimle gördüğüm ve kulaklarımla işittiğim şeylerden, Rasûlüllah'dan bahsediyorum, bir daha da yanınıza gelmeyeceğim!» dedi.

«— Nereye gideceksin?» diye sordum.

«— Gidip Allah yolunda savaşacağım» diye cevap verdi.

«— Sen savaşamazsın. Çünkü atın üzerinde duramıyacak, kılıç sallayamayacak, kargı kullanamıyacak kadar yaşlısın.» dedim. Bana:

«— **Ebû Hazım**! Hiç olmazsa orduya katılırım. Böylece nerden geldiği belli olmayan bir ok veya taşla şehidlik mertebesine erişirim.» diye cevap verdi.[185]

185 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/155**

SORU SORMA, SORUYA CEVAP VERME ADÂBI VE ÂLİME SAYGI

Ebû Umâme (r.a.) anlatıyor: Kureyş'ten bir delikanlı Rasûlüllah'a (s.a.v.) gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bana zina yapmam için izin ver!» dedi. Ashab hemen delikanlıyı tartaklamaya başlayarak:

«— Şuna bak hele!» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) ise, eshabına:

«— Ona dokunmayın.» dedi. Delikanlıya da:

«— Yaklaş!» buyurdu. Delikanlı yaklaşınca:

«— Annenin zina yapmasını ister misin?» diye sordu. Delikanlı:

«— Kurbanın olayım ya Rasûlüllah! Vallahi istemem.» dedi.

Rasûlüllah:

«— O halde başkaları da annelerinin zina yapmasını istemez. Peki kızının zina yapmasını ister misin?» diye sordu. Delikanlı:

«— Kurbanın olayım ya Rasûlüllah! Vallahi istemem.» dedi.

Rasûlüllah:

«— Başkaları da kızlarının zina yapmalarını istemez. Peki kız kardeşinin zina yapmasını ister misin?» diye sordu. Delikanlı:

«— Kurbanın olayım ya Rasûlüllah nasıl isterim!» dedi. **Rasûlüllah:**

«— O halde başkaları da kızkardeşlerinin zina yapmasını istemezler. Peki halanın zina yapmasını ister misin?» diye sordu. Delikanlı:

«— Kurkanın olayım ey Allah'ın Rasûlü nasıl isterim?» dedi.

Rasûlüllah:

«— Öyleyse başkaları da halalarının zina yapmasına razı olmazlar. Peki teyzenin zina yapmasını ister misin?» diye sordu. Delikanlı:

«— Kurbanın olayım ya Rasûlüllah, nasıl isterim!» dedi. **Rasûlüllah:**

«— Bil ki, başkaları da teyzelerinin zina yapmasını istemez.» dedi. Daha sonra Rasûlüllah (s.a.v.) elini delikanlının omuzuna koyarak:

«— Allahım onun günahlarını affet, kalbini pakla, namusunu koru» diye dua etti.

Bu olaydan sonra delikanlı bir daha hiç kimseye dönüp bakmadı.[186]

186 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/129; Müsned-i Ahmed**

Ebû Ümâme (r.a.) den: Hz. Peygamber (s.a.v.) bir söz söylediği zaman iyice anlaşılsın diye üç defa tekrar ederdi.[187]

Şa'bi'den: Âişe (r.a.) Medine halkına vaaz eden **Ebû Saib'e** üç defa:

«— Onlara karşı benim tarafımı tutacaksın, yoksa sana hasım olurum» dedi. **Ebû Saib:**

«— Onlarda kim oluyormuş, elbette size tabi olurum, ey Mü'minlerin annesi!» diye cevap verince, **Hz. Âişe:**

«— Duâda seci' yapma. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) ve eshabı seci' yapmazlardı. Halka her hafta bir defa cuma günü va'zet. İstersen iki defa, va'zet. Bununla da yetinmezsen üç defa va'zet. Halkı bu kitaptan (Kur'an'dan) usandırma. Onlar konuşurlarken sözlerini kesme, onları kendi hallerine bırak. Fakat ne zaman onlar sana müracat ederler ve konuşmanı isterlerse o zaman konuş» diye tavsiyede bulundu.[188]

Şakik b. Seleme'den: Abdullah b. Mes'ud (r.a.) yanımıza gelerek:

«— Sizin toplandığınızı biliyorum. Fakat sizi usandırırım korkusuyla yanınıza gelmiyorum. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) bizi usandırmamak için aralıklı va'zederdi.» dedi.[189]

A'meş'den: İbn-i Mes'ud birgün halka vaaz eden bir adamın yanına geldi. Ona:

«— Ey vâiz! Cemaati ümitsizliğe düşürme!» diye tavsiyede bulundu.[190]

Hz. Ali (k.v.) den: «Size gerçek fakîh'in kim olduğunu haber vereyim mi? Halkı Allah'ın rahmetinden ümit kesecek kadar dini zorlaştırmayan, günah işlemelerine fırsat verecek kadar da kolaylaştırmayan, Allah'ın azabına dûçar olabileceklerine inandırabilen, başka şeylere rağbet ederek Kur'an'ı terketmeyen kimsedir. Dinî bilgisi olmayan kimsenin ibadetinden, anlayışı olmayanın dinî bilgisinde ve düşünmeden Kur'an'ı okumakta hayır yoktur.»[191]

İbn-i Ömer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) **Muaz b. Cebel** ile **Ebû Musa el-Eş'arî'yi Yemen'e** gönderirken:

«— Biribirinize yardım edin, biribirinize itaat edin. Halkı İslâma imrendirin. Fakat İslâmdan nefret ettirmeyin.» buyurdu.

Muaz (r.a.) halkı İslâma, dinî bilgileri ve Kur'an'ı öğrenmeye teşvik ederek:

«— Size cennet ve cehennemliklerin kimler olduklarını haber vere-

187 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/129**
188 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevâid 1/191; Ebû Ya'lâ.**
189 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/105; Mecme'uz-Zevaid 1/101.**
190 **Taberânî**
191 **İbn-i Daris; Hılye 1/77; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 5/231; Cami-u Beyan'il-İlm 2/44**

yim mi? Kendileri hayırla anılan kimseler cennetliktir. Kötülükle yâdedilen kimseler de cehennemliktir.» dedi.[192]

Ebû Said (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) ın eshabı dini bilgiler öğrenmek için bir araya geldikleri zaman, ya birisi Kur'an okur ya da içlerinden biri diğer birine Kur'an'dan bir sûre okumasını söylerdi.[193]

İbn-i Ömer'den: Kişi kendisinden üstün olanları kıskanıp kendinden aşağı olanları hakir gördükçe ve ilim ticareti yapmayı düşündükçe ilimde mevki sahibi olamaz.[194]

Hz. Ömer (r.a.) den: İlmi öğrenin, başkalarına da öğretin. İlimle birlikte vakur ve mütevazi olmayı da öğrenin. Kendilerinden ilim öğrendiğiniz ve ilim öğrettiğiniz kimselere karşı alçak gönüllü olun. Kendini beğenmiş âlimlerden olmayın. Cehaletiniz ilminizin değerini düşürmesin.[195]

Hz. Ali (k.v.) den: Kendisine az soru sorulması âlimin hakkıdır. Sorduğun sorunun cevabını almak için alimi zorlama. Cevap vermek istemediği zaman da ısrar etme. Âlim yorulduğu zaman eteğine sarılma. Ona elinle işaret edip, göz kırpma. O konuşurken soru sorma. Onu yanıltmaya çalışma. Eğer yanılırsa, fikrinden vaz geçmesini bekle. «Filân kimse senin sözüne aykırı olarak şöyle dedi.» deme. Onun sırrını ifşa etme. Huzurunda kimseyi çekiştirme. Onu, bulunduğu veya bulunmadığı her yerde müdafaa et. Halka umumî, ona ise hususî olarak selâm ver. Önüne otur. Eğer bir ihtiyacı olursa, halk bu ihtiyacı gidermek için birbiriyle yarışsın. Onunla uzun uzun sohbet ederek usandırma. Âlim, meyvesinin düşmesini beklediğin hurma ağacı gibidir. Âlim, oruç tutarak Allah yolunda mücadele eden kimse gibidir. Bir âlimin ölmesi, İslâm kalesinde kıyamet gününe kadar doldurulamıyacak bir gediğin açılması demektir. İlim öğrenen kimseyi Allah katında mevki sahibi yetmiş bin melek uğurlar.» [196]

Enes b. Malik'in annesi **Cemile** anlatıyor: Enes'in talebelerinden **Sabit el-Bünani** eve geldiği zaman **Enes**:

«— Ey cariye güzel bir koku getir de elime süreyim. **Ümmü Sabit**'in oğlu elimi öpmek istiyor.» dedi.[197]

İbn-i Abbas'dan (r.a.): **Hz. Ömer** (r.a.) den çekindiğim için iki yıldır sormak istediğim bir hadisi soramadım. Nihayet bir hac —yahut umre— esnasında def-i hâcet için Merr'üz-Zehran'daki Erak mevkiinde geri kalmıştı. İşini bitirip gelince yanına vardım.

«— Ey mü'minlerin emiri! İki yıldan beridir sana bir hadis hakkın-

192 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid** 1/166
193 **Müstedrek** 1/94
194 **Hılye** 1/306
195 **Cami-u Beyan'il-İlm** 1/135; **Müsned-i Ahmed; Beyhakî; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal** 5/228
196 **Mürhibî; Cami-u Beyan'il-İlm; Kenz'ul-Ummal** 5/242; **Müntehab** 4/73; **Hatîb**
197 **Mecme'uz-Zevâid** 1/130

da soru sormak istiyordum. Ama senden çekindiğim için soramadım.» dedim.

«— Böyle yapma. Bana bir şey sormak istediğin zaman hemen sor. Eğer biliyorsam söylerim. Bilmiyorsam, bilmiyorum, bir bilene sor derim.» diye cevap verdi.

«— Allah'ın, Rasûlüllah'a karşı birbirine arka çıktıklarını zikrettiği iki kadın hangileridir.» dedim.

«— **Âişe** ve **Hafza** (r.a.)» diye karşılık verdi.[198]

Saîd b. Müseyyib'den: **Sa'd b. Mâlik**'e:

«— Sana bir şey sormak istiyorum ama senden çekiniyorum» dedim.

«— Yeğenim benden çekinme. Bilebileceğim bir şey ise hemen sor.» dedi.

«— Rasûlüllah (s.a.v.) **Tebük** savaşı sırasında **Ali**'yi yerine vekil bırakırken ne söyledi?» dedim.

«— Rasûlüllah (s.a.v.): Ey Ali, Benim yanımda **Musa**'ya nisbetle **Harun** olmak istemiyor musun? buyurdu.» diye cevap verdi.[199]

Osman b. Abdullah b. Mevheb'den: **Cübeyr b. Mut'ım** (r.a.) bir su kenarına varmıştı. Orada bulunanlar bir miras meselesi hakkında soru sordular. **Cübeyr:**

«— Bilmiyorum. Fakat benimle birini gönderin, sizin için o meseleyi birine sorup öğreneyim.» diye karşılık verdi.

İçimizden birisini onunla birlikte gönderdik. **Cübeyr** (r.a.), **Ömer b. Hattab'** (r.a.) a gelerek o meseleyi sormuş. Ömer (r.a.):

«— Fakih ve âlim olmak isteyen **Cübeyr b. Mut'ım** gibi yapsın.» demiş. **Cübeyr** ona kendisinin bilmediği soruyu sorunca, **Ömer** (r.a.):

«— Allah bilir.» diye karşılık vermiş.[200]

Mücahid'den: **İbn-i Ömer** (r.a.) e babadan gelen miras hakkında bir soru sorulmuştu. **İbn-i Ömer:**

«— Bilmiyorum.» dedi.

«— Niçin cevap vermek istemiyorsun?» dediler.

«— **İbn-i Ömer**'e bilmediği bir şey soruldu, o da bilmiyorum, diye karışlık verdi.» dedi.[201]

Urve'den: **İbn-i Ömer**'e bir mesele sorulmuştu.

«— Bilmiyorum.» dedi. Bunun üzerine soruyu soran adam geri döndü. Giderken:

«— **İbn-i Ömer**'den bilmediği bir şey soruldu, o da: Bilmiyorum, dedi.» diye söylendi.[202]

198 **Cami-u Beyan'il-İlm** 1/112
199 **Cami-u Beyan'il-İlm** 1/122; **İbn-i Sa'd** 3/24
200 **İbn-i Sa'd; Kenz'l-Ummal** 5/241
201 **Cami-u Beyan'il-İlm** 2/52
202 **İbn-i Sa'd,** 4/144

Ukbe b. Müslim'den: Otuzdört ay **İbn-i Ömer** (r.a.) ile arkadaşlık yaptım. Bu arada kendisine bir çok sorular sorulmuştu. O ise sorulan her soruya «bilmiyorum» cevabını verdikten sonra bana dönerek:

«— Bunlar ne istiyorlar biliyor musun? Bizim sırtımızı cehenneme köprü yapmak istiyorlar.» dedi.[203]

Nâfi'den: Adamın birisi **İbn-i Ömer**'e bir mesele hakkında soru sormuştu. **İbn-i Ömer** (r.a.) başını önüne eğmiş, adama cevap vermemişti. Halk onun soruyu işitmediğini zannetmişti. Adam tekrar:

«— Allah hayrını versin. Sorumu işitmedin mi?» dedi.

«— İşittim. Fakat siz, bizden sorduğunuz sorulara verdiğimiz cevaplardan Allah'ın bizi hesaba çekmiyeceğini zannediyorsunuz. Bizi biraz serbest bırakın da sorunuzu düşünelim. Eğer cevap bulursak söyleriz, bulamazsak bilmiyoruz deriz.» dedi.[204]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan: Ey müslümanlar! Kime bildiği bir şey sorulursa, cevap versin. Kime de bilmediği bir şey sorulursa, Allah bilir, desin. Çünkü insanın bilmediği bir şey için Allah bilir, demesi de ilmin icabıdır. Allah teâlâ Rasûlüne hitab ederek: «Ey Muhammed deki, tebliğ vazifeme karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Allah adına yalan uyduranlardan da değilim.» [205] buyurmaktadır.[206]

Abdullah b. Beşir anlatıyor: **Hz. Ali** (k.v.) ye bir mesele sorulmuştu.

«— Bilmiyorum.» dedi. Sonra da:

«— İçim ferahladı. Bana bilmediğim bir şey soruldu, ben de bilmiyorum dedim.» diye karşılık verdi.[207]

Yahya b. Said'den: **Abdullah b. Abbas** (r.a.) Alim, «bilmiyorum» demeyi terkettiği zaman sözü hatadan salim olmaz, der.[208]

Mek'hul'den: **Ömer** (r.a.) va'zederken, cemaatin birbirleriyle konuşmaya daldıklarını ve kendisini dinlemekten usandıklarını gördüğü zaman onları ağaç dikmeye götürürdü.[209]

Abdullah b. Mus'ab'dan: **Ömer b. Hattab**:

«— Evlenirken kırk ukiyeden fazla mehir vermeyin. Velev **Kays b. Husayn el-Harisî**'nin kızı da olsa. Kim bu miktardan fazla mehir verirse, fazlasını müsadere eder devlet hazinesine korum.» demişti. Bu söz üzerine kadınlar arasından uzun boylu, basık burunlu biri ayağa kalkarak:

«— Sana ne bundan?» dedi. **Ömer** (r.a.):

203 **Cami-u Beyan'il-İlm**, 2/54
204 **İbn-i Sa'd**, 4/168
205 **Sa'd** 86
206 **Sa'd b. Nasr; Kanz'ul-Ummal** 5/241; **Darimî; Zazân; Kenz'ul-Ummal** 5/243; **İbn-i Abdül-Ber** 2/51
207 **Ebû Dâvud; Muvatta'; Cami-u Beyan'il-İlm** 2/54
208 **İbn-i Sem'ânî; Kenz'ul-Ummal** 5/241
209 **Cami-u Beyan'il-İlm** 1/131

«— O nasıl söz!» diye hayretini belirtti. Kadın:

«— Çünkü Allah Tealâ: birini boşayıp yerine başka birini almak isterseniz, birincisine bir yük altun bile vermiş olsanız ondan birşey almayın. Ona verdiğinizi haksızlık ederek günaha girip geri mi alacaksınız? buyuruyor.» [210] deyince; Ömer:

«— Kadın doğru söyledi. Erkek yanıldı.» dedi.[211]

Muhammed b. Kâ'b el-Kurazî anlatıyor: Adamın birisi **Hz. Ali** (k.v.) ye bir şey sormuştu. **Hz. Ali** bu soruya cevap verdi. Fakat adam:

«— Öyle değil, ey mü'minlerin emiri, fakat şöyle şöyledir.» dedi. Bunun üzerine Ali (r.a.) de:

«— Sen doğru söyledin, ben yanıldım. Her bilenin üstünde bir bilen daha vardır.»[212] âyetini okuyarak karşılık verdi.[213]

Saîd b. Müseyyib anlatıyor: **Ömer b. Hattab** ile **Osman b. Affan** (r.a.) bir mesele hakkında aralarında öyle tartışırlardı ki, onları gören birisi: «Tamam artık bunlar ebediyyen bir araya gelmezler.» derdi. Oysa onlar birbirlerinden ayrılırlarken güzel ve nazik bir şekilde ayrılırlardı.[214]

210 **Nisâ 20**
211 **İbn-ü Abdülber; 1/131**
212 **Yusuf 76**
213 **İbn-i Abdül-Ber; Kenz'ul-Ummal 5/241**
214 **Hatib; Kenz'ul-Ummal 5/241**

BİR GRUBUN İLİM ÖĞRENMESİ İÇİN BİR KİŞİNİN FEDAKÂRLIK YAPMASI

Ukbe b. Âmir anlatıyor: Oniki kişilik bir grup halinde Rasûlüllah'a gelmiştik. Arkadaşlarım bana:

«— Develerimizi kim otlatacak? Birisi develerimize baksın ki biz de Rasûlüllah'la konuşalım, ondan bazı şeyler öğrenelim. Rasûlüllah'ın yanından ayrıldığımız zaman onun yanına gelir öğrendiklerimizi anlatırız.» dediler. Böylece birkaç gün onların develerini otlattım. Bir gün kendi kendime:

«— Galiba aldandım! Arkadaşlarım Rasûlüllah'dan benim duymadıklarımı işitiyorlar, öğrenmediklerimi öğreniyorlar.» dedim. Bir gün şehre inmiştim adamın birisi:

«— Rasûlüllah (s.a.v.), kim güzelce abdest alırsa günahından temizlenerek annesinden yeni doğmuş gibi olur, buyurdu.» diyordu. Hayret etmiştim. **Ömer b. Hattab** (r.a.) ise:

«— O da bir şey mi? Hele sen ondan önceki sözünü dinlemeliydin!» dedi.

«— Kurbanın olayım, onu da sen söyle.» dedim.

«— Rasûlüllah (s.a.v.): Kim Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmadan ölürse, Allah ona cennet kapılarını açar o da istediği kapıdan cennete girer. Cennetin sekiz kapısı vardır, buyurdu.» diye anlattı. Rasûlüllah (s.a.v.) yanımıza gelmişti. Tam karşısına oturdum. Fakat yüzüne bakmak istedikçe benden yüzünü çeviriyordu. Nihayet dördüncü defa:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, anam babam sana feda olsun, niçin benden yüzünü çeviriyorsun?» diye sordum. Rasûlüllah (s.a.v.) bana dönerek:

«— Sence bir kişi mi daha kıymetli, yoksa oniki kişi mi?» dedi. Bu söz üzerine doğruca arkadaşlarımın yanına döndüm.[215]

Osman b. Ebû'l As'dan: **Sakîf** kabilesinin hey'eti ile birlikte Rasûlüllah'a gelmiştim. Kapısına varınca develerimizden indik.

«— Develerimizi kim tutacak?» dediler. Herkes Rasûlüllah'ın huzuruna girmeye can atıyor, dışarda kalmak istemiyordu. Aralarından en küçükleri ben olduğum için:

215 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 1/77; Hılye 9/307**

«— İsterseniz ben tutayım, ama siz çıktıktan sonra da benimkini tutacağınıza söz verir misiniz?» dedim.

«— Tamam tutarız.» diyerek içeri girdiler. Biraz sonra dışarı çıktıklarında, bana:

«— Haydi gidiyoruz.» dediler.

«— Nereye?» dedim.

«— Memleketimize.» dediler.

«— Ben evimden çıkayım, Rasûlüllah'ın kapısına kadar geleyim, sonra da onunla görüşmeden geri döneyim öyle mi? Bana söz verdiğinizi unutmayın!» dedim.

«— Peki öyleyse acele et. Zaten biz senin adına da soru sorduk. Sormadığımız bir şey kalmadı.» dediler. Hemen Rasûlüllah'ın huzuruna girerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, beni dinde derin anlayış sahibi yapması ve ilim öğrenmeyi nasip etmesi için Allah'a dua et.» dedim.

«— Ne dedin?» diye sordu. Sözümü tekrar ettim. Bu defa:

«— Benden arkadaşlarının hiç birinin istemediği bir şey istedin. Git sen onların başkanısın. Kavmin arasında sana gelenlerin de başkanısın.» buyurdu.[216]

216 Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 9/371

ÖĞRENİLENLERİ MÜZAKERE ETMEK VE LÜZÜMSUZ SORULAR SORMAMAK

Enes (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) ile birlikte oturuyorduk. Zannederim altmış kişi kadardık. Rasûlüllah bize bir hadis söylüyor, sonra ihtiyacı için evine gidiyordu. O gittikten sonra biz kendi aramızda o hadisi tartışıp, birbirimize okuyor, onu kalbimize iyice yerleştirmiş olarak kalkıyorduk.[217]

Ebû Musa (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) sabah namazını kıldırdıktan sonra hep birlikte yanına gelir, bir kısmımız Kur'anla ilgili, bir kısmımız mirasla ilgili, bir kısmımız da gördüğü rüya ile ilgili sorular sorardı.[218]

Fadâle b. Ubeyd (r.a.) den: Arkadaşlarım yanıma geldiği zaman onlara şöyle derdim:

«— Meseleleri aranızda biribirinizle müzakere edin. Birbirinizi teşvik edin ve ilminizi arttırın. Allah size hayırlısını versin. Sizi ve sizi sevenleri sevsin. Bilemediklerinizi de bize sorun. Biz de bunun ecrinden istifade edelim. Konuşmalarınız arasında istiğfar da edin.» [219]

Ebû Nadra'dan: **Ebû Said** (r.a.) e:

«— Rasûlüllah'ın hadislerini bize yaz.» dedim.

«— Asla size onları yazmayacağız. Onu Kur'an'a karıştırmayacağız. Fakat biz Rasûlüllah (s.a.v.) den nasıl öğrenmişsek, siz de bizden öylece öğrenin.» diye cevap verdi.

Ebû Said:

«— Bir araya geldiğinizde bildiğiniz hadisleri söyleyin. Çünkü hadisler birbirini hatırlatır.» derdi.[220]

Hz. Ali (k.v.) den: Hadisleri toplu halde okuyun ki unutulmasın.[221]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan: Hadisleri devamlı müzakere edin. Çünkü hadislerin müzakeresi unutulmamalarını sağlar.[222]

217 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid 1/161**
218 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/159**
219 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/161**
220 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/161; Müstedrek 1/94; Cami-u Beyan'il-İlm 1/111**
221 **Müstedrek 1/95; Cami-u Beyan'il-İlm 1/101**
222 **Müstedrek 1/95;**
223 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/22**

İbn-i Mes'ud'dan: İlim için çalışmak da namaz sayılır.[223]

İbn-i Abbas'dan: Gecenin bir kısmında ilimle uğraşmak benim için o saatleri ibadetle geçirmekten daha hayırlıdır.[224]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor: **Hz. Ömer** (r.a.) **Hz. Ali**'ye:

«— **Ali**! Çoğu kez sen Rasûlüllah'ın yanında bulundun, biz bulunamadık. Çoğu kez de biz bulunduk sen bulunamadın. Sana üç şey soracağım. Belki bilirsin.» dedi. **Hz. Ali**:

«— Soracakların nedir?» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Bir kimseden iyilik görmediği halde onu seven, bir kimseden de kötülük görmediği halde ona buğz eden kimse hakkında ne dersin?» diye sordu. **Hz. Ali**:

«— Evet, Rasûlüllah (s.a.v.) ın bu hususta şöyle buyurduğunu işitmiştim: Ruhlar fezada gruplara ayrılmış bölükler halindedir. Orada tanışanlar dünyada karşılaşırlar, dost olurlar. Orada birbirlerinden hoşlanmayanlar dünyada birbirlerinden uzak dururlar.» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Bu bir. İkincisi unuttuğu bir hadisi hatırladığı zaman söyleyen adam hakkında Rasûlüllah ne buyurmuştur?»

«— Rasûlüllah'ın (s.a.v.) bu konuda da şöyle buyurduğunu işitmiştim: Her kalbin üzerinde, ayın üzerindeki bulut gibi bir bulut vardır. Nasıl ki, bulut aydan ayrılınca ay ışık verir, üzerini kapladığı zaman da kararırsa insanın kalbinin üzerindeki bulut çekildiği zaman insan hatırlar, kalbinin üzerini kapladığı zaman da insan unutur.» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Bu iki. Üçüncüsü de rüya gören kimselerin bazısının rüyası gerçek çıkıyor. Bazısının ki de yalan. Rasûlüllah (s.a.v.) bu hususta ne buyurdu?» diye sordu.

«— Rasûlüllah (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu işitmiştim: Bir erkek veya kadın yatıp, derin uykuya daldığı zaman ruhu arşa yükseltilir, arşın yanında uyanan kimsenin gördüğü rüya doğru çıkar, daha arşa varmadan uyanan kimsenin rüyası ise yalandır.» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Epeyden beri bu üç meseleyi öğrenmek istiyordum. Ölmeden evvel doğrusunu öğrendiğim için Allah'a hamd olsun.» dedi.[225]

İbrahim b. Teymî'den: **Hz. Ömer** (r.a) bir gün yalnız kalmıştı. Kendi kendine düşünmeye başladı. Daha sonra **İbn-i Abbas**'a birini göndererek, yanına çağırttı. **İbn-i Abbas** gelince:

«— Kitabı bir, peygamberi bir ve kıblesi de bir olduğu halde bu ümmet nasıl birbirine düşebilir?» diye sordu. **İbn-i Abbas**:

«— Ey mü'minlerin emiri! Bizler, bize indirilen kitabı okuduk, âyetlerinin niçin indiklerini öğrendik. Halbuki bizden sonra gelecek kavimler Kur'an'ı okuyacaklar fakat onun niçin indirildiğini bilmeyecekler.

224 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/24**
225 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/162; Ukaylî**

Bu yüzden de her kavmin Kur'an hakkında ayrı bir görüşü olacak. Böyle olunca da tabiatiyle ihtilâfa düşecekler. İhtilâfa düştükleri için de birbirleriyle savaşacaklar.» diye cevap verdi.

Hz. Ömer (r.a.) bu sözlerine kızarak **İbn-i Abbas**'ı yanından kovdu. O da döndü gitti. Daha sonra, onun söylediklerinin doğru olduğunu anlayarak geri çağırttı ve:

«— Söylediklerini bir daha tekrarla.» dedi.[226]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Bir gün **Hz. Ömer** (r.a.):

«— Bu gece sabaha kadar, **«Hanginiz, kendisi ihtiyarlamış, çocukları güçsüzken içinden ırmaklar akan hurmalığının ve üzüm bağının her çeşit meyvelerin bulunduğu bahçesinin ateşli bir kasırga ile yanmasını ister. Düşünesiniz diye Allah size âyetlerini böylece açıklar.»**[227] âyetini okudum.

Bu âyetle ne kastedildiğini düşünerek uyuyamadım.» dedi. Bazıları:

«— Allah bilir.» dediler. **Hz. Ömer:**

«— Allah'ın bildiğini, ben de biliyorum. Fakat ben, bu hususta bir şey bilen yahut işiten varsa bildiğini söylesin diye size sordum.» dedi. Bunun üzerine halk sustu. **Hz. Ömer** (r.a.) benim fısıltı ile kendi kendime konuştuğumu görünce:

«— Yeğenim, kendini hakir görme. Bildiğini söyle.» dedi.

«— Bu âyette kastedilen çalışmaktır.» dedim.

«— Bu âyette kastedilen çalışmaktır, ne demek?» dedi.

«— Ben içimden geleni söyledim.» diye karşılık verdim. **Hz. Ömer** yönünü başka tarafa dönerek tefsir etmeye başladı. Sonra da:

«— Yeğenim doğru söyledin. Onunla kastedilen çalışmaktır. Âdem oğlu ihtiyarlayıp, aile efradı çoğaldığı zaman bu bahçeye daha çok muhtaçtır. Âdemoğlu kıyamet günü iyi amele daha çok muhtaçtır. Doğru söyledin yeğenim!» dedi.[228]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: **Hz. Ömer** (r.a.) beni **Bedir** savaşına katılmış ihtiyar sahabenin bulunduğu meclislere götürdü. Bu yüzden **Abdurrahman b. Avf:**

«— Niçin bu delikanlıyı bizimle birlikte oturtuyorsun? Bizim de onun gibi oğullarımız yok mu?» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Onun mevkiini siz de biliyorsunuz.» diye cevap verdi.

Bir gün **Hz. Ömer** beni ve eshabın ileri gelenlerini davet etti. Ben, **Hz. Ömer**'in ilmimi onlara isbat etmek için çağırdığını zannetmiştim. **Ömer** (r.a.):

[226] **Said b. Mansur; Beyhakî; Hatîb; Kenz'ul-Ummal 1/228**

[227] **Bakara 266**

[228] **Abd. b. Humeyd; İbn-i Münzir; İbn-i Mübarek; Benz'ul-Ummal 1/234 İbn-i Cerir; İbn-i Ebî Hâtim; Müstedrek 3/542**

«— **Allah'ın yardımı ve zaferi gelip insanların akın akın Allah'ın dinine girdiklerini görünce, Rabbini tesbih et. O'na hamdet. O'ndan mağfiret dile. O tevbeleri daima kabul eder.»** [229] âyetleri hakkında ne dersiniz?» dedi. Bir kısmı:

«— Allah'ın yardımı ve zaferi geldiği zaman Allah, kendisine hamdetmemizi ve kendisinden mağfiret dilememizi bize emrediyor.» dedi. Bir kısmı:

«— Bilmiyoruz.» diye cevap verdi. Diğer bir kısmı ise hiç bir şey söylemedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** bana:

«— Ey Abbas'ın oğlu! Sen de aynı görüşte misin?» diye sordu. Ben:

«— Hayır.» dedim.

«— Peki senin görüşün nedir?» diye sordu. Ben:

«— Allah bu âyetlerle, Rasûlüllah'ın ecelinin geldiğini bildiriyor. Allah'ın yardım ve zaferinden maksat, Mekke'nin fethidir. İnsanların grup grup dine girmelerinden bahsedilmekle de Rasûlüllah'ın ecelinin yaklaştığı kastediliyor. O halde Rabbini tesbih et. O'na hamdet. O'ndan mağfiret dile. O daima tevbeleri kabul eder.» dedim. Bu sözlerim üzerine:

«— Ben de bu hususta senin gibi düşünüyorum.» dedi.[230]

İbn-i Abbas'dan: **«Ey iman edenler! Çok soru sormayın. Olur ki aldığınız cevap hoşunuza gitmez.»** [231] Âyetinin iniş sebebini **Ömer b. Hattab**'a sormuştum. Bana şu cevabı verdi:

«— Bir kısım muhacirler neseplerini kesin olarak bilmiyorlardı. Bir gün: İsteriz ki Allah neseplerimiz hakkında bazı âyetler indirsin, dediler. Allah teâlâda bunun üzerine okuduğum bu âyeti indirdi. Eğer bu arkadaşınız —**Hz. Ali**— halife olmasa zühd ve takvadan ayrılmaz. Fakat ben, onun kendini beğenmesinin aleyhine olacağından korkuyorum.» dedi. Ben:

«— Ey mü'minlerin emiri! Vallahi arkadaşımızı sen de biliyorsun. O ne dini tahrif etti ne bir şey değiştirdi, ne de beraber bulunduğu günlerde Rasûlüllah'ı kızdırdı dedim. **Hz. Ömer:**

«— Peki **Fatıma**'nın üzerine **Ebû Cehl**'in kızını almak istemesi de mi kızdırmadı?» dedi. Ben:

«— Âdem'in mâsiyeti ile ilgili Allah: **Âdemi azimli bulamadık,**[232]

229 **Nasr 1-5**

230 **Saîd b. Mansur; İbn-i Sa'd; Ebû Ya'lâ; İbn-i Cerir; İbn-i Münzir Taberânî; İbn-i Merdeveyh; Hılye.**

231 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/275; Müstedrek 3/539; Maide 101**

232 **Tahâ 115**

buyurdu. **Ali** ise Rasûlüllah'ı gücendirmemek için bu işten vaz geçti.[233] Fakat kimsenin kaçınmayacağı düşünceler onun da kafasından geçebilir. Hatta bazan Allah'ın emirlerini iyi bilen din âliminin aklına da kötü şeyler gelebilir. Ama ikaz edilince vaz geçerler.» dedim. Bunun üzerine **Hz. Ömer:**

«— **İbn-i Abbas!** Kim sizin denizlerinize girer orada sizinle birlikte dibe daldığını zannederse âciz olduğunu görür.» diye karşılık verdi.[234]

Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas babasından naklederek anlatıyor: **Abdullah b. Ömer**'in yanında oturuyordum. Birden **Habbâb** geldi ve:

«— Ey Ömer'in oğlu! Sen Ebû Hureyre'nin ne dediğini duymadın mı? O Rasûlüllah'ın şöyle buyurduğunu işitmişti:

«— Her kim bir cenazenin çıktığı evden cenaze ile birlikte çıkar, namazını kılar da mezara kadar giderse, **Uhud** kadar büyük iki sevap kazanmış olur. Kimde sadece namaz kılar dönerse, o da **Uhud** kadar bir sevap kazanmış olur.» diye anlattı. **Abdullah b. Ömer** hemen **Habbab**'ı Hz. **Âişe**'ye göndererek, ona, **Ebû Hureyre**'nin bu rivayetinin doğru olup olmadığını sorup geri gelerek kendisine haber vermesini tenbih etti. Sonra mescidden bir avuç çakıl alarak, devamlı bir elinden diğerine aktarırken **Habbab** geri döndü ve **Âişe**'nin, **Ebû Hureyre**'nin doğru söylediğini açıkladığını haber verdi. **İbn-i Ömer** bunu işitince elindeki çakılı yere atarak:

«— Doğrusu birçok sevabı kaçırmışız!» dedi.[235]

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır: **Ebû Hüreyre:**

«— Ne ziraat ve ne ticaret bizi Rasûlüllah (s.a.v.) dan uzaklaştırmazdı. Ben Rasûlüllah'ın azıcık yemeğine kanaat ederek, bana bir şeyler öğretmesini istedim.» dedi. **İbn-i Ömer** de:

«— Ey Ebû Hureyre! Sen Rasûlüllah'dan ayrılmazdın. Onun hadislerini daha iyi bilirsin.» dedi.[236]

Abdullah b. Abbas'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) in eshabından daha hayırlı bir kavim görmedim. Yaşadıkları müddetçe Rasûlüllah'a, hepsi de Kur'an da olan şu onüç mesele dışında soru sormadılar: «Sana haram aylardan soruyorlar.», «Sana içki ve kumar hakkında soruyorlar.», «Sana yetimler hakkında soruyorlar», «Sana hayırdan soruyorlar», «Sana

233 **Hz. Ali Ebû Cehl**'in kızını istemişti. **Hz. Fatıma** bunu işitince Resûlüllah'a gelerek: «Kavmin senin kızlarını kayırmadığını iddia ediyor. **Ali, Ebû Cehl**'in kızını nikâhlayacak.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah: «**Fâtıma** benden bir parçadır. Ona kötü davranılmasından hoşlanmam, Vallahi Resûlülah'ın kızı ile **Allah**'ın düşmanının kızı bir adamın nikâhında bulunamaz.» buyurdu. **Hz. Ali** de böylece bu işten vazgeçti.

234 **Zübeyr b. Bekkâr; Müntehâb 5/229**

235 **Müslim; Tergîb 5/302**

236 **Müstedrek 3/510; İbn-i Sa'd 4/332**

ganimetler hakkında soruyorlar», «Sana neleri infak edeceklerini soruyorlar.»... Onlar ancak kendilerine faydalı olan şeyleri soruyorlardı. Kâ'beyi ilk tavaf eden meleklerdir. **Hıcr** ile **Rükn-ü Yemanî** arasında (Kâbede) peygamberlerin mezarları vardır. Kavmi Rasûlüllah'a eziyet ettiği zaman yanlarından ayrılarak buraya gelir Allah'a ibadet ederdi. Hicrete kadar bu böyle devam etmiştir.[237]

Hz. Aişe'den: Ensar kadınları ne iyidirler! Dinî hususlarda soru sormaktan ve dini öğrenmekten çekinmezlerdi.[238]

Ümmü Süleym'den: Rasûlüllah'ın hanımı **Ümmü Seleme**'nin komşusu idim.

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bir kadın rüyasında kendi kocası ile cima yapsa gusl etmesi gerekir mi?» diye sordum. Bunun üzerine **Ümmü Seleme:**

«— Allah hayrını versin Ümmü Süleym! Rasûlüllah'ın yanında kadınları rezil ettin.» dedi. Ben:

«— Allah, gerçeği açıklamaktan haya etmez. Bizim de Rasûlüllah (s.a.v.) dan bilmediğimiz şeyleri sormamız, o hususlarda bilgisiz kalmaktan daha iyidir.» dedim. **Rasûlüllah** (s.a.v.):

«— Allah hayrını versin Ümmü Süleym! Bir ıslaklık gördüğü zaman kadının gusl etmesi gerekir.» buyurdu. Bu defa **Ümmü Seleme:**

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Kadının da menisi var mı?» diye sordu. Bunun üzerine **Rasûlüllah:**

«— Peki çocuğun anasına benzemesini ne ile izah edersin? onların da erkekler gibi menileri vardır.» buyurdu.[239]

Sa'd (r.a.) anlatıyor: Eshab Rasûlüllah'ın emrettiği şeyleri birbirlerine sorarlardı. Rasûlüllah'a çok şey sormak haram kılınıncaya kadar eshab Rasûlüllah'a soru sormakta devam ettiler.[240]

Câbir'den: **Mülâane** âyeti sadece papazların çok soru sorması üzerine indi.[241]

İbn-i Mes'ud'dan: Bir gün halkın kendisine çok soru sorması üzerine **Harise:**

«— Ey **Haris b. Kays**! Bunların çok soru sormalarına ne mana veriyorsun?» dedim.

«— Öğrenip yapmamak için soruyorlar.» diye cevap verdi.

«— Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki doğru söyledin!» dedim.[242]

237 **Tâberânî; Mecme'uz-Zevaid** 1/158; **Bezzâr**
238 **İbn-i Abd'ul-Ber** 1/88
239 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevaid** 1/156
240 **Bezzâr; Bk. Maide** 101.
241 **Bezzâr. Bk. Ali İmran** 61; **Bk. Müslümanlık** 1/140 - 146
242 **Taberânî; Mecmu'uz-Zevaid**

İbn-i Ömer (r.a.) dan: Ey insanlar mevcut olmayan şeyler hakkında soru sormayın. Çünkü **Hz. Ömer** mevcut olmayan şeyler hakkında soru soranlara lânet ederdi.[243]

Tavus'dan **Hz. Ömer** (r.a.) demiştir ki:

«— Mevcut olmayan bir şey hakkında soru sormak caiz değildir. Çünkü Allah tealâ olacak şeyler hakkında hükmünü vermiştir.[244]

Zeyd b. Sabit'ten: Bana bir şey sorulduğunda böyle bir olayın meydana gelip gelmediğini öğrenmeden cevap vermezdim. Eğer meydana gelmemişse bir şey söylemezdim. Ortada böyle bir olay varsa görüşümü söylerdim. Yine bir defasında bir soru sorulmuştu:

«— Böyle bir şey oldu mu?» dedim.

«— Ey **Ebû Said**! Olmadı ama ilerde lâzım olur diye soruyoruz.» dediler.

«— Bırakın böyle bir şey söz konusu olduğu zaman cevap veririm.» dedim.[245]

Mesruk'tan: **Übeyy b. Kâ'b**'a bir mesele sordum.

«— Böyle bir şey oldu mu?» dedi.

«— Hayır.» cevabını verdim.

«— Öyleyse böyle birşey oluncaya kadar beni rahatsız etme!» dedi.[246]

Âmir'den: **Ammar**'a bir mesele sorulmuştu:

«— Böyle bir şey oldu mu?» dedi.

«— Hayır.» dediler.

«— Öyleyse ortada böyle bir şey oluncaya kadar beni rahatsız etmeyin. Olunca da size gerekli cevabı veririm.» diye karşılık verdi.[247]

243 **İbn-i Abd'ul-Ber 2/143**
244 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/142**
245 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/142**
246 **Mesruk**
247 **İbn-i Sa'd**

KUR'AN'I ÖĞRENMEK, ÖĞRETMEK VE CEMAATE OKUMAK

Ebû Ümaâme (r.a.) den: Bir adam Rasûlüllah'a (s.a.v.) gelerek:

«— Ya Rasûlüllah, ben filân oğullarının hissesini satın aldım, sonra da onu satarak şu kadar kâr ettim.» dedi. Hz. Peygamber:

«— Sana ondan daha kazançlı bir şey söyliyeyim mi?» buyurdu. Adam:

«— Ondan daha kârlısı da var mı?» dedi. Hz. Peygamber:

«— İnsanın Kur'an'dan on âyet öğrenmesi.» buyurdu. Adam bu söz üzerine gidip on âyet öğrendi. Sonra da Rasûlüllah'a gelip haber verdi.[248]

Übeyy b. Kâ'b'dan: Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Sana **Tevrat, İncil, Zebur** ve **Kur'an**'da bir eşi daha indirilmeyen bir sûre öğreteyim mi?» dedi.

«— Evet.» cevabını verdim.

«— Onu öğreninceye kadar bu kapıdan çıkmamanı isterim.» buyurdu. Hemen ayağa kalktı. Ben de kalktım. Eli ile elimi tutarak bana birşey anlatmaya başladı. Bana o sûreyi söylemeden dışarı çıkmasından korkarak adımlarımı yavaşlattım. Kapıya yaklaşınca:

«— Ey Allah'ın Rasûlü bana bir sûre öğreteceğinizi vaad etmiştiniz.» dedim. O zaman:

«— Namaza başladığın zaman ne okursun?» dedi. Ben de:

«— **Fatiha** suresini okurum.» cevabını verince:

«— Ha işte odur. O Allah'ın Kur'anda: Biz sana daima tekrar olunan yedi âyeti ve Kur'an-ı Azîmi verdim.»[249] buyurduğu, yedi âyettir.» dedi.[250]

Enes'den: **Ebû Talha** bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) ın yanına geldi. Hz. Peygamber o sırada ayakta, açlıktan karnına taş bağlı bir vaziyette suffe ehline Kur'an öğretiyordu.[251]

Yine **Enes**'den: **Ebu Musa** evinde oturmuş, halk da çevresine top-

248 **Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 7/165**
249 **Hıcr 87**
250 **Beyhakı; Kenz'ul-Ummal 1/220**
251 **Hılye 1/342**

lanmıştı. **Ebu Musa** çevresinde toplananlara Kur'an okumaya başladı. Bu esnada da adamın birisi Rasûlüllah'a gelerek:

«— Ey Allh'ın Rasûlü, **Ebu Musa** evinde oturuyordu: Halk yanına gelince onlara Kur'an okumaya başladı.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Beni onlardan hiç birisinin göremiyeceği bir yere oturtabilir misin?» diye sordu. Adam:

«— Evet.» cevabını verince Rasûlüllah onunla birlikte **Ebu Musa'**nın evine geldi. Adam, Hz. Peygamberi onlardan hiç kimsenin görmediği bir yere oturttu. Rasûlüllah (s.a.v.) **Ebû Musa'**nın okuyuşunu dinledikten sonra:

«— O, Kur'an'ı **Davud** Peygamberin hanedanının **Zebur'**u okuyuş tarzı ile okuyor.» buyurdu.[252]

Enes b. Malik'den: **Ebû Musa el-Eş'arî** beni **Ömer'**e (r.a.) göndermişti. **Ömer.** (r.a.):

«— Yanından ayrılırken **Eş-arî** ne yapıyordu?» diye sordu.

«— Halka Kur'an öğretmekle meşguldü.» dedim.

«— O çok akıllı birisidir. Öyle okuyuşu da kimseden dinleyemezsin. Peki bedeviler ne yapıyorlardı?» dedi.

«— **Eş'ariler** mi?» dedim.

«— Hayır, **Basra** halkı.» dedi.

«— Dikkat et. Onlar bu sözü işitirlerse, gücenirler.» dedim.

«— Öyleyse sen de bunu onlara söyleme. Çünkü onlar hakikaten bedevidir. Ancak Allah'ın kendilerine cihadı nasip ettiği kimseler bundan müstesnadır.» dedi.[253]

Ebû Recâ el-Utaridî'den **Ebû Musâ** mescidde —**Basra** mescidi— dolaşırken gelip yanımızda oturdu. Sanki şu anda O'nu iki beyaz hırkasının içinde görür gibiyim. Bana Kur'an öğrettiğini hatırlıyorum.

«— **Yaratan Rabbinin ismiyle oku.»** [254] diye başlayan sureyi de O'ndan öğrendim. Bu Rasûlüllah'a inen ilk sure idi.[255]

Hz. Ali'den: Rasûlüllah (s.a.v.) vefat edince, Kur'an'ı baştan sona ezberleyinceye kadar ridamı sırtımdan çıkarmamaya yemin ettim. Gerçekten de Kur'an'ı ezberleyinceye kadar ridamı sırtımdan çıkarmadım.[256]

Meymûn'dan: **Abdullah b. Ömer** (r.a.) **Bakara** sûresini dört senede öğrenmişti.[257]

Ubeyd b. Ebû Ca'd, Eşca' kabilesinden bir adamdan naklederek anlatıyor: Halk, **Selmân'**ın **Medain** mescidinde olduğunu işitmişti. Hemen

[252] **Ebû Ya'lâ; Mecme-uz-Zevâid 9/360; İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 7/94**
[253] **İbn-i Sa'd 4/162**
[254] **Alak 1**
[255] **Hılye 1/256**
[256] **Hılye 1/67**
[257] **İbn-i Sa'd 4/121**

mescide geldiler. Etrafında bin kadar insan toplanmıştı. Selman onlara:

«— Oturun, oturun..» dedi. Halk oturunca da **Yusuf** sûresinin başından okumaya başladı. Bir müddet sonra cemaat yavaş yavaş kalkıp gitmeye başladı. Mescidde yüz kişi kadar kalmıştı. **Selman** buna kızarak:

«— Önce güzel sözlerle konuşmamı istediniz, sonra da Kur'an okumaya başlayınca çekip gittiniz!» dedi.[258]

Abdullah b. Mes'ud birine bir âyet öğretirken :

«— Bu ayet üzerine güneş doğan her şeyden daha hayırlıdır.» derdi. Hemen hemen Kur'an'ın bütün âyetleri için böyle söylerdi.

Bir başka rivayete göre ise **İbn-i Mes'ud**, sabahleyin evine gelenlere:

«— Yerlerinize oturun.» der, sonra kendilerine Kur'an öğrettiği kimseleri dolaşır ve:

«— Ey filân, hangi sureye geldin?» diye sorar, o da hangi âyette kaldığını haber verirdi. Bunun üzerine **İbn-i Mes'ud** ondan sonraki âyeti okur ve:

«— Onu öğren. Çünkü o, senin için yerle gök arasında olanlardan daha hayırlıdır.» derdi. Adam da o ayete Kur'an'da daha iyisi bulunmayan bir âyet gözüyle bakardı. İbn-i Mes'ud daha sonra bir başka âyete geçer ve :

«— Bu da, diğeri gibidir.» derdi. Hatta bu sözü bütün talebelerine söylerdi.[259]

İbn-i Mes'ud şöyle derdi: Kur'an'ı öğrenin. Çünkü o, Allah'ın sofrasıdır, kim Allah'ın sofrasından bir şeyler almaya muktedir ise, alsın. Çünkü ilim, öğrenmekle elde edilir.[260]

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: Bu Kur'an Allah'ın ahlâkıdır. Kim Allah'ın sofrasından bir şey öğrenmeye muktedirse öğrensin. Çünkü en hayırsız ev, içinde Allah'ın kitabından bir şey okunmayan evdir. İçinde Allah'ın kitabından bir şey okunmayan ev de tamircisi olmayan harabe ev gibidir. Şeytan, içinde **Bakara** suresinin okunduğu evde duramaz, çıkar gider.[261]

Hasan-ı Basrî'den: Adamın birisi sık sık **Hz. Ömer**'in kapısına gelir, ihtiyaçlarının karşılanmasını isterdi. **Hz. Ömer** ona:

«— Git ve Allah'ın kitabını öğren.» dedi. Bunun üzerine adam giderek: Kur'an'ı öğrendi. Bu esnada **Hz. Ömer** onu görememişti. Onunla karşılaşınca, sanki **Ömer**'i ayıplarmış gibi:

«— Allah'ın kitabında beni **Ömer**'in kapısına muhtaç olmaktan kurtaran şeyler buldum.» dedi.[262]

258 **Hılye 1/203**
259 **Taberânî: Mecme'uz-Zevaid 7/167**
260 **Bezzar; Mecme-uz-Zevaid 1/129**
261 **Hılye 1/130**
262 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 1/217**

BİR MÜSLÜMANIN KUR'AN'DAN ÖĞRENECEĞİ MİKTAR

Hz. Ömer (r.a.) dan: Müslümanın Kur'an'dan mutlaka altı sûre ezberlemesi gereklidir. Sabah namazı için iki sûre, akşam namazı için iki sûre ve yatsı namazı için de iki sûre.[263]

Misver b. Mahreme'den: Ben **Hz. Ömer**'in şöyle dediğini işittim: «— **Bakara, Nisa, Maide, Hacc** ve **Nur** sûrelerini ezberleyin. Çünkü onlarda önemli hükümler vardır.»[264]

Hârise b. Mudarrib'dan: **Hz. Ömer** bize gönderdiği bir mektubunda, **Nisa, Ahzâb** ve **Nûr** sûrelerini ezberlememizi yazmıştı.[265]

Hz. Ömer'den: **Berâe** sûresini öğrenin. Kadınlarınıza da **Nûr** sûresini öğretin. Onların gümüş süsler takmalarına da müsaade edin.[266]

263 **Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal** 1/217
264 **Müstedrek; Beyhakî**
265 **Ebû Ubeyde**
266 **Saîd b. Mansur; Ebuşşeyh; Beyhakî; Kenz'ul-Ummal** 1/224

KUR'AN EZBERLEYEMEYENİN NAFİLE NAMAZ KILARAK İBADET ETMESİ

Ebu Reyhâne (r.a.) den: Rasûlüllah'a gelerek Kur'an'ı ezberlemekte güçlük çektiğimi ve ezberlediklerimi de çabuk unuttuğumu söyledim. Bana:

«— Gücünün yetmeyeceği şeye kendini zorlama. Fazla namaz kıl buyurdu.» **Ebû Umeyre** der ki: **Ebû Reyhâne** Askalan'a geldiğinde çok namaz kılıyordu.[267]

KUR'AN'LA UĞRAŞANLARI BAŞKA ŞEYLERLE MEŞGUL ETMEMEK VE KUR'AN'A BAŞKA ŞEY KARIŞTIRMAMAK

Karaza b. Kâ'b'dan: **Irak**'a gitmek üzere yola çıkmıştım. **Ömer b. Hattab** (r.a.) da bizimle birlikte **Sırar'a**[268] kadar geldi. Orada Abdest aldıktan sonra:

«— Niçin sizinle birlikte buraya kadar geldiğimi biliyor musunuz?» dedi.

«— Evet. Bizler Rasûlüllah'ın ashabı olduğumuz için bizimle birlikte geldin.» dedik. **Hz. Ömer**:

«— Siz, halkı oğul arısı gibi inliyerek Kur'an okuyan bir kasabaya gidiyorsunuz. Onlara hadislerden bahsetmeyin. Yoksa sizi meşgul ederler. **Kur'an**'a bir şey karıştırmayın. Rasûlüllah'dan çok hadis rivayet etmeyin. Yürüyün. Ben de sizinle beraberim.» dedi. **Irak**'a geldiğimiz zaman; bana:

«— Bize hadiş anlat.» dediler. Ben de:

«— **Hz. Ömer** bizi bundan men etti.» diye cevap verdim.[269]

Bir başka rivayette ise **Ömer b. Hattab** (r.a.):

«— Onlara çok hadis anlatmayın. Yoksa onları meşgul edersiniz. Kur'an'a hiç bir şey karıştırmayın.» demiştir.[270]

267 **Abd'ul Gâfir b. Selâme el-Hamsî: İsâbe 2/159**

268 **Medine**'den **Irak**'a giden yol üzerinde, **Medine**'ye üç mil mesafede eski bir kuyunun ismi.

269 **Müstedrek 1/102; Zehebî**

270 **Cami-u Beyan'il-İlim 2/120; İbn-i Sa'd 6/7**

KUR'AN'DAKİ MÜTEŞABİH AYETLER HAKKINDA SORU SORMANIN YASAKLANMASI

Abdullah b. Ömer'in azadlısı anlatıyor: **Irak**'lı **Sâbiğ** müslüman askerleri arasında **Kur'an**'daki bazı hususlar hakkında soru soruyordu. **Mısır**'a gelince **Mısır** valisi **Amr b. el-As** onu bir elçi ile **Ömer b. Hattab**'a (r.a.) gönderdi. Elçi beraberinde bulunan mektubu **Ömer**'e (r.a.) verdi. **Hz. Ömer** mektubu okuduktan sonra:

«— Adam nerde?» diye sordu. Elçi:

«— Konak yerinde.» dedi. **Ömer** (r.a.) in:

«— İnşaallah gitmemiştir. Yoksa senin canını yakarım» demesi üzerine adam giderek **Sâbig**'ı **Ömer**'e getirdi. **Hz. Ömer** ona:

«— Sorduğun şeyler nedir?» dedi. Sâbig da meseleyi anlattı. Bunun üzerine **Hz. Ömer** bana, bir hurma dalı getirmemi emretti. Hurma dalı ile adamı dövdü. Adamın sırtı yara bere içinde kaldı. **Hz. Ömer** yarası iyi oluncaya kadar adamı bıraktı. İyi olunca yine dövdü. Tekrar bıraktı. Yarası geçince tekrar dövmek için çağırdı. Bu defa **Sâbig**:

«— Ey mü'minlerin emiri eğer beni öldürmek istiyorsan, eziyet çektirme. Şayet beni ıslah etmek istiyorsan vallahi ben ıslah oldum.» dedi. **Hz. Ömer** de onun memleketine dönmesine izin verdi. **Ebû Musa el-Eşarî**'ye de bir mektup yazarak ona hiç bir müslümanla münasebet kurdurmamasını emretti. Bu durum **Sâbiğ**'nın çok zoruna gitmişti. Bunun üzerine **Ebû Musa Hz. Ömer**'e bir mektup yazarak, adamın o huyundan vaz geçip, durumunu düzelttiğini bildirdi. **Hz. Ömer** (r.a) da halkın onunla temas kurmasına izin verdi.[271]

Süleyman b. Yesâr anlatıyor: **Temim** kabilesinden **Sâbiğ b. Isı** isimli birisi **Medine**'ye gelmişti. Yanında bir takım kitaplar vardı. Kur'an'daki müteşabih âyetler hakkında sorular soruyordu. **Ömer b. Hattab** (r.a.) bunu öğrenince hemen ona bir adam göndererek yanına çağırttı. Sonra bir hurma sapı hazırladı. Yanına gelince:

«— Kimsin sen?» diye sordu. Adam:

«— Allah'ın kulu **Sâbig**» dedi. **Hz. Ömer**:

«— Ben de Allah'ın kulu **Ömer**'im.» diyerek hurma saplarıyle **Sâ-**

271 **Darimî; İbn-i Abd'ul-Hakim; İbn-i Asâkir**

big'i dövmelerini işaret etti. Nihayet yüzünden kan akmaya başlayınca **Sâbiğ:**

«— Ey mü'minlerin emiri yeter artık! Vallahi kafamdaki kötü fikirler çoktan kayboldu.» dedi.[272]

Bir başka rivayette ise: Bu olaya kadar kavmi arasında efendi bir kimse olan **Sâbig**'in çok geçmeden kavmi arasında rezil olduğu zikredilir.[273]

Hasan-ı Basri'den: Bir grup halk **Mısır**'da **Abdullah b. Amr**'a gelerek:

«— Allah'ın kitabında amel edilmesi emredilen bazı âyetlerle amel edilmediğini görüyoruz. Bu hususta mü'minlerin emiri ile görüşmek istedik.» dediler. Bunun üzerine beraberce **Ömer**'e (r.a.) geldiler. **Amr:**

«— Ey mü'minlerin emiri bir kısım halk **Mısır**'da bana gelerek, Kur'an'da amel edilmesi emredilen fakat amel edilmeyen bazı âyetler görüyoruz diyerek bu hususta sizden bilgi almak istediklerini bildirdiler.» dedi. **Hz. Ömer:**

«— Onları yanıma çağır.» dedi. Halk toplanınca da kendisine en yakın olan adama şöyle dedi.

«— Allah ve İslâm aşkına, sen Kur'an'ın tamamını okudun mu?» dedi. Adam:

«— Evet.» dedi.

«— Peki onun üzerinde iyice düşündün mü?» dedi. Adam:

«— Hayır.» dedi.

«— Peki şöyle bir gözden geçirdin mi?» dedi. Adam:

«— Hayır.» deyince, sıra ile diğerlerine de:

«— Peki ezberledin mi? Hayatında tatbik ettin mi?» diye aynı soruları yöneltti. En son sorduğu adam:

«— Anan sensiz kalsın Ömer! Seni, bütün insanları Allah'ın kitabı ile amel ettirmeye zorluyorlar. Halbuki Allah âyetinde bizim günahlarımızın olabileceğini bildirmiştir. **«Eğer sizlere yasak edilen büyük günahları işlemekten çekinirseniz, kusurlarınızı örter; sizi şerefli ve yüksek bir makama ulaştırırız.**[274] deyince Hz. Ömer:

«— Peki **Medine** halkı sizin niçin geldiğinizi öğrendi mi?» dedi. Onlar:

«— Hayır.» diye cevap verdiler. Bunun üzerine **Ömer** (r.a.):

«— Eğer öğrenselerdi ibreti âlem için size iyi bir ders verirdim.» dedi.[275]

272 **Darimî; İbn-ül-Enbarî; Kenz'ul-Ummal** 1/227; **Hatîb; İbn-i Asâkir Dârekutnî**
273 **İbn'ül-Enbarî; İsmailî; İsâbe** 2/198
274 **Nisa 30**
275 **İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal** 1/228

KUR'AN ÖĞRETME VE ÖĞRENME KARŞILIĞINDA ÜCRET ALMANIN KERAHETİ

Ubâde b. Sâmit (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) in birçok işleri vardı. Birisi başka bir yerden kalkıp, yanına gelirse, onu, **Kur'an** öğrenmesi için bizden birinin yanına gönderirdi. Yine bir defasında Rasûlüllah yanıma bir adam gönderdi. Adam evimde kalıyor, kendisine Kur'an okutuyordum. Daha sonra memleketine dönen adam, benim kendi üzerinde bir hakkım olduğunu zannederek, bana, bir yay hediye etti. Ondan daha zarif ve daha güzel bir yay görmemiştim. Hemen Rasûlüllah'a gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ne dersin?» diye sordum.

«— Onu omuzuna takmakla, sırtına bir köz koyman arasında fark yoktur.» buyurdu.[276]

Übey b. Ka'b'dan: Adamın birine Kur'an'dan bir sure öğretmiştim. Adam da, buna karşılık bana bir elbise hediye etmişti. Rasûlüllah'a gelerek durumu anlattım. Peygamber (s.a.v.) bana:

«— Eğer kabul edersen, sırtına ateşden bir elbise giymiş olursun.» buyurdu.[277]

Tufeyl b. Amr (r.a.) dan: **Übey b. Ka'b**, bana Kur'an öğretmiş, ben de kendisine bir yay hediye etmiştim. **Übey** kendisine verdiğim yayı omuzuna takarak Rasûlüllah'ın yanına gitmişti. Peygamber (s.a.v.) kendisine:

«— **Übey**, bu yayı sana kim verdi?» diye sordu. **Übey** de:

«— Kendisine Kur'an öğrettiğim **Tufeyl b. Amr ed-Devsî**.» diye cevap verdi. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Cehennemden alınan bir ateş parçasını asmışsın omuzuna.» buyurdu. Bunun üzerine **Übey**:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ama onların yemeklerini yiyoruz.» deyince Peygamber (s.a.v.):

«— Başkası için de hazırlanan bir yemeği yemende bir beis yok. Fa-

276 **Taberânî; Müstedrek; Beyhakî; Kenz'ul Ummal 1/231; Müstedrek 3/356**

277 **Abd'übnü Humeyd; Kenz'ul-Ummal 1/231; İbn-i Mace'; Revyânî; Beyhakî; Saîd b. Mansûr**

kat sadece senin için yapılan bir yemeği yersen ecrini dünyada almış olursun.» buyurdu.[278]

Avf b. Mâlik anlatıyor: Yanımda kalan bir adama Kur'an öğretmiştim. O da bana bir yay hediye etmişti. Bunu Rasûlüllah'a söylediğim zaman bana:

«— Avf, iki omuzun arasında bir parça cehennem ateşi olduğu halde Rabbine kavuşmak ister misin?» diye sordu.[279]

Müsennâ b. Vâil'den: **Abdullah b. Büsr**'ün yanına gelmiştim. **Abdullah** başımı okşadı. Ben de elimi koluna koydum. Bu sırada adamın birisi kendisine Kur'an öğreten kimsenin aldığı ücret hakkında bir soru sordu. **Abdullah** şunları anlattı. Bir defasında Rasûlüllah'ın huzuruna omuzunda yay olan bir adam gelmişti. Rasûlüllah yayı çok beğendi. Adama:

«— Ne güzel yayın var! Satın mı aldın?» diye sordu. Adam da:

«— Hayır. Oğluna Kur'an öğrettiğim bir adam hediye etti.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Allah'ın, boynuna ateşten bir yay takmasını ister misin?» dedi. Adam:

«— Hayır» cevabını verdi. Rasûlüllah da:

«— O halde onu geri ver.» buyurdu.[280]

Esîr b. Amr'den: **Ömer b. Hattab** (r.a.) **Sa'd** (r.a.)ın:

«— Kur'an okuyana da bin dirhem maaş veririm.» dediğini duyunca:

«— Allah Tealânın kitabı için de mi verilir?» dedi.[281]

Sa'd b. İbrahim'den: **Ömer b. Hattab** bazı valilerine, halka Kur'an öğrenmesi için para verilmesini emreden bir mektup yazmıştı. Valilerden birisi de ona şöyle bir mektup yazdı:

«Sen, halka, Kur'an öğrenmeleri için para verilmesini yazmıştın. Halbuki onlar Kur'an'ı para arzusuyla değil askerliğe olan rağbetleri gibi istekleri ile öğreniyorlar.»

Bunun üzerine **Hz. Ömer** o valiye:

«— O halde halka dostluk ve arkadaşlık namına ver.» diye yazdı.[282]

Mücâhid'den: **Hz. Ömer** (r.a.):

«— Ey ilim, ve Kur'an ehli; öğrettiğiniz ve öğrendiğiniz ilim ve Kur'an için karşılık almayın. Aksi takdirde zina yapanlar cennete sizden önce girerler.» demiştir.[283]

278 **Begavî; İbn-i Asakir; Kenz'ul Ümmal 1/231; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 4/95**
279 **Taberânî; Kenz'ul Ummal; 1/232; Mecme'uz-Zevaid 4/96**
280 **Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 4/96; İbn-i Ebî Hâtim**
281 **Ebû Ubeyd; Kenz'ul-Ummal 1/228**
282 **Ebû Ubeyd; Kenz'ul Ummal 1/229**
283 **Hatîb; Kenz'ul-Ummal 1/229**

KUR'AN'I ANLAMAYANLARIN İHTİLAFLARINDAN ENDİŞE

Abdullah b. Abbas'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ın yanında oturuyordum. Derken kendisine **Kûfe** halkından bir kısmının Kur'an'ı şöyle şöyle okuduğunu bildiren bir mektup gelmişti. **Hz. Ömer** tekbir getirdi. Ben:

«— İhtilâf etmişler.» dedim. O ise:

«— Öf, ne biliyorsunuz?» diyerek bana kızdı. Ben de kalktım evime geldim. Hemen bana bir adam gönderdi. Ben gidemiyeceğimi bildirerek özür diledim. Fakat **Hz. Ömer**:

«— Mutlaka gelmelisin.» diye tekrar haber gönderince, yanına gittim. Bana:

«— Sen bir şey söylemiştin.» dedi.

«— Estağfirullah, bir daha böyle bir şey söylemek istemiyorum.» dedim.

«— Söylediklerini tekrar etmeni istiyorum.» dedi.

«— Bana, Kur'an'ın şöyle şöyle okunduğunu bildiren bir mektup geldi, demiştin, ben de ihtilâf etmişler, demiştim.» dedim.

«— Peki bunu nereden bildin?» diye sordu.

«— Öyle insanlar vardır ki, onların, dünya hayatı hakkındaki sözleri hoşuna gider. Onlar, sözlerinin özlerine uyduğuna Allah'ı da şahit tutarlar. Halbuki en amansız düşmanlar onlardır. Onlar senden ayrıldıkları zaman yeryüzünde fesat çıkarmak için çalışırlar, ekinleri sürüleri mahvetmek için uğraşırlar. Oysa Allah fesadı sevmez.»[284] âyetini okudum. Onlar böyle yapınca Kur'an'ı anlayan bir kimse buna sabredemez. Sonra şu âyeti de okudum: **«Böylelerine, Allah'tan kork denildi mi, kibir ve gururları kabarır, onları günah işlemeye sürükler. Böylelerinin haklarından cehennem gelir. Cehennem ne kötü bir yerdir! Yine öyle insanlar vardır ki, Allah rızası için kendilerini feda ederler. Allah da böyle kullarına karşı çok merhametlidir.»** [285]

Bunun üzerine **Hz. Ömer**:

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, doğru söyledin.» dedi.[286]

284 **Bakara 204-205**
285 **Bakara 206-208**

Abdullah b. Ubayd b. Umeyr'den: İbn-i Abbas Hz. Ömer'in yanındaydı. **Hz. Ömer İbn-i Abbas'ın** elini tutarak:

«— Halk arasında Kur'an'ın yayıldığını görüyorum.» dedi. **İbn-i Abbas:**

«— Ben bundan memnun değilim, ey mü'minlerin emiri» dedi. **Hz. Ömer** ellerini çekerek:

«— Niçin?» diye sordu. **İbn-i Abbas:**

«— Çünkü halk, Kur'an okuduğu zaman manasını üzerinde tartışır. Tartışınca da ihtilâfa düşer. Tabiî, ihtilâf edince de, birbirlerinin boyunlarını vururlar.» dedi.

«— Bundan sonra **Hz. Ömer** benden ayrıldı. Ondan ayrı olarak geçen bir günümün nasıl geçtiğini Allah bilir. Ertesi gün öğle vakti bir adam gelerek:

«— Mü'minlerin emiri seni çağırıyor.» dedi. Kalktım, yanına vardım.

«— Dün ne demiştin?» diye sordu. Ben de bütün sözlerimi bir kere daha tekrar ettim. Bu defa:

«— Yine de ben bu sözünü halktan gizliyeceğim.» dedi.[287]

286 **Müstedrek; Zehebî**
287 **Müstedrek**

ASHABIN KUR'AN OKUYANLARA NASİHATLERİ

Hz. Ömer'in Nasihatı:

Kinâne el-Adevî'den: **Ömer b. Hattab** valilere birer mektup göndererek şu talimatı verdi.

«Kur'an'ı öğrenmiş olan herkesi bana gönderin. Ben de onlara para vereyim, halka Kur'an öğretmeleri için sâir yerlere göndereyim.»

Ebû Musâ (r.a.) da **Hz. Ömer**'e yazdığı mektubunda şu bilgiyi verdi.

«Kabileler arasında hafız olarak üçyüz küsur kimsenin bulunduğunu öğrendim.»

Bunun üzerine **Hz. Ömer** bu kimselere şu mektubu yazdı.

«Bismillâhirrahmanirrahîm Allah'ın kulu **Ömer**'den, yine Allah'ın kulu **İbn-i Kays**'a. (Ebû Musa'nın lakabı) ve onun yanındaki Kur'an hafızlarına, selâmün aleyküm.

Bu Kur'an sizin için bir mükâfaat, bir şeref ve bir hazinedir. Siz Kur'an'a uyun. Kur'an'ı kendinize uydurmayın. Çünkü kim Kur'an'ı kendine uydurursa, Kur'an onu cehenneme kadar sürükler. Fakat kim Kur'an'a uyarsa Kur'an onu firdevs cennetlerine götürür. Kur'an'a uyarsanız, o mutlaka size şefaatçı olacaktır. Katiyyen size düşman olmasın. Kur'an'ın kendisine şefaat ettiği kimse cennete girer. Kur'an'ın düşman olduğu kimse de cehenneme gider. Şunu bilin ki, bu Kur'an hidayet ve ilim kaynağıdır. Rahmanın indirdiği en son kitaptır. Allah kapalı gözleri, sağır kulakları ve kilitli kalpleri onunla açar. Yine şunu bilin ki, kul gece kalkıp dişlerini misvakladıktan sonra abdest alır, tekbir getirerek Kur'an okumaya başlarsa, melek ağzını onun ağzına kor ve: Oku, oku! Ne iyi yaptın! Ne mutlu sana, der. Eğer sadece abdest alır dişlerini misvaklamazsa, melek okuduğunu dinler yanına yanaşmaz. Haberiniz olsun ki, namazda okunan Kur'an gizli bir hazine ve sonsuz bir hayırdır. O halde mümkün mertebe Kur'an'ı çok okuyun. Çünkü namaz bir nur, zekât bürhan, sabır aydınlık, oruç kalkan, Kur'an ise sizin lehinize veya aleyhinize bir hüccettir. Kur'an'a hürmet gösterin onu küçümsemeyin. Çünkü Allah O'na saygı gösterenleri yükseltir. Onu küçümseyeni de alçaltır. Kur'an'ı okuyan, onu ezberliyen, onunla amel eden ve içindeki hükümlere tâbî olanın

duasının Allah nezdinde kabul edileceğini bilin. Allah isterse, O'nun ecrini dünyada verir, isterse de âhirete hazırlık olarak tehir eder. Şunu bilin ki, Allah nezdinde olan şeyler, inanan ve Rablerine tevekkül edenler için daha hayırlı ve daha ebedîdir.»[288]

Ebû Musâ el-Eş'arî'nin Nasihatı:

Ebû Kinâne anlatıyor: **Ebû Musâ** Kur'an okuyan kimseleri bir araya topladı. Sayıları üçyüze yakındı. Onlara Kur'an'ın büyüklüğünden bahsettikten sonra:

«— Bu Kur'an sizin için sevap kaynağıdır. Kur'an'a uymadığınız taktirde vebal altında kalırsınız. O halde siz Kur'an'a uyun. Kur'an'ı kendinize uydurmayın. Kim Kur'an'a uyarsa, Kur'an onu cennet bahçelerine götürür. Kim de Kur'an'ı kendisine uydurursa, Kur'an onu, kafasından tutup cehenneme atar.» dedi.[289]

Ebû Esved ed-Deylî babasından naklederek anlatıyor: **Ebû Musa** Kur'an okuyan kimseleri bir araya topladı.

«— Benim yanıma sadece Kur'an'ı ezberleyenler girsin.» dedi. Bunun üzerine üçyüz kadar hafız yanına girdik. Bize nasihat ederek şunları söyledi.

«— Sizler memleketin Kur'an okuyan kimselerisiniz. Bu yüzden Kur'an'dan uzun müddet uzaklaşmayın. Aksi halde ehl-i kitabın kalblerinin katılaştığı gibi sizin kalbleriniz de katılaşır. Bir sûre indirilmişti. Biz uzunluğu ve içindeki hükümleri bakımından onu **Berâe** sûresine benzetiyorduk. Ondan ezberlediğim bir âyet şöyle idi: «Eğer Âdem oğlunun iki vadi altınıolsa bunlara bir üçüncüsünü katma yollarını arardı. Âdem oğlunun karnını ancak toprak doyurabilir.»[290] Sonra bir sûre daha indirildi. Onu da Sebbihâta benzetiyorduk. Çünkü başı «Sebbeha lillâh» diye başlıyordu. Ondan ezberlediğim bir âyet ise şöyle idi. **«Ey iman edenler, yapmadıklarınızı niçin başkalarına söylersiniz.»** [291] Yapmadıklarınızı başkalarına tavsiyeniz boyunlarınıza asılır, sonra kıyamet günü onlardan hesaba çekilirsiniz.» [292]

Abdullah b. Mes'ud'un Nasihatı:

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: **Kûfe** halkından bir grub insan yanıma gelmişti. Selâm verdikten sonra onlara şunları söyledim.

288 **İbn-i Zenceveyh; Kenz'ul-Ummal 1/117**
289 **Hılye 1/257**
290 Kur'an'da böyle bir ayet yoktur. Mensuhtur.
291 **Saf: 2**
292 **Hılye 1/257**

«— Allah'a asi olmaktan sakının. Kur'an üzerinde ihtilâfa düşmekten kaçının. Onun üzerinde münakaşa etmeyin. Onun ayetleri arasında çelişki yoktur. Kur'an ebedîdir. Tenkidler karşısında da sarsılmaz. Kur'an'da İslâm şeriatının; cezaların, hükümlerin, ilâhi emirlerinahenk içinde bulunduğunu görmüyor musunuz? Eğer bir âyetin yapılmasını emrettiği bir şeyi bir başka âyet nehyetseydi, bu bir tutarsızlık olurdu. Fakat Kur'an bunların hepsini bir sistem içinde toplamıştır. Ben içinizden en değerli fakih ve âlimlerin çıkmasını isterim. Eğer deve ile gidebilecek bir yerde Rasûlüllah'a indirileni benden daha güzel anlıyan birinin bulunduğunu öğrenirsem, ilmime ilim katmak için mutlaka onun yanına giderim. Her yıl Kur'an'ın nâzil olan kısmının tamamı **Cebrail** (a.s.) tarafından Rasûlüllah'a (s.a.v.) bir defa okunurdu. Vefat ettiği yıl ise iki defa okundu. Kendisine Kur'an okuduğum zaman, bana güzel okuduğumu söylerdi. Kim benim kıraatım üzere okursa beğenmeyerek onu terketmesin. Kim de bu kıraatlardan birisi üzere okursa, onu beğenmeyip terketmesin. Çünkü Kur'an vecihlerinin birini inkâr etmek Kur'an'ın hepsini inkâr etmek demektir.»[293]

Abdullah b. Mes'ud'un arkadaşlarından **Hemedan**'lı biri anlatıyor: **Abdullah Medine**'ye gitmek istediği zaman, arkadaşlarını toplar ve:

«— Bugünümün, sizler için müslümanlar arasında din, fıkh, ilim ve Kur'an yönünden en faziletli gün olmasını temenni ederim.» derdi.[294]

İbn-i Mes'ud'dan: Ehl-i Kur'an bir kimsenin gece, başkaları uyurken, uyanık olması, gündüz halk yiyip içerken oruç tutması, onlar gülüp eğlenirken ağır başlı olması, diğerleri büyüklenirken tevazu sahibi olması gerekir. Yine ehl-i Kur'an'ın mahzun olması, ağlaması, hakîm, âlim ve halim olması, az konuşması lâzımdır. Ayrıca onun kaba, gafil, bağırıp çağıran ve çabuk sinirlenen birisi olmaması gerekir.[295]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Eğer muhatap olabilirsen Allah'ın **«Ey iman edenler.»** hitabını duyduğun zaman buna kulak ver. Zira Allah bununla ya bir iyiliği emrediyor ya da bir fenalığı yasaklıyor.[296]

293 **İbn-i Asakir: Kenz'ul-Ummal** 1/232; Buradaki kıraat ve vecihden maksat, Kur'an'ın okunuşu ile ilgili olan vücuh ilmindeki okunuş şekilleridir.
294 **Müsned-i Ahmed** 1/405; **Mecme'uz-Zevaid** 7/153
295 **Hılye** 1/130
296 **Hılye** 1/130

RASÛLÜLLAH'IN HADİSLERİYLE MEŞGUL OLMAK

Ebû Hureyre (r.a.) den: Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) bir mecliste halka bir şeyler anlatırken, bir bedevi gelerek:

«— Kıyamet ne zaman kopacak?» diye sordu. Rasûlüllah (s.a.v.) konuşmasına devam etti. Bunun üzerine orada bulunanlardan bir kısmı:

«— Söylediğini işitti, ama hoşlanmadı.» dedi. Bir kısmı da:

«— Hayır işitmedi.» dedi. Nihayet Rasûlüllah (s.a.v.) sözünü bitirince:

«— Kıyametin ne zaman kopacağını soran nerde?» diye sordu. Bedevî:

«— Buradayım ey Allah'ın Rasûlü.» diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Emanete riayet edilmediği zaman kıyametin kopmasını bekle.» buyurdu. Adam:

«— Emanete riayet edilmemesi ne demektir?» diye sordu. Rasûlüllah da :

«— İşler ehline verilmediği zaman kıyameti bekle.» buyurdu.[297]

Vabisa'dan: **Rakka**'daki büyük mescidde **Ramazan** ve **kurban** bayramlarında halka vaaz ederdim. Onlara şöyle dedim: «Ben **Vedâ haccında** bulundum. Rasûlüllah halka şöyle hitap etti.

«— Ey insanlar! Haramlara en çok riayet edilen ay hangisidir?» diye sordu.

«— Bu ay» dediler.

«— Ey insanlar, haramlara en çok riayet edilen belde hangisidir?» diye sordu.

«— Bu belde» dediler.

«— İşte, kıyamete kadar kanlarınız, mallarınız, ırzlarınız da bu ayınızda, bu beldenizde bu gününüzün hürmeti gibi birbirinize haramdır. Tebliğ ettim mi?» dedi.

«— Evet, ettin.» dediler. Rasûlüllah bunun üzerine ellerini kaldırarak:

«— Şahid ol yarab! Ey insanlar! sözlerimi burada olanlar olmayan-

[297] **Buhari** 1/14

lara ulaştırsınlar» buyurdu. Yaklaşın. Biz de Rasûlüllah'ın bize söylediklerini size ulaştırıyoruz.[298]

Mekhul'den: Ben, **İbn-i Ebî Zekeriyya** ve **Süleyman b. Habib** ile **Humus**'ta **Ebu Ümame** (r.a.) nin huzuruna girmiştik. Selâm verdik. Bize:

«— Bu meclise gelmekle Allah indinde sizi mes'ul edecek bir vazife yükleniyorsunuz. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) kendisine bildirilenleri tebliğ etmişti. Siz de tebliğ edin.» dedi.[299]

Bir başka rivayette ise şöyle anlatılmaktadır. **Ebu Ümame**'nin yanında oturuyorduk bize Rasûlüllah'ın bir çok hadislerini naklettikten sonra:

«— Anladınız mı?» diye sordu. Daha sonra da:

«— O halde size nasıl tebliğ olunduysa, siz de başkalarına öylece tebliğ edin.» dedi.[300]

İbn-i Abbas'dan: Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Allahım, halifelerime merhamet et» demişti. Biz:

«— Ya Rasûlüllah, senin halifelerin kimdir?» diye sorduk.

«— Benden sonra gelecek, hadislerimi rivayet edip, insanlara öğretecek olanlardır.» buyurdu.[301]

Âsım b. Muhammed babasından naklederek anlatıyor: **Ebû Hüreyre** (r.a.) yi bir cuma günü minbere çıkarken gördüm. Ayakta minberin korkuluklarından tutarak «Doğru ve tasdik edilen Rasûlüllah, **Ebul Kâsım**, bize anlatmıştı.» diyerek hadis rivayet ediyordu. İmamın namaz kıldırmak için odasının kapısını açtığını görünce, minberden inip yerine oturdu.[302]

Eslem'den: Biz Hz. **Ömer**'e:

«— Bize Rasûlüllah'ın hadislerinden anlatır mısın?» dediğimiz zaman:

«— O'nun sözlerine bir harf katmak yahut onlardan bir harf eksiltmekten korkarım. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.):

«— **Kim bile bile benim adıma yalan uydurursa cehennemdedir.** buyurdu.» derdi.[303]

Abdurrahman b. Hatib'den: Rasûlüllah'ın ashabı arasında **Hz. Osman**'dan başka hadisleri tam ve daha güzel anlatan hiç kimse görmedim. O da hadis nakletmekten çekinirdi.[304]

298 **Bezzâr; Mecme'uz-Zevaid 1/139**
299 **Taberânî**
300 **Mecme'uz-Zevaid 1/140**
301 **Taberanî; Tergîb 1/744; İbn'ün-Neccar, Hatîb; Kenz'ul-Ummal 5/249**
302 **Müstedrek 3/512**
303 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Adiy; Ukaylî; Ebû Nuaym; Kenz'ul-Ummal 5/239**
304 **İbn-i Sa'd; İbn-i Asakir; Müntehab 5/9**

Hz. Osman (r.a.) şöyle derdi: Beni Rasûlüllah (s.a.v.) ın hadislerini rivayet etmekten men eden şey, hadisleri diğer eshabdan daha iyi bilişim değildir. Rasûlüllah'ın «Kim söylemediğim şeyi benim adıma uydurursa cehennemde yerine hazırlansın.» buyurduğunu işitmemdir.[305]

Hz. Ali (k.v.) den: Rasûlüllah'dan hadis naklederken onun söylemediği bir şeyi söylemektense, semadan düşmeyi tercih ederim. Aramızdaki meselelerle ilgili bir hadis söylemem gerekirse: Harp hileden ibarettir.»[306]

Amr b. Meymun'dan: **Abdullah b. Mes'ud'a** Rasûlüllah'ın sünnetleriyle ilgili bir soru sorulduğu zaman Peygamber (s.a.v.) den hiç bir şey nakletmezdi. Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) ın bir hadisini nakilediyordu. Sıkıldı. Hadisi anlatırken alnından ter damlamaya başladı:

«— Hadis bunun gibi veya buna benzerdi..» dedi.[307]

Muşruk'tan: Abdullah b. Mes'ud bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) ın bir hadisini nakletti ve :

«— Rasûlüllah'ın böyle söylediğini işittim.» dedi. Sonra titreyerek:

«— Hadis bunun gibi veya buna benzer.» dedi.[308]

Ebû İdris el-Havlânî'den: **Ebudderdâ** (r.a.) bir hadisi rivayet ettikten sonra:

«— Bu ve buna benzer.» dediğini işittim.[309]

Muhammed b. Sîrîn'den: **Enes b. Malik** (r.a.) Rasûlüllah'dan bir hadis naklettiği zaman sonunda da: «veya Rasûlüllah'ın buyurduğu gibi» dedi.[310]

Ebû Ca'fer, Muhammed b. Ali'den: **Abdullah b. Ömer**'den başka eshab arasında Rasûlüllah'dan bir şey işittiği zaman ona bir şeyler ilâve etmekten yahut eksiltmekten daha çok çekinen kimse görmedim.[311]

Şa'bi'den: **İbn-i Ömer**'le bir sene beraber kaldım. Fakat Rasûlüllah (s.a.v.) dan hiç bir hadis naklettiğini görmedim.[312]

İmran b. Husayn'dan: Ben Rasûlüllah (s.a.v.) dan birçok hadis dinledim, ezberledim. Fakat arkadaşlarımın bana muhalefet etmelerinden çekindiğim için onları nakletmekten kaçınıyorum.[313]

Mutarrıf'tan: **İmran b. Husayn** bana:

«— Ey **Mutarrıf** vallahi, eğer istersem hiç bir hadisi iki defa söyle-

305 **Müsned-i Ahmed; Ebû Ya'lâ; Bezzar; Mecme'uz-Zevaid 1/143**
306 **Buharî; Müslim; Kenz'ul-Ummal 5/240**
307 **Müstedrek 3/314**
308 **Camiu Beyan'il-İlm 1/79; İbn-i Sa'd 3/156**
309 **Taberanî; Mecme'uz-Zevaid 1/141, Cami-u Beyan'il-ilm 1/78; Ebû Ya'lâ, Revyânî; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 5/242**
310 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/79; Müsned-i Ahmed; Ebû Ya'lâ; Müstedrek; Kenz'ul Ummal 5/240**
311 **İbn-i Sad 4/144**
312 **İbn-i Sa'd 4/145**
313 **Taberanî: Mecme'uz-Zevaid**

meden peşpeşe iki gün Rasûlüllah'dan hadis nakledebilirim. Çekinmeme ve az hadis rivayet etmeme sebep eshabtan bazılarının başkalarının rivayet ettiği hadislerle benim rivayet ettiğim hadisler arasındaki lafzî farkları görerek şüpheye düşmelerinden korkmamdır.» dedi. Bazan:

«— Eğer size Rasûlüllah'ın şöyle şöyle buyurduğunu işittiğimi söylesem, doğru söylemiş olurum.» der ve bazan da kesin olarak:

«— Rasûlüllah'ın şöyle şöyle buyurduğunu işittim derdi.»[314]

Süleyman b. Ebû Abdullah'dan: **Süheyb** (r.a.) in şöyle dediğini işittim.

«— Vallahi bile bile yalan söyleyerek size: «Rasûlüllah şöyle buyurdu.» diyemem. Fakat isterseniz gelin size gördüğüm ve bulunduğum savaşlardan bahsedeyim. Ama Rasûlüllah böyle buyurdu, diyemem.»[315]

Mekhul'den: **Ebû Ezher**'le beraber **Vâsile b. el-Eskâ**'ın yanına vardık:

«— Ya **Ebal-Eskâ**! Rasûlüllah'dan işittiğin hadisleri bize eksiksiz ve ilâvesiz olarak anlatır mısın?» dedik.

«— Bu gece, sizden Kur'an okuyan oldu mu?» diye sordu.

«— Evet ama biz hâfız değiliz. Bazan vav veya elif ilâve ediyoruz.» dedik.

«— Bunca zamandır Kur'an elinizde olduğu halde doğru olarak ezberliyemiyorsunuz. Bir takım ilâve ve noksanlar yaptığınızı söylüyorsunuz. Peki biz Rasûlüllah'tan duyduğumuz hadisleri nasıl eksiksiz veya noksansız nakledebiliriz? Size bir hadisin manasını nakletmem kâfidir.» dedi.[316]

İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'dan: **Ömer b. Hattab** (r.a.) ölmeden önce uzak ülkelerde bulunan eshabden **Abdullah b. Huzâfe; Ebud-derdâ, Ebû Zer** ve **Ukbe b. Âmir'i** (r.a.) çağırarak:

«— Uzak diyarlarda Rasûlüllah'dan naklettiğiniz bu hadisler ne?» dedi.

«— Bizi bundan men mi ediyorsun?» dediler.

«— Hayır. Fakat yanımda kalın. Hayatta olduğum müddetçe katiyyen benden ayrılmayın. Çünkü biz hangi hadislerinizi alıp, hangi hadislerinizi almıyacağımızı daha iyi biliriz.» dedi. Gerçekten de ölünceye kadar **Medine**'den ayrılmadılar.[317]

İbrahim b. Abdurrahman'dan: **Ömer b. Hattab İbn-i Mes'ud, Ebû Mes'ud'ul Ensarî** ve **Ebudderdâ**'yı çağırtarak onlara:

314 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevaid 1/141**
315 **İbn-i Sa'd 3/129; Müntehab 5/203**
316 **Cami-u Beyan'il-İlm 1/79**
317 **İbn-i Asakir; Kenz'ul Ummal, 5/239; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/149 İbn-i Sa'd 4/153**

«— Rasûlüllah'dan niye bu kadar çok hadis rivayet ediyorsunuz.» dedi. Şehid oluncaya kadar onları hapsetti.[318]

İbn-i Ebî Evfâ'dan: Zeyd b. Erkâm'ın yanına geldiğimiz zaman:

«— Bize Rasûlüllah'ın hadislerinden anlatır mısın?» derdik. O da:

«— Artık yaşlandık. Birçok şeyleri unuttuk. Rasûlüllah'ın hadislerinden herhangibirini nakletmek kolay değildir.» derdi.[319]

318 **Taberanî: Mecme'uz-Zevaid 1/149; İbn-i Sa'd 4/153**

319 **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 5/239**

İLİM İLE AMEL ETMEK

Muaz (r.a.) dan: Öğrenmek istediğiniz kadar ilim öğrenin. Fakat öğrendiklerinizle amel etmedikçe hiç bir ilmin, faydasını göremezsiniz.[320]

Enes (r.a.) den: İstediğiniz kadar ilim öğrenin ama vallahi, amel etmedikçe öğrendiğiniz hiç bir ilmin mükâfaatını alamazsınız.[321]

Abdurahman b. Ganm'dan: Rasûlüllah'ın eshabından on kişi bana şunları söyledi:

«— Biz **Kuba** mescidinde ilim öğreniyorduk. Rasûlüllah (s.a.v.) yanımıza geldi ve:

«— Dilediğiniz kadar ilim öğrenin. Ama vallahi amel etmedikçe öğrendiğiniz hiç bir ilimin faydasını göremezsiniz.» buyurdu.[322]

Hz. Ali'den: Adamın birisi:

«— Ey Allah'ın Rasûlü, benden cehalet damgasını kaldıran nedir?» diye sordu. Peygamber:

«— İlim.» cevabını verdi.

«— Peki, ilmim olduğunu isbat edecek nedir?» sorusuna da:

«— Amel.» buyurdu.[323]

Hz. Ömer'den:

«— Allah'ın kitabını öğrenin ki, itibar göresiniz. Onunla amel edin ki, Kur'an ehlinden olasınız.» [324]

Hz. Ali (r.a.) den: İlim öğrenirseniz itibar görürsünüz. Öğrendiklerinizle amel ederseniz, ilim ehlinden olursunuz. Çünkü ilerde öyle zamanlar gelecek ki, hakikatın onda dokuzu inkâr edilecektir. O zaman da ancak meşhur olmayan ve halkdan uzak duranlar kurtulacaklardır. İşte onlar hidayeti gösterecek kimselerdir ve gerçek âlimlerdir. Bu kimseler söylenilmesi gereken şeyleri açıklamakta acele etmezler. Her şeyi de açıklamazlar.[325]

Yine **Ali** (r.a.) den: Ey ilim sahibleri! İlminizle amel edin. Âlim odur ki, önce öğrenir, sonra öğrendiğiyle amel eder ve ilmi ameline uy-

320 **İbn-i Adî; Hatîb; İbn-i Asâkir,** (Aynı hadisî **Ebudderdâ**'dan rivayet etmiştir.)
321 **Ebû Hasan b. Ahram; Cami'us-Sagir.**
322 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/6**
323 **Hatib; Kenz'ul-Ummal 5/229**
324 **İbn-i Ebi Şeybe; Kenz'ul-Ummal 5/229**
325 **Müsned-i Ahmed; Ebû Ubeyd; Dîneverî; İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 5/229**

gun olur. İlerde, öğrendikleri ilim, boğazlarından ileri geçmeyecek kimseler gelecektir. Bunların içleri dışlarına, amelleri ilimlerine uymaz. Bir araya gelip oturduklarında, birbirlerine karşı övünürler. Öyle ki, adam yanındaki arkadaşının kendisini terkederek başka birisiyle oturmasına kızar. Böyle meclislerde, bunların yaptıkları ameller Allah katında makbul değildir.[326]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Ey insanlar! İlim öğrenin, ilim öğrenen de ilmiyle amel etsin![327]

Abdullah b. Ukayl'den: **İbn-i Mes'ud**'un mescidde konuşmaya başlamadan önce yemin ederek şunları söylediğini işittim.

«— Mehtaplı bir gecede bir kimse nasıl ayla baş başa kalırsa, Rabbiniz de, sizden her birinizi huzuruna alacak ve:

«— Ey Âdem oğlu, seni, bana karşı gururlandıran nedir? Âdemoğlu! Meleklere ne cevap verdin? Âdemoğlu! öğrendiklerinle amel ederek neler yaptın?» diye soracaktır.[328]

Adiy b. Adiy anlatıyor: **İbn-i Mes'ud**'un yedi defa şu sözleri söylediğini işittim:

«— Yazıklar olsun bilgisizlere! Eğer Allah isteseydi onları bilgisiz bırakmazdı. Fakat bilip de amel etmeyenlerin vay haline?!»[329]

İbn-i Mes'ud'dan: Herkes güzel söz söyler. Ancak söyledikleriyle amel eden mesud olur. Söyledikleriyle amel etmeyenler ise kendilerine yazık etmiş olurlar.[330]

Yine **İbn-i Mes'ud**'dan: Her hangi bir kimsenin Allah'a muhtaç olduğu hususlarda muhtaçtır. Her hangi bir kimsenin Allah'ın öğrettikleriyle amel ettiği hususlarda başkaları da amel etmeye mecburdur.»[331]

Lokman b. Âmir'den: **Ebudderdâ** (r.a.) şöyle derdi:

«— Ben kıyamet günü Rabbimin herkesden önce beni çağırarak:

«— Ey **Uveymir**!»

«— Buyur, ya Rabbi!»

«— Bildiklerinle hangi amelleri işledin?» diye sormasından korkarım.[332]

Ebudderdâ'dan: Benim en çok korktuğum şey, kıyamet günü:

«— Ey **Uveymir**, dinini öğrendin mi, yoksa öğrenmedin mi?» denilmesidir. Eğer öğrendim cevabını verirsem o zaman da bütün emir ve nehiy âyetleri benden hesap soracak: Emreden âyetler: «Muhtevamı

326 Cami-u Beyan'il-İlm 2/7; Kenz'ul-Ummal 5/233
327 Taberanî; Mecme'uz-Zevâid 1/164
328 Hılye 1/131
329 Camu-u Beyan'il-İlm 2/2
330 Cami-u Beyan'il-İlm 2/6
331 Cami-ul Beyan'il-İlm 2/10; İbn-i Asakir: Kenz'ul-Um mal 5/243
332 Beyhakî; Tergîb 1/90; Hılye 1/214

yerine getirdin mi?» Nehiy âyetleri de: «Yasağa uydun mu?» diye soracak. Faydası olmayan ilimden, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan Allah'a sığınırım.» [333]

Ebudderdâ'dan: Kişi âlim olmadıkça müttakî olamaz. İlm ile amel etmeyen kimse de hakiki âlim olamaz.»[334]

Ebudderdâ'dan: Kıyamet günü Allah indinde en kötü kul ilmiyle amel etmeyen âlimdir.[335]

Muaz (r.a.) dan: Kul, kıyamet günü şu dört şeyin hesabını vermedikçe bir yere kıpırdayamaz. Vücudunu nerede yıprattığından, ömrünü nerede tükettiğinden, malını nereden kazandığından ve nerelere sarfettiğinden, ilmiyle nasıl amel ettiğinden?» [336]

Muaz'dan: «İstediğiniz kadar ilim öğrenin ama öğrendiklerinizle amel etmedikçe Allah size ilim hazinelerinin kapılarını açmaz.» [337]

Enes (r.a.) den: İstediğiniz kadar ilim öğrenin. Ne var ki öğrendiklerinizle amel etmediğiniz müddetçe Allah sizi ilminiz sebebiyle mükafaatlandırmaz. Âlimler düşünmeye ve ilmiyle amel etmeye gayret eder, cahiller ise rivayetle uğraşırlar.» [338]

333 **Hılye 1/214**
334 **Hılye 1/211-213**
335 **Hılye 1/223**
336 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/3**
337 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/6; Hılye 1/236**
338 **Cami-u Beyan'il-İlm 2/6**

SÜNNETE UYMAK SELEFİN YOLUNDAN GİTMEK VE BİD'ATA KARŞI ÇIKMAK

Ubey b. Kâ'b'dan: Doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayın. Çünkü doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayan bir kul Allah'ı andığı zaman, Allah korkusundan ve Allah'ın azablarından dolayı gözlerinden yaşlar boşanır. Yeryüzünde, doğru yoldan ve sünnetten ayrılmayan kimse Allah'ı hatırladığı zaman Allah korkusundan dolayı tüyleri ürperir. Yaprakları sararmış bir ağacın rüzgâr esince nasıl yaprakları dökülürse, Allah o kulunun günahlarını sararmış yapraklar gibi döker. Allah yolunda ve Rasûlüllah'ın izinde mutedil olarak yürümek, Allah'ın emrine ve Rasûlüllahı'n sünnetine aykırı olarak fazla amel etmekten daha hayırlıdır. O halde ameliniz fazla da olsa mutedil de olsa Peygamberin yoluna ve sünnetine uygun olmasına dikkat edin.[339]

Said b. Müseyyib anlatıyor: **Ömer b. Hattab** (r.a.) Medine'ye gelmişti. Minbere çıkıp, Allah'a hamd-ü sena ettikten sonra: «Ey müslümanlar! Allah'ın Rasûlü sizin yolunuzu gösterdi. Allah farz olan şeyleri belirtti. Apaçık bir yola bırakıldınız. Bundan sonra halkı sağa sola saptırmayın.» dedi.[340]

İbn-i Mes'ud'dan: Perşembe günleri minbere çıkar ve şunları söylerdim: «Şu iki şey önemlidir: Hidayet ve Kur'an. En doğru söz, Allah'ın kelâmıdır. En güzel hidayet Rasûlüllah'ın hidayetidir. En kötü şey, uydurma olandır. Her uydurulan şey de bid'attir. İşleriniz uzamasın sonra kalbleriniz kararır. Boş emeller sizi oyalamasın. Olacak olan bir şey muhakkak olur. Olmayacak şey de zaten olmaz.»[341]

İbn-i Mes'ud'dan: Rasûlüllah'ın yolundan yürümek, bi'atlerle amel etmekten daha hayırlıdır.[342]

İmran b. Husayn'dan: Kur'an indi, Rasûlüllah (s.a.v.) da sünnetlerini ortaya koydu. Bize uyun. Uymazsanız vallahi sapıtırsınız.[343]

339 **Le'lekâi; Kenz'ul-Ummal 1/97; Hılye 1/253**
340 **Cami-u Beyan'il İlm 2/187**
341 **Cami-u Beyan'il İlm 2/181**
342 **Müstedrek 1/103; Zehebî; Taberânî; Mecme'uz-Zevaid 1/173**
343 **Müsned'i Ahmed; Mecme'uz-Zevaid 1/173**

İmran b. Husayn'dan: Adamın birisine:

«— Ahmak! Allah'ın kitabında öğle namazının farzının dört rek'at olduğu, Fatiha ve zammısûrenin gizli okunacağı var mı?» dedim. Sonra ona namaz, oruç, zekat v.s... dan bahsederek:

«— Allah'ın kitabında bunlarla ilgili geniş bir açıklama bulabilir misin? Allah'ın kitabında dinin umumi esasları ortaya konmuştur. Rasûlüllah'ın sünnetinde ise bu esaslar açıklanmıştır.» dedim.[344]

İbn-i Mes'ud'dan: Eğer biriniz kendisine bir önder arıyorsa, Rasûlüllah'ın eshabını kendine önder kabul etsin. Çünkü onlar bu ümmetin en temiz kalbli, en bilgili, en mutedil, en doğru yolda ve en güzel hal üzere olan kimseleridir. Onlar Allah'ın peygamberine arkadaşlık yapmaları ve dinini yaşatmaları için seçtiği kimselerdir. Onların kıymetini bilin. İzlerinden yürüyün. Zira onlar dosdoğru yoldadırlar.»[345]

Huzeyfe'den: «Ey Kur'an okuyanlar! Allah'a karşı gelmekten sakının. Sizden öncekilerin yolundan yürüyün. Yeminle söylüyorum eğer onları takip ederseniz büyük mesafe kat etmiş olursunuz. Şayet onların yolundan ayrılır sağa sola saparsanız, dalâlet bataklığına düşersiniz.»[346]

Mus'ab b. Sa'd'dan: Babam mescidde namaz kıldığı zaman, namazı uzatmaz, rükû ve secdeleri tam yapardı. Evde namaz kıldığı zaman ise kıyamı, rükû ve secdeleri uzatırdı. Kendisine:

«— Babacığım! Niçin mescidde namaz kıldığın zaman namazı uzatmıyorsun da, evde kıldığın zaman uzatıyorsun?» diye sordum.

«— Yavrum, bizler, müslümanlara örnek olan kimseleriz.» cevabını verdi.[347]

Abdullah b. Mes'ud'dan: Eshabın yolundan gidin. Bid'at çıkartmayın. Bu size kâfidir.[348]

Abdullah b. Mes'ud'dan: **Ebû Bekir** ve **Ömer** (r.a.) i sevmek, onların değerini takdir etmek de sünnettendir.[349]

Hz. Ali'den: Herkesin yolundan gitmekten sakının. Çünkü öyle kişiler var ki cennet ehlinin amelini işler, sonra takdir-i İlâhi icabı bu yoldan döner, cehennem ehlinin amelini işleyerek ölür ve cehennemliklerden olur. Yine öyle kimseler vardır ki cehennemliklerin amelini işler takdir-i ilâhi icabı bu yoldan döner ve cennet ehlinin amelini işleyerek ölür. Böylece cennetliklerden olur. Mutlaka bir şey yapmanız gerekiyorsa yapacağınız şeylerde hayattakileri değil ölenleri örnek alın.[350]

344 Cami-u Beyan'il İlm 2/191
345 Cami-u Beyan'il İlm 2/97; Hılye 1/305
346 Cami-u Beyan'il İlm 2/97; İbn-i Ebi Şeybe; İbn-i Asakir; Kenz'ul Um mal 5/233
347 Taberani; Mecme'uz-Zevaid 1/182
348 Taberani; Mecmeuzzevaid 1/181
349 Cami-u Beyan'il İlm 2/187
350 Cami-u Beyan'il İlm 2/114

Ebu'l Bahtiri'den: Bir adamın **İbn-i Mes'ud**'a:

«— Akşam namazından sonra mescidde oturan cemaate, bir kimsenin: Allah'a şöyle şöyle ta'zim edin. Şöyle şöyle Allah'ı tesbih edin, şöyle şöyle Allah'a hamd edin.» dediğini haber verdi. **İbn-i Mes'ud:**

«— Peki onlar da bunları yapıyorlar mı?» diye sordu. Adam:

«— Evet» cevabını verince:

«— Onların böyle yaptığını gördüğün zaman gel bana haber ver.» dedi. Daha sonra adam gelerek: Mescidde oturduklarını haber verdi. **İbn-i Mes'ud** üzerinde bir aba olduğu halde kalkıp mescide geldi. Bir kenara oturup söylediklerini dinlemeye başladı. —İbn-i Mes'ud sert mizaçlı bir adamdı— Ayağa kalktı ve:

«— Ben Abdullah b. Mes'udum. Kendinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, siz ya cahilliğinizden dolayı bid'at uydurdunuz ya da Rasûlüllah'ın eshabından daha büyük âlimsiniz.» dedi. Bunun üzerine **Mu'dat:**

«— Vallahi ne cahilliğimizden bid'at uydurduk. Ne de Rasûlüllah'ın eshabından fazla bilgimiz var!» dedi. **Amr b. Utbe de:**

«— Ey Ebû Abdurrahman: Allah'dan mağfiret dileriz diye karşılık verdi. Bunun üzerine **İbn-i Mes'ud:**

«— Doğru yoldan yürüyün. Bu yoldan ayrılmayın. Eğer böyle yaparsanız büyük mesafe katetmiş olursunuz. Şayet sağa sola saparsanız mutlaka dalâlet bataklığına yuvarlanırsınız.» dedi.[351]

Yine **Ebû'l Bahtiri**'den: **İbn-i Mes'ud Kûfe** mescidinde iki ayrı grubun oturmakta olduğunu görmüştü. İki grubun arasında iken:

«— Hanginiz önce geldi?» diye sordu. Birisi:

«— Biz geldik.» deyince, **İbn-i Mes'ud** diğerlerine:

«— Öyle ise siz kalkıp, öbürlerinin yanına gidin.» dedi. Onları bir grub haline getirdi.[352]

Tabarani'de şu ilâve vardır: **İbn-i Mes'ud,** yüzü örtülü bir şekilde gelerek:

«— Beni tanıyanlar tanırlar. Bilmeyenler de bilsinler ki, ben Abdullah b. Mes'udum. Sizler ya Muhammed (s.a.v.) eshabından daha doğru yoldasınız, ya da iyice sapıtmışsınız!» dedi.[353]

Amr. b. Seleme'den: Akşam ile yatsı arasında **İbn-i Mes'ud**'un kapısı önünde oturuyorduk. **Ebû Musa** (r.a.) gelerek:

«— Ebû Abdurrahman, dışarı çıkıyor musun?» dedi. **İbn-i Mes'ud** dışarı çıkınca:

351 **Hılye; 4/381; Teberânî**
352 **Taberânî; Mecmeuzzevaid 1/181**
353 **Taberânî**

«— **Ebû Mûsa,** bu saatte buraya gelmene sebep ne?» diye sordu. **Ebû Mûsa:**

«— Vallahi bir şey yok. Fakat şahit olduğum bir olay beni korkuttu. Hayırlı bir şey olduğu halde beni korkuttu. Mescidde oturan cemaate birisi «Allah'ı, şöyle şöyle tesbih edin; O'na şöyle şöyle hamd edin.» diyordu.» dedi.

Bunun üzerine **İbn-i Mes'ud** mescide doğru yola koyuldu. Biz de kendisiyle birlikte gittik. Mescidde oturmakta olanların yanına gelince:

«— Ne çabuk sapıttınız! Rasûlüllah'ın eshabı henüz hayatta. Onun hanımları halâ genç, elbiseleri, kap - kacağı bile eskimedi. Siz yeter ki az günah işleyin. Hiç bir iyiliğinizin Allah katında kabul olmıyacağını ben garanti ederim.» dedi.[354]

Âmir b. Abdullah b. Zübeyr'den: Babamın yanına gelmiştim. Bana:

«— Nerdeydin?» diye sordu.

«— Daha hayırlısını görmediğim bir topluluğun yanından geliyorum. Allah'ı zikrediyorlardı. İçlerinden birisi Allah korkusundan dolayı titreyerek bayıldı. Bunun üzerine ben de onlarla birlikte oturdum.» dedim. Babam:

«— Bir daha onlarla oturma.» dedi. Babam bu sözünün güya bana tesir etmediğini zannederek:

«— Ben, Rasûlüllah'ın Kur'an okuduğunu gördüm. **Ebû Bekir** ve **Ömer**'in de Kur'an okuduklarını gördüm. Onlar senin dediklerini yapmıyorlardı. Peki seninkilerin **Ebu Bekir** ve **Ömer**'den daha çok Allah'dan korktuklarını mı sanıyorsun?» dedi. Bundan sonra babamın söylediklerinin doğru olduğunu anladım ve onlardan ayrıldım.[355]

Ebû Salih Said b. Abdurrahman b. Anz et-Tücîbî'den: Bir defasında ayakta halka birşeyler anlatıyordum. Rasûlüllah'ın eshabından **Sılâ b. Hâris el-Gıfârî:**

«— Sen ve arkadaşların aramıza girinceye kadar, biz ne Peygamberin emirlerinden vaz geçtik ne de sıla-i rahmi kestik.»[356]

Amr b. Zerâre'den: Halka bir şeyler anlatıyordum. **İbn-i Mes'ud** yanıma gelerek:

«— **Amr!** Sen kötü bir bid'at çıkardın. **Muhammed** (s.a.v.) ve eshabından daha doğru bir yolda olduğunu mu sanıyorsun?» dedi. Bir de baktım ki etrafımdakiler dağılmaya başladılar, o kadar ki tek başıma kaldım.»[357]

354 **Taberani; Mecmeuzzevaid 1/181**
355 **Hılye 3/167**
356 **Taberani; Mecmeuzzevaid 1/189; Buhari, Begavî; Muhammed b. Rebi' el-Cizî; İbn-i Seken; İsabe 2/193**
357 **Taberanî; Mecmeuzzevad 1/189**

ASILSIZ GÖRÜŞE UYMAMAK

İbn-i Şihab'dan: **Hz. Ömer** minberde halka şöyle seslendi: «Ey müslümanlar! Bir görüş Rasûlüllah'a aitse isabetlidir. Çünkü ona doğruyu Allah gösteriyor. Bizim görüşlerimiz ise sadece zan ve uydurmadan ibarettir.» [358]

Sadaka b. Ebû Abdullah'dan: **Hz. Ömer** şöyle derdi:

«— Yeni yeni görüş ileri sürenler sünnet düşmanlarıdırlar. Kafaları sünnetleri almaz. Ezberlemek isteseler de ezberleyemezler. Kendilerine bir sual sorulduğunda **bilmiyoruz,** demekten utanırlar. Böylece kendi görüşleri ile sünnete aykırı hareket ederler. Onlardan sakının.» [359]

Hz. Ömer şöyle der: Sünnet Allah ve Rasûlünün ortaya koyduğudur. Hatalı görüşleri bu ümmet içinde sünnet haline getirmeyin.[360]

Bir başka rivayete göre **Hz. Ömer** bu sözlerine şu ayeti de ilâve eder:

«Zan, hiç bir hakikatı ifade edemez.» [361]

Amr b. Dinar'dan: Adamın birisi **Hz. Ömer**'e:

«— Allah'ın sana bildirdiği ile hüküm ver.» dedi. **Hz. Ömer** de:

«— Böyle söyleme! Bu sadece Rasûlüllah'a mahsus bir şeydir.» cevabını verdi.[362]

Şa'bî'den: **İbn-i Mes'ud** şöyle derdi: «Benim görüşüm budur, benim görüşüm şudur.» demekten sakının. Çünkü sizden öncekiler «benim görüşüm budur, benim görüşüm şudur.» dediklerinden dolayı helâk oldular. Bir meseleyi bir başka meseleyle kıyas etmeyin. Yoksa doğru yolda iken ayağınız kayar. Birinize bilmediği bir şey sorulduğu zaman «Allah bilir» desin. Bu da ilmin üçte biridir.[363]

İbn-i Mes'ud'dan: Her sonraki yıl bir önceki yıldan daha kötüdür. Her önceki yıl bir sonraki yıldan daha hayırlıdır. Her sonraki nesil de

358 **Cami-u Beyan'il İlm 2/134**
359 **Cami-u Beyan'il İlm 2/135**
360 **Camiu Beyan'il İlm 2/136**
361 **Necm 28; Cami-u Beyan'il İlm 2/136; İbn-i Ebû Hatim: Beyhaki; Kenz'ul Ummal 5/241**
362 **İbn-i Münzir; Kenz'ul Ummal 5/241**
363 **Taberanî; Mecmeuzzevaid 1/180**

bir önceki nesilden daha hayırlı değildir. Fakat âlim ve iyi kimselerinizin ölmesi bir felâkettir. Meselelerini şahsî görüşleriyle çözmeye çalışan kavimler ortaya çıkacak. İşte o zaman İslâm binası yıkılacak ve çökecek.[364]

İbn-i Abbas'dan: Esas olan Allah'ın kitabı ve Peygamberinin sünnetidir. Bunların dışında kendi görüşü ile bir şey söyleyenlerin sözlerinin onlara sevap mı, yoksa günah mı kazandıracağını bilemem.[365]

Atâ babasından naklederek anlatıyor: Rasûlüllah'ın arkadaşlarından birine bir şey soruldu. Sahabe:

«— Ümmeti Muhammed'in içinde kendi görüşüne dayanarak birşey söylemeye, Allah'dan haya ederim.» dediler.[366]

364 Taberanî; Mecmeuzzevaid 1/180; İbn-i Abdülber 2/135
365 Taberanî; İbn-i Abdilber 2/136
366 İbn-i Abdülber 2/33

ESHÂBIN İÇTİHÂDI

Muaz b. Cebel (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) beni **Yemen**'e gönderirken şöyle dedi:

«— Sana bir mesele getirildiği zaman, ne ile hüküm vereceksin?»

«— Allah'ın kitabıyla hüküm vereceğim.» diye cevap verdim.

«— Allah'ın kitabında bulamazsan?»

«— Rasûlüllah'ın sünnetiyle.» dedim.

«— Peki Rasûlüllah'ın sünnetinde de bulamazsan?» dedi.

«— O zaman kendi görüşüme dayanarak içtihad yaparım ve hata etmem.» dedim. Rasûlüllah göğsüme vurarak:

«— Elçisini, Rasûlüllah'ın razı olacağı şekilde konuşturan Allah'a hamd olsun.» dedi.[367]

Muhammed b. Sîrin'den: Rasûlüllah (s.a.v.) dan sonra bilmediği bir şeyi söylemekten en çok çekinen **Hz. Ebû Bekir**, ondan sonra da **Hz. Ömer** olmuştur. **Ebû Bekr**'e bir mesele sorulur da onun hakkında Kur'an'da bir hüküm, sünnette bir işaret bulamazsa:

«— Kendi görüşümle ictihad ediyorum. Eğer doğru olursa, bu Allah'tandır. Yanılırsam benim hatamdır. Allah'dan af dilerim.» derdi.[368]

Şüreyh'tan: **Hz. Ömer** (r.a.) **Şüreyh**'a şu mektubu yazdı:

«Sana bir mesele getirildiği zaman o hususta Allah'ın kitabıyla hüküm ver. Eğer hükmü Allah'ın kitabında bulunmayan bir mesele getirilirse Rasûlüllah'ın sünnetiyle hüküm ver. Allah'ın kitabında ve Rasûlü-nün sünnetinde hükmü bulunmayan bir mesele hakkında halkın üzerinde ittifak ettiği şeyle hüküm ver. Şayet hem Allah'ın kitabında hem Rasûlüllah'ın sünnetinde hükmü bulunmayan ve hem de hiç kimsenin hakkında bir şey söylemediği bir mesele getirilirse, iki şıktan birini tercih et.»

Bir başka rivayette ise:

«— İstersen kendi görüşünle hüküm ver. İstersen herhangi bir şey söyleme. Her hangi bir şey söylememeyi senin için daha hayırlı görüyorum.» denilmektedir.[369]

367 **Ebû Dâvud; Tirmizî; Darimî; Mişkat 316**
368 **İbn-i Sa'd; Cami-u Beyan'il İlm; Kenz'ul Ummal 5/241**
369 **Cami-u Beyan'il İlm 2/56**

İbn-i Mes'ud'dan: Kime bir mesele sorulur ve hüküm vermesi istenirse, Allah'ın kitabında olanlarla hüküm versin. Allah'ın kitabında olmayan bir mesele sorulursa Rasûlüllah'ın sünnetinde olanlarla hüküm versin. Hem Kur'an'da hem de sünnette olmayan bir mesele sorulduğu zaman salih kimselerin görüşleri ile hüküm versin. Şayet gerek Kur'an'da gerek sünnette ve gerekse salih kimselerin sözlerinde hüküm bulunmayan bir mesele sorulursa kendi görüşüne dayanarak hüküm versin. Çekinmesin.

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır:

«Benim görüşüm şu, fakat söylemekten korkuyorum.» demesin, kendi reyi ile ictihad etsin. Çünkü helâl bellidir. Haram da bellidir. Bu ikisi arasındakiler helâl ve haram olduğu şüpheli olanlardır. Önünüzde apaçık şeyler dururken sizi şüpheye düşüren şeylerle uğraşmayın.»[870]

Abdullah b. Ebû Yezid'den: **İbn-i Abbas**'a bir mes'ele sorulduğu zaman eğer Allah'ın kitabında o hususta bir hüküm varsa o hükme göre cevap verirdi. Eğer Kur'an'da yok da Rasûlüllah'ın sünnetinde hüküm varsa, buna göre cevap verirdi. Şayet hem Kur'an'da hem de sünnet'te hüküm yok da Ebû **Bekr** ve **Ömer** (r.a.) ın bir görüşü varsa ona göre hüküm verirdi. Şayet Allah'ın kitabında, Rasûlüllah'ın sünnetinde, **Ebû Bekir** ve **Ömer**'in görüşleri arasında bu mesele ile ilgili bir hüküm yoksa kendi ictihad ederdi.[871]

İbn-i Abbas'tan: Bize **Hz. Ali** (r.a.) den bir hüccet ve delil getirildiği zaman akan sular dururdu. Çünkü biz ona denk olamayız.[872]

Mesrûk'tan: **Übey b. Kâ'b**'a bir mes'ele hakkında soru sormuştum.

«— Böyle bir şey vaki oldu mu?» dedi.

«— Hayır.» cevabını verdim.

«— Öyleyse vaki oluncaya kadar bizi rahat bırak. Vaki olunca gel. Sana kendi görüşümüze dayanarak bir hüküm veririz.» dedi.[873]

870 **Cami-u Beyan'il İlm 2/57**
871 **Cami-u Beyan'il İlm 2/57**
872 **Cami-u Beyan'il İlm 2/52; İbn-i Sa'd 4/181**
873 **Cami-u Beyan'il İlm 2/58**

SAHABEDEN FETVA VERENLER VE İHTİYATLI FETVA VERMEK

Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan: Rasûlüllah'ın eshabından yüzyirmi kişi ile görüştüm. Her biri bir hadis rivayet ettiği zaman eshabdan birisinin kendisini tasdik etmesini, bir fetva verdiği zaman da eshabdan birisinin fetvası ile kendisini tasvib ettiğini belirtmesini isterdi.[374]

İbn-i Mes'ud'dan: Halkın her sorduğu meselede fetva veren delidir.[375]

Huzeyfe'den: Halka ancak şu üç kimseden birisi fetva verebilir: Kur'an'ın nasih ve mensuh ayetlerini bilenler, darda kalan idareciler, bid'atlar uyduran ahmaklar.[376]

İbn-i Sîrin'den: **Ömer, Ebû Mes'ud** (Ukbe b. Ömer) a:

«— Senin halka fetva verdiğini bilmediğimi mi sanıyorsun? Sen bu işi idarecilere bırak.» dedi.[377]

Ebû Minhal'den: **Zeyd b. Erkam** ve **Berâ b. Azib**'e paranın bozdurulması hakkında bir soru sormuştum. Her ne zaman bu soruyu bunlardan birine sorsam:

«— Ona sor, çünkü o benden daha hayırlı ve bu işi benden daha iyi bilir.» derdi.[378]

Ebû Husayn'dan: Onlardan her biri bu meselede fetva veriyor. Halbuki bu mesele **Hz. Ömer**'e gelseydi fetva vermek için mutlaka **Bedir** ehlini toplardı.[379]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında kimlerin fetva verdiğini sormuşlardı. Şu cevabı verdim:

«— **Ebû Bekir** ve **Ömer** (r.a.), başkasını bilmiyorum.» [380]

Kâsım b. Muhammed'den: Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında fetva verenler **Ebû Bekir, Ömer, Osman** ve **Ali** (k.v.) idi.[381]

Abdullah b. Dinar babasından naklederek anlatıyor: **Abdurrahman**

374 **Cami-u Beyan'il İlm 2/163; İbn-i Sa'd 6/110**
375 **Cami-u Beyan'il İlm 2/165; Mecmeuzzevaid 1/183**
376 **Cami-u Beyan'il İlm 2/166**
377 **Cami-u Beyan'il İlm 2/166, 143**
378 **Cami-u Beyan'il İlm 2/166**
379 **İbn-i Asakir; Kenz'ul Ummal 5/241**
380 **İbn-i Sa'd 4/151**
381 **İbn-i Sa'd 4/152**

b. Avf (r.a.). **Ebû Bekr, Ömer** ve **Osman** (r.a.), devirlerinde Rasulüllah (s.a.v.) dan işittikleriyle fetva veren kimselerdendi.[382]

Ebû Atiyye el-Hemedanî (r.a.) anlatıyor: **Abdullah b. Mes'ud**'un yanında oturuyordum. Adamın birisi gelerek bir mesele hakkında soru sordu. **Abdullah:**

«— O hususta benden başkasına bir şey sordun mu?» dedi. Adam:

«— Evet, Ebû Mûsa'ya sordum.» cevabını vererek onun ne söylediğini haber verdi. **Abdullah** ona muhalefet ederek ayağa kalktı. Bunun üzerine **Ebû Musa:**

«— Bu âlim aranızdayken, bana hiçbir şey sormayın.» dedi.[383]

Sehl b. Ebû Hayseme'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) zamanında fetva verenlerin üçü muhacir, üçü de ensardan idi. Bunlar **Hz. Ömer, Osman, Ali, Ubey. b. Kâ'b, Muaz b. Cebel** ve **Zeyd b. Sabit** (r.a.) dı.[384]

Mesruk'tan: Rasûlüllah (s.a.v.) eshabından fetva verenler şunlardı: **Hz. Ömer, Ali, İbn-i Mes'ud, Zeyd, Ubey b. Kâ'b, Ebû Musa el-Eş'arî**[385]

Kabisa b. Züeyb b. Halhale'den: **Hz. Ömer, Osman,** ve **Ali**'nin Medinede kaldığı süre içinde kaza, fetva, kıraat ve feraiz müessesesinin reisi **Zeyd b. Sabit** idi. Bundan sonra Muaviyenin hicrî 40 yılında devlet reisi oluncaya kadar beş yıl daha aynı vazifede kaldı. Hicrî 45 yılında vefat edinceye kadar bu vazifeyi yaptı.[386]

Ata b. Yesar anlatıyor: **Hz. Ömer** ve **Osman, İbn-i Abbas'ı** çağırırlardı. **İbn-i Abbas** da Bedir ehli ile istişare ederdi. Ölünceye kadar Hz. Ömer ve Osman zamanında fetva verdi.[387]

Ziyad b. Mînâ'dan: **İbn-i Abbas, İbn-i Ömer, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Amr b. el-Âs, Cabir b. Abdullah, Rafi' b. Hadîc, Seleme b. Ek'va, Ebû Vakid el-Leysî, Abdullah b. Buhayne** ve diğer bazı eshab **Hz. Osman**'ın şehadetinden itibaren ömürlerinin sonuna kadar Medine'de fetva verdiler ve Rasûlüllah'dan hadis naklettiler. Fetva istemek için bunlardan **Abdullah b. Abbas, İbn-i Ömer, Ebû Said el-Hudrî, Ebû Hüreyre** ve **Câbir b. Abdullah'a** daha çok müracaat ediliyordu.[388]

Hz. Âişe'nin yeğeni **Kasım** anlatıyor: **Aişe** ölünceye kadar **Ebû Bekr, Ömer, Osman** ve diğerleri zamanında fetva vermiştir. Allah ona rahmet eylesin. Bana çok iyilik yaptığı için kendisinden hiç ayrılmazdım.[389]

382 İbn-i Sa'd 4/157; İbn-i Asakir; Müntehab 5/77
383 İbn-i Sa'd 4/160; Hılye 1/129
384 İbn-i Sa'd 4/167
385 İbn-i Sa'd: 4/168
386 İbn-i Sa'd 4/175
387 İbn-i Sa'd 4/181
388 İbn-i Sa'd 4/178
389 İbn-i Sa'd 4/189

ESHABIN İLİMDEKİ DERECELERİ

Ebû Zer (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) bizden ayrıldıktan sonra, gökte bir kuş kanatlarını çırpsa bu bize Rasûlüllah'dan (s.a.v.) bir hadis hatırlatırdı.[390]

Bir başka rivayette de şu ilâve vardır: «... Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Sizi cennete yaklaştıran ve cehennemden uzaklaştıran her şey açıklandı.[391]

Amr b. el-Âs'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) den bir mesele öğrendim.[392]

Hz. Âişe (r.a.) den: ... Eshab bir mesele hakkında ihtilâfa düştüğü zaman babam hemen imdada yetişir ve o mesele hakkında kesin hükmü verirdi. Rasûlüllah'ın vefatı üzerine eshab:

«— Peygamber (s.a.v.) i nereye defnedeceğiz?» diyerek ihtilâfa düşmüşlerdi. Hiç kimse bu hususta bir şey bilmiyordu. Babam **Ebû Bekr** (r.a.):

«— Ben Rasûlüllah (s.a.v.) in: Her Peygamber vefat ettiği döşeğin altına defnedilir, buyurduğunu işittim.» demişti. Eshab Rasûlüllah'ın mirası meselesinde de ihtilâfa düşmüşlerdi. Hiç kimse bu hususta da bir şey bilmiyordu. Yine babam **Ebû Bekr** (r.a.):

«— Ben Rasûlüllah (s.a.v.) in: Biz Peygamberler miras bırakmayız. Bizim bıraktıklarımız sadaka olur buyurduğunu işittim.» dedi.[393]

Ebû Vail'den: **Abdullah** (r.a.) şöyle dedi: Eğer **Hz. Ömer** (r.a.) in ilmi terazinin bir kefesine, yeryüzündekilerin ilmi de öbür kefesine konsaydı Ömer'in ilmi diğerininkine ağır basardı. **A'meş** der ki: Ben böyle bir şeyi yadırgayarak **İbrahim en-Nahaî**'ye gelip meseleyi anlattım. Bana:

«— Bunda yadırganacak ne var? Vallahi **Abdullah** bundan daha fazlasını da söyledi. **Hz. Ömer** vefat ettiği gün ilmin onda dokuzunun da gittiğini zannediyorum.» dedi.[394]

Abdullah b. Mes'ud Hz. Ömer'in vefatı üzerine şu sözleri söyledi:

390 **Müsned-i Ahmed**
391 **Müsned-i Ahmed; Taberanî; Mecmeuzzevaid 8/263, 264; İbn-i Sa'd 4/170**
392 **Müsned-i Ahmed; Mecmeuzzevaid 8/264**
393 **Begavî; İbn-i Asakir; Müntehab 4/346**
394 **Taberanî; Mecmeuzzevaid 9/69; İbn-i Sa'd 4/153**

«Ömer aramızda Allah'ı en iyi tanıyan, Allah'ın kitabını en güzel okuyan ve Allah'ın dininde en derin anlayışa sahip olandır.[395]

Huzeyfe (r.a.) den: **Hz. Ömer**'in vefatı ile birlikte ilim de mezara gömüldü.[396]

Medine'li birisi anlatıyor: **Hz. Ömer** (r.a.) in yanına gitmiştim. Fakihler onun yanında çocuk gibi kalıyorlardı. Hz. Ömer ilmi ve fıkh bilgisi ile onlardan çok yüksekti.[397]

Ebû İshak'dan: **Hz. Ali** (k.v.) **Fatıma** ile evlendiği zaman **Fatıma** Rasûlüllah'a:

«— Beni göbekli ve şehlâ gözlü birisiyle evlendirdin.» der. Rasûlüllah'da:

«— Ashabım arasında ilk müslüman olanlardan olduğu için, onların en alimi ve en halimi olduğu için seni onunla evlendirdim.» cevabını verir.[398]

Bir başka rivayette ise: «Seni ümmetimin ilk müslüman olanı, onların en çok bilgilisi ve hilm bakımından en ileri geleni ile evlendirmeme razı değil misin?» der.[399]

Hz. Ali'den: Vallahi ben, inen her ayetin niçin indiğini, nerede indiğini ve hangi hadise üzerine indiğini bilirim. Rabbım bana düşünen bir kafa ve fasih bir lisan ihsan etti.» [400]

Said b. Müseyyib'den: **Ömer** (r.a.) **Hz. Ali**'nin hakkında bir şey söylemediği müşkül bir meselede söz söylemekten Allah'a sığınırdı.[401]

Mesruk'tan: **Abdullah b. Mes'ud** şöyle derdi. «Ben, inen her sûrenin niçin indiğini biliyorum. Eğer deve veyahut binek ile gidilecek bir yerde bunu benden daha iyi bilen birinin bulunduğunu işitirsem, muhakkak ayağına kadar giderim.»[402]

Mesrûk'tan: Rasûlüllah'ın eshabı ile beraber oturdum, sohbet ettim. Onların birer derya olduklarını gördüm. Eshabdan bazıları bir kişinin ilmî eksikliğini giderebilecek kadar ilme sahibti. Bazıları iki kişinin bazıları on kişinin, bazıları yüz kişinin hatta bazıları da bütün yeryüzü halkının ilmî susuzluğunu giderebilecek kadar ilme sahibti. İşte **Abdullah b. Mesûd** da bunlardandı.[403]

Zeyd b. Vehb'den: Bir gün **Hz. Ömer** otururken **İbn-i Mes'ud**'un kendine doğru gelmekte olduğunu görünce:

395 **Taberanî; Mecmeuzzevaid 9/69**
396 **İbn-i Sa'd 4/153**
397 **İbn-i Sa'd 4/153**
398 **Taberanî Ebû İshak; Mecmeuzzevaid 9/102**
399 **Taberanî; Müsned-i Ahmed; Mecmeuzzevaid 9/101**
400 **İbn-i Sa'd 4/154**
401 **İbn-i Sa'd 4/156**
402 **İbn-i Sa'd 4/159**
403 **İbn-i Sa'd 4/159**

«— İşte size fıkıh âlimi bir zat.» dedi.[404]

Esed b. Vedâa'dan: **Hz. Ömer, İbn-i Mes'ud**'dan bahsederek:

«— İşte ilim küpü. Ben onu **Kadisiye**'de savaşanların hepsine tercih ederim.» dedi.[405]

Ebû Bahtirî'den: Hz. Ali'ye gelerek Rasûlüllah'ın eshabının ilimdeki derecelerini sorduk. Bize:

«— Hangilerini soruyorsunuz?» dedi.

«— Bize **Abdullah b. Mes'ud**'dan bahset.» dedik.

«— Sadece Kur'an ve sünneti öğrendi. Başka bir şeyle meşgul olmadı. Büyük bir âlimdi.» dedi.

«— **Ebû Mûsa**'dan bahset!» dedik.

«— İlim küpüne daldı çıktı.» dedi.

«— Peki **Ammar b. Yasir**...» dedik.

«— Unutkan bir müslüman. Hatırlatıldığı zaman aklına gelir.» dedi.

«— Ya **Huzeyfe**?» dedik.

«— Rasûlüllah'ın eshabı arasında münafıkları en iyi bilirdi.» dedi.

«— Peki **Ebû Zer**?» dedik.

«— İlim öğrendi fakat sonunu getiremedi.» dedi.

«— Ya **Selman**?» dedik.

«— Hem önceki kitapları, hem de Kur'an'ı öğrenmiş birisidir. O, dibi bulunmayan bir denizdir. Ehl-i Beyt'ten; bizdendir.» dedi.

«— Ey mü'minlerin emiri şimdi de kendinden bahset.» dedik.

«— Bunu da mı öğrenmek istiyorsunuz? Ben Rasûlüllah'a bir şey sorarsam öğrenirdim. Bilmediğimi anladığı zaman da Rasûlüllah bana öğretirdi.» dedi.[406]

Ferve b. Nevfel el-Eşcaî anlatıyor: **İbn-i Mes'ud:**

«— **Muaz b. Cebel**, tekbaşına bir ümmetti. Allah'a karşı itaatkâr ve dosdoğru birisiydi. Müşriklerden de değildi.» dedi. Ben:

«— **İbn-i Mes'ud** yanılıyor. Çünkü Allah Kur'an'da İbrahim tek başına bir ümmetti. Allah'a karşı itaatkâr, dosdoğru biriydi. Müşriklerden de değildi,[407] buyuruyor.» dedim. **İbn-i Mes'ud** sözlerini tekrar ederek:

«— **Muaz b. Cebel** tek başına bir ümmetti. Allah'a karşı itaatkâr ve dosdoğru biriydi. Müşriklerden de değildi.» dedi. Onun bunu kasden söylediğini anlamıştım. Sustum bu defa:

«— Ümmet ne demek biliyor musun? İtaatkâr ne demektir biliyor musun?» dedi. Ben de:

«— Allah bilir.» diye cevap verdim.

«— Ümmet demek, insanlara iyi şeyler öğreten demektir. İtaatkâr

[404] **İbn-i Sa'd 4/161**
[405] **İbn-i Sa'd 4/162**
[406] **İbn-i Sa'd 4/162**
[407] **Nahl: 120**

da Allah'a ve Rasûlüne itaat eden demektir. **Muaz**'da böyleydi. İnsanlara güzel şeyler öğretir, Allah ve Rasûlüne itaat ederdi.» dedi.[408]

Mesrûk'tan: Rasûlüllah'ın eshabı ile görüştüm. İlimlerinin şu altı kişiye dayandığını gördüm: **Hz. Ömer, Ali, Abdullah b. Mes'ud, Muaz b. Cebel, Ebûdderdâ** ve **Zeyd b. Sabit** (r.a.) Bu altı kişinin ilimlerinin de **Hz. Ali** ve **Abdullah b. Mes'ud**'a dayandığını anladım.[409]

Mesrûk'dan: Medine'ye gelerek Rasûlüllah'ın eshabının ilimdeki derecelerini sordum. Neticede **Zeyd b. Sabit**'in ileri gelen âlimlerden birisi olduğunu gördüm.[410]

Mesrûk'tan: **Abdullah b. Mes'ud** şöyle dedi. «Eğer **İbn-i Abbas** bizim yaşımıza gelirse, hiç birimiz onun onda biri kadar olamayız.[411]

Mücahid'den: Geniş bir ilme sahip olmasından dolayı **İbn-i Abbas**'a «DERYA» derlerdi.[412]

Leys b. Ebû Süleym anlatıyor, **Tavus**'a:

«— Rasûlüllah'ın ileri gelen eshabını terkettin de şu çocuğa mı —**İbn-i Abbas**'a— bağlandın?» dedim. Bana şu cevabı verdi:

«— Ben eshabdan yetmiş kişiye yetiştim. Onlar herhangi bir mesele de ihtilâfa düştüler mi **İbn-i Abbas**'a müracaat ederlerdi.»[413]

Âmir b. Sa'd b. Ebî Vakkas'dan: Babam anlattı, **İbn-i Abbas**'dan daha çabuk anlayan, daha akıllı, daha alim ve daha halîm hiç kimse görmedim. **Ömer b. Hattab** (r.a.) ın çözülmesi güç meseleler için onu çağırdığına ve:

«— Bunu sen halledersin.» dediğine şahid oldum. Yanında **Bedir** savaşına katılan Ensar ve Muhacirler de olduğu halde, **Ömer, İbn-i Abbas**'ın sözünün dışına çıkmazdı.[414]

Eb'u Zinâd'dan: **Hz. Ömer** Hummaya yakalanan **İbn-i Abbas**'ı ziyaret etti ve:

«— Sen hasta olacağına biz olsaydık. Ama tek medet umduğumuz varlık Allah'tır.» dedi.[415]

Talha b. Ubeydullah'dan : Allah tarafından **İbn-i Abbas**'a çabuk anlama kaabiliyeti ve ilim verilmişti. Ben, **Hz. Ömer**'in hiç kimseyi ondan üstün tuttuğunu görmedim.[416]

Übey b. Kâ'b'ın oğlu **Muhammed** anlatıyor: Babam, **İbn-i Abbas**'ın da bulunduğu bir mecliste :

408 **İbn-i Sa'd 4/165**
409 **İbn-i Sa'd 4/167**
410 **İbn-i Sa'd 4/176**
411 **İbn-i Sa'd 4/181**
412 **İbn-i Sa'd 4/181**
413 **İbn-i Sa'd 4/181**
414 **İbn-i Sad 4/183**
415 **İbn-i Sa'd 4/185**
416 **İbn-i Sa'd 4/185**

«— Şu adam, bu ümmetin âlimidir. Ona akıl ve anlayış kaabiliyeti verilmiştir. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) onun dinde derin anlayış sahibi olması için Allah'a dua etmişti.» dedi.[417]

Tavus anlatıyor : **İbn-i Abbas** (r.a.) ilimce herkesten ileri idi. Tıpkı büyük hurma ağaçlarının hurma fidanlarından yüksek olduğu gibi.[418]

Ebû Vâil'den : Bir arkadaşımla birlikte hacca gitmiştim. Kafilenin reisi **İbn-i Abbas** idi. **Nûr** sûresini okuyor ve tefsir ediyordu. Arkadaşım :

«— Sübhanellah! Bu adam ne kadar bilgili! Türkler eğer bu adamı dinleselerdi mutlaka müslüman olurlardı.» dedi.[419]

Bir başka rivayette de Ebû Vâil, arkadaşının şöyle dediğini nakletmektedir.

«— Ben bu adamın söylediklerinin bir benzerini ne işittim, ne de gördüm. İranlılar ve rumlar onu dinleselerdi mutlaka müslüman olurlardı.»[420]

İbn-i Abbas'tan : Bir gün **Hz. Ömer**'in yanına gelmiştim. Yemen'li **Ya'lâ b. Ümeyye**'nin kendisine mektup yazarak sorduğu meseleyi bana açtı. Ben cevap verince :

«— Senin Peygamber gibi cevap verdiğine inanıyorum.» dedi.[421]

Bir kısım halk **İbn-i Abbas**'a gelir şiirden, bir kısmı Arapların soylarından, bir kısmı da Arap harpleri ve bu harplerle ilgili olaylardan sorarlardı. Gelenlerin hepsi de tatmin edici cevap alarak geri dönerlerdi.[422]

Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe anlatıyor : **İbn-i Abbas**, bazı özellikleri ile diğer ashabdan daha üstündü. Bu özellikler şunlardır : Geçmişi iyi bilirdi. Görüşüne başvurulan meselelerde içtihadı vardı. Halimdi, izzet ve ikram sahibi idi...

Ben, Resûlüllah'ın hadislerini ondan daha iyi bileni görmedim. **Ebû Bekr**, **Ömer** ve **Osman**'ın (r.a.) vermiş olduğu hükümleri ondan daha iyi bileni görmedim. Görüşlerinde ondan daha isabetli olanı da tanımıyorum. Şiiri, Arap edebiyatını, hesabı, tefsiri ve mirasla ilgili meseleleri ondan daha iyi bilen yoktu. Geçmişi en iyi bilirdi. Kendisine sorulan meselelere verdiği cevaplarda son derece kültürlü olduğu görülürdü. Bir gün oturup sadece Fıkıh'dan, bir gün te'vilden bahsederdi. Bir gün, geçmiş savaşları anlatır, bir gün şiir, bir gün Arap tarihi anlatırdı. Onun yanına oturup da, ona saygı göstermeyen hiç bir âlim bilmiyorum. Ona soru sorup da cevap alamayan kimse de görmedim.[423]

417 **İbn-i Sa'd 4/185**
418 **İbn-i Sa'd 4/185**
419 **Müstedrek 3/537**
420 **Müstedrek 3/537**
421 **İbn-i Sa'd 4/184**
422 **İbn-i Sa'd 4/182**
423 **İbn-i Sa'd 4/183**

İbn-i Abbas'dan : Ensar ve Muhacir'in ileri gelenlerinden hiç ayrılmazdım. Onlara Resûlüllah'ın savaşlarından ve bu savaşlarla ilgili inen âyetlerden sorardım. Onlardan hangisinin yanına gelsem, benim Resûlüllah'a olan yakınlığımdan dolayı sevinirlerdi. Yine bir gün **Übey b. Kâ'b'a** —ki ilimde rüsuh sahibi idi— **Medine**'de inen sûrelerin hangileri olduğunu sordum. Bana :

«— Yirmiyedi sûre **Medine'de**, diğerleri **Mekke'de** indi.» cevabını verdi.[424]

İkrime anlatıyor : **Abdullah b. Amr el-As**'ın, geçmişi en iyi bilenimiz ve hakkında bir şey söylenmeyen ayetleri de en iyi anlayanımız İbn-i Abbas'tı, dediğini duydum. Bunun üzerine **İbn-i Abbas'a** giderek **Abdullah'ın** söylediği sözleri kendisine naklettim :

«— O ilim sahibidir. Çünkü Resûlüllah'a helâl ve haram olan şeyler hakkında sorular sorardı.» dedi.[425]

Hz. Âişe'den : **Mekke**'de haccımızı ifa ederken müslümanların **İbn-i Abbas**'ın etrafında halkalar halinde toplandıklarını gördüm. Ona haccın menasikinden soruyorlardı. Ashabdan hayatta kalanlar arasında haccın menasikini en iyi bilen o idi.[426]

Yakub b. Zeyd, babasından naklederek anlatıyor : **Cabir b. Abdullah** (r.a.) **İbn-i Abbas**'ın vefat haberini alınca ellerini birbirine vurarak :

«— İnsanların en âlimi ve en halîmi vefat etti. Bu ümmet onun ölümüyle yeri doldurulamıyacak bir insan kaybetti.» dediğini işittim.[427]

Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm anlatıyor : **İbn-i Abbas** (r.a.) vefat ettiği gün, **Refi' b. Hadic** :

«— Bu gün doğu ile batı arasında herkesin, ilmine muhtaç olduğu biri vefat etti.» dedi.[428]

Ebû Gülsüm'den : **İbn-i Abbas** (r.a.) defnedildikten sonra **İbn-i Hanife** :

«— Bu gün bu ümmetin en büyük alimlerinden biri öldü.» dedi.[429]

Amr b. Dinar'dan : **İbn-i Ömer** (r.a.), hadisi en iyi anlayan fukahadan biri idi.[430]

Halid b. Ma'dan'dan : Şam'da **Ubâde b. Samit** ve **Şeddad b. Evs** dışında ashabdan daha güvenilir, dini daha iyi anlayan ve herkesin memnun olduğu kimse kalmamıştı.[431]

424 **İbn-i Sa'd 4/186**
425 **İbn-i Sa'd 4/186**
426 **İbn-i Sa'd 4/184**
427 **İbn-i Sa'd 4/186**
428 **İbn-i Sa'd 4/187**
429 **İbn-i Sa'd 4/183**
430 **İbn-i Sa'd 4/187**
431 **İbn-i Sa'd 4/188**

Hanzala b. Ebû Süfyan hocalarından naklederek anlatıyor : Resulüllah'ın ashabından gençler arasında dini **Ebû Said-i Hudrî**'den daha iyi anlayan kimse yoktu.[432]

Mervan b. Hakem'in kâtibi **Ebû Zûayzia**'dan : **Mervan, Ebû Hüreyre**'yi (r.a.) yanına çağırarak ona Resûlüllah'ın hadislerinden sormaya başladı. Beni de onun oturduğu sedirin arkasına oturtmuştu. **Ebû Hüreyre**'nin anlattıklarını aynen yazıyordum. Ertesi yılbaşında onu tekrar çağırarak bu defa bir perde arkasına oturttu ve daha önce sorduklarını tekrar sordu. **Ebû Hüreyre** daha önce söylediklerine ne bir şey ilâve etti, ne bir şey eksiltti, ne de birini önce, diğerini sonra söyleyerek anlattıklarının sırasını bozdu.[433]

Ebû Musa'dan : Resûlüllah'ın ashabı bir meselede şüpheye düştüler mi, doğruca **Hz. Âişe**'ye gelirler, ona sorarlardı. O da gereken cevabı verirdi.[434]

Kabîsa b. Züeyb'den : **Âişe** (r.a.) halkın en bilgilisi idi. Hatta ashabın büyükleri bile bilemediklerini ona sorarlardı.[435]

Ebû Seleme'den : Resûlüllah'ın sünnetlerini en iyi bilen, görüşüne müracaat edildiği zaman en isabetlisini söyleyen, bir âyetin hangi sebeple nazil olduğunu, bir hükmün ne ile ilgili bulunduğunu en iyi bilen **Hz. Âişe** (r.a.) idi.[436]

Mesrûk anlatıyor : Bana :

«— **Âişe** (r.a.) mirasla ilgili meseleleri iyi bilir miydi?» diye sordular. Ben de : Şu cevabı verdim :

«— Evet. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, ashabın ileri gelenleri bile ona gelirler ve mirasla ilgili sorular sorardı.»[437]

Mahmud b. Lebid'den: Resûlüllah'ın hanımları onun hadislerinin çoğunu ezberlerlerdi. Fakat **Âişe** ve **Ümmü Seleme** kadar hiç biri ezberleyememişti. **Âişe** (Allah rahmet eylesin) ömrünün sonuna kadar **Ömer** ve **Osman** (r.a.) zamanında fetva verdi. Ashabın ileri gelenlerinden **Hz. Ömer** ve **Osman** ve diğerleri Peygamber (s.a.v.) in vefaatından sonra **Hz. Âişe**'ye adam gönderirler ve ona Resûlüllah'ın sünnetleriyle ilgili sorular sorarlardı.[438]

Muaviye anlatıyor : **Hz. Âişe**'den daha zeki, ondan daha fasih ve beliğ konuşan birini görmedim.[439]

432 **İbn-i Sa'd 4/188**
433 **Müstedrek 3/510**
434 **İbn-i Sa'd 4/189**
435 **İbn-i Sa'd 4/189**
436 **İbn-i Sa'd 4/189**
437 **İbn-i Sa'd 4/189**
438 **İbn-i Sa'd 4/189**
439 **Taberanî, Mecmeuzzevaid 9/243**

Urve'den : Fıkhı, tıbbı ve şiiri **Hz. Âişe**'den (r.a.) daha iyi bilen bir kadın görmedim.[440]

Yine **Urve**'den : Hz. **Âişe**'ye :

«— Düşünüyorum da sana hayret ediyorum. İnsanların en fakihisin.» dedim.

«— Resûlüllah'ın hanımı ve **Ebû Bekir**'in kızı olmam dini öğrenmeme mani mi?» diye cevap verdi. Ben:

«— Sen Arap tarihini, Arapların soylarını ve şiirlerini de iyi biliyorsun. Diyelim ki bunları Kureyş'in allâmesi olan babandan öğrendin. Fakat tıbta da âlimsin, işte buna hayret ediyorum. Peki bunu nerden öğrendin?» dedim. **Âişe** (r.a.) elimden tutarak :

«— **Urvecik**, Resûlüllah (s.a.v.) hastalanınca Arap ve acemler kendisine doktorlar gönderiyorlardı. İşte tıbbı bunlardan öğrendim.» dedi.[441]

Abdullah b. Mes'u'dan : Arkadaşlarıma şunları söyledim : «Herkese ilim öğretin, doğru yolu gösterin. Yerleşme merkezlerinden ayrılmayın, yolunu şaşıranların önlerini aydınlatın. İnsanlara umut verin. Eski elbiseler giyin. Her ne kadar yer yüzünde kıymetiniz bilinmese de Allah katında değeriniz takdir edilir.[442]

Vehb b. Münebbih'ten : Bir grubun **Sehm oğulları** kapısında münakaşa yaptıkları **İbn-i Abbas**'a haber verilmişti : — Kader hakkında münakaşa yaptıklarını sanıyorum— Hemen onların yanına gitmek için ayağa kalktı. Asasını **İkrime**'ye verdi. **İkrime** ile **Tavus**'un omuzlarına dayanarak onların yanlarına vardı.

«—. Hoş geldin.» diyerek **İbn-i Abbas**'a yer verdiler. **İbn-i Abbas** oturmadı.

«— Kimlerdensiniz?» diye sordu. Onlar kimlerden olduklarını söylediler. Bunun üzerine **İbn'i Abbas** şunları söyledi :

«— Allah korkusundan dilleri tutulup, konuşamayan kullar olduğunu bilmiyor musunuz? Bu kulların aralarında âlimler, edipler, hatipler, faziletli kimseler, aziz ve celil olan Allah'ın mahşerde neler yapacağını bilenler vardır. Üstelik onlar Allah'ın büyüklüğünü düşündükleri zaman kalbleri ürperir, dilleri tutulur, o kadar ki bu halden kurtulur kurtulmaz hemen Allah'a samimi olarak ibadette bulunurlar. Akıllı oldukları ve ibadeti eksiksiz yaptıkları halde kendilerinin az ibadet eden kimseler olduklarını kabul ederler. Tertemiz, hatasız ve günahsız oldukları halde kendilerinin hatalı ve zâlim olduklarını kabul ederler. Onlar, çok ibadet ettikleri halde bunu çok saymazlar. Azına da razı olmazlar. Yaptıkları amellerden dolayı şımarmazlar. Onlarla nerde karşılaşırsanız düşündüklerini, Al-

440 **Taberânî; Mecmeuzzevaid 9/242**
441 **Bezzâr; Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecmeuzzevaid 9/242**
442 **Cami-u Beyan'il İlm 1/126; Hılye 1/77**

lah'dan korkup ürperdiklerini görürsünüz.» **İbn-i Abbas** konuşmasını bitirdikten sonra geldiği yere döndü.[443]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan : Eğer âlimler ilmi koruyup lâyık olanlara öğretselerdi yaşadıkları devrin efendileri olurlardı. Fakat onlar ilmi dünya menfaatı elde etmek için halka öğrettiler ve insanların da gözlerinden düştüler.

Ben Peygamber'in (s.a.v.) in şöyle dediğini işittim :

«— Kimin tek düşüncesi ahiret olursa Allah ona başka düşünce vermez. Kim de çeşitli dünya meselelerine dalarak bunlara üzülürse, Allah hiç bir hususta onunla ilgilenmez ve o helak olur.»[444]

Süfyan b. Uyeyne'den : **İbn-i Abbas**'ın şunları söylediğini duyduk.

«— Eğer ilim sahipleri ilmi hakkı ile öğrenseler, gerekeni yapsalardı mutlaka Allah melekler ve salih kullar kendilerini severdi. Halk da onlara saygı duyardı. Fakat ilim sahibleri ilimlerini dünya menfaati temin etmek için kullandılar. Bu sebeple Allah kendilerine buğz etti. İnsanlar nazarında da küçük düştüler.[445]

İbni Mes'ud (r.a.) :

«— Küçüğün büyüklendiği, büyüğün ortadan kaybolduğu, bid'atların sünnet kabul edildiği bir gün, asıl sünnete dönülmek istendiğinde sünnetlere bid'at dendiği bir fitne devri geldiği zaman ne yapacaksınız?» dedi. Kendisine :

«— Bu devir ne zaman gelecek?» diye sorulduğunda o :

«— Güvenilir kimselerinizin azaldığı, başkanlarınızın çoğaldığı, fukahânızın azalıp kurranızın arttığı dine hizmet gayesinin dışında dinî ilimler öğrenildiği zaman.» cevabını verdi.[446]

Bir başka rivayette ise **İbn-i Abbas** (r.a.) :

«— ... Halkın benimsediği bid'atler sünnet kabul edilip, bu bid'atlerden bir şey değiştirilmeye kalkışılınca da sünnet değiştiriliyor diye feryad edildiği zaman.» cevabını verir.[447]

Ebû Zer (r.a.) den : Hayatınızda taklid ederek Allah'ın rızasını kazanacağınız şu hadisleri öğrenin. Dünyalık düşünmeden bu hadisleri öğrenenler devamlı cennet kokuları duyarlar.[448]

Ebû Ma'n'dan : **Hz. Ömer** (r.a.) **Kâ'b**'a :

«— İyice öğrenip belledikten sonra âlimlerin kafalarından ilmi ne silebilir?» diye sordu. **Kâ'b** (r.a.) :

443 **Hılye 1/325**
444 **İbn-i Asakir; Kenz'ul Ummal 5/243; Cami-u Beyan'il İlm 1/187**
445 **Cami-u Beyan'il İlm 1/188**
446 **Abdürrezzak; Tergîb 1/82**
447 **Cami-u Beyan'il İlm 1/188**
448 **Cami-u Beyan'il İlm 1/187**

«— Tama' ve insanlardan dünyalık istemek.» diye cevap verdi.[449]

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor : **Hz. Ömer**'e son zamanlarda zuhur edecek bir fitneden söz etmiştim.

«— Ali bu ne zaman olacak?» diye sordu.

«— Dine hizmet gayesi dışında dinî ilimler öğrenildiği zaman, ilim tatbik edilmek için öğrenilmediği zaman, dünya menfaati ahiret ameline tercih edildiği zaman.» diye cevap verdim.[450]

Hz. Ömer'den : Ben sizin için şu iki grup kimseden korkarım; birisi Kur'an-ı maksadının dışında te'vil edenler diğeri de kardeşi ile saltanat kavgası yapanlar.[451]

Hasan-ı Basrî'den : **Basra**'dan bir hey'et **Hz. Ömer**'in yanına gelmişti. Hey'et arasında **Ahnef b. Kays** da vardı. **Hz. Ömer** diğerlerini serbest bırakarak Ahnef'i bir sene yanında alıkoydu. Sonra :

«— Seni niçin alıkoyduğumu biliyor musun? Çünkü Resûlüllah (s.a. v.) bize ağzı lâf yapan her münafığa karşı uyanık olmamızı tavsiye etmişti. Ben de senin onlardan olmandan korktum. İnşallah onlardan değilsindir.» dedi.[452]

Ebû Osman en-Nehdî'den : **Hz. Ömer** minberde :

«— Bilgili münafıktan korkun!» dedi.

«— Bilgili münafık nasıl olur?» dediler.

«— Gerçeği söyler, zıddını yapar.» diye cevap verdi.[453]

Hz. Ömer'den : Biz, bu ümmetin ağzı lâf yapan münafıklar yüzünden mahvolacağını konuşurduk.[454]

Ebû Osman en-Nehdî'den : **Hz. Ömer** :

«— Bu Ümmet için en çok korktuğum şey, aralarında bilgili münafıkların türemesidir.» dedi.

«— Ey mü'minlerin emiri bilgili münafıklar kimlerdir,» diye sordular.

«— Dili ile söylediklerine kalben inanmayan ve söylediklerini de tatbik etmeyenlerdir,» diye cevap verdi.[455]

Huzeyfe (r.a.) :

«— Fitne mahallerinden uzak durun.» dedi.

«— Ey Ebû Abdullah! Fitne mahalleri nerelerdir?» diye sorulunca :

«— İdarecilerin kapılarıdır. Biriniz bir idarecinin yanına girer, onun

[449] **Cami-u Beyan'il İlm 2/6**
[450] **Abdürrezzak; Tergîb 1/82**
[451] **Cami-u Beyan'il İlm 2/194; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul Ummal 5/233**
[452] **İbn-i Sa'd; Ebû Ya'lâ**
[453] **Beyhakî; İbn-i Neccar**
[454] **Ca'fer el-Firyabî; Ebû Ya'lâ; Nasr b. Asakir; Kenz'ul Ummal 5/232**
[455] **Mesedded; Ca'fer el-Firyabî; Kenz'ul Ummal 5/233**

yalanlarını tasdik eder, sahip olmadığı hasletlerle onu öğer. İşte bunlar fitnedir.» cevabını verdi.[456]

İbn-i Mes'ud'dan : Hükümdarların kapılarında devenin hörgücü gibi fitneler vardır. Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, onlar size bir dünyalık verseler dininizden de bir o kadarını alırlar.[457]

[456] **Cami-u Beyan'il İlm 1/167**
[457] **Cami-u Beyan'il İlm 1/167**

İLMİN KAYBOLMASI VE UNUTULMASI

Avf b. Malik el-Eşçaî'den : Resûlüllah (s.a.v.) bir gün semaya bakarak :

«— Şu an ilmin kaldırılacağı bir andır.» buyurdu. Ansardan **İbn-i Lebîd** adında biri :

«— Ey Allah'ın Resûlü kitaplarda yazılı kafalarda nakşedilmiş bir ilim nasıl kaldırılır?» diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.) :

«— Zannaderim Medine'nin en fakihlerindensin.» buyurarak Allah'ın kitabı ellerinde olduğu halde yahudi ve hiristiyanların nasıl sapıttıklarını dan bahsetti.

Ravilerden birisi derki :

«— **Şeddat b. Evs**'e rastladım. Ona **Avf**'ın naklettiği hadisi söyledim. **Şeddat** :

«— Avf doğru söylemiş. Kaldırılan ilk şeyin ne olduğunu sana söyleyeyim mi?» dedi.

«— Söyle» dedim.

«— Allah korkusu! O kadar ki Allah'dan korkan kimse göremiyeceksin.» dedi.[458]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) :

«— İslâmın nasıl zayıflayacağını biliyor musunuz?» dedi. Oradakiler :

«— Kumaşın boyasının, devenin izinin ve uzun müddet tedâvülde kalan paranın yazı ve turasının silindiği gibi.» dediler. **İbn-i Mes'ud** (r.a.) :

«— Bu dedikleriniz doğrudur. Ama bunlardan daha önemlisi âlimlerin ölmesidir.» diye mukabele etti.[459]

Said b. Müseyyib'den : **Zeyd b. Sabit**'in cenazesinde bulunmuştum. **Zeyd** (r.a.) kabre konulduktan sonra **İbn-i Abbas** :

«— Ey ahali! İçinizde ilmin nasıl kaybolduğunu öğrenmek isteyenler varsa görün! İşte ilim böyle kaybolur. Vallahi bu gün şu cenaze ile bir çok bilgi de defnedildi.» dedi.[460]

Ammar b. Ebû Ammar'dan : **Zeyd b. Sabit** öldüğü zaman, köşkün

458 **Müstedrek 1/99; Zehebî; Bezzar; Taberânî; Mecmeuzzevaid 1/200 Cami-u Beyan'il İlm 1/152**

459 **Taberanî; Mecmeuzzevaid 1/202**

640 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/202**

gölgesinde duran **İbn-i Abbas**'ın yanına varıp oturduk. **İbn-i Abbas** (r.a.) :

«— İlim işte böyle kaybolur! Bugün epeyce bilgi de defnedildi » dedi.[461]

Bir başka rivayette de **İbn-i Abbas**'ın, eli ile kabri işaret ederek şöyle dediği nakledilmektedir :

«— İlim işte böyle kaybolur; Hiç kimsenin bilmediklerini bilen biri ölür böylece bildikleri de onunla beraber mezara gömülmüş olur.»[462]

İbn-i Mes'ud'dan :

«— Günah işlemek için ilim öğrenen kimsenin bu ilmi unutacağını zannediyorum.»[463]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) :

«— İlmin başına gelen en büyük felâket unutulmaktır.» dedi.[464]

Câbir b. Abdullah'dan : **Huzeyfe** (r.a.)

«—Bu ilim bize emanet edildi. Her ne kadar onunla amel edemiyorsak da mutlaka bunu size devredeceğiz.» dedi.[465]

Ebû Hüreyre (r.a.) den : Resûlüllah şöyle dua ederdi :

«— Allah'ım dört şeyden sana sığınırım. Faydası olmayan ilimden, ürpermeyen kalbden, doymayan nefisden ve kabul olunmayan duadan.»[466]

461 **İbn-i Sa'd 4/177**
462 **İbn-i Sa'd 4/177; Mecmeuzzevaid 1/202**
463 **Hılye 1/131; Mecmeuzzevaid 1/199; Tergîb 1/92**
464 **İbn-i Ebî Şeybe; Cami'u Beyan'il İlm 1/108**
465 **Beyhakî; İbn-i Asakir; Kenz'ul Ummal 7/24**
466 **Müstedrek 1/104; Zehebî**

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ZİKİR

«Ey iman edenler, mallarınız, çocuklarınız sizi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Allah'ı unutup mal ve çocuklarıyla oyalananlar ziyana uğrayanlardır.» Münafikûn, 9

«Ey Muhammed, sabret. Allah'ın vaadi mutlaka gerçekleşir. Günahların için Allah'dan af dile. Akşam sabah Rabbini överek tesbih eyle.» Mümin, 55

GİRİŞ

İnsan ruh ve bedenden meydana geldiğine, bir iç bir de dış dünyası olduğuna göre, kemale doğru ahenkli bir gelişme, dengeli bir tekamül insanın her iki cephesine birden ihtimam gösterilmesini icabettirir. İslâm'da tasavvufun yahut batınî kültüren hedefi, insanda benliğin azalması bunun yerini, Allah'ın varlığının almasıdır.

Şekillerin ve maddenin ötesinde insanın iç dünyasının beslemesi, tatmini ancak Allah'ı zikretmekle olur. **«Şunu hatırınızdan çıkarmayın. Kalbler, ancak Allah'ı zikirle huzura kavuşur.»** (Ra'd, 28)

Allah'ı zikir, hiçbir zaman, hiçbir yerde Allah'ı hatırdan çıkarmamak daima onu anmak, ona tesbih etmek, ona ta'zim göstermektir. Yalvararak, korkarak, sabah akşam, onu gönlümüzden çıkarmamak, onu anmaktır. Allah'ı zikir, onu hatırdan çıkarmamak, onu unutmamak en büyük ibadettir.

Ticaret ve alış veriş; mal mülk ve çoluk çocuk mü'mini Allah'ı zikirden alıkoymamalıdır. Mü'min ayakta, otururken, yatarken devamlı Allah'ı zikretmelidir. Allah : **«Beni anın ki, ben de sizi anayım. Bana şükredin, nankörlük etmeyin.»** (Bakar, 152) buyurmaktadır.

Bütün kâinat bizim anlamadığımız şekilde, Allah'ı zikredip, tesbih ederken, ona hamdederken, insanın, özellikle mü'minin Allah'ı zikretmemesi, onu hatırdan çıkarması tasavvur dahi edilemez. Allah zikredildiği zaman mü'minlerin kalbleri ürpermeli, duygulanmalı; O'nun ayetleri anılınca da ağlayarak secdeye kapanmalıdırlar. Bunlar imanın icabı ve mü'minlerin en belirgin özellikleridir.

Zikir meclisleri kurmak, bu meclislerde, Kur'an okumak, kelime-i tevhid getirmek, **«Sübhanellah, Elhamdülillah, Allahü ekber, Lâ havle velâ kuvvete illa billah** » demek, bunları çok çok söylemek, mü'minin imanını arttırır. Bu meclislerde yapılan dualara, orada bulunanların amin demesi; cemaat halinde tevbe istiğfar etmek, mü'minlerin Allah tarafından affedilmelerini mucip olur.

Resûlüllah (s.a.v.) a salat ve selam getirmek de zikirdir. Burada da esasen Allah zikredilmektedir. Çünkü salat ve selam ile efendimize Allah'ın lütuf ve keremi dilenmektedir.

Zikirde daima, kısa, öz ve veciz kelimeler, dualar tercih edilmelidir. Peygamberimizin sünneti böyledir.

Yüksek sesle zikir yerine gizli ve sessiz zikri tercih etmek, dumanı çıkarmadan içten içe yanmak, insanı daha çabuk kemale erdirir. Eshabın da çoğunlukla tercih ettiği zikir budur.

İşte bu bölümde, sofilerin mesleklerine esas olan kaynakları okuyacaksınız.

RASULÜLLAH'IN MÜSLÜMANLARI ZİKRE TEŞVİKİ

Sevban'dan : Rasûlüllah (s.a.v.) la beraber bir yolculukta idik. Bir ara Muhacirler :

«— Altın ve gümüş hakkında âyetler indirildi. Bu durumda hangi malın daha hayırlı olduğunu bilmek isteriz.» dediler **Hz. Ömer** :

«— İsterseniz, Rasûlüllah (s.a.v.) a sorayım.» dedi.

«— İyi olur.» dedik. Bunun üzerine **Hz. Ömer**, devesini Rasûlüllah'a doğru sürdü. Ben de devemi peşinden sürdüm. Rasûlüllah'ın yanına varınca :

—« Ey Allah'ın Rasûlü! Muhacirler, altın ve gümüş hakkında inen âyetlerden sonra, hangi malın daha hayırlı olduğunu bilmek istiyoruz, diyorlar» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah'ı zikreden bir dile, şükreden bir kalbe ve imanınızda size yardımcı olacak mü'min hanıma sahip olun,» buyurdu.[1]

Hz. Ali'den : **«Altın ve gümüş biriktirip de onları Allah yolunda harcamayanlara elim bir azabı haber ver! Cehennem ateşinde kızdırıldığı gün, bunlarla, onların alınları, böğürleri ve sırtları dağlanacak. İşte bu, kendinize faydası dokunacak diye biriktirdiğiniz şeydir. Görün biriktirdiğiniz şeyin faydasını!»**[2] âyeti inince Rasûlüllah (s.a.v.) üç defa :

«— Altını da batsın, gümüşü de batsın!» buyurdu. Rasûlüllah'ın bu sözleri ashaba ağır geldi.

«— Neye sahip olalım öyleyse?» dediler...[3]

Eb Hüreyre (r.a.) : Rasûlüllah (s.a.v.) bir defasında **Mekke'ye** gidiyordu. Yolda **Cümdân** denilen bir dağa geldi. Yanında bulunanlara :

«— **Cümdân** dağını geçin. Çünkü Müferridler geçti.» buyurdu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü Müferridler kimlerdir?» diye sordular.

«— Allah'ı çok çok zikredenlerdir.» buyurdu.[4]

Bir başka rivayette şu ilâve vardır... Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Haklarında yapılan dedikodulara kendilerine yapılan hareketlere aldırmadan Allah'ı zikredenler bu sebeple günahlarından temizlenip,

1 **Hılye 1/182; Müsned-i Ahmed; Tirmizî; İbn-i Mâce**
2 **Tevbe 34-35**
3 **Abdürrezzak; İbn-i Kesir 2/351**
4 **Müslim**

Allah'ın huzuruna temiz olarak gelenlerdir.» buyurdu.[5]

Muaz b. Cebel (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) la birlikte yürüyorduk.

«— Allah katında ilk dereceyi hak edenler nerede?» buyurdu.

«— Bir kısmı göçüp gitti, bir kısmı da hayatta.» dediler. Resûlüllah (s.a.v.) :

«— Haklarındaki dedikodulara ve kendilerine yapılanlara aldırmadan Allah'ı zikretmeleri sebebiyle ilk dereceyi kazananlar nerede? Cennet bahçelerinde dolaşmak isteyenler Allah'ı çok zikretsinler» buyurdu.[6]

Ebû Said el-Hudrî'den : Rasûlüllah'a:

«— Kıyamet günü, Allah nezdinde hangi kulların dereceleri daha yüksektir?» diye soruldu. Rasûlüllah (s.a.v.) da :

«— Allah'ı çok zikredenler.» buyurdu. Ben :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah yolunda cihad edenlerden de mi?» diye sordum.

«— Allah yolunda cihad edenler, kılıçları kırılıp, kanlarını dökmedikçe müşrik ve kâfirlere kılıç da sallasalar, Allah'ı çok zikredenler yine de onlardan üstündürler.» buyurdu.[7]

Câbir'den : Rasûlüllah :

«— Allah'ı zikirden başka istediği hiç bir amel insanoğlunu azabtan kurtarmaz.» buyurdu.

«— Allah yolunda yapılan cihad da mı?» dediler.

«— Allah yolunda yapılan cihad da. Ancak yaralanıncaya kadar kılıç sallamak mücahidi Allah'ın azabından kurtarabilir.» buyurdu.[8]

Muaz b. Enes'den : Adamın birisi Rasûlüllah'a :

«— Hangi mücahidlerin ecri daha fazladır?» diye sordu. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah Teâlayı en çok zikredenlerin.» buyurdu. Bu defa adam :

«— Hangi salih kulların ecirleri daha çoktur?» dedi.

«— Allah Teâlâyı en çok zikredenlerin» buyurdu. Daha sonra adam aynı soruyu namaz kılanlar, zekât verenler, hacca gidenler ve sadaka verenler için de sordu. Rasûlüllah da hepsine :

«— Allah Teâlâyı en çok zikredenlerin.» diye cevap verdi. Bunun üzerine **Ebû Bekir, Ömer** (r.a.) e :

«— Ya **Ebâ Hafs**, Allah'ı zikredenler hiç sevap bırakmadılar.» deyince Rasûlüllah :

«— Evet!» diye mukabele etti.[9]

5 **Tergîb 3/59; Taberânî; Tirmizî; Mecmeuzzevaid 10/75**
6 **Taberânî; Mecmeuzzevaid 10/75**
7 **Tirmizî; Tergîb 3/56; Beyhakî**
8 **Taberânî; Tergîb 3/56; Mecme'uzzevaid 10/74**
9 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevaid 10/74; Taberânî**

Abdullah b. Büsr'den : Adamın birisi Rasûlüllah'a gelerek :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, İslâmın bütün emirlerini yerine getiremiyorum. Bana öyle bir şey söyle ki onu devamlı yapabileyim.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) da :

«— Allah'ın zikrini dilinden düşürme.» buyurdu.[10]

Mâlik b. Yehâmi'den : **Muaz b. Cebel** bize şunları anlattı : Son olarak Rasûlüllah'a :

«— Allah nezdinde en makbul amel hangisidir?» diye sordum. O da :

«— Son nefesine kadar Allah'ın zikrini dilinden düşürmemendir.» diye cevap verdi.[11]

10 **Tirmizî; Müstedrek; İbn-i Mace; İbn-ü Hıbban; Tergîb 3/54**
11 **Tirmizî; Müstedrek; İbn-i Mâce; İbn-i Hıbbân; Tergîb 3/54**

ASHABIN MÜSLÜMANLARI ZİKRE TEŞVİKİ

Hz. Ömer (r.a.)'den : Devamlı insanlardan bahsederek kendinizi meşgul etmeyin. Bu size belâ getirir. Allah'ı zikredin.»[12]

Yine **Ömer'den** (r.a.) : «Allah'ı zikredin. Bu size şifa verir. İnsanlar hakkında dedikodu yapmaktan kaçının. Çünkü bu hastalıktır.»[13]

Hz. Osman (r.a.) dan : Eğer kalblerimiz tertemiz olsaydı, Allah'ı zikretmekten usanmazdı.[14]

İbn-i Mes'ud'dan : Allah'ı zikredin. Ancak, sizinle birlikte Allah'ı zikredenlerle arkadaşlık edin.[15]

Selman'dan : Birisi kendisine hediye edilen güzel cariyelerle birlikte gecelese, diğeri de Kur'an okuyarak, Allah'ı zikrederek gecelese ikincisi, ilkinden üstündür.[16]

Habib b. Ubeydullah'dan : Bir adam **Ebudderdâ'ya** gelerek :

«— Bana öğüt ver» dedi. O da :

«— İyi zamanlarında Allah'ı zikret ki, dar zamanlarında da o seni hatırlasın. Herhangi bir dünya nimetine kavuştuğun zaman, sonunun ne olacağını düşün.» dedi.[17]

Ebûdderdâ (r.a.) şöyle dedi :

«— Amellerinizin en hayırlısını, Rabbiniz katında en makbulünü ve derecenizi yükselteni size haber vereyim mi? Bu amel düşmanla çarpışmanızdan, şehid olmanızdan düşmanları öldürmenizden daha hayırlıdır. Bu amel, altın ve gümüş tasadduk etmekten de hayırlıdır.» dedi. Yanındakiler :

«— Nedir o, ya **Ebûdderdâ**?» diye sordular. O da :

«— Allah'ı zikretmektir. Allah'ı zikretmek en efdal ameldir.» diye cevap verdi.[18]

12 **İbn-i Ebiddünya**
13 **İbn-i Ebiddünya; Müsned-i Ahmed; Hennâd; Kenz'ul Ummal 1/207**
14 **İbn-i Mübarek; Kenz'ul-Ummal, 1/218**
15 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/208**
16 **Hılye 1/204**
17 **Müsned-i Ahmed; Sıfat'us-Safve 1/207**
18 **Hılye, 1/219**

Yine **Ebûdderdâ**'dan : «Dillerinden Allah'ı zikri düşürmeyenler, gülerek cennete girerler.»[19]

Muaz b. Cebel (r.a.)'den :

«— Allah'ı zikirden başka hiçbir amel ademoğlunu Allah'ın azabından kurtaramaz» dedim. Yanımda bulunanlar :

«— Ey **Ebû Abdurrahmân**, Allah yolunda yapılan cihad da mı kurtaramaz?» diye sordular.

«— Evet. Ancak yaralanıncaya kadar Allah yolunda kılıç sallayanlar müstesnadır. Çünkü, Allah Kitabında : **«Allah'ı zikretmek en büyük ameldir.»** ([19a]) buyurmaktadır. Dedim.»[20]

Abdullah b. Amr (r.a.)'dan: Sabah akşam Allah'ı zikretmek, Allah yolunda kılıçlar kırmaktan ve çok sadaka vermekten efdaldır.[21]

19 **Hılye, 1/219**
19a **Ankebut 45**
20 **Hılye, 1/235**
21 **İbn-i Ebî Şeybe, 1/207**

RASULÜLLAH'IN ZİKRE DÜŞKÜNLÜĞÜ

Enes (r.a.)'den : Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu : «Sabah namazından sonra güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikreden kimselerle oturmam, bence herbiri için oniki bin dirhem diyet vererek **İsmâil** neslinden dört köleyi azad etmekten daha iyidir. İkindi namazından sonra güneş batıncaya kadar Allah'ı zikreden kimselerle oturmam, bence, **İsmâil** neslinden herbiri için oniki bin dirhem diyet vererek dört köleyi azad etmekten daha hayırlıdır.»[22]

Enes (r.a.)'den : Kişinin ikindi namazını kıldıktan sonra akşama kadar Allah'ı zikretmesi, **İsmail** neslinden sekiz köleyi azat etmesinden daha hayırlıdır.»[23]

Bir başka rivâyette ise Rasûlullah (s.a.v.) : «Sabah namazını kıldıktan sonra, güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikreden kimselerle birlikte oturmam, benim için, üzerine güneş doğan her şeyden daha hayırlıdır.» buyurdu.[24]

Sehl b. Sa'd es- Sâ'idî'den : Rasûlullah (s.a.v.) : «Sabah namazını kıldıktan sonra oturup güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikretmem, bence güneş doğuncaya kadar Allah yolunda at koşturmaktan daha iyidir.» buyurdu.[25]

Abbas b. Abdulmuttalib'den : Rasûlullah (s.a.v.) «Sabah namazından güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikretmek için oturmam, bence **İsmâil** neslinden dört köleyi azad etmekten daha hayırlıdır.» buyurdu.[26]

Ebû Hüreyre (r.a.)'den : Rasûlullah (s.a.v.) «Sübhanallah, elhamdülillah, lâ ilâhe illallah, Allah'ü ekber demek bence üzerine güneş doğan her şeyden daha hayırlıdır,» buyurdu.[27]

Ebû Ümâme'den : Rasûlullah (s.a.v.) «Güneş doğuncaya kadar oturup Allah'ı zikretmem Allahuekber, elhamdülillah, sübhanallah ve lâ ilâhe illallah demek, bence **İsmâil** neslinden iki köle azad etmekten daha iyidir. İkindi namazından sonra gün batıncaya kadar böyle yapmak ise **İsmâil** neslinden dört köle azad etmekten daha hayırlıdır.» buyurdu.[28]

22 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid, 10/105; İbn-i Hıbban,**
23 **Müsned-i Ahmed; Ebû Ya'lâ.**
24 **Ebû Yâ'lâ; Mecme'uz-Zevaid, 10/105; Müsned-i Ahmed**
25 **Taberânî; Mecme'uz-Zevaid, 10/105**
26 **Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid, 10/106; Taberânî.**
27 **Müslim; Tirmizî; Tergîb, 3/84**
28 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-ZeZvâid, 10/104; Taberânî.**

ASHABIN ALLAH'I ZİKRE DÜŞKÜNLÜĞÜ

Abdullah b. Mes'ud'dan : Bir gün sabahtan akşama kadar Allah'ı zikretmek bence sabahtan akşama kadar Allah yolunda at koşturmaktan daha iyidir.»[29]

Ebû Ubeyde b. Abdullah b. Mes'ud'dan : **Abdullah b. Mes'ud'a** göre sadece Allah'ı zikretmek için yapılan konuşma değerli idi.[30]

Atâ'dan : **İbn-i Mes'ud** bir gün şafak söktükten sonra mescidde konuşan bir grubun yanına geldi. Onları konuşmaktan menederek :

«— Sizler buraya sadece namaz kılmak için geldiniz. Ya namazınızı kılın ya da susun.» dedi.[31]

Ebûdderdâ'dan : Günde yüz kere Allahüekber demek bence yüz dinar sadaka vermekten daha iyidir.[32]

Muaz b. Cebel'den : «Sabahtan akşama kadar Allah'ı zikretmek, bence sabahtan akşama kadar Allah yolunda at koşturmaktan daha iyidir.»[33]

Enes b. Malik'ten : **Ebû Musâ** (r.a.) ile bir yere gidiyorduk. Halkın konuşmakta olduğunu ve birinin fesâhıtlı sözler söylediğini işitince :

«— Enes ne oluyor? Gel Rabbımızı zikredelim. Bunlardan birisi, konuşacağım diye diliyle avurdunu yırtacak!» dedi..[34]

Muaz b. Abdullah b. Râfi, anlatıyor : **Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Ca'fer** ve **Abdullah b. Ebû Umeyre** (r.a.) nin de bulunduğu bir mecliste idim. **Abdullah b. Umeyre :**

«— **Muaz b. Cebel**'den işittim. Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu duymuş : İki söz vardırki, bunlardan birisinin arşa varmasına melekler mâni olamaz. Diğeri de yerle gök arasını doldurur. Bunlar : Lailâhe illallah ve Allahüekber sözleridir.» diye anlattı. Bunun üzerine **İbn-i Ömer :**

«— **Sen Muaz b. Cebel**'in böyle söylediğini işittin mi?» dedi.

«— Evet.» deyince, **Abdullah b. Ömer** ağladı, gözyaşları sakalını ıslattı :

29 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/75.**
30 **Taberânî; Mecme'uz-ZeZvâid, 2/219.**
31 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 2/219.**
32 **Hılye, 1/219.**
33 **Hılye, 1/235**
34 **Hılye, 1/259**

«— Bunlar, sevdiğimiz ve hoşlandığımız iki sözdür.» dedi.[35]

Cüreyrî'den : **Enes b. Mâlik Zât-ı Irk**'da İhrama girmişti. İhramdan çıkancaya kadar onun Allah'ı zikirden başka birşey konuştuğunu işitmedik. Bana :

«— Yeğenim, işte ihramda böyle hareket edilir,» dedi.[36]

[35] **Taberânî; Tergîb 3/94; Mecme'uz-Zevâid 10/86**
[36] **İbn-i Sa'd 7/22**

ZİKİR MECLİSLERİ

Ebû Said el-Hudri'den : Rasûlullah (s.a.v.)

«— Allah Tealâ kıyâmet günü : «Servetleri olupta cimrilik edenler, kimlerin cömert olduğunu göreceklerdir, buyuracak» dedi. Orada bulunanlar :

«— Cömertler kimlerdir, ey Allah'ın Rasûlü?» diye sordular. O da :

«— Zikir meclislerine katılanlar» buyurdu.[37]

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Necid** taraflarına bir seriyye göndermişti. Seriyye kısa zamanda birçok ganimetlerle geri döndü Bunun üzerine o seriyyeye katılmayan birisi :

«— Böylesine çabuk dönen bu kadar çok ganimet getiren hiç bir seriyye görmedik!» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) da :

«— Size, bunlardan daha çabuk dönen ve daha fazla ganimet elde eden kimseleri haber vereyim mi? Bunlar sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar yerlerinde oturarak Allah'ı zikredenlerdir. İşte bunlar o seriyyeden daha çabuk dönenler ve daha büyük ganimet elde edenlerdir.» buyurdu.

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır :

«— Sabah namazını kıldıktan sonra yerlerinde oturarak güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikreden sonra da iki rek'at namaz kılarak evlerine dönenlerdir. İşte bunlar daha çabuk dönenler ve onlardan daha çok ganimet elde edenlerdir.»[38]

Aburrahman b. Sehl b. Huneyf (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) odalarından birisinde bulunmakta iken : **«Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla birlikte sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini arzu ederek gözlerini onlardan ayırma. Bizi anmayı kendisine unutturduğumuz, hevasına uyan ve aşırı giden kimselere uyma.»**[39] âyeti inince, Rasûlüllah dışarı çıkarak âyette sözü edilen kimseleri aramaya başladı. Derken saçları dağınık, bir deri bir kemik olan ve tek kat elbiseleri bulunan fakat Allah'ı zikreden bir gruba rastladı. Hemen onların yanına oturarak :

37 Ebû Ya'lâ; İbn-i Hıbban; Beyhakî; Tergîb 3/63; Mecme'uz-Zevâid 10/76; Müsned-i Ahmed

38 İbn-i Zencêveyh; Tirmizî; Kenz'ul-Ummal 1/298; Mecme'uz-Zevâid 10/107

39 Kehf 28

«— Ümmetim arasında, benim kendileriyle birlikte sabretmemin emredilmesine vesile olan kimseleri yaratan Allah'a hamd olsun.» dedi.[40]

İbn-i Abbas (r.a.) dan : Rasûlüllah (s.a.v.) **Abdullah b. Revaha'nın** yanına geldi. **Abdullah** arkadaşları ile birlikte Allah'ı zikrediyordu. Peygamber (s.a.v.) onlara şöyle dedi :

«— Şunu bilin ki, siz Allah'ın bana kendileriyle birlikte sabretmemi emrettiği kimselersiniz.»» Sonra da şu âyeti okudu : **«Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla birlikte sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini arzu ederek gözlerini onlardan ayırma. Bizi anmayı kendisine unutturduğumuz, hevasına uyan ve aşırı giden kimselere uyma.»**[41]

«— Haberiniz olsun ki sayınız kadar melek de sizinle birlikte oturmaktadır. Siz Allah'ı tesbih ettikçe onlar da tesbih eder. Siz Allah'a hamd ettikçe onlar da hamd eder. Siz tekbir getirdikçe onlar da tekbir getirirler. Sonra Rablerinin huzuruna çıkarlar. —Allah her şeyi onlardan daha iyi bildiği halde— onlar : Ey Rabbimiz, kulların seni tesbih ettiler, biz de tesbih ettik. Onlar tekbir getirdiler. Biz de tekbir getirdik, onlar sana hamd ettiler, biz de hamdettik.» derler. Bunun üzerine Rabbimiz: «Meleklerim, şahid olun ki, ben de onların günahlarını affettim.» buyurur. Melekler : «Onlar arasında devamlı günah işleyen filân filân da var.» derler. Allah Teâlâ da: «Onları böyle arkadaşları bozamaz buyurur.» dedi.[42]

Sabit el-Bünânî anlatıyor : **Selman** (r.a.) Allah'ı zikreden bir grupla birlikte idi. Rasûlüllah (s.a.v.) yanlarına gelince zikri kestiler. Rasûlüllah :

«— Ne diyordunuz?» diye sordu.

«— Allah'ı zikrediyorduk ey Allah'ın Rasûlü» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.)

«— Devam edin, ben Allah'ın rahmetinin üzerinize indiğini gördüm. Bu sebeple yanınıza gelerek Allah'ın rahmetinde size ortak olmak istedim,» dedi. Sonra da :

«— Ümmetim arasında, benim kendileriyle birlikte sabretmemin emredilmesine vesile olan kimseler yaratan Allah'a hamd olsun» buyurdu.[43]

Câbir (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) yanımıza gelerek :

«— Ey müslümanlar! Allah'ın meleklerden meydana gelmiş seriyyeleri vardır. Bunlar yeryüzündeki zikir meclislerine gelir ve zikre katılırlar. O halde cennet bahçelerinde gezin dolaşın.» buyurdu.

[40] **Taberânî; İbn-i Kesir 3/81**
[41] **Kehf 28**
[42] **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/76**
[43] **Hılye 1/343**

«— Cennet bahçeleri nerededir?» diye sordular.

«— Zikir meclislerinde. Sabah veya akşam Allah'ı zikre koşun ve samimi olarak onu zikredin. Allah nezdindeki derecesini bilmek isteyenler, Allah'ın kendi kalbindeki derecesine baksın. Çünkü kalbinde Allah'a ne kadar yer verirse Allah'da onu o kadar yükseltir.» buyurur.[44]

Câbir b. Semüre' (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar oturur Allah'ı zikrederdi.[45]

Abdullah b. Amr'dan : Hz. Peygamber'e :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, zikir meclislerinin ganimeti nedir?» diye sordum.

«— Zikir meclislerinin ganimeti cennettir, cennet!» buyurdu.[46]

İbn-i Mes'ud'dan : Zikir meclisleri ilmin yaşatıldığı ve kalplerde huşu meydana getiren yerlerdir.[47]

[44] İbn-i Ebiddünya; Ebû Ya'lâ; Taberânî; Müstedrek; Beyhakî; Tergîb 3/65; Mecme'uz-Zevâid 10/77
[45] Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/107
[46] Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/78; Tergîb 3/65
[47] İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 1/208

ZİKİR MECLİSİNDE OKUNAN DUA

Hz. Aişe'den : Rasûlüllah (s.a.v.) bir meclis'e oturduğu zaman veya namaz kıldıktan sonra bir dua yapardı. Kendisine neden bu duayı okuduğunu sordum. Şu cevabı verdi :

«— Eğer bir kimse mecliste iyi şeyler konuşmuşsa, bu dua sebebiyle iyilikleri kıyamete kadar kendi adına tescil edilir. Kötü bir şey konuşulmuşsa bu dua konuşan için kefaret olur : **«Sübhaneke Allahümme ve bi hamdike lâ ilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk.»**[48]

Ebû Berze el-Eslemî'den : Rasûlüllah (s.a.v.) bir meclisten kalkmak istediği zaman son olarak şu duayı yapardı. **«Sübhaneke Allahümme ve bi hamdike, eşhedü enlâ ilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyk.»** Bir adam :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, siz daha önce hiç okumadığınız bir duayı okuyorsunuz.» dedi. Rasûlüllah :

«— Bu mecliste işlenen hataların keffaretidir.» buyurdu.[49]

Bir başka rivayette ise şu ilâve vardır : Hz. Peygamber « **amiltü sûen ve zalemtü nefsî, fağfirlî innehû lâ yağfiruzzun ûbe illâ ent.»**[50] duasını okuyunca adamın biri :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, böyle bir duayı ilk defa okudunuz.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Evet, Cebrail bana geldi ve : Ey Muhammed bu sözler mecliste işlenen hataların keffaretleridir, dedi.» buyurdu.[51]

Zübeyir b. Avvam (r.a.) dan : Hz. Peygamber'e :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, senin yanından ayrıldığımız zaman yine cahiliyye devrindeki gibi konuşuyoruz.» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Günah işlemekten korktuğunuz şu meclislerden kalkarken, **sübhaneke Allahümme ve bihamdüke neşhedü enlâ ilâhe illâ ente, Nestağfiruke**

[48] **İbn-i Ebiddünya; Neseî; Müstedrek; Beyhakî,**
(İlâhi seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Sana şükürler olsun. Senden başka hiçbir ilâh yoktur. Senden af diler, sana yönelirim.)

[49] **Ebû Dâvud, Neseî; Müstedrek; Taberânî**

[50] (Ben bir kötülük işledim. Kendime zulmettim. Beni affet. Çünkü günahları ancak sen affedersin.)

[51] **Taberânî; Tergîb 3/72**

ve netübü ileyk deyin. Bu, o mecliste işlediğiniz günahlara keffaret olur.» buyurdu.[52]

Abdullah b. Amr b. el-Âs'dan : Bir dua vardır ki, eğer bir kimse iyi veya kötü bir meclisten kalkarken üç defa o duayı okursa, günahlarına keffaret olur. İyi bir mecliste, bir zikir meclisinde bu duayı okursa evrakın mühürle tasdik edildiği gibi, bu dua sebebiyle işlediği hayır da Allah tarafından tescil edilir. Bu dua şöyledir : **«Sübhanekellahümme ve bihamdike neşhedü enlâ ilâhe illâ ente, ve nestağfiruke ve netübu ileyk.»**[53]

[52] **Taberânî; Mecmeuz-Zevâid 10/142**
[53] **Ebû Dâvud; İbn-i Hıbban; Tergîb 3/72**

KUR'AN OKUMAK

Ebû Zer (r.a.) dan : Hz. Peygamber'e :

«— Bana öğüt ver.» dedim.

«— Sana Allah'a asi olmaktan sakınmanı tavsiye ederim, Çünkü o herşeyin başıdır.» buyurdu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Daha ne tavsiye edersin?» dedim.

«— Kur'an oku, Kur'an dünyada yolunu aydınlatır. Kıyamette de sana faydası dokunur.» buyurdu.[54]

Evs b. Huzeyfe es-Sakafî (r.a.) den : **Sakîf** Kabilesinin hey'eti olarak Rasûlüllah'a gelmiştik. **Taif'liler Mugire b. Şube'nin** evine misafir oldular. **Malikoğulları'nı** da Rasûlüllah mescide kurulan çadırda misafir etti. Rasûlüllah yatsının ikinci vaktinden sonra yanımıza geliyor bizimle konuşuyordu. Uzun müddet ayakta durmaktan sık sık ayak değiştiriyordu. Konuşmaları esnasında en çok **Kureyş'ten** dert yanıyor ve :

«— **Mekke'de** iken zayıftık. Çok zulüm gördük. **Medine'ye** geldikten sonra onlardan öcümüzü aldık. Onlarla yaptığımız harplerin bazısını, biz kazandık, bazısını onlar kazandı.» buyurdu. Bir gece her zamanki geldiği vakitten daha sonra geldi :

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Bu gece her zamanki vakitte gelmediniz.» dedik.

«— Kur'andan bir hizip geldi. Onu okumadan gelmek istemedim.» buyurdu. Sabahleyin ashaba Kur'an'ın hiziplerini ve Kur'an-ı nasıl hiziplere ayırdıklarını sorduk. «**Hucurattan** aşağısı bir bölüm olmak üzere, geri kalanını üçe, beşe, yediye, dokuza, ona, onbire, onüçe ayırıyoruz.» dediler.[55]

Mugire b. Şube'den : ... Rasûlüllah (s.a.v.) **Mekke** ile **Medine** arasında iken bir adam kendisi ile görüşmek istedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bu gece Kur'an'dan okumam gereken hizbi halâ okuyamadım. Hiçbir şeyi ona tercih edemem.» buyurdu.[56]

Ebû Seleme'den : **Hz. Ömer** (r.a.) **Ebû Musa'ya** :

[54] **İbn-i Hıbban; Tergîb** 3/8

[55] **Tayalisi; Müsned-i Ahmed; İbn-i Cerir; Taberânî; Ebû Nuaym; Kenz'ul Ummal** 1/232; **Ebû Davud** 2/310

[56] **Ebû Davud; Kenz'ul-Ummal** 1/226

«— Bize Rabbımızı hatırlat.» dedi. O da Kur'an okumaya başladı.[57]

Ebû Nadre'den : Hz. Ömer Ebû Musa'ya :

«— Bize Rabbımızı hatırlat ki onu gönülden sevelim» dedi. **Ebu Musa** da Kur'an okumaya başladı. Biraz sonra :

«— Namaz vakti geldi.» dediler. **Hz. Ömer** de :

«— Namazda değil miyiz?» dedi.[58]

İbn-i Abbas'dan : Hz. Ömer eve girdiği zaman Kur'an-ı açar, okumaya başlardı.[59]

Hz. Osman'dan : Her gün, gece ve gündüz en sevdiğim şey sadece Kur'an okumaktır.[60]

Hz. Osman'dan : Eğer kalbleriniz temiz olsaydı, Allah'ın kelâmını okumaya doymazdınız.[61]

Hasan-ı Basrî'den : Hz. Osman :

«— Eğer kalblerimiz temiz olsaydı, Rabbımızın kelâmına doymazdık. Ben Kur'an okumadığım bir günümün geçmesini istemem.» dedi. Gerçekten de **Hz. Osman** öldüğü zaman, çok okumaktan dolayı mushafı parçalanmıştı.[62]

İbn-i Mes'ud'dan : Kur'anı devamlı okuyun.[63]

Habib b. Şehîd'den : Nâfi'e :

«— **İbn-i Ömer** (r.a.) evinde ne yapardı?» diye sormuşlardı. Şu cevabı verdi :

«— Herkes onun yaptığını yapamaz. O her vakit için abdest alır ve vakitler arasında da Kur'an okurdu.»[64]

İbn-i Ebî Müleyke'den : İkrime b. Ebû Cehl mushafı eline alır alnına kor, ağlar ve :

«— Rabbimin kelâmı! Rabbımın kitabı!» derdi.[65]

İbn-i Ömer'den : Kim Rasûlüllah'a salât-u selâm getirirse ona on sevap yazılır. Çarşıdan evinize geldiğiniz zaman mushafınızı açıp okuyun. Çünkü onun her harfine on sevap yazılır. Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir : Allah Kur'an'ın her harfi için onar sevap yazacaktır. Ben elif, lâm, mim için on sevap demiyorum. Elif için on, lâm için on ve mim için de on sevap yazılacaktır, diyorum.[66]

57 **Hılye 1/258; İbn-i Sa'd 4/109**
58 **Habîb bin Ebû Merzuk**
59 **Hılye; Kenz'ul-Ummal 1/224**
60 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Asâkir; Kenz'ul Ummal 1/225**
61 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 1/218**
62 **Beyhakî sh. 182**
63 **İbn-i Ebî Davud; Kenz'ul-Ummal 1/226**
64 **İbn-i Sa'd 4/170**
65 **Müstedrek 3/243; Zehebî**
66 **İbn-i Ebî Davud; Kenz'ul-Ummal 1/219**

ASHABIN HERGÜN KUR'AN OKUMASI

Ukbe b. Âmir el-Cühenî'den : Rasûlüllah'la karşılaştım. Bana :

«— **Ey Ukbe b. Amir!** Seni ziyarete gelmeyen akrabalarına sen git. Sana birşey vermeyene sen vermemezlik etme. Sana zulmedeni sen affet.» dedi. Bir diğer karşılaşmamda da :

«— Ey **Ukbe**! Sana Allah'ın **Tevrat**'ta, **Zebur**'da, **İncil**'de ve **Kur'an**'da bir benzerini indirmediği sûreler öğreteyim mi? Her gece onları mutlaka oku. Bu sûreler, **ihlâs, felâk** ve **nâs** sûreleridir.» buyurdu.

Rasûlüllah'ın emrinden bu yana bu sûreleri hiçbir gece okumamazlık etmedim. Rasûlüllah (s.a.v.) emrettiği için bu sûreleri okumak boynumun borcudur.[67]

Âişe (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) yatağına girdiği zaman, iki avucunu birleştirir, **ihlâs** ve **felâk** sûrelerini okur, avuçlarına üfler sonra da başından ve yüzünden başlıyarak elinin ulaşabildiği vücudunun her yerini mesh ederdi. Bunu üç defa yapardı.[68]

Hz. Âişe'den : Rasûlüllah (s.a.v.) yatağa girdiği zaman **Kulhüvallahu ehad** ve **Muavezeye'teyn** sûrelerini okur, avuçlarına üfler, sonra da yüzüne kollarına, göğsüne ve elinin ulaştığı yerlere sürerdi. Hastalığı şiddetlendiği zaman bunu benim yapmamı emretti.[69]

Câbir (r.a.) den : «Rasûlüllah (s.a.v.) **secde** ve **mülk** sûresini okumadan uyumazdı.»

Tavus, bu iki sûrenin, Kur'an'ın diğer sûrelerinden yetmiş derece daha üstün olduğunu söyler.[70]

Irbad b. Sâriye'den : Rasûlüllah (s.a.v.) yatmadan önce **Sebbeha** ile başlayan sûreleri okur ve :

«— Bu sûrelerde, bin âyetten daha üstün bir âyet vardır.» derdi.[71]

Hz. Âişe (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) **Zümer** ve **İsrâ** sûrelerini okumadan uyumazdı.[72]

67 **İbn-i Asakir; Kenz'ul-Ummal 1/223**
68 **Nesei**
69 **İbn-i Neccar; Kenz'ul-Ummal 8/68; Cem'ul Fevâid 2/259; Buhari, Müslim, Ebû Dâvud; Tirmizî; İbn-i Mâce'**
70 **Tirmizî; Cem'ul-Fevaid 2/76**
71 **Tirmizî; Ebû Dâvud**
72 **Tirmizî; Cem'ul-Fevaid 2/260**

Ferve b. Nevfel'den : Rasûlüllah'a gelerek:

«— Ey Allah'ın Rasûlü. Bana, yatağa girdiğim zaman okuyacağım birşey öğret» dedim.

«— **Kâfirûn** sûresini oku. Çünkü o şirkten uzaklaştırır» buyurdu.[73]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dan : Cenaze kabre konduğu zaman, azab melekleri ölünün ayak tarafından gelmek isteyince ayaklar :

«— Buradan gelemezsiniz, çünkü sahibim **mülk sûresini** okurdu.» derler. Melekler göğüs tarafından gelmek isteyince, göğüs —veya karın— :

«— Buradan gelemezsiniz, çünkü sahibim üzerimde **mülk** sûresini okurdu» der. Bu defa melekler baş tarafından gelmek isterler, fakat baş :

«— Buradan gelemezsiniz, çünkü sahibim **mülk** sûresini okurdu» der. İşte böylece **mülk** sûresi kabir azabına mani olur. **Mülk** sûresi Tevrat'ta da vardı. Geceleri **Mülk** sûresini okuyanlar büyük servete kavuşurlar ve çok güzel bir amel işlemiş olurlar.[74]

Hz. Ömer'den : Geceleri **Bakara, Âl-i İmran** ve **Nisâ** sûrelerini okuyanlar samimi kullar zümresine ilhak olunurlar.[75]

Cübyir b. Mut'ım'den : Rasûlüllah (s.a.v.) bana :

«— **Cübyir!** Bir yolculuğa çıktığın zaman arkadaşlarının arasında en güzel görünüşe ve en çok azığa sahip olmak ister misin?» dedi.

«— Anam babam sana kurban olsun, istemez olur muyum?» dedim.

«— O halde şu beş sûreyi oku : **Kâfirûn, Nasr, İhlas, Felâk** ve **Nâs.** Her sûreye besmele ile başla ve besmele ile bitir.» buyurdu. Şimdi zenginim. Vaktiyle bir yolculuğa çıktığım zaman arkadaşlarım arasında elbisesi en mütevazi ve azığı en az olanı bendim. Rasûlüllah (s.a.v.) bana bunları öğretti. Ben de okudum, yolculuk müddetince arkadaşlarım arasında elbisesi en güzel ve azığı en çok olan ben oldum.[76]

Abdullah b. Hubeyd'den : Yağmurlu ve karanlık bir gecede bize namaz kıldırması için Rasûlüllah'ı aramaya gittik. Kendisini bulduğumuz zaman ;

«— Oku!» buyurdu.

Hiçbir şey söylemedim.

«— Oku!» buyurdu.

Yine hiçbir şey söylemedim. Üçüncü defa :

«— Oku!» buyurdu. Bu defa :

«— Ne okuyayım, ya Rasûlüllah?» diye sordum.

73 **Tirmizî 2/176**
74 **Müstedrek; Neseî, Tergib 3/38; Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/223**
75 **Ebû Ubeyd; Said b. Mansur, Abd. b. Humeyd; Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/222**
76 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid 10/134**

«— Akşam ve sabah üçer defa **ihlâs** ve **muavezeteyn** sûrelerini oku. Seni herşeyden korurlar.» buyurdu.[77]

Hz. Ali'den : Kim sabah namazından sonra on defa **ihlas okursa**, şeytan uğraşsa bile o gün hiçbir günah işlemez.[78]

Hz. Ali'den : Rasûlüllah'ın minberdeyken şöyle söylediğini işittim : «Kim her namazdan sonra **âyet el Kürsî**'yi okursa ölünce mutlaka cennete girer. Kim de yatağına yatarken **âyet el Kürsî**'yi okursa Allah onun ve komşusunun evini, çevresindeki diğer kimseleri korur.»[79]

Hz. Ali'den : Müslüman olarak doğup da rüştüne eren birinin **âyet el Kürsî**'yi okuyarak yattığını görmüyorum! Ah onun faziletini bir bilseniz! O, Peygamberinize arşın altındaki hazineden verilmiştir. Peygamberinizden önce hiçbir peygambere böyle bir ayet indirilmemiştir. Ben hiçbir gece bu âyeti üç defa okumadan yatmadım. Bu âyeti yatsı namazından sonra kıldığım iki rek'at nafilede, vitirde ve yorganı üstüme çekerken okurum.[80]

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor : Ben yatmadan önce **Bakara sûresinin** son âyetlerini okumayan aklı başında hiç kimse görmedim. Çünkü bu âyetler arşın altındaki hazineden indirilmiştir.[81]

Hz. Osman'dan : Kim gece **Âl-i İmran** sûresinin son âyetlerini okursa, bütün geceyi ihya etmiş kadar sevap kazanır.[82]

Şa'bi'den : **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) şöyle dedi : «Gece **Bakara** sûresinden on âyet okuyan kimsenin evine sabaha kadar şeytan girmez. Bu âyetler sûrenin ilk dört âyeti, âyet el Kürsî, ondan sonraki iki âyet ve sûrenin son üç âyetleridir.[83]

Ubey b. Ka'b'dan : İçinde hurma bulunan bir dağarcığım vardı. Onu saklıyordum, her gün azar azareksildiğini gördüm. Bir gece bekledim. Bir de ne göreyim karşımda ihtilâm olan çocuğa benzer bir hayvan durmuyor mu! Selâm verdim, selâmımı aldı.

«— Kimsin sen? İn misin, cin misin?» diye sordum.

«— Cinim» dedi.

«— Elini ver!» dedim. Verdi. Eli köpek ayağı, kılı da köpek kılı gibi idi.

«— Cinler böyle yaratılmış» dedim.

77 **Ebû Dâvud; Tirmizî; Nesei; Ezkâr 96**
78 **Said b. Mansur; İbn-ü Daris; Kenz'ul-Ummal 1/223**
79 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/221**
80 **Ebû Ubeyd; İbn-i Ebi Şeybe; Darimî; Kenz'ul-Ummal 1/221**
81 **Darimî; Müsedded; Muhammed b. Nasr; İbn-i Daris; İbn-i Merdeveyh; Kenz'ul-Ummal 1/222**
82 **Dârimî; Kenz'ul-Ummal 1/222**
83 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/118**

«— Cinler arasında benden daha korkunç olanlarının bulunduğunu biliyorsun» dedi.

«— Peki niçin bunu yaptın?» diye sordum.

«— Senin sadaka vermeyi seven bir adam olnuğunu duydum. Azığından nasiplenmek istedik,» dedi.

«— Peki sizden nasıl korunabiliriz?» diye sordum.

«— Bakara sûresindeki **âyet el Kürsi**'yi okuyarak. Bu âyeti akşam okuyan sabaha kadar, sabahleyin okuyan da akşama kadar bizden korunmuş olur» cevabını verdi. Sabahleyin hemen Rasûlüllah'a giderek meseleyi anlattım.

«— Pis cin doğru söylemiş!» buyurdu.[84]

Abdullah b. Büsr'den : **Humus**'tan yola çıktım. **Bakıa**'ya geldiğim zaman ortalık kararmıştı. Cinler etrafımı sardı. Hemen **a'raf** sûresinin şu âyetini okudum. **«Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra arşa hükmeden gündüzden sonra geceyi getiren, güneşi, ayı, yıldızları, hepsini emrine baş eğdirerek var eden Allah'tır. Yaratmak da, hükümranlık da ona aittir. Âlemlerin Rabbı olan Allah ne yücedir.»**[85] Bunun üzerine cinler :

«— Onu sabaha kadar koruyun» dediler. Ben de sabahleyin deveme binerek yola düştüm.[86]

Alâ b. el Leclâc'dan : Oğullarıma şöyle vasiyet ettim. Beni kabre koyup yerleştirdiğiniz zaman, **«Bismillah ve alâ milleti rasûlillah»** deyin. Üzerime biraz toprak atın, baş ucumda **Bakara** sûresinin ilk ve son âyetlerini okuyun. Çünkü **İbn-i Ömer** böyle yapılmasını isterdi.[87]

Hz. Ali'den : Nail olacağı mükâfaatın eksiksiz olmasını isteyen şu âyeti üç defa okusun. **«Şeref sahibi Rabbın, vasfettiklerinden çok daha yücedir.»**[88]

Abdullah b. Ubeyd b. Ümeyr'den : **Abdurrahman b. Avf** evine girdiği zaman evin köşelerinde **âyetel Kursî**'yi okurdu.[89]

84 Nesei; Müstedrek; Taberânî; Ebû Nuaym; Beyhakî; Saîd b. Mansur; Kenz'ul Ummal 1/221 Mecme'uz-Zevâid; 10/118

85 A'raf 54

86 Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 1/133

87 İbn-i Asâkir, Kenz'ul-Ummal 8/119

88 İbn-i Zenceveyh; Kenz'ul-Ummal 1/222; Saffat 180

89 Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid 10/128

KELİME-İ TEVHİDİN FAZİLETİ

Ebû Hureyre'den : Hz. Peygamber'e :

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü şefaatine nail olarak bahtiyar olacaklar kimlerdir?» diye sordum.

«— **Ebû Hureyre**! Senden önce bunu bana kimsenin sormadığını sanıyorum. Sen de hadise olan düşkünlüğünden dolayı soruyorsun, her halde? Kıyamet günü şefaatime nail olmak suretiyle bahtiyar olacaklar, bütün kalbiyle **Lâilâhe illâllah** diyenlerdir» cevabını verdi.[90]

Zeyd b. Erkam'dan : **Rasûlüllah** (s.a.v.) :

«— Samimi olarak **Lâilâhe İllâllah**, diyen cennete girer» buyurdu.

«— Samimi olarak söylemek ne demektir?» diye sordular.

«— Kişinin kelime-i tevhidi samimi olarak söylemesi, Allah'ın yasaklarından sakınması demektir» buyurdu.[91]

Ebû Said el-Hudrî'den : Rasûlüllah (s.a.v.) şunları anlattı : **Hz. Musa** (**a.s.**) Allah'a :

«— Ya Rabbi! Bana sana nasıl zikredeceğimi ve nasıl dua edeceğimi öğret.» dedi. Cenab-ı Allah :

«— **Lâ ilâhe illallah, de**,» buyurdu. **Musa** (a.s.) :

«— Ya Rabbi bunu bütün kulların da söylüyorlar» deyince Allah (c.c.) tekrar :

«— **Lâ ilâhe illallah**, de» buyurdu. **Musa** (a.s.) :

«— Ben sadece bana mahsus olacak bir şey istiyorum.» dedi. Allah (c.c.)

«— Ey **Musa**! Eğer terazimin bir kefesine yedi kat gökle yedi kat yer, öbür kefesine de **Lâ ilâhe illallah** konsa, **Lâ ilâhe illallah** ağır basar» buyurdu.[92]

Abdullah b. Ömer'den : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Size, **Nuh**'un oğluna tavsiyelerini anlatayım mı?» dedi. Oradakiler :

«— Anlat!» dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber :

«— **Nuh** oğluna şunları tavsiye etmişti : Oğlum, sana iki şeyi yapmanı, iki şeyden de kaçınmanı tavsiye ederim : **Lâ ilâhe illâllah**, demeni tavsiye ederim. Terazinin bir kefesine **Lâilâhe illâllah**, diğer kefesine de

90 **Buhari; Tergîb 3/72**

91 **Taberânî; Tergîb 3/74**

92 **Nesefî; İbn-ü Hıbban; Tergîb 3/75; Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid 10/82**

gökler ve yer konsa **Lâ ilâhe illâllah** ağır basar. Gökler ve yer bir halka olsa **Lâ ilâhe ilâllah** bundan daha büyük bir halka olur Allah'a ulaşır. **Sübhanellahilazîm ve bi hamdihî**[93] demeni tavsiye ederim. Zira bu da yaratıkların ibadetidir. Bu sebeple yaratıklar rızıklanmışlardır. Seni şu iki şeyden de men ederim. Birisi şirk diğeri de kibirdir. Bunlar Allah ile kulu arasına perde olurlar» buyurdu. Hz. Peygamber'e :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bir kimsenin cemaatı toplayarak sofra kurup yemek yedirmesi yahut temiz elbise giymesi kibir midir?» diye soruldu. Hz. Peygamber :

«— Değildir. Çünkü kibir herkesi küçümsemek ve insanları alçak görmek, hakir görmektir.» buyurdu.[94]

Ya'lâ b. Şeddât'dan : Babam —**Seddat b. Evs**— bana şunları anlattı. **Ubâde b. Sâmit**'te oradaydı. O da babamı tasdik etti. Rasûlüllah'ın çevresinde oturuyorduk.

«— İçinizde yabancı, ehl-i kitap var mı?» dedi.

«— Yok ey Allah'ın Rasûlü» diye cevap verdik. Bunun üzerine kapının kapanmasını emrederek :

«— Ellerinizi kaldırın ve **Lâ ilâhe illallah** deyin» buyurdu. Bir müddet ellerimizi kaldırdık. Sonra Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— **Elhamdülillah**! Allahım sen beni bu sözle gönderdin. Bana bunu söylememi emrettin. Bu sebeple bana cenneti vaad ettin. Sen vaadinden dönmezsin» diye dua etti. Daha sonra da :

«— Müjde Allah sizleri affetti.» buyurdu.[95]

Ebû Zer'den : Hz. Peygamber'e :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bana tavsiyede bulun» dedim.

«— Bir kötülük yaptığın zaman, hemen arkasından bir de iyilik yap ki günahını affettiresin» buyurdu.

«— Ya Rasûlüllah! **Lâ ilâhe illallah** demek te iyilik midir?» dedim.

«— Hem de iyiliklerin en güzelidir» buyurdu.[96]

Hz. Ömer'den (r.a.) Müslümanların **Lâilâhe illâllah** deyip tekbir geteridiklerini görünce :

«— Ka'be'nin rabbına yemin ederim ki onu söylüyorlar!» dedim.

«— O nedir?» diye sordular. Ben de :

«— **Lâ ilâhe illâllah. Onlar hem bu sözü söylemeye lâyıktırlar hem de bu söze sahip çıkanlardır**» âyetini okudum.[97]

93 (Ulu Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih eder, Lâyık olduğu sıfatlarla onu öğerim.)

94 **Bezzar; Mecme'uz-Zevâid; 10/84; Tergîb 3/77**

95 **Müsned-i Ahmed, Taberânî; Tergîb; 3/75; Mecme'uz-Zevâid 10/81**

96 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevâid, 10/8**

97 **İbn-i Hüsrev; Kenz'ul-Ummal 1/207; Feth, 26; Abdürrezzak; İbn-i Cerir; İbn-i Münzir; İbn-i Ebî Hatim; Müstedrek; Beyhakî; Kenz'ul Ummal 1/265**

ZİKİRDE OKUNACAK DUALAR

Ebû Said el-Hudrî'den : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olan amelleri çok çok yapınız» buyurdu.

«— Bu ameller hangileridir?» diye sordular.

«— **Allahuekber, lâ ilâhe illallah, sübhanellah, elhamdülillah, lâhavle velâ kuvvete illâ billah, sözlerini söylemektir.**» cevabını verdi.[98]

Ebû Hureyre'den : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Zırhlarınızı giyin» buyurdu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Düşman mı geldi?» dediler.

«— Hayır cehennemden korunmak için zırhını giyin. **Sübhanellah, elhamdülillah, lâ ilâhe illâllah, Allahuekber**, deyin. Bunlar kıyamet günü önünüzden ve arkanızdan sizi korurlar. Bunlar Allah'ın rızasını kazanmanıza vesile olan amellerdir.» buyurdu.[99]

İmran b. Husayn'dan : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Her biriniz her gün **Uhud dağı** kadar amel işleyebilir» buyurdu.

«— Ya Rasûlüllah, her gün **Uhud** dağı kadar amel işlemeye kimin gücü yeter?» dediler.

«— Hepinizin gücü yeter» buyurdu.

«— Ya Rasûlüllah bu nasıl olur» diye sordular.

«— **Sübhanellah** demek **Uhud**'dan daha büyük amel işlemektir. **El hamdülillah** demek Uhud'dan daha büyük amel işlemektir» cevabını verdi.[100]

Ebû Hureyre'den : Bir gün hurma fidanı dikerken Rasûlüllah (s.a.v.) yanıma geldi :

«— **Ebu Hureyre**, nedir o diktiğin?» dedi.

«— Hurma!» dedim.

«— Sana hurma fidanı dikmekten daha hayırlı bir şey söyleyeyim

98 **Müsned-i Ahmed; Ebû Ya'lâ; Nesâî; İbnü Hıbban; Müstedrek; Tergîb 3/91; Mecme'uz-Zevâid, 10/87**

99 **Nesâî; Müstedrek; Beyhâkî; Tergîb; Mecme'uz-Zevâid 10/89**

100 **İbn-ü Ebiddünya; Nesâî; Taberânî; Bezzâr; Mecme'uz-Zevâid 10/91; Tergîb, 3/94**

mi? **Sübhanellah, Elhamdülillâh, lâ ilâhe illâllah, Allahu ekber**, de. Bunların her biri için cennete birer ağaç dikilir» buyurdu.[101]

Ebû Hureyre (r.a.) dan : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Cennet bahçelerine uğradığınız zaman fırsatı kaçırmayın, faydalanın» buyurdu. Ben :

«— Ya Rasûlüllah! Cennet bahçeleri nerelerdir?» dedim.

«— Mescidlerdir» buyurdu.

«— Oralardan nasıl faydalanırız?» dedim.

«— **Sübhanellah! Elhamdülillah! Lâ ilâhe illallah! Allahuekber!** demek suretiyle» buyurdu.[102]

Enes (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) eline bir dal parçası alarak salladı. Fakat dalın üzerindeki yapraklar dökülmedi. Bir defa daha salladı yine dökülmedi. Son bir defa daha salladı. Bu sefer bütün yapraklar döküldü. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) «**Sübhanellah, elhamdülillah, lâ ilâhe illallah,** demek bu ağacın yapraklarının döküldüğü gibi bütün hataları döker» buyurdu.[103]

Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a.) dan : Bir bedevî Rasûlüllah'a gelerek :

«— Bana okuyabileceğim bir dua öğret» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— **Lâ ilâhe illallahu vahdehû lâ şerike leh, Allahu ekber kebiran vel hamdü lillâhi kesiran ve sübhanellahi rabbil âlemin, velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil azizil hakîm.**[104] diye dua et» buyurdu. Adam :

«— Bunlar Rabbim için edeceğim dualar, kendim için ne dua edeyim?» dedi. Bu defa Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allahım beni affet. Bana merhamet et. Bana doğru yolu göster. Bana rızık ver diye dua et.» buyurdu.[105]

İbn-i Ebî Evfa'dan : Bir bedevî Rasûlüllah'a (s.a.v.) :

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Kur'an-ı ezberlemeye çalıştım, ezberleyemedim. Bana Kur'an'dan yapamadığımı telâfi ettirecek bir şey öğret» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) de :

«— **Sübhanellahi velhamdü lillahi velâ ilâhe illallahu vallahu ekber,** de.» buyurdu.[106]

Bedevî duada geçen dört şeyi —tesbih, hamd, kelime-i tevhid ve tekbir— parmaklarıyla sayarak tekrar etti ve :

101 **İbn-i Mace; Müstedrek; Tergîb, 3/84**

102 **Tirmizî; Tergîb, 3/97**

103 **Müsned-i Ahmed; Tergîb, 3/93; Tirmizî**

104 (Allahdan başka tanrı yoktur. O'nun ortağı da yoktur. Allah çok yücedir. Allah'a binlerce hamd olsun. Alemlerin Rabbi Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Aziz ve hakim olan Allah'dan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.)

105 **Müslim**

106 Allah herşeyden yüce ve münezzehtir. Ona hamdolsun. Allah'dan başka tanrı yoktur. Allah herşeyden büyüktür.

«— Ya Rasûlellah, bu dua Rabbim için, kendim için ne dua edeyim?» dedi.

«— Kendin için de Allahım beni affet, bana merhamet et. Bana afiyet ver beni rızıklandır ve bana doğru yolu götser, diye dua et.» buyurdu. Bunun üzerine bedevî çekip gitti. Rasûlüllah arkasından :

«— Bedevî, ellerini hayırla doldurarak gitti.» buyurdu.[107]

Ebu Zer'den : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«—Sana Allah'ın en çok sevdiği bir sözü söyliyeyim mi?» dedi.

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'ın en çok sevdiği sözü söyle» dedim.

«— Allah'ın en çok sevdiği söz : **Sübhanellahi bi hamdihî'dir.**» buyurdu.[108]

Bir başka rivayette şöyledir : Rasûlüllah'a hangi sözün daha efdal olduğu soruldu. «Allah'ın kulları —yahut melekleri— için seçtiği **sübhanellahi ve bi hamdihî**» sözleridir buyurdu.[109]

Ebû Talha (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— **Lâ ilâhe illallah** diyen cennete girer. Yüz defa **sübhanellahi ve bi hamdihi** diyene Allah yüz yirmidört bin sevap yazar.» buyurdu. Bunun üzerine :

«— Ey Allah'ın Rasûlü o halde bizden kimse azab görmez» denildi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Evet. Her biriniz üzerine konduğu takdirde dağı bile çökertecek kadar iyiliklerle geleceksiniz. Ancak Allah'ın vereceği nimetler yanında bunlar hiç kalacak. Dolayısıyla Allah size rahmetiyle lütfuyla muamelede bulunacak» buyurdu.[110]

Sa'd (r.a.) dan : Rasûlüllah'ın yanında idik. Bize :

«— Her gün bin sevap kazanmaktan aciz misiniz?» buyurdu. Arkadaşlarımızdan birisi :

«— Nasıl bin sevap kazanabiliriz?» diye sordu.

«— Yüz kere **sübhanellah** derseniz bin sevap kazanırsınız. Veya bin tane hatanız affedilir» buyurdu.[111]

Kays b. Sa'd b. Ubâde'den : Babam hizmetini görmem için beni Rasûlüllah'a göndermişti. Bir defasında ben iki rek'at namaz kıldıktan sonra Rasûlüllah (s.a.v.) yanıma gelip ayağı ile dürterek :

«— Sana cennet kapılarından birini göstereyim mi?» dedi.

«— Göster.» dedim.

«— **Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh** de» buyurdu.[112]

107 **İbn-i Ebiddünya; Beyhakî; Tergîb, 3/90; Ebû Davud**
108 **Nesâî; Müslim; Tirmizî**
109 **Müslim**
110 **Müstedrek; Tergîb, 3/81**
111 **Müslim; Tirmizî; Nesâî; Tergîb, 3/83; Kenz'ul-Ummal 1/211**
112 **Müstedrek; Tergîb, 3/104 (Kuvvet ve kudret sahibi ancak Allah'tır.)**

Ebû Zer'den : Rasûlüllah (s.a.v.) ın arkasından yürüyordum. Bana :

«— **Ebû Zer**! Sana cennet hazinelerinden birini göstereyim mi?» dedi.

«— Göster.» dedim.

«— **Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh**» buyurdu.[113]

Sa'd b. Ebî Vakkas'ın oğlu **Abdullah** anlatıyor : **Ebu Eyyub el-Ensarî** bana :

«— Rasûlüllah'ın bana öğrettiği bir sözü ben de sana öğreteyim mi?» dedi.

«— Öğret amca!» dedim. Şunları anlattı :

«— Rasûlüllah evime misafir olduğu zaman bana : **Ebû Eyyub**! Sana cennet hazinelerinden bir söz öğreteyim mi? dedi. Anam babam sana kurban olsun ya Rasûlüllah öğret dedim. Çok çok **lâ havle velâ kuvvete illâ billâh** de» buyurdu.[114]

Ebû Eyyub el-Ensarî anlatıyor : **Miraç** gecesi Rasûlüllah (s.a.v.) **İbrahim** (a.s.) e uğramış. **İbrahim** (as.) :

«— **Cebrail**, bu yanındaki kim?» diye sormuş. O da :

«— **Muhammed** (s.a.v.) dir» cevabını vermiş. **İbrahim** (a.s.) :

«— Ey **Muhammed**, milletine emret, çok çok cennet fidanı diksinler. Çünkü onun toprağı verimli, yeri geniştir.» demiş. Rasûlüllah :

«— Cennet fidanı nedir?» diye sormuş. O da :

«— **Lâ havle velâ kuvvete illâ billah**» cevabını vermiş.[115]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: **Bismillâh** diyen Allah'ı zikretmiş olur, **Elhamdülillah** diyen Allah'a şükretmiş olur, **Allahuekber** diyen Allah'ı yüceltmiş olur, **Lâ ilâhe illâllah** diyen Allah'ı birlemiş olur, **Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh** diyen ise, hem teslim olmuş ve hem de Allah'a itaat etmiş olur. Bunları söyleyenin cennette bir hazinesi vardır ve orada itibarlı olur.»[116]

Mutarrıf'tan : **İmran b. Husayn** bana şöyle dedi : «Sana bugün bir söz söyliyeceğim. Belki Allah bugünden sonra sana o sözün faydasını gösterecektir. Şunu bil ki kıyamet günü Allah'ın seçkin kulları çok çok Allah'a hamd edenlerdir.»[117]

İbn-i Abbas'dan: **Hz. Ömer** (r.a.) :

«— Biz **sübhanellah** ve **lâilâhe illallah**'ın ne olduğunu biliyoruz. Peki **elhamdülillah** nedir?» dedi. **Hz. Ali** de :

113 **İbn-i Mace; İbn-i Ebiddünya; İbn-i Hıbban, Tergîb, 3/105**
114 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/98**
115 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Ebiddünya; İbn-i Hıbban; Tergîb, 3/105; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/97**
116 **Hılye 322**
117 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevâid 10/95**

«— Bu da Allah'ın hoşuna giden, söylenmesini istediği bir sözdür.» Cevabını verdi.[118]

Hz. Ömer iki adamın dövülmesini emretti. Bunlardan birisi **bismilah** diğeri de **sübhanellah** dedi. Bunun üzerine **Hz. Ömer** :

«— Sakın **sübhanellah** diyeni döğme. Çünkü tesbih ancak müminin kalbinde yerleşir» dedi.[119]

Abdullah b. Mes'ud (r.a.) şöyle derdi : «Size bir söz söylediğim zaman onu Kur'an'man bir ayetle te'yid ederim. Müslüman : **Sübhanellah, elhamdülillah, lâ ilâhe illallah, Allahuekber** ve **tebarekallah** dediği zaman bir melek onları toplayarak kanatları altına alıp göğe doğru yükselir. Rastladığı her melek grubu o sözleri söyleyenler için Allah'dan af dilerler. Nihayet, böylece o sözler Allah'ın huzuruna iletilir. Kelime-i tevhid insanı Allah'a bağlar. Amel-i salih de insanı yükseltir.[120]

118 **İbn-i Ebî Hatim; Askerî; Kenz'ul-Ummal 1/210**
119 **Beyhakî; Kenz'ul-Ummal 1/210**
120 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/90 Müstedrek; Tergîb, 3/93, Fâtır 10**

ÇOK MANA İFADE EDEN KELİMELERLE ZİKRETMEK

Cüveyriye (r.a.) den : Bir gün ben otururken Rasûlüllah (s.a.v.) yanımdan ayrıldı. Kuşluktan sonra geri döndü. Ben halâ oturuyordum.

«— Halâ oturuyor musun?» dedi.

«— Evet» dedim. Bunun üzerine şunları söyledi. «Ben senden ayrıldıktan sonra dört duayı üç defa tekrar ettim. Eğer onlar senin bütün gün boyunca söylediklerinle mukayese edilse, yine de onlar ağır basar : **Sübhanellahi ve bi hamdihi, Adede halkıhî ve ridae nefsihî ve zinete arşihî ve midade kelimatihî».**[121]

Sa'd b. Ebî Vakkas'tan : Rasûlüllah (s.a.v.) la birlikte bir kadının yanına gelmiştik. Kadın önündeki hurma çekirdekleriyle tesbih çekiyordu. Rasûlüllah ona :

«—Sana bundan daha kolayını —daha efdalini— haber vereyim mi?» buyurdu ve şöyle devam etti : «Allah'ım, göklerde yarattıklarının sayısınca seni tesbih ederim. Yerde yarattıklarının sayısınca seni tesbih ederim. Allahım, yerle gök arasındakiler sayısınca seni tesbih ederim. Yarattıklarının sayısınca Allahu ekber derim. Yarattıklarının sayısınca elhamdü lillah derim. Yarattıklarının sayısınca Lâ ilâhe illallah derim, bir o kadar da lâ havle velâ kuvvete illâ billâh derim.»[122]

Ebû Ümame'den : Rasûlüllah dudaklarımı oynatıp dururken beni görmüştü :

«— Niçin dudaklarını oynatıp duruyorsun ya **Ebâ Ümame?»** dedi.

«— Allah'ı zikrediyorum ya Rasûlüllah» diye cevap verdim.

«— Gece gündüz yaptığın bu zikirden daha fazlasını ve daha efdalini sana söyliyeyim mi » dedi.

«— Söyle ya Rasûlüllah» dedim.

«— Yarattıkları sayısınca Allah'ı tesbih ederim, yeryüzündekilerin

[121] **Müslim; Nesâi; İbn-i Mace; Tirmizî; Ebû Dâvud; Tergib** 3/98. (Allahım yaratıklarının sayısınca seni tesbih eder, sana hamd ederim. Sadece senin rızan için seni tesbih eder, sana hamd ederim. Arşının ağırlığınca seni tesbih eder ve sana hamd ederim. Senin kelimelerini yazacak mürekkebin yazabileceği kadar sana hamd eder ve seni tesbih ederim.)

[122] **Ebû Dâvud; Tirmizî; Nesei; İbn-i Hıbban; Müstedrek; Tergib** 3/99

sayısı kadar tesbih ederim, yerdekiler ve göktekiler kadar tesbih ederim. Kitabının kaydettikleri kadar tesbih ederim. Kitabında olanlar kadar Allah'ı tesbih ederim. Yarattıkları sayısınca Allah'a hamd olsun. Herşey sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Her şey kadar Allah'ı tesbih ederim. Yarattıkları kadar Allah'a hamd olsun. Yerdekiler ve göktekiler kadar Allah'a hamd olsun. Yerdekiler ve göktekiler sayısınca Allah'a hamd olsun. Kitabının kaydettikleri sayısınca Allah'a hamd olsun. Kitabındakiler kadar Allah'a hamd olsun. Her şey sayısınca Allah'a hamd olsun. Her şey kadar Allah'a hamd olsun, dersin.» buyurdu.[123]

Bir başka rivayete göre de Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bunları öğren ve senden sonra geleceklere de öğret» buyurdu.[124]

Ebûd-Derdâ'dan : Dudaklarımı oynatıp dururken Rasûlüllah (s.a.v.) beni görmüştü :

«— **Ebud Derdâ**, ne diyorsun?» dedi.

«— Allah'ı zikrediyorum» dedim.

«— Sana, gece gündüz peşpeşe Allah'ı zikretmekten daha efdal bir şey öğreteyim mi?» dedi.

«— Öğretin» dedim.

«— Yarattıkları sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Herşey sayısınca Allah'ı tesbih ederim. Kitabının kaydettikleri kadar Allah'ı tesbih ederim. Yarattıkları sayısınca Allah'a hamd olsun. Yarattıkları kadar Allah'a hamd olsun. Kitabındakiler sayısınca Allah'a hamd olsun. Kitabındakiler kadar Allah'a hamd olsun, dersin» buyurdu.[125]

Hz. Enes'den : Rasûlüllah (s.a.v.) le birlikte bir halkada oturuyordum. O sırada bir adam gelerek Rasûlüllah'a ve orada bulunanlara :

«— Esselâmü aleyküm verahmetüllah» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) da :

«— Ve aleyküm selâm, verahmetüllahı veberekâtühû» diye selâmını aldı. Adam oturduktan sonra :

«— **Elhamdülillahi hamden kesiran, tayyiben mübareken fihi kema yuhibbu Rabbunâ en yuhmede ve yenbegî leh.**»[126] dedi. Rasûlüllah (s.a.v.)

«— Nasıl dedin?» diye sordu. Adam da söylediklerini aynen tekrar etti. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) şunları söyledi :

«— Kudret ve iradesi ile yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, bunlar on tane meleğin yazmak için birbiriyle yarışa girdiği fakat nasıl yaza-

123 **Müsned-i Ahmed; İbn Ebiddünya; Nesei; İbn-i Huzeyme; İbn-i Hıbban Müstedrek; Taberânî; Tergîb 3/99**

124 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/93**

125 **Taberânî; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid 10/94**

126 **(Rabbimizin istediği ve lâyık olduğu gibi en çok, en güzel ve en mübarek hamd kendisine olsun.)**

caklarını bilemeyip Allah'a ulaştırdıkları, Allah'ın da kulumun söylediği gibi yazın buyurduğu kelimelerdir.»[127]

Ebû Eyyub'dan : Adamın birisi Rasûlüllah'ın huzurunda : «**Elhamdü lillahi hamden kesiran tayiban mübareken fihi**» demişti. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Kim onları söyleyen?» diye sordu. Adam, Rasûlüllah'ın hoşuna gitmeyen bir şey söylediğini zannederek sustu. Rasûlüllah (s.a.v.) tekrar :

«— Hanginiz o? Kim ise doğru söyledi» deyince adam :

«— Ben söyledim ya Rasûlüllah! Bu dua ile Allah'ın bana hayır nasib edeceğini umuyorum.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Kudret ve iradesiyle yaşadığım Allah'a yemin ederim ki, on üç tane meleğin senin bu sözlerini Allah'a ulaştırmak için birbirleriyle yarış ettiklerini gördüm» buyurdu.[128]

Said b. Cübeyr'den : **Hz. Ömer** bir adamın Allah'ı tesbih ettiğini gördü ve :

«— Bu adam bundan dolayı mükâfaatlandırılacak» dedi. Adam : şöyle diyordu : «Gökler, yer ve bunların dışındakiler kadar Allah'a hamd olsun. Gökler, yer ve bunların dışındakiler kadar Allahu ekber derim.»[129]

127 Müsned-i Ahmed; İbn-i Hıbban; Tergîb 3/103
128 Taberânî; Beyhakî; İbn-i Ebiddünya; Tergîb 3/102
129 İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 1/210

NAMAZLARDAN SONRA VE YATARKEN YAPILAN ZİKİRLER

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor : Fakir muhacirler Rasûlüllah'a (s.a.v.) gelerek :

«— Zenginler yüksek yüksek derecelere nail oldular ve ebedî nimetlere kavuştular.» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bu nasıl oluyor?» buyurdu.

«— Onlar da bizim gibi namaz kılıyor, oruç tutuyorlar. Fazla olarak zekât veriyorlar, köle azad ediyorlar biz ise bunları yapamıyoruz» dediler. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Size, onlara yetişebileceğiniz bir şey öğreteyim mi? Bunu yaparsanız sizin durumunuzda olup böyle yapmayanları da geçmiş olursunuz. Sizin gibi yapanların dışında hiç kimse sizden daha üstün olamaz» buyurunca onlar :

«— Öğret ya Rasûlüllah!» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Her namazdan sonra otuzüçer defa sübhanellah Allahu ekber ve elhamdülillah» deyin buyurdu.

Ebu Salih der ki : Fakir muhacirler tekrar Rasûlüllah'a gelerek :

«— Bunu zengin kardeşlerimiz de duydular, onlar da aynı şeyi yapıyorlar» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.)

«— Zenginlik Allah'ın dilediğine verdiği bir lütuftur.» buyurdu.[130]

Bir başka rivayette ise Rasûlüllah şöyle der :

«— Her namazdan sonra otuzüç defa **Allahüekber**, otuzüç defa **Elhamdülillah**, otuz defa da **sübhanellah** der, arkasından da şu duayı yaparsın : **Lâ ilâhe illâllâhü vahdehû lâ şerike leh, lehül mülkü velehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr.**» Böylece deniz köpüğü kadar günahın da olsa bağışlanır,[131]

İbn-i Abbas (r.a.) da şöyle demektedir : «Namaz kıldıktan sonra otuzüç kere **sübhanellah**, otuzüç kere **elhamdülillah**, otuzdört kere **Allahüekber** ve on kere de **Lâ ilâhe illallah**,» deyin.[132]

130 **Buharî; Müslim**
131 **Ebû Dâvud**
132 **Tirmizî; Nesaî; Tergîb 3/110; İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal 1/296; Buharî; Tayâlisî; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid 10/101**

Ümmüd-Derda'dan : **Ebüd Derda**'ya bir misafir geldi. **Ebüd Derda** ona :

«— Kalacaksan seni misafir edelim, gideceksen hayvanını yemleyelim.» dedi. Adam :

«— Gideceğim.» dedi. **Ebüd Derda** :

«— Sana bir şey söyliyeceğim. Eğer daha güzelini bilseydim onu söylerdim. Bir defasında Rasûlüllah'a gelmiş ve : Ey Allah'ın Rasûlü, zenginler dünya ve ahirette ne varsa hepsine sahip oldular. Biz namaz kılıyoruz onlar da kılıyorlar. Biz oruç tutuyoruz onlar da tutuyorlar. Ayrıca onlar zekât ta veriyorlar. Fakat biz veremiyoruz, demiştim. Rasûlüllah (s.a.v.) : Sana birşey öğreteceğim. Bunu yaptığın takdirde senden ilerde olan herkese yetişirsin. Bunu yapmayan hiç kimse de sana yetişemez. Her namazdan sonra otuzüç defa **sübhanellah**, otuzüç defa **elhamdülillah**, otuzdört defa da **Allahü ekber** de buyurdu,» dedi.[183]

Katâde anlatıyor : Fakir mü'minlerden bir grup :

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Zenginler bütün mükâfatları aldılar. Onlar zekât veriyor, biz veremiyoruz. Onlar mallarından infak ediyorlar, biz edemiyoruz.» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bütün dünya malı üst üste konsa göğe ulaşır mı, ne dersiniz?» buyurdu.

«— Ulaşmaz ya Rasûlüllah!» dediler. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Size, kökü yerde dalları gökte olan bir şey söyliyeyim mi? Her namazdan sonra onar defa **Lâ ilâhe illâllahü vallahü ekber, sübhanellah, elhamdülillah** deyin. Bunların kökleri yerde, dalları semadadır» buyurdu.[184]

Hz. Ali'den : Rasûlüllah kızı Fatıma'yı benimle evlendirirken, ona çeyiz olarak bir kadife kumaş parçası, içi hurma lifi dolu bir yastık, bir el değirmeni bir su kabı ve iki de çömlek vermişti. Bir gün **Fatıma**'ya :

«— Kuyudan su çektim. Göğsüm ağrıdı. Allah babana birçok esirler ihsan etti. Git de, bizim için de hizmetçi iste.» dedim. O da :

«— Ben de değirmende un öğütmekten ellerim nasır bağladı.» diyerek Rasûlüllah'a gitti. Peygamber (s.a.v.) :

«— Niçin geldin yavrum?» diye sormuş. **Fatıma** (r.a.) hizmetçi istemeye utandığı için :

«— Halini hatırını sormaya geldim» diyerek geri döndü.

«— Ne yaptın?» diye sordum.

«— Hizmetçi istemeye utandım.» dedi. Bunun üzerine **Fâtıma** ile beraber Rasûlüllah'ın yanına gittik. Ben :

183 **Müsned-i Ahmed; Bezzar; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/100; Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal 1/96**

184 **Abdürrezzak; İbn-i Zenceveyh; Kenz'ul-Ummal 1/297**

«— Ey Allah'ın Rasûlü kuyudan su çekmekten göğsüm ağrıdı.» dedim. Hz. **Fatıma :**

«— Benim de değirmen döndürmekten ellerim nasır bağladı. Allah sana bu kadar esir ve bolluk ihsan etti. Bize bir hizmetçi ver.» dedi. Rasûlüllah ise :

«— Ashabı suffeyi aç bırakarak size hizmetçi veremem. Onların ihtiyaçlarını karşılayacak bir şey bulamıyorum. Esirleri satıp aldığım parayı da Suffa eshabına harcıyacağım, buyurdu. Böylece elimiz boş olarak geri döndük. Rasûlüllah (s.a.v.) evimize geldiğinde kadife kumaş parçasını üstümüze çekmiş yatıyorduk. Örtüyü başımıza çektiğimiz zaman ayaklarımız açılıyor, ayaklarımızı örttüğümüz zaman da başımız açıkta kalıyordu. Hz. Peygamberi görünce hemen ayağa fırladık. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Kalkmayın. Size, benden istediğinizden daha hayırlısını söyliyeyim mi » buyurdu.

«— Söyle!» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Söyliyeceklerimi bana **Cebrail** öğretti. Her namazdan sonra on defa **sübhanellah,** on defa **elhamdülillah** on defa da **Allahü ekber** deyin. Yatağınıza girdiğiniz zaman otuzüç defa **sübhanellah,** otuzüç defa **Elhamdülillah** ve otuzdört defa da **Allahüekber** deyin» buyurdu. Bunları Rasûlüllah'dan işittiğimden bu yana hiç terketmedim.

Hz. Ali bunları anlatınca **İbn-ü Kevvâ** ona :

«— Sıffîn harbinin yapıldığı günün gecesi de mi terketmedin?» dedi. Bunun üzerine **Hz. Ali :**

«— Siz Irak'lıların Allah canını alsın! O gece de terketmedim.» dedi.[135]

Hz. Ali'den gelen başka bir rivayette şöyledir : Rasûlüllah (s.a.v.) bize :

«— Size hizmetçiden daha hayırlı olan bir şey söyliyeyim mi? Her namazdan sonra otuzüç defa **sübhanellah,** otuzüç defa **elhamdülillah,** otuzdört defa **Allahüekber** deyin. Gece yatağınıza girdiğiniz zaman da bunları aynen tekrar edin.» buyurdu.[136]

Ümmü Seleme anlatıyor : **Hz. Fatıma** Peygamber'e (s.a.v.) gelerek, hizmetçisinin olmayışından yakınarak şöyle söyledi :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, değirmen çevirmekten ellerim nasır bağladı, hem un öğütüyorum hem de hamur yoğuruyorum!» Rasûlüllah ise şu cevabı verdi :

135 **Müsned-i Ahmed; Tergîb; Buharî; Müslim; Ebû Davud; Tirmizî; İbn-i Sa'd, 8/25;Hümeydî; İbn-i Ebî Şeybe; Abdürrezzak; Ademî; İbn-i Cerir; Müstedrek; Kenz'ul-Ummal 8/66**

136 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal**

«— Eğer Allah sana birşey nasip etmişse o mutlaka olur. Ben sana hizmetçiden daha hayırlı bir şey söyliyeceğim : Yatağına yattığın zaman otuz üç defa **sübhanellah**, otuzüç defa **Allahüekber**, otuzdört defa da **elhamdülillah** de. Bunların hepsi yüz eder. Ve senin için bir hizmetçiden de daha hayırlıdır. Sabah namazını kıldıktan sonra on defa «**Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü yühyî ve yümîtü biyedihil hayr ve hüve alâ külli şey'in kadîr,**[137] de. Bunu akşam namazından sonra da oku. Çünkü bu duayı her okuyuşun için on sevab yazılır, on tane de günahın silinir. Yine onu her okuyuşta **İsmail** neslinden bir köle azat etmiş gibi olursun. Bu duayı okuduğun gün şirkin dışında hiç bir günahın yazılmaz. **Lâ ilâhe illâllahü vahdehû lâ şerike leh**, seni sabahtan akşama kadar şeytandan ve her türlü kötülükten korur.»[138]

Câbir (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) namaz kıldıktan sonra «**Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerike leh, lehül mülkü velehül hamdü yuhyî ve yümîtü vehüve alâ külli şey'in kadîr, Allahümme lâ mania lima e'teyte velâ mu'tiye lima mena'te velâ râdde lima kadayte velâ yenfeu ze'l ceddi minke'el cedd.»**[139] duasını okurdu.[140]

[137] Allah'dan başka hiçbir tanrı yoktur. O'nun ortağı da mevcud değildir. Saltanat onundur. O'na hamd olsun. O diriltir ve öldürür. İyilik onun elindedir. O herşeye muktedirdir.)

[138] **Müsned-i İmam-ı Ahmed; Mecme'uz-Zevâid; 10/108; Taberânî**

[139] (Allah'dan başka hiçbir Tanrı yoktur. Onun ortağı da mevcut değildir. Saltanat onundur. Sadece ona hamd olsun. O, diriltir ve öldürür. O her şeye muktedirdir. Allahım senin verdiğine kimse mani olamaz. Senin vermek istemediğini de kimse veremez. Hükmünü kimse bozamaz. Senin kuvvetinin yerini hiç bir kuvvet tutamaz.)

[140] **Bezzar; Mecme'uz-Zevâid 10/103; Taberânî**

SABAH VE AKŞAM YAPILACAK ZİKİRLER

Beni Haşim'in azatlısı **Abdul Hamîd'in** annesi Hz. Peygamberin kızlarından birine hizmet ediyordu. Rasulüllah'ın kızı babasının kendisine şunları öğrettiğini söyledi : «Sabahleyin, Allahım! Seni tesbih eder, sana hamdederim. Allah'dan başka kuvvet sahibi yoktur. Allah'ın dilediği olur, dilemediği olmaz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu, ilmiyle her şeyi çepeçevre kuşattığını biliyorum, de. Kim sabahleyin bunları söylerse akşama kadar korunur. Akşamleyin okuyan da sabaha kadar korunur.»[141]

Ebudderdâ'dan : Kim sabah ve akşam samimi veya gayri samimi olarak şu duayı yedi defa okursa Allah onun dileğini yerine getirir : **«Hasbiyellahu lâ ilâhe illâ hû. Aleyhi tevekkeltü ve hüve Rabbü'l arş'il azîm.»**[142]

141 **Ebû Dâvud; Nesei; İbnüs-Sünni; Tuhfet'uzzakirîn** s. 66

142 (Kendisinden başka ilâh olmayan Allah bana yeter. Ben, büyük arşın sahibi olan Allah'a güvenip itimat ediyorum.) **Ebû Dâvud**

ÇARŞIDA VE İNSANLARIN GAFLETTE OLDUKLARI SIRADA ZİKİR YAPMAK

İsmet (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah'ın en çok sevdiği amel başkaları konuşurken tesbih duası okumaktır. Allah'ın en çok buğzettiği şey de hilâfı hakikat konuşmaktır.» buyurdu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü tesbih duası nedir?» diye sordular.

«— Başkaları konuşurken orada bulunan bazılarının sübhanellah, demesidir.» buyurdu.

«— Hilâfı hakikat konuşmak ne demektir?» dediler.

«— Durumları iyi olanların komşuları ve arkadaşları bir şey isteyince vaziyetimiz bozuk demeleridir.» buyurdu.[143]

Ebû İdris el-Havlânî'den : **Muaz** (r.a.) şöyle derdi :

«— Bir grubun yanına oturduğun zaman mutlaka onlar konuşmaya dalacaklardır. Onların Allah'ı unuttuklarını gördüğün zaman sen Allah'a yönel ve onu zikret.»

Velid der ki : **Muaz**'ın bu sözü **Abdurrahman b. Yezid b. Câbir**'e anlatılınca :

«— Doğru. **Ebû Talha, Hakim b. Dinar** da bana aynı şeyleri anlattı. İnsanların gaflete daldıklarını gördüğün zaman Rabbine yönelerek onu zikretmen yaptığın duanın kabul edilmesine vesile olur» dedi.[144]

Ebû Kılâbe'den : Çarşıda iki adam birbirleriyle karşılaştı. Biri diğerine :

«— Hadi, insanların gaflet içinde oldukları şu anda Allah'tan affımızı niyaz edelim.» dedi. Öbürü de arkadaşının dediğini yaptı. Sonra bunlardan birisi öldü. Hayatta kalan öleni rüyasında görmüş, ölen :

«— Çarşıda karşılaştığımız akşam Allah'ın bizi affettiğini biliyor musun »demiş.[145]

143 **Taberânî; Tergîb, 3/193; Mecme'uz-Zevâid, 10/81**

144 **Hılye 1/236**

145 **İbn Ebiddünya; Tergîb 3/191**

YOLCULUKTA ZİKİR YAPMAK

Ebû'l âs el-Huzaî'den : Hacca giderken Rasûlüllah bize zekat develerini vermişti.

«— Ya Rasûlüllah bizim bu develere binmemizde bir mahzur yok değil mi?» dedik. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Üzerinde şeytan olmayan hiçbir deve yoktur. Allah'ın da emrettiği gibi develere binerken besmele çekin. Onları istediğiniz gibi kullanın. Çünkü Allah'ın izniyle develere binilir.» buyurdu.[146]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor : Bir defasında Rasûlüllah (s.a.v.) beni terkisine almıştı. Devenin üzerinde üç defa **«Allahüekber»** üç defa **«sübhanellah»** ve bir defa da **«Lâ ilâhe illâllah»** dedi. Ben üzerine yaslanarak uyuyunca Rasûlüllah (s.a.v.) bana dönerek güldü ve :

«— Hayvanına binerken benim yaptığım gibi yapana Allah yönelir ve benim sana güldüğüm gibi güler.» buyurdu.[147]

Ebû Meliyh b. Usâme babasından naklederek anlatıyor : Rasûlüllah'ın (s.a.v.) terkisinde idim. Devemizin ayağı tökezledi. Ben :

«— Körolası şeytan!» dedim. Rasûlüllah ise :

«— Körolası şeytan deme. Çünkü o zaman şeytan gururlanır ve kendisini büyük hissederek kuvvetimle yaptım der. Bismillah dersen kendisini sinek kadar küçük görür.» buyurdu.[148]

Enes b. Malik'ten : Rasûlüllah (s.a.v.) yüksek bir yere çıktığı zaman :

«— Allahım! Bütün başarılardaki şeref sana aittir. Her türlü halde sana hamd olsun.» derdi.[149]

Enes (r.a.) den : Biz bir yerde konakladık mı tekrar yola çıkıncaya kadar Allah'ı tesbih ederdik.[150]

Avf anlatıyor : **Abdullah b. Mes'ud** (r.a.) evinden dışarı çıktığı za-

146 **Müsned-i Ahmed; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid** 10/131; **İsabe**, 4/168; **Begavî; Buharî**

147 **Müsned-i Ahmed; Mecme'uz-Zevâid**, 10/131

148 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid**, 10/132

149 **Müsned-i Ahmed; Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid**

150 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid**, 10/133

man şu duayı okurdu : «**Bismillah! Tevekkeltü alellah. Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.**»[151]

Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'ye göre bu dua Kur'an'daki şu âyetten mülhemdir. «**Nuh dedi ki, gemiye binin. Onun akıp gitmesi de durması da Allah'ın adıyladır.**» Biz sadece Allah'a güvenip itimat ederiz.[152]

151 **Taberânî**; (Allahın adıyla dışarı çıkıyorum. Allah'a güvenip dayandım. Allah'tan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.)
152 **Mecme'uz-Zevâid**, 10/129; **Taberânî**; **Hûd**, 41

RASÛLÜLLAH'A SALATÜ SELÂM GETİRMEK

Übey b. Ka'b anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) gecenin üçte ikisi geçtikten sonra kalkar ve :

«— Ey insanlar! Allah'ı zikredin! Allah'ı zikredin! İlk sur üflendi. İkincisi de üflenecek. Onunla birlikte ölüm de gelecek.» derdi. Ben :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, ben sana çokça salâtu selâm getirmek istiyorum. Ne kadar getireyim?» dedim.

«— İstediğin kadar.» buyurdu.

«— Duaya ayırdığım zamanın dörtte birinde sana salâtu selâm getirsem?» dedim.

«— İstediğin kadar yap. Fazla yaparsan daha iyi olur.» buyurdu.

«— Yarısını sana hasretsem.» dedim.

«— İstediğin kadar yap. Fazla yaparsan da iyi olur.» buyurdu.

«— Üçte ikisini.» dedim.

«— İstediğin kadar yap. Fazla yapman da iyi olur.» buyurdu.

«— Duaya ayırdığım zamanın hepsini size salâtu selâm getirmeye hasredeceğim.» dedim.

«— O zaman dileğin yerine gelir ve günahların affedilir.» buyurdu.[153]

Abdurrahman b. Avf'tan : Ashabdan dört veya beş kişi gece gündüz nöbetleşe Rasûlüllah'ın hizmetini görmek için yanından ayrılmazlardı. Bir gün sıra bende iken Rasûlüllah dışarı çıktı. Ben de peşinden gittim. Ansarın ileri gelenlerinden birinin bahçesine girdi. Namaz kılmaya başladı. Secdeleri o kadar uzattı ki, ruhunun kabzedildiğini zannederek ağlamaya başladım. Bunun üzerine başını kaldırıp beni çağırarak :

«— Nen var?» diye sordu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Secdeleri uzattınız. Ben de ruhunun kabzedildiğini zannederek sizi bir daha göremiyeceğim diye ağlamaya başladım.» dedim. Bana şunları söyledi :

«— Ümmetimin arasında beni bu yaşa kadar getirdiği için Rabbime

153 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Menî; Rûyânî; Müstedrek; Beyhakî; Said b. Mansur; Abd. b. Humeyd; Kenz'ul-Ummal, 1/215; Tirmizî; Tergîb, 3/161; Taberânî; Hılye.**

şükür secdesi yaptım. Ümmetimden bana selâtü selâm getirene Allah on sevap yazar. On günahını da affeder.» buyurdu.[154]

Abdurrahman b. Avf'dan gelen bir diğer rivayet de şöyledir : Rasûlüllah (s.a.v.) : «Cebrail bana, müjde! Allah, sana salavât getireni ben affederim. Sana selâm getireni de korktuklarından emin kılarım, buyuruyor.» dedi.[155]

Ebu Talha el-Ensarî'den : Bir sabah, Rasûlüllah'ın sevinci yüzünden okunuyordu.

«— Ey Allah'ın Rasûlü! Bu gün sevinçlisiniz. Sevinciniz yüzünüzden okunuyor.» dediler.

«— Evet, sevinçliyim. Çünkü Rabbimin katından gelen bir melek bana şunları söyledi : Ümmetimden kim sana salâvat getirirse Allah ona on sevap yazar, on günahını siler, mevkiini de on derece yükseltir. Ayrıca getirdiği salavatın da karşılığını verir.» buyurdu.[156]

Kâ'b b. Ucre (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) bir gün :

«— Minberin yanında toplanın.» buyurdu. Toplandık. Minberin birinci basamağına çıkınca :

«— Âmin!» dedi. İkinci basamağına çıkınca tekrar :

«— Âmin!» dedi. Üçüncü basamağa çıkınca yine :

«— Âmin!» dedi. Minberden inince kendisine :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, bugün şimdiye kadar hiç yapmadığınız bir şeyi yaptınız.» dedik. Bunun üzerine şunları anlattı.

«— **Cebrâil** gelerek : Ramazana yetişip de affedilecek amel işlemeyenler mahvolsun, dedi, Ben de, âmin dedim. İkinci basamağa çıkınca : İsmini duyup da sana salâtu selâm getirmeyenler de mahvolsun dedi. Ben de âmin dedim. Üçüncü basamağa da çıkınca yanında anne babası veya bunlardan birisi ihtiyarladığı halde onlara hizmet ederek cennete giremeyenler de mahvolsun, dedi. Ben de âmin dedim.»[157]

Ebû Zer (r.a.) den : Bir gün evden çıkarak Rasûlüllah'ın (s.a.v.) bulunduğu meclise geldim. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Size en cimri insanın kim olduğunu söyliyeyim mi?» dedi.

«— Söyleyin ya Rasûlüllah!» dediler.

«— Yanında ismim anılıp da bana salâtu selâm getirmeyen. İşte bu en cimri insandır.» buyurdu.[158]

Ebû Mes'ud'dan : Bir gün **Sa'd b. Ubâde** ile birlikte oturuyorduk. Rasûlüllah (s.a.v.) de yanımıza geldi. **Beşir b. Sa'd** (r.a) :

154 **Ebû Ya'lâ; İbn Ebiddünya; Müsned-i Ahmed**
155 **Müstedrek; Tergîb 3/155; Mecme'uz-Zevâid 10/161**
156 **Müsned-i Ahmed; Nesef; Tergîb 3/157;Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal 1/216**
157 **Müstedrek; İbnü Hıbban; Bezzar; Taberanî; İbnü Huzeyme; Tergîb: 3/166 Mecme'uz-Zevâid 10/166**
158 **İbni Ebû Asım; Tergîb 3/170**

«— Ey Allah'ın rasûlü, Allah sana salâtu selâm getirmemizi emretti Sana nasıl salâtu selâm getirelim?» diye sordu. Peygamber (s.a.v.) cevap vermedi. Öyle ki Sa'd keşke böyle bir şey sormasaydı dedik. Biraz sonra Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— **Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli muhammed. Kema salleyhte alâ İbrahime ve barik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kema bârekte alâ İbrahime fil âlemeyn. İnneke hamidün mecid, deyin. Selâm da bildiğiniz gibidir.**» buyurdu.[159]

İbn-i Mes'ud'dan :

«— Rasûlüllah'a (s.a.v.) salavat getirirken itina gösterin. Olur ki bu salavatınız Rasûlüllah'a arzedilir.» dedi. Orada bulunanlar :

«— Öyleyse salavat getirmeyi bize öğret.» dediler.

«— Allahım, affını rahmetini ve bereketini Peygamberlerin efendisi müttekîlerin imamı, nebilerin sonuncusu, hayrın lideri, önderi, kulun ve Rasûlün **Muhammed**'e kıl. Allahım! O'nu öncekilerin ve sonrakilerin gıbta edeceği **Makâm-ı Mahmud'a** yükselt. Allahım **İbrahim'e** ve ailesine rahmet ettiğin gibi **Muhammed**'e ve **Muhammed**'in ailesine de rahmet et. Sen öğülmeye ve yüceltilmeye en lâyık olansın. Allahım **İbrahim** ve ailesine hayır ve bereket verdiğin gibi **Muhammed'e** ve onun ailesine de hayır ve bereket ver. Sen öğülmeye ve yüceltilmeye en lâyık olansın.»[160]

Hz. Ebû Bekr (r.a.) den : Rasûlüllah'a getirilen salavat suyun ateşi söndürmesinden daha tesirli olarak günahları yok eder. Rasûlüllah'a getirilen selâm da köle azad etmekten daha üstündür. Rasûlüllah'ı sevmek ise can bağışlamaktan daha efdaldir.[161]

Hz. Ömer (r.a.) den : Peygamber'e salâtu selâm getirilmeden yapılan dua Allah'a ulaşamaz, yerle gök arasında dolaşır durur.[162]

Hz. Ömer'den : Hz. Peygamber'e salavât getirilmeden yapılan hiç bir dua Allah'a ulaşmaz ancak Rasûlüllah'a salâtu selâm getirildikten sonra Allah'a ulaşır.[163]

Hz. Ali'den : **Muhammed**'e (s.a.v.) salâtu selâm getirilmeden yapılan bütün duaların önüne perde çekilir. Allah'a ulaşamazlar.[164]

159 **Muvatta'; İbni Ebî Şeybe; Müslim; Nesei; Tirmizî; Ahmed b. Hanbel; Abdürrezzak; Abd. b. Humeyd; Kenz'ul-Ummal** 1/217 (Allahım, İbrahim'e rahmet ettiğin gibi Muhammed'e de onun ailesine de rahmet et. İbrahim'e hayır ve bereket verdiğin gibi Muhammed'e ve onun ailesine de her iki âlemde de hayır ve bereket ver. Sen öğülmeye ve yüceltilmeye en lâyıksın.)

160 **İbn-i Mace; Tergîb**, 3/165

161 **Hatîb; İsfahânî; Kenz'ul-Ummal**, 1/213

162 **Tirmizî; İbn Raheveyh**

163 **Rehavî; Kenz'ul-Ummal** 1/313

164 **Taberânî; Münzirî; Beyhakî; Ubeydullah el-İyşî; Rehavî; Kenz'ul-Ummal** 1/214

Hz. Ali'den : Kim cuma günü Peygamber'e (s.a.v.) yüz defa salatu selâm getirirse mahşer yerine yüzü nurlu olarak gelir. İnsanlar :

«— Bu dünyada hangi ameli işlemişti?» diye sorarlar.[165]

İbn-i Abbas'tan : Peygamberlerden başka kimseye salat-u selâm getirmek gerekmez.[166]

İbn-i Abbas'tan : Kimsenin Peygamber efendimizden başkasına salat-u selâm getirmesi doğru değildir.[167]

165 **Rehavî; Kenz'ul-Ummal 1/214; Beyhaki;**
166 **Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal 1/216**
167 **Taberanî; Mecme'uz-Zevâid 10/167**

İSTİĞFAR

İbn-i Ömer (r.a.) den : Biz Resûlüllah'ın bir oturuşta yüz defa «Rabbim beni bağışla, tevbemi kabul et, şüphesiz sen tevbeleri çok çok kabul edensin ve çok merhametlisin.» dediğini sayardık.[168]

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor : Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) le konuşurken karşımdakileri kırmamdan yakındım. Bana :

«— Niçin istiğfar etmiyorsun? Ben her gün Allah'a yüz defa istiğfar ediyorum.» buyurdu.[169]

Huzeyfe (r.a.) den : Bir gün Rasûlüllah'a (s.a.v.) geldim :

«— Ya Rasûlüllah! Aileme karşı kırıcı konuşuyorum. Bu huyumun beni cehenneme sokmasından korkuyorum...» dedim.[170]

Enes b. Malik anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) bir yolculuğu esnasında :

«— Allah'dan affınızı isteyin.» buyurdu. Allah'dan affımızı istedik.

«— Bunu yetmişe tamamlayın.» buyurdu. Sonra da :

«— Hangi köle veya câriye günde yetmiş defa Allah'dan affedilmesini isterse Allah onun yediyüz günahını affeder. Bir günde yediyüzden fazla günah işleyen köle veya cariye zarardadır.» buyurdu.[171]

Ali b. Rebîa'dan : Hz. Ali beni terkisine bindirerek devesini **Harre** taraflarına doğru sürdü. Başını semaya kaldırarak : «Allahım günahlarımı affet. Günahları ancak sen affedersin.» diye dua etti. Sonra bana dönerek güldü.

«— Ey Mü'minlerin emiri, önce Rabbinden affını istedin, sonra da bana dönüp niçin güldün?» dedim. Bana şunları alattı: Bir defasıda Rasûlüllah (s.a.v.) beni terkisine alarak bineğini Harre'ye doğru sürmüştü. Başını semaya kaldırarak :

«— Allahım, günahlarımı affet. Günahları ancak sen affedersin.» diye dua etmiş, sonra da bana dönerek gülmüştü. O zaman ben :

168 **Ebû Dâvud; Tirmizî**
169 **Hılye 1/276; Kenz'ul-Ummal 1/212**
170 **Hılye 1/276**
171 **İbn-i Ebiddünya; Beyhakî; İsfahanî; Tergîb 3/131; İbn-i Neccar Kenz'ul-Ummal 1/212**

«— Ya Rasûlüllah! Allah'dan affını diledikten sonra niçin bana dönüp güldünüz.» diye sordum.

«— Kulun, Allah'dan başka günahlarını affedecek birinin bulunmadığını bilmesi Rabbimin hoşuna gitti. Tebessüm etti. Ben de onun için güldüm, buyurdu.» dedi.[172]

Ebu Hureyre'den : «Allah'dan affımı dilerim; O'na tövbe ederim» duasını Rasûlüllah (s.a.v.) tan daha çok yapan kimseyi görmedim.[173]

Câbir b. Abdullah anlatıyor : Rasûlüllah'a (s.a.v.) bir adam gelerek :

«— Ne kadar çok günahım var! Ne kadar çok günahım var!» dedi. Bu sözünü iki veya üç defa tekrarladı. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allahım senin mağfiretin benim günahlarımdan daha geniş, rahmetin ise amellerimden daha ümit vericidir de.» buyurdu. Adam Rasûlüllah'ın söylediklerini aynen tekrar etti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) ona :

«— Bir daha söyle.» buyurdu. Adam bir daha tekrar etti. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bir daha söyle.» buyurdu. Adam bir kere daha tekrar etti. Bunun üzerine Peygamber efendimiz :

«— Kalk Allah günahlarını affetmiştir.» buyurdu.[174]

Hz. Ömer (r.a.) den : Adamın birisi «Allah'tan affımı taleb eder, tevbemi kabul etmesini dilerim, demişti. Bunun üzerine ben :

«— Eksik dua yapıyorsun, devamını da söyle. Beni affet, tevbemi kabul et, de.» dedim.[175]

Hz. Ali'den (r.a.) :

«— Kurtuluş imkânı elinde iken mahvolan insana şaşarım doğrusu!» dedi.

«— Ya Ali! Kurtuluş imkânı nedir?» dendiğinde :

«— Allah'dan af dilemektir» dedi.[176]

Ebudderda (r.a.) dan : Amel defterinde bir defa da olsa Allah'dan af dileği yazılı olan kimseye ne mutlu![177]

Abdullah b. Mes'ud'dan : Birisi savaştan bile kaçmış olsa, üç defa

172 İbn-i Ebî Şeybe; İbn Meni'; Kenz'ul-Ummal 1/211
173 Ebû Ya'lâ; İbn Asakir; Kenz'ul-Ummal, 1/212
174 Müstedrek; Tergîb, 3/132
175 Müsned-i Ahmed; Hennad; Kenz'ul-Ummal 1/211
176 Dineverî; Kenz'ul-Ummal 1/211
177 İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 1/212

«Estağfirullah ellezî lâ ilâhe illâhu el hayyul kayyum ve etûbü ileyh» derse Allah onu mutlaka affeder.[178]

Abdullah b. Mes'ud'dan : Eğer benim günahlarımın ne kadar çok olduğunu bilmiş olsaydınız peşimden iki kişi bile gelmezdi. Başıma toprak atardınız. Günahlarımdan birinin affedilmesi pahasına Abdullah b. Revse diye çağırılmaya razıyım.[179]

Ebu Hüreyre'den : Ben her gün on ikibin defa Allah'dan affımı ister tevbemi kabul etmesini dilerim. İşte bu benim dinimin ölçüsüdür.[180]

Bera'dan : Adamın birisi bana :

«— **Ebu Ümare! Ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.»**[181] âyetiyle düşmana saldırıp öldürülünceye kadar çarpışan bir insan mı kastediliyor?» diye sordu. Ben :

«— Hayır. Bir günah işleyip de bunu Allah da affetmez diyen adam kastediliyor.» cevabını verdim.[182]

178 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/210;** (Kendisinden başka ilâh olmayan daima diri ve kâinatın düzenini elinde bulunduran Allah'tan affımı ister, tevbemi kabul etmesini dilerim.)

179 **Müstedrek 3/316; Zehebî**

180 **Hılye 1/383; Sıfatü's-Safve 1/288**

181 **Bakara 195**

182 **Müstedrek; Tergîb 3/132**

ZİKİR SAYILAN ŞEYLER

Ebudderdâ (r.a.) dan : Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah Tealâ kıyamet günü bazı toplulukları inciden minberler üzerinde yüzleri nurlu olarak diriltir. Bütün insanlar onlara gıpta ederler. Halbuki onlar ne Peygamber ne de şehittirler» buyurmuştu. Bu sözleri dinleyen bir bedevî diz üstü oturarak :

«— Ey Allah'ın Rasûlü onların kimler olduğunu anlat da, tanıyalım» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Onlar, çeşitli kabilelerden ve çeşitli ülkelerden oldukları halde zikir için bir araya gelip Allah'ı zikredenler ve Allah rızası için birbirlerini seven kimselerdir.» buyurdu.[183]

Amr b. Abese'den gelen bir başka rivayete göre ise Rasûlüllah (s.a. v.) iki elini sağına götürerek :

«— Rahman olan Allah'ın sağ tarafında peygamber ve şehid olmayan insanlar vardır. Yüzlerindeki beyazlık bakanların gözlerini alır. Peygamber ve şehidler onların Allah'a yakınlıklarına ve Allah katındaki mevkilerine gıpta ederler.» buyurdu. Bunun üzerine kendisine :

«— Ey Allah'ın Rasûlü onlar kimdir?» diye sordular. Rasûlüllah şu cevabı verdi :

«— Onlar, farklı kabilelerden ve ayrı ülkelerden gelip Allah'ı zikretmek için bir araya toplanan kimselerdir. Sözlerin en güzellerini seçerler. Tıpkı hurmaların en güzelini seçerek yiyen kimseler gibi»[184]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : Bir gün ashab toplu halde konuşurlarken Hz. Peygamber yanlarına geldi. Ashab :

«— Biz cahiliye devrinde bulunduğumuz halden, sapıklıklarımızdan ve Allah'ın bizi hidayete erdirmesinden bahsediyorduk.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) onlara :

«— İyi. Böyle olun, işte. Böyle yapın!» buyurdu.[185]

Abdullah b. Abbas'dan : **Ömer**'i (r.a.) çok çok anın. Çünkü Ömer anıldığı zaman adalet hatırlanmış olur. Adalet hatırlanınca da Allah zikredilmiş olur.[186]

Hz. Aişe'den (r.a.) Meclislerinizi (sohbetlerinizi) Rasûlüllah'a (s.a. v.) salât-u selâm getirerek ve **Ömer**'i (r.a.) zikrederek süsleyin.»[187]

183 Taberanî
184 Taberanî; Tergîb, 3/66; Mecme'uz-Zevâid 10/77
185 Taberanî; Mecme'uz-Zevâid 10/80
186 İbni Asakir; Müntehab 4/391
187 İbn-i Asakir; Müntehap 4/394

ZİKRİN TESİRİ VE HAKİKATI

İbn-i Abbas'tan : Adamın birisi :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah dostları kimlerdir?» diye sordu. Rasûlüllah (s.a.v.) şu cevabı verdi :

«— Bulundukları yerde Allah zikredilen kimselerdir.»[188]

Peygamber (s.a.v.) in kâtiplerinden **Hanzala el-Useydî**'den : Rasûlüllah'ın (s.a.v.) yanında idik. Cennet ve cehennemi bize öyle anlattı ki gözümüzle görmüş gibi olduk. Bilâhare ben kalkarak ailemin ve çocuklarımın yanına döndüm. Güldüm, eğlendim. Daha sonra Rasûlüllah'a gelerek durumu anlattım. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— **Hanzala!** Eğer ailelerinizin yanında da, benim yanımda olduğunuz gibi olsanız, o zaman melekler yolda ve yatakta sizinle musafaha ederler. Ey Hanzala! Biraz dünya biraz da ahiret ile meşgul ol.» buyurdu.[189]

Ebû Hüreyre (r.a.) den : Rasûlüllah'a (s.a.v.) :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, senin yanında iken, duygulanıyor, dünyadan el etek çekerek ahirete yöneliyoruz...» dedim. Bana :

«— Eğer, benim yanımdan ayrıldıktan sonra da, yanımdayken olduğunuz gibi olsanız, o zaman melekler sizi ziyaret eder ve yolda sizinle musafaha ederler. Siz günah işlemeseniz, Allah, yaptıkları günahlar gökteki bulutlara kadar yükselen ve kendisinden af dileyen bir kavim yaratır. Onların işledikleri günahları affeder. Allah katında bunun bir önemi yoktur.» buyurdu.[190]

Urve b. Zübeyr anlatıyor : Tavaf sırasında **Abdullah b. Ömer**'den kızını istedim. Bir kelime ile de olsa cevap vermedi. «İsteseydi cevap verirdi. Vallahi artık ona bu mevzuda bir kelime de olsa söylemiyeceğim,» dedim. Bilâhere o benden önce Medine'ye dönmüş, ben de Medine'ye gelince Mescid'i nebeviye gittim. Orada bulunan **Abdullah b. Ömer**'e selâm verdim. Gereken hürmeti gösterdim. Yanına vardım, bana hoş geldin dedi.

«— Ne zaman geldin?» diye sordu.

«— Şimdi geldim.» dedim.

188 **Bezzar; Mecmeuzzevaid, 10/87**
189 **Hasan b. Süfyan; Kenz'ul-Ummal, 1/100**
190 **İbn-ü Neccar; Kenz'ul-Ummal, 1/101**

«— Tavaf yaparken bütün kalbimizle Allah'a yöneldiğimiz zaman kızım **Sevde**'yi istemiş miydin? Bu meseleyi başka bir yerde de açabilirdin.» dedi. Ben :

«— Böylesi mukaddermiş.» dedim.

«— Peki bugün de aynı fikirde misin?» dedi.

«— Fikrimde hiç bir değişiklik olmadı, yine istiyorum.» dedim. Bunun üzerine **Abdullah b. Ömer** oğulları **Salim** ve **Abdullah**'ı çağırarak beni kızı **Sevde** ile everdi.[191]

[191] **Hılye 1/309; İbn-i Sa'd 4/167**

ZİKRİ HAFÎ VE ZİKRİ CELÎ

Hz. Âişe'den : Rasûlüllah (s.a.v.) dişler misvaklanarak alınan abdestle kılınan namazı, misvaklanmadan alınan abdestle kılınan namazdan yetmiş kere daha efdal sayardı. Ve Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Başkalarına duyurulmadan yapılan gizli zikir, aşikâre yapılan zikirden yetmiş kat daha efdaldir» buyurdu. Ve yine Rasûlüllah :

«— Kıyamet günü Allah hesaplarını görmek için mahlûkatı toplar, Hafaza melekleri tesbit ettiklerini ve yazdıklarını getirirler. Allah bu meleklere :

«— Bakın falan kulumun tesbit edilmedik bir şeyi kaldı mı?» buyurur. Melekler de :

«— Ya Rabbi bildiğimiz ve tesbit ettiğimiz hiç bir şeyi bırakmadık. Hepsini kaydettik ve yazdık.» derler. Bunun üzerine Allah tealâ kuluna hitaben :

«— Ben senin de bilmediğin gizli bir amelini biliyorum. Sana o amelinin mükâfatını vereceğim. Bu amelin gizli yaptığın zikirdir, buyurur.» dedi.[192]

Cabir'den : **Bâki'** mezarlığında bir ateş gördük. Hemen kalkıp mezarlığa geldik. Baktık Rasûlüllah (s.a.v.) ateşin yandığı kabrin içindeydi.

«— Cenazeyi bana verin.» buyurdu. Cenazeyi kabrin ayak ucu tarafından verdiler Baktım cenaze hayatta iken yüksek sesle zikir yapanlardan biri idi.[193]

İbn-i İshak'tan : **Muhammed b. İbrahim et-Teymî** bana şunları anlattı : «Abdullah (r.a.) Müzeyne'liydi. Üzerinde çizgili bir eteği bir de hırkası vardı. Amcasının kucağında büyümüş bir yetimdi. Amcası ona çok iyi davranırdı. Amcası onun müslüman olduğunu öğrenince üzerindeki her şeyini aldı hatta elbiselerini bile soydu. Bunun üzerine Abdullah annesinin yanına geldi. Annesi kendi çizgili entarisini bozarak ona bir etek bir de hırka dikerek giydirdi. Ertesi gün Rasûlüllah (s.a.v.) Abdullah'a :

«— Sen, **Zülbicadeyn** (iki çizgili elbisesi olan) **Abdullah** kapımdan ayrılma dedi. O da Rasûlüllah'ın kapısından ayrılmadı. Abdullah yüksek sesle zikir yapıyordu. Hz. Ömer bunu görünce :

192 **Ebû Ya'lâ; Mecmeuzzevaid, 10/81**
193 **Ebû Dâvud; Cem'ul-Fevaid, 1/137; Hılye, 3/351**

«— Bu mürai (gösterişçi) mi?» diye sordu. Rasûlüllah da :

«— Hayır, samimi olarak yalvarıp yakaranlardan birisi,» cevabını verdi.

Muhammed b. İbrahim et-Teymî, İbn-ü Mes'ud'un kendisine şunları da anlattığını söyledi. Tebük savaşı esnasındaydı. Bir gece kalktım. Karargâhın bir tarafında bir ateş yandığını gördüm. Hemen o tarafa doğru yürüdüm. Baktım Rasûlüllah (s.a.v.) Ebû Bekr (r.a.) ve Ömer (r.a.) de oradaydılar. Zülbicadeyn Abdullah vefat etmiş onun için mezar kazmışlar. Rasûlüllah (s.a.v.) kabre inerek onu yerleştirdi. Üstüne toprak attıktan sonra Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allahım! Ben bu akşama kadar ondan memnundum. Sen de ondan hoşnut ol.» diye dua etti.[194]

[194] **İsâbe, 2/338; Begavî; İbn-i Mendeh; Müsned-i Ahmed**

TESBİH ÇEKMEK

Safiyye (r.a.) anlatıyor : Bir gün Rasûlüllah (s.a.) odama gelmişti. O sırada önümde dört tane hurma çekirdeği vardı. Onlarla tesbih çekiyordum. Bana :

«— Böyle sayarak tesbih çekmekten daha efdalini öğreteyim mi » dedi.

«— Öğret.» dedim.

«— Yaratıkların sayısınca Allah'ı tesbih ederim de.» buyurdu.[195]

Rasûlüllah'ın azatlısı **Ebû Safiyye** anlatıyor : Altıma bir post serilir önüme de içinde çakıl taşları bulunan büyükçe bir kab getirilir. Öğleye kadar bunlarla tesbih çekerdim. Sonra kalkar öğle namazını kılar, tekrar oturarak akşama kadar tesbih çekerdim.[196]

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor : Üzerinde ikibin düğüm bulunan bir ipim vardı. Onu baştan sona tesbih gibi çekmeden uyumazdım.[197]

Ebû Nadre'den : **Tufave**'li bir ihtiyar bana şunları anlattı :

Medine'de Ebû Hüreyre'nin evine misafir olmuştum. Doğrusu ashab arasında onun kadar misafirperver ve misafire hürmet gösteren birini daha görmedim. Bir gün yanındaydım. O sedirin üzerinde idi. Yanında içi çakıl taşı (veya hurma çekirdeği) dolu bir torba vardı. Ebu Hüreyre bu taşlarla tesbih çeker. Torbadaki taşlar bitince yerde oturmakta olan siyah cariyesi taşları tekrar torbaya doldurarak Ebu Hüreyre'ye uzatırdı.[198]

İbn-i Ömer (r.a.) den : Allah'ı ancak temizken zikredebiliyorsan o zaman zikret.[199]

Ebu Osman en-Nehdî'den : Ebû Hüreyre'nin şöyle söylediğini işittim. Allahın, kulun bir iyiliğine karşılık bir milyon sevap vereceğini söylüyorlar.

Bu doğru değildir. Çünkü ben Rasûlüllah'ın «Allah kulunun bir iyiliğine karşılık iki milyon sevap verir.» buyurduğunu işittim. Daha sonra Rasûlüllah : **«Allah zerre miktarı bir iyiliğin kat kat karşılığını verir, bir de kendi katından büyük mükâfaatlar ihsan eder.»**[200] âyetini okudu ve **«Allah büyük mükâfatlar ihsan eder.»** buyurduğuna göre bu mükâfatın miktarını kim ölçebilir?» buyurdu.[201]

195 **Tirmizî; Müstedrek; Tergîb, 3/99**
196 **Begavî; El-Bidaye vennihaye, 5/322; Buharî; İsabe, 4/109; İbn-i Sa'd 7/60**
197 **Hılye, 1/383**
198 **Ebû Dâvud, 3/55; İbn-i Sa'd, 3/143**
199 **İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal, 1/209**
200 **Nisâ, 40**
201 **Müsned-i Ahmed; Mecmeuzzevaid, 10/145; Bezzar**

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

DUA

«Kullarım, sana beni sorarlarsa, ben kularıma yakınım. Bana dua eden kulumun duaşını yerine getiririm. Kullarım da benim davetime uysunlar, bana iman etsinler. Umulur ki kemale ererler.» Bakara, 186

«De ki : Ben ancak Rabbime yalvarırım, ve hiç kimseyi ona ortak koşmam..» Cin, 20

GİRİŞ

Dua, Allah'ı medh ve sena ederek, aczimizi, ihtiyacımızı ona arzetmek ve lütfunu, merhametini, yardımını dilemektir. Allah Kur'an-ı Kerimde; **«Kullarım sana beni sorarlarsa ben kullarıma yakınım. Bana dua eden kulumun duasını yerine getiririm. Kullarım da benim davetime uysunlar, bana iman etsinler. Umulur ki kemale ererler.»** (Bakara, 186) buyurarak, yapılan duaya icabet edeceğini bildirmektedir.

Peygamberimiz efendimiz (s.a.v.) **«Dua ibadetin özüdür.»** buyurarak, duanın önemini belirtmiştir.

Dua, yalvararak, korkarak kulun Rabbine iltica etmesi, tek dayanak ve yardımcısının Allah olduğunu tanıması sebebiyle, gerçek tevhid kabul edilerek, en iyi ibadet şekli sayılmıştır. Allah Kur'an'da : **«Onun duasını da kabul ettik. Ona Yahya'yı armağan ettik. Eşini de çocuk doğurmaya elverişli hale getirdik. Gerçekten onlar hayır işlere koşarlar. Umarak ve korkarak bize dua ederler ve bize derin saygı gösterirlerdi.»** (Enbiya: 90) buyurmaktadır.

Kulun bütün ümitleri kırıldıktan sonra yapacağı duaların da Allah tarafından kabul edileceği; ancak duada istenilen yerine getirildikten sonra Allah'ın unutulmaması gerektiği, sıkıntıyı atlattıktan sonra, Allah'ı unutanların cehennem ehlinden olacağı bildirilmiştir. **«İnsana bir zarar dokundu mu, hemen samimiyetle Rabbine yönelerek, ona dua eder. Hak Tealâ kendisine bir nimet ihsan etti mi, önce yalvarıp yakardığını unutur, insanları Allah yolundan sapıtmak için ona eşler, ortaklar koşar. De ki, Bu nankörlükle, kısa bir müddet daha safa sür. Sen de cehennemliklerdensin.»** (Zümer, 8)

Duanın kabul edilmesi için, dua edenin bir takım adaba riayet etmesi gerekir. Bunları şöylece sıralıyabiliriz : Haram yememek; Şerefli gün ve vakit gözetmek; Şerefli ve mübarek hal gözetmek; Kıbleye dönerek alçak sesle dua etmek, tevazu ve huşû içinde bulunmak; duanın kabul edileceğine ve Allah'ın yardımına inanmak; Allah'dan isteneni ısrar ile üç defa tekrar etmek, duaya Allah'a hamd-ü sena ve Peygamber'e salat u selâm ile başlamak; duadan önce tevbe etmek, günahlarından dolayı pişmanlık duymak. Duaların tertibinde peygamberlerin Kur'an-ı Kerimde

zikredilen duaları ile Hz. Peygamber'den rivayet edilen dualara, evliyaullah'ın dualarına itibar etmek gerekir. Ancak Hz. Peygamber'in dualarının diğer dualara tercih edilmesi lâzımdır. Çünkü bu dualar, Şariin öğrettiği dualardır. Kulun icadettiği dualardan hayırlıdır.

Her dille dua edilebilir. Allah sözle istediklerimizi, içimizden geçtiği halde söylemeyip umduğumuzu da bilir.

İnsanlara, daima hayır dua edilmelidir. Kötülere bile iyi olmaları için dua edilmeli; salih insanların duası alınmalıdır. Sadece dar, sıkıntılı, korkulu zamanlarda değil, bir nimete kavuşulduğu zamanlarda, hatta mutad işlerimizde dua yapmayı unutmamalıyız. Mü'min kardeşimizi hayır duadan unutmamalı; yanımızdan ayrılanı hayır dua ile uğurlamalıyız.

«Yer gök dua ile ayakta durmaktadır.» Atasözümüzü hatırımızdan çıkarmamalıyız.

DUADA İSTENECEK VE İSTENMEYECEK ŞEYLER

Muaz b. Cebel (r.a.) anlatıyor : Adamın birisi «Allahım bana sabır vermeni istiyorum.» diye dua ediyordu. Rasûlüllah (s.a.v.) yanına geldi :

«— Allah'dan belâ istedin. Afiyet iste!» buyurdu.

Yine Peygamberimiz «Allahım senden bütün nimetleri isterim» diye dua eden birine rastlamıştı. Ona da :

«— Ey Ademoğlu! Bütün nimetlerin ne olduğunu biliyor musun?» dedi. Adam :

«— Ya Rasûlüllah! Bu benim Allah'dan hayır istemek için yaptığım bir duadır.» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Cennete girmek ve cehennem'den kurtulmak da bunların içindedir.» buyurdu.

Rasûlüllah (s.a.v.) «Ey yüce ve keremi bol Allahım!..» diye dua eden bir başka adama rastlayınca ona da :

«— Allah duanı kabul ediyor, iste!» buyurdu.[1]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) yakalandığı hastalık yüzünden takatsiz düşerek derisi yeni tüylenen bir kuş yavrusunun derisine dönen bir adama :

«— Allah'tan bir şey istemedin mi?» dedi. Adam :

«— Allahım eğer yakalandığım bu hastalıktan dolayı beni ahirette cezalandırmayacaksan dünyada onu çekeyim, diye dua ediyordum.» dedi.

Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allahım, bize dünyada ve ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru diye dua etmiyor musun?» dedi. Adam böyle dua etti. Ve şifa buldu.[2]

Beşir b. Hasasiye'den : Rasûlüllah (s.a.v.) «Seni **Rebiat'ul Kaş'am'**-dan getirip de Rasûlüllah'ın önünde müslüman eden Allah'a hamd ederim.» diye dua etmişti. Bunun üzerine ben :

«— Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'a dua et de benim canımı seninkinden önce alsın!» dedim. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Hiç kimse için böyle bir dua yapamam.» buyurdu.[3]

1 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal, 1/292**
2 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal, 1/290; İbn-i Neccar**
3 **Hılye; Müntehap, 5/147**

Ubeyde b. Kâ'b'dan : Rasûlüllah (s.a.v.) birisi için dua ederken önce kendinden başlardı. Bir gün **Musa** (a.s.) dan söz edilmişti. Rasûlüllah (s.a.v.) : «Allah bize ve Musa'ya merhamet etsin. Eğer Musa sabredebilseydi arkadaşından çok daha acaib şeyler görecekti. Fakat o : «**Eğer bundan sonra bir daha sana bir şey sorarsam artık benimle arkadaşlık etme. Benden ayrılmakta mazursun,**[4] demişti.» buyurdu.[5]

Şa'bî'den : Âişe (r.a.) Medine vaizi **İbn-i Ebu Saib**'e «Dua ederken seci' yapmaktan kaçın. Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.) ve ashabı böyle yapmazlardı.» dedi.[6]

Hz. Ömer anlatıyor : Bir gün adamın birinin «Allahım fitneden sana sığınırım.» diye dua ettiğini duydum. «Ya Rabbi bu adamın söylediği sözlerden sana sığınırım.» diye dua ettim. Adama da :

«— Allah'ın sana çoluk çocuk ve servet nasip etmesini istemiyor musun?» diye çıkıştım.

Bir başka rivayette ise **Hz. Ömer** (r.a.) adama :

«...Allah'ın sana mal ve çocuk nasip etmemesini mi istiyorsun? Hanginiz fitneden Allah'a sığınmak istiyorsa onun doğurduğu kötülüklerden sığınsın.» diye çıkıştı.[7]

Muharib b. Disâr amcasından naklediyor : Bir gün seher vakti **Abdullah b. Mes'ud**'un evine uğramıştım. «Allahım, beni davet ettin, davetine icabet ettim. Bana emrettin emrine uydum. Bu seher vaktinde beni affet.» diye dua ettiğini işittim. Bilâhere kendisiyle karşılaştığımda :

«— Seher vakti senden bazı sözler işittim.» diyerek söylediklerini kendisine naklettim. **İbn-i Mes'ud** (r.a.) :

«— Çünkü **Yakub** (a.s.) oğulları için yapacağı duayı seher vaktine bırakmıştı.» dedi.[8]

[4] **Kehf, 76**
[5] **İbn-i Ebî Şeybe; Müsned-i Ahmed; Ebû Dâvud; Neseî; Tirmizî; Kenz'ul Ummal** 1/290. **Taberânî; Mecmeuzzevaid,** 10/152
[6] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal,** 1/292
[7] **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal,** 1/289
[8] **Taberanî; Mecmeuzzevaid,** 10/155

DUA EDERKEN ELLERİ KALDIRMAK VE DUADAN SONRA YÜZE SÜRMEK

Hz. Ömer'den : Rasûlüllah (s.a.v.) dua ederken ellerini kaldırır, duasını bitirince de ellerini yüzüne sürerdi.[9]

Hz. Ömer'den : Rasûlüllah (s.a.v.) dua etmek için ellerini kaldırınca duasını bitirip ellerini yüzüne sürmeden indirmezdi.[10]

Ömer (r.a.) den : Rasûlüllah'ın **Ahcaruz Zeyt**'te[11] ellerini kaldırıp dua ettiğini duasını bitirince de ellerini yüzüne sürdüğünü gördüm.[12]

Hz. Âişe'den : Rasûlüllah dua ederken ellerini kaldırırdı. Ellerini uzun müddet indirmediği için ben bile usanırdım.[13]

Hz. Âişe'den gelen başka bir rivayette ise şu ilâve vardır. Rasûlüllah (s.a.v.) «...Allahım, ben de bir beşerim. Kendilerine kötü söylediğim ve eziyet ettiğim kimseler yüzünden bana eziyet etme.» diye dua ederdi.[14]

Hz. Âişe (r.a.) den : Rasûlüllah'ın (s.a.v.) ellerini kaldırmış «Ben de bir beşerim beni cezalandırma. Herhangi bir mü'mine eziyet etmiş veya kötü söylemişsem bu yüzden de beni cezalandırma.» diye dua ettiğini duydum.[15]

Urve (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) yahudi ve müşrikler tarafından yurtları tahrip edilmiş olan müslüman olmuş bir bedevi kabilesine uğradı. Ellerini açıp göğsünün hizasına kadar kaldırarak bedevilere dua ediyordu. Bedevilerden biri :

«— Anam babam sana feda olsun, uzat ellerini ya Rasûlüllah.» dedi. Rasûlüllah ellerini yüzünün hizasına kadar uzattı. Daha fazla kaldırmadı.[16]

Vehb'den : İbni Ömer ve İbni Zübeyr'in avuçlarını yüzlerine çevirerek dua ettiklerini gördüm.[17]

9 **Müstedrek**
10 **Müstedrek; Tirmizî**
11 **Ahcaruz - Zeyt** Medine'de bir yerin adı.
12 **Abdülganî; Kenz'ul-Ummal**, 1/289
13 **Mecmeuzzevaid** 10/168
14 **Abdürrezzak; Kenz'ul-Ummal**, 1/291
15 **Edeb'ül-Müfred** sh: 90
16 **Abdürrezzak; Kenz'ul Ummal**, 1/291
17 **Buharî Edebül Müfred** s. 90

YÜKSEK SESLE DUA ETMEK VE CEMAATİN ÂMİN DEMESİ

Kays el-Medenî'den : Bir adam Zeyd b. Sabit'e gelerek bir mesele hakkında soru sordu. **Zeyd** ona :

«— Ebu Hüreyre'ye git. Bir defasında Ebû Hüreyre ben ve bir başka şahıs mescidde dua ediyor ve Rabbımızı zikrediyorduk. Derken Rasûlüllah (s.a.v.) mescide geldi ve yanımıza oturdu. Biz sustuk. Bize :

«— Devam edin.» buyurdu. Bunun üzerine ben ve arkadaşlarım Ebû Hüreyre'den önce dua etmeye başladık. Rasûlüllah (s.a.v.) da duamıza âmîn diyordu. Sonra Ebû Hüreyre başladı ve şöyle dua etti :

«Allahım senden arkadaşlarımın istediklerini ve unutulmayacak bir ilim istiyorum.»

Peygamberimiz buna da «Âmin» dedi. Bu defa biz :

«— Ey Allah'ın Rasûlü biz de Allah'dan unutulmayacak bir ilim istiyoruz.» dedik. O ise :

«— **Devs**'li bu genç bu hususta sizden önce davrandı.» buyurdu.[18]

Cami' bin Şeddat bir yakınından naklediyor : Ömer b. Hattab'ın şöyle söylediğini işttim. «Şu üç sözü söylediğim zaman sizler de **âmin** deyin. Allahım ben zayıfım bana kuvvet ver. Allahım ben katıyım beni yumuşat. Cimriyim beni cömert yap.»[19]

Said b. Zeyd anlatıyor : Bir gün Hz. Ömer'i Remâde'de üstü başı perişan kendinden geçmiş Allah'a yalvarırken gördüm. Üzerinde diz kapaklarına bile varmayan bir hırka vardı. Yüksek sesle istiğfar ediyordu, gözlerinden akan yaş da yanaklarına doğru süzülüyordu. Sağ tarafında ise **Hz. Abbas** (r.a.) vardı.

Ertesi gün yine gördüm. Ellerini semaya kaldırarak kıbleye yönelmiş yüksek sesle Rabbına dua ediyordu. Halk da onun duasına iştirak ediyordu. Daha sonra Hz. Abbas'ın elinden tutarak : «İlâhi, Rasûlünün amcası yüzü suyu hürmetine senden şefaat diliyoruz.» dedi. Hz. Abbas uzun müddet Hz. Ömer (r.a.) in yanında kaldı. O da dua ediyor ve gözlerinden yaşlar boşanıyordu.[20]

18 **Taberani; Mecmeuzzevaid, 9/361**
19 **İbn-i Sa'd, 3/275**
20 **İbn-i Sa'd, 3/321**

Ebu Esîd'in azadlısı **Ebu Saîd** anlatıyor : Ömer b. Hattab yatsı namazından sonra kontrol için mescide uğradı. Namaz kılan biri hariç herkesi dışarı çıkarıyordu. Aralarında **Übey b. Kâ'b**'ın da bulunduğu ashabdan bir grubun yanına vardı. **Übey**'e :

«Kim bunlar?» diye sordu. **Übey** :

«— Teban'dan bir grub ey mü'minlerin emiri!» diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer ona :

«— Namaz kılındığı halde niçin halâ buradasınız?» dedi. Übey :

«— Allah'ı zikretmek için.» dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer de yanlarına oturdu. En yakınında bulunan birine :

«— Başla!» dedi. Adam dua etti. Hz. Ömer sırasıyle herkese dua ettirdi. Nihayet sıra bana geldi. Ben Ömer'in yanında oturuyordum bana :

«— Haydi!..» deyince birden sıkıldım. Beni bir korku aldı. Hz. Ömer benim halimi anlamış olacak ki :

«— Allahım bizi mağfiret et, bize merhamet eyle.» deseydin dedi. Sonra kendisi dua etmeye başladı. Orada bulunanlar arasında en çok ağlayan ve göz yaşı döken oydu. Duayı bitirdikten sonra :

«— Tamam, şimdi dağılın.» dedi.[21]

Habib b. Mesleme el-Fehrî'den : —Bu zat duası kabul edilenlerdendi— : Ordu kumandanıydım. Rum topraklarına girdik. Düşmanla karşı karşıya gelince, askerlere :

«— Rasûlüllah'ın bir topluluktan bir kısmı dua eder, bir kısmı da bu duaya âmin derse, Allah onların dualarını mutlaka kabul eder buyurduğunu işittim» dedim. Daha sonra Allah'a hamd-ü sena ederek, «Allahım, bizi koru, bizlere şehidlere verdiğin mükâfatı nasib eyle.» diye dua ettim. Biz dua ederken düşman kumandanı **Hinbat** geldi. Gidip dostunun çadırına girdi.[22]

Numan b. Mukarrin'den : Ben dua edeceğim, hepinizin mutlaka **âmin** demesini istiyorum, dedim ve şöyle dua ettim. «Allahım, bu gün müslümanların zaferi için Numan'a şehadet rütbesini ver, onlara zafer nasib et.»[23]

Ukbe b. Amir anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) **«Zül Bicadeyn»** lâkabıyle anılan Abdullah el-Müzeni için «O, Allah'a yalvarıp yakaran birisidir.» demişti. Çünkü Abdullah Allah rızası için Kur'an-ı çok okur, yüksek sesle dua ederdi.[24]

21 **İbn-i Sa'd, 3/294**
22 **Taberânî; Mecmeuzzevaid, 10/170 ve 6/216; Müstedrek, 3/294**
23 **Taberî; Mecmeuzzevaid, 6/216; Müstedrek, 3/294**
24 **Müsned-i Ahmed; Taberanî; Mecmeuzzevaid, 9/369; İbni Kesir, 2/395**

SALİH KİMSELERDEN HAYIR DUA TALEBİNDE BULUNMAK

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor : Umre yapmak için Rasûlüllah (s.a.v.) dan izin istedim. İzin verdi ve :

«— Kardeşim dua ederken bizi de unutma!» buyurdu. Bütün dünyanın benim olması bile beni bu istek kadar sevindirmezdi.[25]

Ebû Ümame el-Bahili anlatıyor : Bir defasında Rasûlüllah (s.a.v.) yanımıza gelmişti. Bizim için dua etmesini istedik. «Allahım bize mağfiret eyle, merhamet et. Bizden hoşnut ol. Dualarımızı kabul et. Bizi cennete sok. Cehennemden kurtar. Her yönümüzle bizi ıslah et.» diye dua etti. Biz biraz daha dua etmesini isteyince :

«— Sizin için gerekli olan her şeyi söyledim.» buyurdu.[26]

Talha b. Ubeydullah (r.a.) anlatıyor : Adamın birisi bir gün elbiselerini çıkarmış kendini kızgın kumlar üzerine atarak kendi kendine :

«— Ey gece ceset, gündüz miskin olan adam! Cehennemin ateşini tat!» diyordu. Böyle kumlarda yatıp yuvarlanırken, birden ilerde bir ağacın altında gölgelenmekte olan Rasûlüllah'ı (s.a.v.) gördü. Hemen yanına giderek :

«— Nefsim beni mağlup etti.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Şunu bil ki, semanın kapıları sana açılmış, melekler de seninle iftihar etmişlerdir.» dedi. Sonra yanındaki ashabına dönerek :

«— Kardeşinizden, size dua etmesini isteyin.» buyurdu. Bunun üzerine ashabdan biri :

«— Benim için dua et.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Hepsi için dua et.» buyurdu. Bunun üzerine adam şöyle dua etti.

«— Allahım takvayı onların azığı yap. İşlerini doğruya götür.» bu defa Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Allah'ım bu kulunu doğruya yönelt.» diye dua edince adam :

«— Varacakları yer cennet olsun.» diyerek duasını bitirdi.[27]

25 **Ebû Dâvud; Tirmizî; İbn-i Sa'd, 3/273**
26 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal, 1/291**
27 **İbn-i Ebiddünya; Kenz'ul-Ummal, 1/290**

Büreyde (r.a.) anlatıyor : Bir defasında Rasûlüllah (s.a.v.) arkadaşlarıyla birlikte bir yere gidiyordu. Yolda kızgın kumlar üzerinde yuvarlanan bir adama rastladı. Adam kendi kendine :

«— Ey nefis! Gündüz miskin miskin oturur, gece uyursun, bir de cennet umarsın!» diyordu. Adam kendisine mutad olan eziyeti yaptıktan sonra bize doğru yaklaştı. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Kardeşinizden size dua etmesini isteyin.» buyurdu. Biz :

«— Allah sana merhamet eylesin, bize dua et.» dedik. O da :

«— Allahım, onların işlerini doğruya götür.» diye dua etti.

«— Biraz daha dua et.» dedik.

«— Allahım takvayı onların azığı yap.» dedi.

«— Biraz daha yap.» dedik. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) da :

«— Biraz daha dua yap.» dedi. Adam :

«— Allahım Rasûlünü muvaffak et. Allahım onların varacakları yer cennet olsun.» diyerek duasını bitirdi.[28]

Hz. Ömer'den : **Üveys el-Karânî**'ye :

«— Allah'dan benim için af dile.» dedim.

«— Ben sana nasıl Allah'dan af dileyebilirim Sen Rasûlüllah'ın arkadaşısın.» cevabını verdi. Ben ise :

«— Rasûlüllah (s.a.v.) ın, Tabiîlerin en hayırlısı **Üveys** denilen bir adamdır, buyurduğunu işittim.» diye karşılık verdim.

Bir başka rivayette ise Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğu nakledilmektedir :

«...Sizden kim onunla karşılaşırsa, söylesin sizin için af dilesin.»[29]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : Ben Basra yakınlarındaki zaviyede kalırken bazıları bana gelerek :

«— Kardeşlerin, kendilerine dua edesin diye ta Basra'dan kalkıp yanına geldiler.» dediler. Ben de onlara şöyle dua ettim :

«— Allahım bize mağfiret et. Bize merhamet eyle. Bize dünyada iyilik ver. Ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.»

Onlar biraz daha dua etmemi isteyince aynı duayı tekrarladım ve :

«— Eğer bu duada istediklerim size verilirse dünya ve ahirette en hayırlısı verilmiş olur.» dedim.[30]

28 **Taberanî; Mecmeuzzevaid,** 10/185; **Hılye; Kenz'ul-Ummal** 1/308
29 **İbn-i Sa'd,** 6/163; **İsabe,** 1/115
30 **Buhari; Edeb'ul Müfred** S. 93

DOĞRU YOLDAN AYRILAN KİMSE İÇİN HAYIR DUADA BULUNMAK

Yezid b. Esam anlatıyor : Şam'da geçim sıkıntısı çeken bir adam vardı. Bu adam ara sıra **Hz. Ömer**'in yanına gelip giderdi. Bır müddet **Hz. Ömer** onu göremeyince :

«— Filan oğlu filan nerede?» diye sordu.

«— Ey mü'minlerin emiri o adam kendini şaraba verdi.» dediler. Bunun üzerine **Hz. Ömer** kâtibini çağırarak ona şu mektubu yazdırdı.

«Ömer b. Hattâb'dan filân oğlu filâna. Allah'ın selâmı üzerine olsun. Kendinden başka ilâh olmayan, günahları affeden, tevbeleri kabul eden kulunu şiddetle cezalandıran Allah'a senin için hamd ederim, o sonsuz kudret sahibidir. Ondan başka ilâh yoktur. Dönüş de onadır.»

Hz. Ömer arkadaşlarına da :

«— Kardeşlerinizin kalben tevbe etmesi ve Allah'ın da onun tevbesini kabul etmesi için Allah'a dua edin.» dedi. Adam Hz. Ömer'in mektubunu alınca açıp tekrar tekrar okudu. Kendi kendine : «Günahları affeden, tevbeleri kabul eden ve şiddetle cezalandıran... Ömer Allah'ın beni cezalandıracağını söyleyerek korkutuyor ve onun beni affedeceğini vaad ediyor.» diyordu.[31]

Bir başka rivayette de şu ilâve vardır : ... Adam Ömer'in mektubunu tekrar tekrar okudu ve bir daha içmemek üzere içkiyi bıraktı. Hz. Ömer adamın düzeldiğini duyunca :

«— Bir kardeşinizin kötü yola saptığını gördüğünüz zaman siz de böyle yapın. Onun vaziyetini düzeltin. Allah'ın kendisini affedeceğini söyleyin. Tevbe etmesi için Allah'a dua edin. Onun vaziyetinin daha da kötü olması için şeytana yardımcı olmayın.» dedi.[32]

31 **İbn-i Ebi Hatim; Tefsir-i İbn-i Kesir, 4/70**
32 **İbn-i Kesir, 4/70; Ebû Nuaym**

DUAYA ALLAH'IN SIFATLARINI ZİKREDEREK BAŞLAMAK

Büreyde (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) bir adamın :

«— Allahım, senden başka ilâh olmadığına, tek olduğuna, kimseye muhtaç olmadığına, doğmadığına, ve doğrulmadığına, eşin ve dengin olmadığına şehadet ettiğim için senden istiyorum.» Diye dua ettiğini işitince ona :

«— Kendisiyle dua edildiği zaman kabul edeceği ve istendiği zaman vereceği ismi azamı ile Allah'a dua ettin.» buyurdu.[33]

Muaz b. Cebel anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) adamın birinin «Ey yüceler yücesi ve keremi bol Allah'ım.» diye dua ettiğini işitince, ona :

«— Allah duanı kabul etti, iste ne isteyeceksen.» buyurdu.[34]

Enes b. Malik anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) Ebû Ayyaş Zeyd b. Samit'ez-Zuraki'nin yanına gelmişti. O namazda şöyle dua ediyordu. «Allahım sadece sana hamd edildiği için senden istiyorum. Senden başka tanrı yoktur. Ey merhametli ve lütufkâr Rabbim. Ey gökleri ve yeri yoktan var eden Allah'ım. Ey yüceler yücesi ve kerem sahibi Allah'ım!»

Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) ona :

«— Dua edildiği zaman kabul edeceği ve birşey istendiği zaman vereceği ismi azamı ile Allah'a dua ettin.» buyurdu.[35]

Hakim'in naklettiği hadiste ise : «...Senden cennet isterim. Cehennem'den de sana sığınırım.» ilâvesi vardır.[36]

Enes (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) bir bedevinin yanına uğramıştı. Bedevi namaz kılarken şöyle dua ediyordu. «Ey gözlerin göremediği varlığından asla şüphe edilmeyen, insanların vasfedemediği, hadiselerin değiştiremediği, felâketlerin yıldıramadığı Rabbim! Sen, dağların ağırlığını, denizlerin hacmini bilirsin. Yağmur damlalarının sayısını ağaçlardaki yaprakların ne kadar olduğunu, gecelerin neleri kapladığını, gündüzün neleri aydınlattığını sen bilirsin. Ne semadaki bir şey ne yer yüzün-

33 **Ebu Dâvud; Tirmizi; İbn-ü Mace; İbn-ü Hıbban; Tergib, 3/145; Nesei; Nevevi** S. 501

34 **Tirmizî; Tergîb, 3/145**

35 **Müsned-i Ahmed; Ebû Dâvud; İbn-i Hıbban; Nesei; Müstedrek**

36 **Müstedrek; Tergîb, 3/146**

deki bir karış toprak ne denizin dibindeki canlı, ne de dağdaki bir taş senin ilminin dışındadır. Ömrümün sonunu hayr eyle. Amellerimi hayırla sonuçlandır. En hayırlı günüm sana kavuştuğum gün olsun.»

Rasûlüllah (s.a.v.) bedevinin yanına bir adam bırakarak ona :

«— Namazını kılınca onu bana getir.» dedi. Bedevi namazını kılınca adam onu alarak Rasûlüllah'a getirdi. Rasûlüllah'a bazı madenler arasında bir de altın hediye edilmişti. Rasûlüllah (s.a.v.) bu altını bedeviye vererek :

«— Kimlerdensin ey bedevi?» diye sordu. O da :

«— Amir b. Sa'saa oğullarındanım ya Rasûlüllah!» diye cevap verdi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Bu altını sana ne için verdim biliyor musun » buyurdu. Bedevî :

«— Akraba olduğumuz[37] için ya Rasûlüllah!» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Şüphesiz akrabalığımız dolayısıyla aramızda bir hukukumuz vardır. Fakat ben bu altını sana Allah Tealâyı çok güzel öğdüğün için verdim.» dedi.[38]

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah'ın şöyle dua ettiğini duydum : «Allahım sana, senin temiz, pak, mübarek ve sevdiğin isminle yalvarıyorum ki, o isminle bir şey istendiği zaman verirsin. Onunla dua edildiği zaman kabul edersin. Onunla merhamet dilendiği zaman merhamet edersin. İmdat istenildiği zaman imdada yetişirsin.»

Bir gün de bana «ya Âişe! Allah'ın, zikredilerek dua edildiği zaman mutlaka kabul edeceği ismini bana söylediğini biliyor musun?» dedi.

«— Ey Allah'ın Rasûlü anam babam sana feda olsun, onu bana da öğret.» dedim.

«— O sana lâzım değil ya Âişe.» buyurdu. Bunun üzerine bir kenara çekildim. Biraz oturdum. Sonra kalkarak gidip başını öptüm ve :

«— Ya Rasûlüllah onu bana da öğret.» dedim.

«— Onu sana öğretmem gerekmez ya Âişe. Çünkü o isimle dünyaya ait bir şey istemen de yersizdir.» buyurdu.

Bunun üzerine kalkıp abdest alarak iki rek'at namaz kıldım ve sonra şöyle dua ettim.

«— Allahım sana Allah olduğun için dua ediyor, Rahman olduğun için yalvarıyorum. İyilik sever ve merhametli olduğun için sana dua ediyorum. Bildiğim ve bilmediğim bütün güzel isimlerinle sana yakarıyorum. Beni bağışla ve bana merhamet et.» Rasûlüllah (s.a.v.) gülerek :

[37] Bedevi bu sözüyle Rasûlüllah'ın ninelerinden birinin Benî Âmir kabilesinden olduğunu belirtmek istiyor.

[38] **Taberanî; Mecmeuzzevaid,** 10/158

«—İşte öğrenmek istediğin isim dua ederken zikrettiğin isimler arasındadır.» buyurdu.[39]

Seleme b. Ekva' el-Eslemî (r.a.) den : Rasûlüllah'ın (s.a.v.) «**Sübhane Rabbiyel aliyyil A'lel vehhab.**»[40] demeden başladığı hiç bir duasını işitmedim.[41]

Enes (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) yüz defa da dua etse, duasının başında, ortasında ve sonunda şöyle derdi : «Rabbimiz! Bize dünyada ve ahirette iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!»[42]

Fedale b. Ubeyd anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v) otururken, bir adam içeri girerek namaz kıldı. Sonra da şöyle dua etti. «Allahım! Beni affet, bana merhamet et» bunun üzerine Rasûlüllah adama:

«— Acele ettin. Namazı kılıp bitirdikten sonra Allah'a gereği şekilde hamdet. Bana salâvat getir. Sonra da Allah'a dua et» dedi. Daha sonra sonra başka biri yine namaz kılıp Allah'a hamd etti ve: Rasûlüllah'a salâvat getirdi. Rasûlüllah (s.a.v.) adama:

«— Ey namaz kılan! Şimdi iste. Duan kabul edilir.» buyurdu.[43]

Abdullah b. Mes'ud (r.a) dan: Sizden biri dua etmek isterse Allah'ı gereği şekilde hamd-ü sena ederek duasına başlasın. Sonra Hz. Peygamber'e salâvat getirsin. Daha sonra da isteyeceğini istesin. Çünkü bu şekilde yapılan dua daha çok kabûle şayandır.[44]

39 **İbn-i Mace** S. 698
40 En yüksek ve en çok hibe eden Rabbim! Seni tesbih ederim.
41 **Müsned-i Ahmed; Mecmeuzzevaid;** 10/156; **Taberanî; Kenz'ul Ummal** 1/290 **İbn-i Ebi Şeybe**
42 **İbn-i Neccar; Kenz,** 1/290
43 **Müsned-iAhmed; Ebu Davud; Tirmizî; Neseî; İbn-i Hıbban; Tergîb** 3/147; **Taberânî; Mecme',** 10/155
44 **Taberânî; Mecmeuzzevaid,** 10/155

RASÛLÜLLAH'IN ÜMMETİNE DUASI

Abbas b. Mirdas (r.a) dan: Arafe günü akşamı, Hz. Peygamber ümmetinin affı ve Allah'ın onlara merhamet etmesi için dua etti. Hz. Peygamber bu konudaki dualarını arttırınca, Cenab-ı Allah, ümmetinin birbirlerine yaptıkları zulümden dolayı işledikleri günahlar hariç kul hakkı-kını ilgilendirmeyen günahları affettiğini kendisine bildirdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dua etti. «Ya Rabbi! Sen zulmeden kullarına yaptıkları zulümden dolayı işlemiş oldukları günahların yerine onlara sevap vermeye kadirsin. Ve bu zalim kullarını affetmeye de kadirsin.» O akşam, Cenab-ı Allah Rasûlüne bir şey bildirmedi. Ertesi sabah Müzdelife'de Hz. Peygamber duasını tekrarladı. Cenab-ı Allah ona şöyle mukabele etti: «Onları da affettim». Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) gülümsedi. Ashabdan bazıları:

«— Ya Rasûlüllah! Niçin tebessüm ettiniz?» dediler. Hz. Peygamber şöyle buyurdu. «Allah'ın düşmanı şeytana güldüm; O, Aziz ve Celil olan Allah'ın ümmetim hakkındaki duamı kabul ettiğini öğrenince feryad-ü figan etmeye ve başına topraklar atmaya başladı.»[45]

Abdullah b. Amr (r.a) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) **Hz. İbrahim'in «Ya-Rabbi! İnsanların çoğu sapıttı...»** [46] sözünü ve **İsa** (a.s.) ında **«Eğer onlara azab edersen, kullarına azab etmiş olursun.»** [47] sözünü okudu. Sonra ellerini kaldırarak:

«— Allahım ümmetimi koru! Allahım, ümmetimi koru! Allahımı ümmetimi koru!» diye dua etti ve ağladı. Bunun üzerine Allah (c.c.) :

«— Ya Cebrail! Muhammed'e git. Niye ağladığını sor» dedi. Cebrail (a.s,) hemen Rasûlüllaha (s.a.v) gelip niçin ağladığını sordu. Rasûlüllah (s.a.v.) sebebini söyleyince Allah (c.c) **Cebrail'e** (a.s.):

«— Muhamed'e git. Ümmetin konusunda seni razı edeceğiz, seni bu konuda üzmeyeceğiz de» buyurdu.[48]

Enes (r.a) den: Rasûlüllah (s.a.v.) ümmetine dua ederek şöyle dedi:

[45] **Beyhaki**
[46] **İbrahim, 36**
[47] **Maide, 118**
[48] **İbn-i Vehb; Tefsir-ü İbn-i Kesir, 2/540**

«Allahım, ümmetimin kalbine sana itaati yerleştir. Onları rahmetinle kuşat»[49]

Aişe (r.a) den: Rasûlüllah'ı (s.a.v.) neşeli görmüştüm:

«— Ya Rasûlüllâh! Bana dua et» dedim.

«— Allahım, Aişenin gizli aşikar yaptığı ve yapacağı bütün günahlarını affet» diye dua etti. Bunun üzerine sevinçten başım önüme düşünceye kadar güldüm. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Duam seni sevindirdi mi?» dedi. Ben:

«— Duan beni niçin sevindirmesin?» dedim. Rasulüllah (s.a.v)

«— Vallahi o benim ümmetim için her namazda yaptığım duadır.» diye mukabele etti.[50]

[49] **Taberani; Mecmeuzzevaid, 10/69**

[50] **Bezzar; Mecmeuzzevaid, 9/244**

RASULÜLLAH'IN (S.A.V.) HULEFAİ RAŞİDİNE HAYIR DUASI

Enes (r.a.) Rasûlüllah'ın şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım, kıyamet günü **Ebu Bekr**'i benimle aynı derecede kıl»[51]

Habab (r.a) Rasûlüllah'ın (s.av.) şöyle dua ettiğini nakilediyor: «Allahım, **Ömer b. Hattab**'dan veya **Ebu Cehl b. Hişam**'dan hangisini daha çok seviyorsan islâmı onunla yücelt»[52]

Aişe (r.a) Rasûlüllah'ın (s.a.v) şöyle dua ettiğini nakilediyor: Allahım, islâmı bilhassa **Ömer b. Hattab**'la kuvvetlendir.»[53]

İbn-i Mes'ud da (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini nakilediyor: «Allahım, islâmı **Ömer**'le kuvvetlendir.»[54]

Zeyd b. Eslem'den : **Osman** (r.a.) Rasûlüllah'a (s.a.v.) sırtı siyah geri kalan tüyleri kırmızı deveyi gönderince, Hz. Peygamber ona şöyle dua etti: «Allahım Sırat köprüsünden kolayca geçmesini sağla»[55]

Ebu Said, Hz. Peygamber'in üç defa şöyle dua ettiğini rivayet ediyor. «Allahım, ben **Osman**'dan razıyım. Sen de razı ol»[56]

İbn-i Mes'ud (r.a) da Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiğini rivayet ediyor. «Alahım, **Osman'ın** işlediği hataları ve kusurlarını affet. Açık, kapalı, gizli ve aşikâr bütün hatalarını affet»[57]

Ali (r.a) anlatıyor: Son derece hasta idim. Rasûlüllah'a geldim. Beni kendi yerine oturtu. Dua ederek ayağa kalktı. Elbisesinin bir tarafını üzerime attı. Sonra da:

«— **İbn-i Ebî Talib**! Bir şeyin yok, iyi oldun. Kendim için istediğim her şeyi senin için de istedim. Allah, her istediğimi verdi. Ancak, bana, senden sonra peygamber gelmeyecek, dendi» buyurdu. Kalktım. Kendimi o kadar iyi hissettim ki, sanki biraz önce hasta olan ben değildim.[58]

Zeyd b. Yusey', Said b. Vehb ve **Amr b. Zî Mürr** anlatıyorlar: **Ali**'nin

51 **Hılye; Müntehab, 4/3245**
52 **Müsned-i Ahmed; Tirmizî; İbn-i Sa'd; Nesâî**
53 **İbn-ü Mace; Müstedrek; Beyhaki**
54 **Taberânî; Müsned-i Ahmed; Müntehab, 4/370**
55 **İbn-ü Asâkir;**
56 **Ebu Nuaym**
57 **Taberanî; Esad; Ebû Nuaym; Hılye; İbn-i Asâkir; Müntehab, 5/56**
58 **İbn-i Ebî Asım; İbn-i Cerir; Taberanî İbn-ü Şâhin,** Sünne; **Müntehab, 5/43**

(r.a) şöyle dediğini duyduk «**Humm**[59] gölünün kenarında bulunduğumuz günHz. Peygamberin şu sözlerini duyanlara yemin verdirdim. Onüç kişi kalkarak Hz. Peygamber'in bu sözleri söylediğine şehadette bulundular: Rasûlüllah (s.a.v.): Mü'minler beni kendilerinden daha çok sevmiyorlar mı? buyurunca oradakiler: Seviyorlar ya Rasûlüllah, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamberelimi tutarak: Ben kimin efendisi isem, işte **Ali** de onun efendisidir. Allahım, **Ali**'ye dost olanlara dost ol, düşman olanlara düşman ol. Onu sevenleri sev. Ona buğzedenlere buğzet. Ona yardım edenlere yardım et. Ona yardım etmeyenlere de yardım etme, buyurdu.[60]

İbn-i Abbas (r.a.) Hz. Peygamberin şöyle dua ettiğini naklediyor.: «Allahım **Ali**'ye yardımcı ol. Onu başkalarına yardımcı kıl. Ona merhamet et. Onu merhametli kıl. Ona yardım et, onun vasıtası ile başkalarına da yardım et. Allahım ona dost olana dost, düşman olana da düşman ol.»[61]

Ali (r.a.) Hz. Peygamberin şöyle dediğini rivayet ediyor: «Allahım, ona haktan başka şey konuşturma. Kalbine hidayet ver»[62]

İbn-i Abbas da şöyle dediğini rivayet ediyor: «Allahım verdiği hükümlerde **Ali**'yi doğrudan ayırma.»[63]

59 **Humm: Mekke ile Medine** arasında bir yer.
60 **Bezzar; Mecmeuzzevaid;** 9/105; **Buhari;** Hamiş-i Mecme'
61 **Taberanî; Müntehab,** 5/32
62 **Müstedrek**
63 **Müntehab,** 5/35

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) SA'D b. EBU VAKKAS VE ZÜBEYR b. AVVAM'A HAYIR DUASI

Ebu Bekir (r.a.) den: Rasûlüllah'ın (s.a.v.) **Sa'd'a** şöyle dua ettiğini duydum: «Allahım ona attığını vurdur. Dualarını kabul et. Onu sevdir»[64]

Sa'd, Rasûlüllah'ın şu duayı yaptığını rivayet ediyor. «Allahım, **Sa'd** dua ettiği zaman duasını kabul et.»[65]

Zübeyr b. Avvam'dan: Rasûlüllah (s.a.v.) bana, çocuklarıma ve torunlarıma hayır duada bulundu.[66]

64 **İbn-ü Asâkir; İbn-ü Neccâr**
65 **Tirmizî; İbn-ü Hıbban; Müstedrek; Müntehab 5/70**
66 **Ebu Ya'lâ; İbn-ü Asâkir; Müntehab 5/70**

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) EHL-İ BEYT'İNE HAYIR DUASI

Rasulûlüllah'ın (s.a.v.) hanımı **Ümmü Seleme** anlatıyor: Hz. Peygamber **Fatıma**'ya:

«— Kocanı ve iki oğlunu bana getir» dedi. **Fatıma** (r.a.) onları getirince, Hz. Peygamber **Hayber** ganimetlerinden hisseme düşen altımdakı kumaş parçasını onların altına attı. Daha sonra da şöyle dedi:

«— Allahım, bunlar **Muhammed'in** (a.s.) ailesidir. **İbrahim** (a.s.) ın ailesinden esirgemediğin gibi **Muhammed**'in ailesindende rahmetini ve bereketini esirgeme. Sen hamde lâyık ve yücesin»[67]

Ebu Ammar anlatıyor: **Vâsile b. Eska'ın** (r.a.) yanında oturuyordum. Oradakiler**Ali'nin** (r.a.) adı anılınca ona küfrettiler. Onlar kalkınca **Vasil'e** bana:

«— Otur Ali'ye küfredenlerin durumu hakkında sana birşey anlatacağım.» dedi. Ve anlattı: «Bir gün Rasûlüllah'ın (s.a.v.) yanında oturuyordum. O sırada **Ali** (r.a.) **Fâtıma** (r.a.) **Hasan** ve **Hüseyin** (r.a.) geldiler. Hemen Hz. Peygamber onların altına abasını serdi. Sonra da şöyle dua etti:

«— Allahım Ehl-i Beytimi koru; onları maddî ve manevî kirlerden, temizle». Bunun üzerine ben:

«— Ya Rasûlüllah! Benim için de dua et» dedim.

«— Seni de» dedi. Vallahi, en çok güvendiğim şey Rasûlüllah'ın (s.a. v.) işte bu duasıdır.[68]

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir... **Vasile**: «Vallahi bütün umudum bu duadadır.» dedi.[69]

Hz. Ali, Rasûlüllah'ın (s.a.v.) huzuruna girmişti. Hz. Peygamber bir yaygı açtı. **Ali** (r.a), **Fatıma** (r.a.), **Hasan** (r.a.) ve **Hüseyin** (r.a.) üzerine oturdular. Hz. Peygamber de elbisesini katlayıp onun üzerine oturdu. Daha sonra Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua etti:

«— Allahım, benim onlardan razı olduğum gibi, sen de razı ol.»[70]

67 **Ebu Ya'lâ; Mecmeuzzevâid 9/166; Tirmizî**
68 **Taberanî**
69 **Mecmeuzzevâid, 9/167**
70 **Taberanî; Mecmeuzzevâid, 9/169**

RASÛLÜLLAHIN (S.A.V.) HASAN'LA HÜSEYİN'E (R.A) HAYIR DUASI

İbn-i Mes'ud (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) **Hasan'la** (r.a.) **Hüseyin'e** (r.a.) şöyle dua ettiğini rivayet ediyor: «Allahım, ben onları seviyorum. Sen de sev. Onları seven beni sevmiş olur.»[71]

Ebu Hûreyre (r.a.) de Rasûlüllah'ın (s.a.v.) onlara şöyle dua ettiğini rivayet ediyor. «Allahım! Ben onları seviyorum. Sen de sev»[72]

Üsame (r.a.) den gelen rivayette şu ilâve vardır: «Bunlar benim torunlarımdır. Kızımın da oğullarıdır.... Onları sevenleri sev.»[73]

Ebu Hûreyre'den (r.a.) gelen rivayette de şu ilâve vardır:

«— ...Onlara buğz edene sen de buğz et»[74] **Ebu Hûreyre Said b. Zeyd** ve **Hz. Âişe** Rasûlüllah'ın şöyle dua ettiğini nakletmektedirler: «Allahım! Ben **Hasan'ı** seviyorum, sen de sev. Onu sevenleri de sev.»[75]

Muhammed b. Sîrîn'den gelen rivayet de şöyledir. «Allahım; **Hasan'ı** azabına duçar etme. Onun vasıtası ile başkalarını da duçar etme.»[76]

Berâ (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah'ın (s.a.v.) **Hüseyin'i** omuzunda taşıdığını ve şöyle dua ettiğini gördüm: «Allahım, ben onu seviyorum, sen de sev.»[77]

71 **Bezzar; Mecmeuzzevâid, 9/180**
72 **Mecme'**
73 **Neseî; İbn-ü Hıbban; Müntehab, 5/105**
74 **İbn-ü Ebî Şeybe; Tayâlisî; Müntehab, 5/106**
75 **Buhari; Müslim; Taberani; Müntehab, 5/102**
76 **İbn-i Asâkir; Müntehab, 5/104**
77 **Ebû Dâvud'un dışında Kütüb-ü Sitte; Müntehab, 5/105**

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) ABBAS'A VE OĞULLARINA HAYIR DUASI

İbn-i Abbas (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! **Abbas'**ın ve çocuklarının gizli ve aşikar yapmış oldukları günahlarını affet. Allahım! Çocuklarını ona hayrul halef kıl»[78]

Ebu Hûreyre (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! Abbas'ın gizli aşikar, açık ve kapalı yapmış olduğu günahları affet. Kıyamete kadar onun neslinden gelenlerin yapacakları günahları da affet»[79]

Yine **Ebu Hûreyre**, Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! **Abbas'ı**, çocuklarını ve onları sevenleri affet»[80]

Âsım, Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini babasından naklediyor: «Abbas amcamdır. Babam mevkiindedir. Soyumdan hayatta olandır. Allahım! onun günahlarını affet. Yapmış olduklarının en iyisini kabul et. Yaptığı kötülükleri görmezlikten gel. Neslinden salih evlâtlar getir»[81]

Ebu Üseyd es-Saidî (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Abbas b. Abdül-Muttalib'e** (r.a.):

«— Sen ve çocukların yarın ben gelinceye kadar yerinizden ayrılmayın. Sizinle bir işim var.» buyurdu. Onlar ertesi gün kuşluk vakti geçinceye kadar beklediler. Rasûlüllah (s.a.v.) gelince:

«— Esselâmû aleyküm» dedi.

«— Aleyküm selâm verametullahi ve berekâtüh.»[82] diye mukabele ettiler. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Dünden beri nasılsınız?» dedi. Onlar da:

«— Hamdolsun» diye karşılık verdiler. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Toplanın, birbirinize yaklaşın» dedi. Onlar sıkışıp Hz. Peygamber'e yaklaşınca eteğini üzerlerine örterek şöyle dua etti.

«— Yarabbi! Bu amcamdır. Babam mevkiindedir. Bunlar da Ehl-i Beytimdir. Benim onları böyle eteğimle koruduğum gibi, sen de onları ce-

78 **Tirmizi; Ebu Ya'lâ**
79 **İbn-i Asâkir**
80 **İbn-i Asâkir**
81 **İbn-i Asâkir; Müntehab, 5/207**
82 **(Selâm senin de üzerine olsun. Allah'ın rahmeti ve bereketi de üzerine olsun.)**

hennemden koru» bu dua üzerine kapının eşiği ve evin duvarları dile gelerek:

«— Amin! Amin Amin!» dediler.[83]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor:

Meymune'nin (r.a.) evinde idim.[84] Rasûlüllah'a (s.a.v.) leğeni getirdim. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Bunu bana kim getirdi?» dedi. **Meymune** (r.a.)

«— **Abdullah b. Abbas»** deyince şöyle dua etti.

«— Allahım! Onu dinde derin anlayış sahibi yap. Ona te'vili öğret.»[85]

İbn-i Abbas'dan gelen diğer rivayetler de şöyledir:

«— Allahım! Ona kitabı öğret. Onu, dinde derin anlayış sahibi yap»[86]

«— Allahım! Ona hikmeti ve**Kur'an'**ın tefsirini öğret.»[87]

İbn-i Ömer'den gelen bir rivayette de dua şöyledir: «Allahım! **İbn-i Abbas'**a hayır ve bereket ihsan et, onun neslini devam ettir.»[88]

83 **Taberanî; Mecmeuzzevâid 9/270; Beyhakî; İbn-i Mâce; Bidâye, 6/133; Delail** s. 154

84 **Meymune,** Rasûlüllah'ın hanımı ve **İbn-i Abbas'**ın da halasıdır.

85 **İbn-i Ebi Şeybe**

86 **İbn-i Neccar**

87 **Müntehab, 5/231; İbn-i Mace; İbn-i Sa'd; Taberanî**

88 **Ebu Nuaym; Hılye; Müntehab, 5/228**

RAÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) CAFER'E, ÇOCUKLARINA, ZEYD b. HÂRİSE'YE VE İBN-İ REVAHA'YA HAYIR DUASI

Abdullah b. Cafer Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini rivayet ediyor. «Allahım! **Cafere**, çocuklarını hayrul halef kıl.»[89]

Abdullah b. Cafer'den: Hz. Peygamber'in üç defa şöyle dediği rivayet edilmektedir. «Allahım! **Cafer'e** ailesi içinden hayrul halefler kıl. Allahım! Abdullah'ın ticaretini bereketli kıl.»[90]

Şa'bi'den: **Cafer b. Ebû Tâlib** (r.a.), **Mute** savaşında **Belka'da** şehid edildi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua etti: «Allahım! **Cafere** ailesinden, salih kullarına kıldığın haleflerden daha faziletli halefler kıl.»[91]

Ebu Hûreyre anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Zeyb b. Harise, Cafer** ve **İbn-i Revaha'nın** (r.anhüm) şehid olduğu haberini duyunca, ayağa kalkarak: onların mertebelerinden bahsetti. **Zeyd'den** başlayarak şöyle dua etti: «Allahım! **Zeyd'i** affet. Allahım! **Zeyd'i** affet Allahım, **Zeydi** affet. **Cafer'i** ve **Abdullah b. Revaha'yı** da affet.»[92]

89 **Taberânî; İbn-i Asakir; Müsned-i Ahmed**
90 **Tayalisî; İbn-i Sa'd; Müsned-i Ahmed**
91 **İbn-i Ebî Şeybe; Müntehab, 5/155; İbn-i Sa'd, 4/39**
92 **İbn-i Sa'd, 3/46**

RASÛLÜLLAH (S.A.V.) in YASİR AİLESİNE EBU SELEME'YE VE ÜSAME b. ZEYD'E HAYIR DUASI

Osman b. Affan (r.a.), Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! Affetmiş olmana rağmen **Yasir** ailesine senden mağfiret dilerim»[93]

Hz. Âişe (r.a.), Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım, **Ammar'a** hayır ve bereket ver.»[94]

Ümmü Seleme (r.a.) Resûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini rivayet etmektedir. «Allahım! **Ebu Seleme**'yi affet! Onu, kendine en yakın kullar derecesine yükselt. Onun neslinden kendisine hayrul halef kıl. Ya Rabbelâlemin bizi ve onu affet. Kabrini genişlet ve nurlandır.»[95]

Üsame b. Zeyb (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) beni tutar sağ dizine oturtur, **Ali**'nin oğlu **Hasan**'ı da sol dizine oturtur. Sonra da bizi bağrına basarak şöyle dua ederdi: «Allahım! Ben onlara şefkat gösteriyorum, sen de merhamet et.»[96]

Başka bir rivayette de Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiği nakledilmektedir. «Allahım! Ben onları seviyorum. Sen de sev»[97]

Üsame'den: Rasûlüllah (s.a.v.) ağırlaştığı zaman ordu ile birlikte **Medine**'ye indik. Ben hemen Rasûlüllah'ın (s.a.v.) yanına girdim. Konuşmamam tenbih edilmişti. Rasûlüllah bir şey söylemiyor, ellerini üzerime koyuyor ve kaldırıyordu. Böyle yaparak bana hayır dua ettiğini anladım.»[98]

93 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Sa'd**

94 **İbn-i Asâkir; Müntehab, 5/245**

95 **Müsned-i Ahmed; Müslim; Ebû Dâvud; Müntehab 5/219**

96 **Müsned'i Ahmed; Ebû Ya'lâ; Nesei; İbn-i Hıbbân**

97 **İbn-i Sa'd, 4/62**

98 **Müsned-i Ahmed; Tirmizi; Taberanî; Kenz, 8/5; Müntehab, 5/136**

RASÛLÜLLAH (S.A.V.) IN AMR b. AS'A HAKÎM b. HIZAM'A CERİR'E VE BÜSR AİLESİNE HAYIR DUASI

Cerir (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) üç defa şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! **Amr b. As**'ı affet. Ben zekâtı istediğim zaman, **Amr** hemen getirirdi.»[99]

Hakîm, Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiğini naklediyor. «Allahım. Onun alış verişini bereketli kıl.»

Yine Hakîm'den: Hz: Peygamber bana bir dinar vererek kendisine bir kurban almamı söyledi. Ben de bir dinara bir kurban aldım. Sonra bu kurbanı iki dinara satarak bir dinarı ile bir koyun aldım. Bir dinarını da geri getirdim. Bunun üzerine Hz. Peygamber bana hayır dua etti. Getirdiğim bir dinarı da tasadduk etmemi emretti.[100]

Cerir (r.a.) anlatıyor: At üzerinde duramıyordum. Bunu Hz. Peygamber'e söyleyince göğsüme vurdu. Öyle ki, göğsümde elinin izini gördüm. Sonra da şöyle dua eti: «Allahım! Onu atının üzerinde durdur. Ona doğru yolu göster, onu doğru yolu gösteren biri kıl.» Bu duadan sonra bir daha attan düşmedim.[101]

Cerir (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) bana:

«— **Zul Halasa**'dan beni kurtaracak mısın?» dedi.[102] Ben de:

«— Ya Rasûlüllah! Ben atta duramıyorum» deyince yukardaki duayı yaptı.[103]

Abdullah b. Büsr (r.a.) anlatıyor: Babamla ben evimizin kapısı önünde oturuyorduk. Rasûlüllah (s.a.v.) katırı üzerinde çıka geldi. Babam:

«— İnip, yemek yiyip, hayır dua etmez misin?» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) katırdan inerek yemek yedi. Daha sonra da şöyle dua etti. «Allahım! Onlara acı, onları afet. Onlara hayırlı ve bereketli rızık ver.»[104]

Bir başka rivâyette şu ilâve vardır: «...O zamandan beri, aziz ve celil olan Allah rızkımıza bolluk verdi.»[105]

99 **İbn-i Adiy'; Müntehab**, 5/250
100 **Taberani; Müntehab**, 5/169
101 **Taberani**
102 **Zül Halasa: Has'am**'ın evi idi. Cahiliye devrinde buraya **Yemen**'lilerin **Kâ'besi** denilirdi.
103 **İbn-i Ebi Şeybe; Müntehab**, 5/152
104 **İbn-i Asâkir**
105 **Taberani; Müntehab**, 5/220

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) BERA b. MA'RUR'A SA'D b. UBADE'YE VE EBU KATADE'YE HAYIR DUASI

Nadle b. Amr el-Gıfarî (r.a.) anlatıyor: **Gıfar** kabilesinden bir adam Rasûlüllah'a geldi. Rasûlüllah (s.a.v.) ona:

«— İsmin ne?» dedi. O da:

«— **Nebhan**» diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona:

«— Sen şöhretlisin» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) **Medine**'ye geldikten sonra **Berâ b. Ma'rur**'un namazını kıldırdı. Sonra da şöyle dua etti. «Allahım! **Berâ b. Ma'rur**'a rahmet et. Kıyamet günü onu seni görmekten mahrum etme. Onu cennete sok. Zaten öyle yaptın.»[106]

Abdullah b. Ebû Katade anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) **Medine**'ye gldikten sonra ilk namazını kıldığı zat **Berâ b. Ma'rurdur**. Hz. Peygamber ashabı ile birlikte gidip onun önünde saf durdurarak şöyle dua etti. «Allahım! Onu affet! Ona rahmet et. Ve ondan razı ol. Bu dediklerimi zaten yaptın.»[107]

Kays b. Sa'd, Hz. Peygamber'in şöyle dua ettiğini rivayet ediyor: «Allahım! **Sa'd b. Ubade** ailesinden rahmet ve merhametini esirgeme.»[108]

Ebu Katade anlatıyor: Yolculuklarından birinde Rasûlüllah'la (s.a.v.) beraberdim. Devesinden düşmek üzere idi. Kendiliğinden uyanıncaya kadar onuelimle tutum. Bir daha uyudu. Yine düşmek üzere idi. Kendiliğinden uyanıncaya kadar tuttum. Uyanınca şöyle dua etti: «Allahım bütün gece boyunca **Ebu Katâde**'nin beni koruduğu gibi, sen de **Ebû Katade**'yi koru.» Daha sonra bana şöyle dedi:

«— Seni de epey yorduk.»[109]

106 **İbn-i Mendeh; İbn-i Asâkir**
107 **Müntehab, 5/144; İbn-i Sa'd, 3/620**
108 **Ebu Dâvud; Müntehab, 5/190**
109 **Ebû Nuaym; Taberanî; Müntehab, 5/161**

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) ENES b. MALİK'E VE DİĞER BAZI ASHAB'A HAYIRDUASI

Enes'den: **Ümmü Süleym**:

«— Ya Rasûlüllah! **Enes**'e dua et» dedi. Rasûlüllah'da şöyle dua etti. «Allahım! Onun servetini ve çocuklarını çoğalt. Çocuklarını ona faydalı ve hayırlı kıl»[110]

Ebudderdâ (r.a.) anlatıyor: **Harmale** denilen bir adam Hz. Peygambere geldi ve dilini işaret ederek:

«— Ya Rasûlüllah! İman burada — kalbini işaret ederek de - Nifak da burada. Ben Allahı çok değil az zikrediyorum» dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dua etti:

«— Allahım! Ona zikreden bir dil ve şükreden bir kalb ver. Beni sevenleri sevdiği müddetçe ona rızık ver. İşlerini hayıra tebdil et.»[111]

Telib (r.a.) Hz. Peygambere geldi. Hz. Peygamber ona:

«— Sana dua etmem için Allah bana izin verinceye kadar bekle» dedi. Bir müddet sonra üç defa «Allahım, Telib'i affet ve ona merhamet et» diye dua etti ve ellerini yüzüne sürdü.[112]

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir. Rasûlüllah'a:

«— Ya Rasûlüllah! Benim için Allah'dan af dile» dedim. O da bana:

«— Allah tarafından izin verilince» dedi.[113]

Ebu Musa (r.a.), Rasûlüllah'ın (s.a.v.) şöyle dua ettiğini rivayet ediyor. «Allahım; Kıyamet günü **Ubeyd**'e, **Ebu Musa**'ya herkesden çok merhamet et.»[114]

Hasan b. Şeddâd'ın (r.a.) annesi Hz. Peygamber'e elçi olarak geldi:

«— Ya Resûlüllah! Ben sana şu oğluma dua etmen için, ona büyük bir iyilik yapman için geldim.» dedi.[115] Hz. Peygamber hemen abdest aldı. Artan suyla da çocuğun yüzünü sildi. Şöyle dua etti. «Allahım! Bu kadına çocuğunu hayırlı kıl. Çocuğa da büyük hayırlar ver»[116]

110 **Ebû Nuaym, Müntehab**, 5/142
111 **Taberanî; Mecmeuzzevaid**, 9/402
112 **Taberanî; Mecmeuzzevaid** 9/402; **Telib**, Hz. Peygamber'e gelip odaları arkasından ona bağıran **Temim** kabilesinin elçileri arasında idi.
113 **İbn-i Sa'd**, 7/42
114 **İbn-i Sa'd; Taberanî; Müntehab**, 5/239; **Ubeyd**, Ebû Amir: Ebû Musa el-Eş'arî'nin amcasıdır. Huneyn gazvesinden sonra şehid edilmiştir.
115 **İsabe'de Allah'ın** ona hayır ve bereket vermesine dua etmen için geldim denilmekte.
116 **Ebû Nuaym; Müntehab**, 5/167

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) ASHABIN FAKİRLERİNE HAYIR DUASI

Ebu Hûreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) selâm verdikten sonra başını kaldırdı. Yönü kıbleye doğru idi. Sonra şöyle dua etti: «Allahım! **Seleme b. Hişam'ı**, **Ayyaş b. Ebu Rebia'yı Velid b. Velidi** ve çaresiz kalan, bir kurtuluş yolu bulamayan zayıf müslümanları kurtar.»[117]

Başka rivayetlerde **Ebu Hûreyse'nin** (r.a.) şöyle rivayet ettiği kaydedilmektedir: Rasûlüllah s.a.v.) sabah namazında rükûdan kalktıktan sonra şöyle dua etti: «Allahım! **Velid b. Velid'i**, **Seleme b. Hişam'ı**, **Ayyaş b. Ebû Rebia'yı** ve Mekke'deki diğer zayıfları kurtar. Allahım! **Mudar'a** darbeni indir. Allahım! Onlara **Yusuf** (a.s.) zamanındaki kıtlık gibi kıtlık ver»[118]

117 **Bezzar; Mecmeuzzevaid, 10/152**
118 **İbn-i Sa'd, 4/130**

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) NAMAZLARDAN SONRAKİ DUALARI

Rasûllülah (s.a.v.) bir gün **Muaz b. Cebel'in** (r.a.) elinden tutarak:

«— **Muaz!** Ben seni seviyorum.» dedi. **Muaz** da :

«— Anam, babam sana feda olsun ya Rasûlüllah! Vallahi ben de seni seviyorum» dedi. Hz. Peygamber :

«— **Muaz!** Her namazdan sonra şu duayı asla terketme: Allahım! Şükründe, zikrinde ve sana hakkıyla ibadette bana yardım et.» buyurdu. Bilâhere bu duayı **Muaz Sanâbihî'ye, Sanâbihî Ebû Abdurrahman'a, Ebû Abdurrahman** da **Ukbe b. Müslim'e** tavsiye etti.[119]

Avn b. Abdullah b. Utbe anlatıyor: Bir adam **Abdullah b. Amr b. As'ın** (r.a.) yanında namaz kılmıştı. Selâm verdikten sonra, Abdullah'ın şöyle dua ettiğini işitti: «Allahım! Tek kurtarıcı sensin. Kurtuluş da sendendir. Ey celâl ve ikram sahibi, ne mübareksin.» Bilâhare adam, **Abdullah b. Ömer'in** yanında da namaz kıldı. Selâm verdikten sonra onun da aynı şekilde dua ettiğini duyunca güldü. **İbn-ü Ömer** ona:

«— Niye güldün?» diye sordu. Adam:

«— **Abdullah b. Amr'ın** yanında da namaz kılmıştım o da aynı şekilde dua yapıyordu.» diye cevap verince **İbn-ü Ömer:**

«— Rasûlüllah da böyle dua ederdi.» diye mukabele etti.[120]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) namaz kılıp bitirdikten sonra sağ elini başına sürer ve şöyle derdi: «Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ın adıyla. O Allah ki dünyada herkese nimetler verir, ahirette ise sadece müminleri memnun eder. Allahım! Benden gamı kederi gider.»[121]

Başka bir rivayette de şöyle denilmektedir... Sağ elini alnına sürer ve şöyle dua ederdi: «Allahım! Benden gamı ve üzüntüyü gider.»[122]

Ebu Eyyûb (r.a.) anlatıyor: Arkasında her namaz kılışında, peygamberimizin cemaate karşı döndüğü zaman şu duayı okuduğunu işittim: «Allahım! Hata ve günahlarımın hepsini affet. Allahım! Beni tehlikelerden

119 **Ebû Dâvud; Neseî; İbn-i Huzeyme; İbn-i Hıbban; Müstedrek; Tergîb, 3/114**

120 **Taberanî; Mecmeuzzevaid, 10/102; İbn-i Ebû Şeybe; Kenz. 1/295; Ebû Dâvud, 2/359**

121 **Taberanî**

122 **Mecmeuzzevaid 10/110; Taberanî; Evsad; Bezzar**

kurtar. İhtiyaçlarımı karşıla. Salih amel ve ahlâkî hareket yolunu göster. Senden başka hiç kimse salih amele yöneltemez ve zararlı amelleri yapmamıza engel olamaz.»[123]

İbn-i Ömer naklediyor: Arkasında her namaz kılışımda, cemaate karşı döndüğü zaman peygamberimizin şöyle dua ettiğini duydum: Allahım! Hataen ve kasten yapmış olduğum günahlarımı affet! Allahım! Beni salih amellere ve ahlakî davranışlara yönelt. Çünkü, senden başka salih amellere, ahlakî hareketlere yöneltecek ve kötü ameller işlemekten, gayri ahlakî davranışta bulunmaktan menedecek kimse yoktur.»[124]

Ümmü Seleme (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) sabah namazından sonra şöyle dua ederdi: «Allahım! senden helal rızık, faydalı ilim ve makbul bir amel isterim.» [125]

Âişe (r.a.) den: Her namazdan sonra Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: **Cebrail**'in, **Mikail**'in ve **İsrafil**'in Rabbi olan Allahım! Beni cehennemin ateşinden ve kabir azabından koru.»[126]

Ebu Bekr (r.a.) den: Namazlardan sonra Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: «Allahım! Küfürden, fakirlikten ve kabir azabından sana sığınırım.»[127]

Muaviye (r.a.)den: Namazı bitirip döndükten sonra, Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: «Allahım! Senin verdiğine hiç bir kimse mani olamaz. Senin vermediğini de kimse veremez. Hiçbir kuvvet, senin kuvvetinin yerini tutamaz.[128]

Ebu Musa el-Eş'arî'den: Hz. Peygamber'e abdest suyu getirdim. Abdest alıp namaz kıldıktan sonra şöyle dua etti: «Allahım! günahlarımı affet. Evime bolluk ver. Rızkımı hayırlı ve bereketli kıl.»[129]

Zeyb b. Erkam (r.a.) dan: Namazlarından sonra Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: «Bizim ve herşeyin rabbi olan Allahım! Senin, evet senin tek rab olduğuna ve ortağın olmadığına şehadet ederim. Bizim ve herşeyin Rabbi olan Allahım! Muhammed'in, senin kulun ve Rasûlün olduğuna da şehadet ederim. Bizim ve herşeyin Rabbi olan Allahım! Kullarının hepsinin kardeş olduklarına şehadet ederim. Bizim ve herşeyin Rabbi olan Allahım! Beni dünya ve ahirette her zaman sana ve aileme karşı samimi kıl. Ey celâl ve ikram sahibi duamı işit ve kabul et. Allah büyükler büyü-

123 **Mecmeuzzevaid 10/111; Taberanî; Es-Sagîr; El-Esved**
124 **Taberanî; Mecmeuzzevaid 10/173**
125 **Taberanî; Es-Sagîr; Mecmeuzzevaid; 10/111**
126 **Taberanî; Evsad; Mecmeuzzevaid, 10/110; Nesei**
127 **İbn-ü Ebî Şeybe; Kenz. 1/296**
128 **Nesei; Kenz. 1/296**
129 **İbn-ü Ebî Şeybe; Kenz. 1/306**

ğüdür. Semaların ve yerlerin Rabbı olan Allahım büyükler büyüğüdür. Bana Allah yeter. O ne güzel vekildir. Allah büyükler büyüğüdür.»[130]

Ali (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.), namazda selam verdikten sonra şöyle dua ederdi: «Allahım! Benim geçmiş, gelecek, gizli ve aşikâr bütün günahlarımı affet. Aşırılıklarım ve farkında olmadan yaptığım senin bildiğin şeyleri de affet. İleri götüren de geri bırakan da sensin. Senden başka ilâh yoktur.[131]

130 Ebû Dâvud 2/358
131 Ebû Dâvud 2/358

RASÛLÜLLAH (S.A.V.) İN SABAH VE AKŞAM YAPTIĞI DUALAR

Abdullah b. Kasım'dan: Bana peygamberin komşusu bir kadının anlattığına göre, Hz. Peygamber şafak atarken şöyle dua edermiş: «Allahım kabir azabından ve kabirdeki imtihandan sana sığınırım.»[132]

Ebu Hûreyre (r.a.) Rasûlüllah'ın (s.a.v.) sabahleyin şöyle dua ettiğini naklediyor: «Biz ve bütün kâinat Allah'a ait olarak sabahladık. Hamd, ortağı olmayan Allah'a mahsustur. Ondan başka ilâh yoktur. Dönüş onadır.»

Akşam olunca da şöyle dua ederdi: «Biz ve bütün mülk Allah'a ait olarak akşamladık. Hamd,ortağı olmayan Allah'a mahsustur. Ondan başka ilah yoktur. Dönüş onadır.»[133]

İbn-i Mes'ud (r.a.) dan: Akşam olunca Hz. peygamber şöyle dua ederdi: «Biz ve bütün kâinat Allah'a ait olarak akşamladık. Hamd, kendisinden başka ilâh olmayan, tek olan ve hiç ortağı olmayan Allah'a mahsustur. Mülk ona aittir. Hamd de onun içindir. O, her şeye kadirdir. Ya Rabbi senden bu gecedekilerin ve bu geceden sonraki gecelerdekilerin en hayırlılarını isterim. Bu geceki ve bundan sonraki gecelerdekilerinden de sana sığınırım. Ya Rabbi! Tembellikten ve ihtiyarlık felaketinden sana sığınırım. Ya Rabi! cehennemdekive kabirdeki azablardan da sana sığınırım..» Sabah olunca da: «Biz ve bütün mülk Allah'a ait olarak sabahladık...» diyerek aynı duayı tekrarlardı.[134]

Abdurrahman b. Ebzî (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) sabah ve akşam şu duayı yapardı: «İslâm dini üerine, kelime-i tevhid üzere peygamberimiz **Muhammed'in** dini üzere ve müşriklerden olmayan tertemiz müslüman olan atamız **İbrahim'in** (a.s.) dini üzere sabahladık. — veya akşamladık.—»[135]

Ebu Sellâm anlatıyor: Adamın biri Humus mescidine uğradı. Oradakiler:

«—Bu, Rasûlüllah'ın hizmetçisidir.» dediler. Hemen yanına gidip:

132 **Müsned-i Ahmed; Mecmeuzzevaid 1/115**
133 **Bezzar; Mecmeuzzevaid 1/114**
134 **Müslim; Tirmizî; Ebû Dâvud; Cem'ul Fevaid 2/258**
135 **Müsned-i Ahmed; Taberani; Mecmeuzzevaid, 10/116**

«— Bana Rasûlüllah'ın (s.a.v.), yanınızda kimse yokken anlattığı hadisleri anlat.» dedim. Rasûlüllah (s.a.v.) in şöyle buyurduğunu söyledi: «Sabah ve akşam üçer defa, Rab olarak Allah'dan, din olarak İslâmdan, peygamber olarak **Muhammed**'den memnun olduğunu bildiren her müslümanı Cenab-ı Allah kıyamet günü mutlaka memnun eder.»[136]

Abdullah b. Ömer (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) sabah ve akşam şu duayı yapardı. Ebedî âleme göçünceye kadar bu duayı hiç terketmedi: «Allahım, senden dünyada ve ahirette afiyet isterim. Allahım affını isterim. Dinim, dünyam, ailem ve servetim için de senden afiyet dilerim. Allahım, ayıplarımı ört, korktuklarımdan emin et. Allahım, beni sağımdan solumdan, önümden ardımdan ve üstümden koru. Altımdan gelen tehlikelerden de senin azametine sığınırım.» Alttan gelen tehlike için **Cübeyr b. Süleyman**, yer yarılması demişti. Ama bu sözün kendi sözü mü, yoksa Hz. Peygamberin sözü mü olduğunu bilmiyorum.[137]

Ebû Bekr (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) bana sabah akşam ve gece yatınca şu duayı okumamı emretti. «Yeri, göğü yoktan var eden, görüneni ve görünmeyeni bilen Allahım. Sen herşeyin Rabbi ve tek sahibisin. Senden başka ilâh olmadığına, ortağın olmayıp tek olduğuna şehadet ederim. **Muhamed**'in senin kulun ve Rasulün olduğuna da şehadet ederim. Nefsimin şerrinden, şeytanın şerrinden veonun sana ortak koşmasından, kendime veya bir müslümana kötülük yapmaktan sana sığınırım.»[138]

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) a bir adam gelerek:

«— Ya Rasûlüllah! Kendim, çocuğum, ailem ve malım için korkuyorum!» dedi. Rasûlülah (s.a.v.) da ona:

«— Her sabah ve akşam Allah'ın adıylabaşlayarak: Allahım, dinimi, nefsimi, çocuğumu ailemi ve mallarımı koru, de.» buyurdu. Adam böyle dua etti. Bilâhere tekrar Rasûlüllah'ın (s.a.v.) yanına geldi. Rasûlüllah (s.a.v.) ona:

«— Nasıl korkun gitti mi » dedi. Adam:

«— Seni Hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, bendeki o hal gitti.» diye cevap verdi.[139]

136 **Müsned-i Ahmed; Taberanî; Mecmeuzzevaid, 10/116; Ebû Dâvud; Neseî**
137 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz., 1/294**
138 **Müsned-i Ahmed; İbn-i Menî'; Ebû Ya'lâ; İbn'üs-Sünnî; Kenz. 1/294; Ebû Dâvud; Tirmizî**
139 **İbn-ü Asakir; Kenz. 1/294**

RASÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) YATARKEN VE KALKARKEN YAPTIĞI DUALAR

Enes (r.a.) den: Hz. Peygamber yatağına girdiği zaman şöyle dua ederdi: «Hamd, bize yediren, içiren, bizi himaye eden ve bizi barındıran Allah'a mahsustur. Hamisi ve barındıranı olmayan nice kimseler vardır.»[140]

İbn-i Ömer (r.a.) yattığı zaman Hz. Peygamberin şöyle dua ettiğini rivayet ediyor: Beni himaye eden, beni barındıran, beni yediren ve içiren Allah'a hamd olsun. Bana fazlasıyla lütufta bulunan bana bol bol veren Allah'a hamd olsun. Her durumda Allah'a hamd olsun. Her şeyin Rabbi tek sahibi olan Allahım! Cehennemden Allah'a sığınırım.»[141]

Huzeyfe (r.a.) den: Resûlüllah (s.a.v.) uyumak istediği zaman, elini başının altına kor ve sonra da şöyle dua ederdi: «Allahım, kullarını topladığın günün azabından sana sığınırım.»[142]

Ebû Ezhar el-Enmârî (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) gece yatağa yattığı zaman şöyle dua ederdi: «Allahın adıyla, ve Allah rızası için yatıyorum. Allahım, günahlarımı afet, şeytanımı uzaklaştır, borç karşılığı verdiğim rehinlerimi kurtar, beni meleklerin bulunduğu en yüksek mertebeye çıkar.»[143]

Ali (r.a.) den: Rasûlüllah (s.a.v.) yatağında şöyle dua ederdi: «Allahım ben, idaren dışına çıkamayan bütün hayvanların şerrinden senin, kerim olan cemaline, hükmüne ve ilmine sığınırım. Allahım, günahkârı da borçluyu da sen meydana çıkarırsın. Allahım, sen ordunu hezimete uğratmazsın, vaadinden dönmezsin, senin kuvvetinin yerini hiçbir kuvvet tutamaz. Seni tesbih ederim Allahım, sana hamd ederim.»[144]

Abdullah b. Amr (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) uyumak istediği zaman şöyle dua ederdi: «Gökleri ve yerleri yaratan, gizliyi ve aşikârı bilen, her şeyin rabbi ve her şeyin ilâhı olan Allahım. Senden başka ilâh olmadığına, ortağın bulunmadığına şehadet ederim. **Muhammed'in**, senin kulun ve Resûlün olduğuna şehadet ederim. Melekler de şehadet ederler.

140 **Müslim; Tirmizî; Ebû Dâvud**

141 **Ebu Dâvud; Cem'ul - Fevaid, 2/259**

142 **Tirmizî; Cem'ul-Fevaid, 2/260; Mecme'uzzevâid, 10/123; İbn-i Ebi Şeybe; İbn-i Cerir; Kenz'ul-Ummal, 8/67**

143 **Ebû Dâvud; Cem', 2/260**

144 **Ebû Dâvud; Nevevî; el-Ezkâr; Nesei; Kenz, 8/67; İbn-i Cerir; İbn-i Ebiddünya**

Allahım şeytandan, onun sana ortak koşmasından, kendime veya bir müslümana zulmetmekten sana sığınırım.»[145]

Ebu Abdurrahman'ın naklettiğine göre, Hz. Peygamber bu duayı **Abdullah b. Amr'a** öğretmişti. O da uyumak istediği zaman bunu okurdu.[146]

Başka bir rivayette de **Abdullah b. Amr**'ın **Abdullah b. Yezid**'e :

«— Hz. Peygamber'in, uyumak istediği zaman okuması için **Hz. Ebu Bekr**'e öğrettiği duayı ben de sana öğreteyim mi?» diyerek yukarıdaki duayı okuduğu nakledilmektedir.[147]

Abdullah b. Amr (r.a.) dan: Hz. Peygamber uyumak için yattığı zaman şöyle dua ederdi: «Rabbim, senin isminle yatıyorum. Günahlarımı affet.»[148]

Ali (r.a.) anlatıyor: Bir gece Rasûlüllah'ın (s.a.v.) yanında kaldım. Namazı bitirdiği ve yatağa girdiği zaman şöyle dua ettiğini işittim. «Allahım, senin cezalarından senin affına sığınırım. Senin gazabından senin affına sığınırım. Senden sana sığınırım. Allahım, ne kadar uğraşsam seni övmeye gücüm yetmez. Sen, kendini övdüğün gibisin.»[149]

Berâ (r.a.) dan: Rasulüllah (s.a.v.) yatağa yattığı zaman şöyle dua ederdi: «Alahım, kendimi sana teslim ettim. Yüzümü sana döndüm. İşlerimi sana havale ettim. Arkamı sana dayadım. Senden umuyor, senden korkuyorum. Senden başka ne bir sığınak ne de bir kurtuluş yeri vardır. İndirdiğin kitabına ve gönderdiğin peygamberine inandım.»[150]

Huzeyfe (r.a.) den: Rasulüllah (s.a.v.) yatağa yattığı zaman şöyle dua ederdi: «Allahım, senin isminle yaşıyorum. Ve senin isminle öleceğim..» Sabahleyin de şöyle dua ederdi: «Hamd, öldürdükten sonra bizi tekrar diriltecek olan ve dönüş kendisine olan Allah'a mahsustur.»[151]

Bu konuda **Ebû Zer**'den gelen bir rivayet de şöyledir: «Allahım senin isminle ölürüz ve senin isminle diriliriz.»[152]

Âişe (r.a.) den: Hz. Peygamber gece uyandığı zaman şöyle dua ederdi: «Senden başka ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Allahım, sana hamd ederim. Senden günahlarımın affını diler ve senin rahmetini isterim. Allahım, ilmimi arttır. Beni doğru yola getirdikten sonra bu yoldan ayırma. Fazlından bana rahmet ver. Çünkü karşılıksız olarak en çok veren sensin.»[153]

145 **Müsned-i Ahmed**
146 **Mecmeuzzevâid, 10/122; Taberanî**
147 **Mecmeuzzevâid, 10/123; Taberanî**
148 **Müsned-i Ahmed; Mecme', 10/123**
149 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/124; İbn-i Hıbban; Nesefî; Yusuf Kâdî; Sünen; Kenz, 1/304**
150 **İbn-ü Cerir; İbn-ü Ebu Şeybe; Kenz, 8/67**
151 **Buharî; Ebû Dâvud; Tirmizî; Cem'ul Fevâid 2/59**
152 **İbn-i Cerir; Kenz. 8/67**
153 **Ebû Dâvud; Cem' 2/260**

RESÛLÜLLAH'IN (S.A.V.) TOPLANTILARDA, MESCİDE VE EVE GİRİP ÇIKARKEN OKUDUĞU DUALAR

İbn-ü Ömer (r.a.) den: Hz. Peygamber, ashabına şöyle dua ettikten sonra onların meclisinden ayrılırdı: «Allahım, sana asi olmamıza engel olan korkunu ve cenetine girmemize vesile olan taatini bize nasib et. Dünya felâketlerini hiçe saydıran iman-ı yakînini de bize nasip et. Yaşattığın müddetçe kulaklarımızdan, gözlerimizden ve kuvvetimizden bizi faydalandır. Bunları bizden sonrakilerde de devam ettir. Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Düşmanlarımıza karşı bize yardım et. Uğradığımız felâketler dinimizle ilgili olmasın. Dünyayı, bize en büyük düşünce ve ilmimize gaye yapma. Merhametsizleri başımıza musallat etme.»[154]

Ümmü Seleme (r.a.) den: Hz. Peygamber evinden çıktığı zaman şöyle dua ederdi: «Alahın adıyla evimden çıkıyorum. Allah'a güvenip dayandım. Allahım, hataya düşmemizden, sapıtmamızdan, zulmetmemizden zulme uğramamızdan, cahilliğimizden veya cahillerin tasallutuna uğramamızdan sana sığınırız.[155]

İbn-i Amr b. Âs (r.a.) dan : Hz. Peygamber mescide girdiği zaman şöyle dua ederdi: «Koğulmuş olan şeytandan azametli olan Allah'a, onun kerim olan cemaline ebedî saltanatına sığınırım» Hz. Peygamber böyle dua edince şeytan da şöyle derdi:

«— Diğer günlerde Allah beni böyle dualardan korusun.»[156]

Hüseyinin kızı **Fâtma**, ninesi **Fatma-ı Kübra** (r.a.) dan nakledivor: Rasulüllah (s.a.v.) mescide girdiği zaman **Muhammed**'e salât-u selam getirerek şöyle dua ederdi: «Rabbim, günahlarımı affet. Bana rahmet kapılarını aç.» çıkarken de, yine**Muhammed**'e selât-u selam getirerek şu duayı yapardı: «Rabbim, günahlarımı affet. Bana, bütün kapılarını aç.»[157]

Başka kaynaklarda da şöyle denilmektedir: Hz. Peygamber mescide girip çıkarken şöyle dua ederdi: «Allahın adıyla. Selâm, Allah'ın Rasûlünün üzerine olsun.»[158]

154 Tirmizî; Cem'ul-Fevaid 2/261
155 Ebû Dâvud; Tirmizî; Neseî; Cem' 2/261
156 Ebû Dâvud
157 Tirmizî
158 Müsned-i Ahmed; İbn-i Mace'; Mişkât S. 62; Tirmizî

HZ. PEYGAMBER'İN SEFERDE YAPTIĞI DUALAR

Hz. Ali (r.a.) den: Hz. Peygamber sefere çıkarken şöyle dua ederdi: Allahım! Senin yardımınla hücum ediyor, senin inayetinle saldırıyor ve senin için ülkeler fethediyoruz.[159]

İbn-i Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) sefere çıkmak üzere devesine bindiği zaman üç defa Allah'a hamd etti. Üç defa sübhanellah dedi, üç defa da tekbir getirdi ve sonra şöyle dua etti: **«Bunları bizim hizmetimize veren Allah'ın şanı ne yüceir. O bütün noksanlardan münezzehtir. Yoksa biz bunlara güç yetiremezdik. Ve eninde sonunda mutlaka biz Rabbimize varacağız.»** [160] Allahım, bu seferimizde biz senden iyilik, takva ve senin hoşnut olduğun ameller isteriz. Allahım! bu seferimizi kolaylaştır, uzak yerleri bize yakın et. Allahım! Sen seferde bizimle berabersin. Geride kalan ailelerimizin koruyucususun. Allahım! Seferin güçlüklerinden, üzücü durumlardan, mallarımız ve çoluk çocuklarımız üzerinde meydana gelebilecek kötülüklerden sana sığınırız!» Hz. Peygamber seferden döndüğünde bu sözlerine şunları ilâve ederdi: «Günahlarından vaz geçenler, tövbe edenler, ibadet edenler ancak Rabbimize secde ederler!»[161]

Berâ (r.a.) anlatıyor: Rasulüllah (s.a.v.) sefere çıkarken şöyle derdi. «Allahım! Bizi hayırlı neticelere ulaştır. Bizi affına ve rızana kavuştur. Hayır senin kudretindedir. Sen her şeye kaadirsin. Allahım! Sen seferde bizimle berabersin, ailelerimizin koruyucususun. Allahım! Seferimizi kolaylaştır. Bize uzakları yakın et. Allahım! seferin güçlüklerinden, üzücü durumlardan sana sığınırız.»[162]

Ebû Hüreyre anlatıyor: Hz. Peygamber seferde iken seher vaktinde şöyle dua ederdi: «Allah, hamdimizi ve uğurunda yaptığımız amansız mücadeleyi biliyor. Rabbimiz! Bize yardım et, bize lütfunuesirgeme. Cehennemden sana sığınırız.»[163]

İbn-i Ömer anlatıyor: Rasûlüllah'la beraber sefere çıkmıştık. Girmek istediği köyü görünce Rasûlüllah şöyle dua ederdi: «Allahım! Orada bize

159 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/130**
160 **Zuhruf, 13**
161 **Müslim; Ebû Dâvud; Tirmizî; Cem'ul-Fevâid, 2/261**
162 **Ebû Ya'lâ; Mecme'uz-Zevâid, 10/130**
163 **Müslim; Ebû Dâvud; Cem'ul-Fevâid; 2/262**

hayır ve bereket ver.» Bunu üç defa tekrar eder sonra da: «Allahım! Oranın nimetlerinden bizi rızıklandır. Bizi ora halkına sevdir. Oradaki salih kimseleri de bize sevdir» derdi.[164]

Suheyb (r.a.) den: Hz. Peygamber girmek istediği köyü görünce şöyle derdi: «Yedi kat göğün ve onların altında bulunanların, rüzğarların ve onların önüne katıp sürüklediği şeylerin Rabbi olan yüce Allahım! Biz bu köyün hayrını isteriz. Köyün, halkının ve içinde bulunan şeylerin şerrinden sana sığınırız.»[165]

164 Mecme'uz-Zevâid, 10/134; Taberânî
165 Taberânî; Mecme'uz-Zevâid

HZ. PEYGAMBER'İN VEDALAŞIRKEN YAPTIĞI DUALAR

Kazea (r.a.) anlatıyor: **İbn-i Ömer** bana:

«— Gel seni Hz. Peygamber'in beni uğurladığı gibi uğurlayayım» dedi ve şunları söyledi: «Dinini, emniyetini ve amellerin neticelerini Allah'a havale ediyorum.»[166]

Salim (r.a.) anlatıyor: **İbn-i Ömer** sefere çıkmak isteyen bir kimseye: «Gel, Resûlüllah'ın bizimle vedalaştığı gibi vedalaşalım.» der ve şunları söylerdi: «Dinini emniyetini ve amellerinin neticesini Allah'a havale ediyorum.»[167]

Enes (r.a.) den: Adamın biri Rasûlüllah'a gelerek:

«— Ya Rasûlüllah sefere çıkıyorum bana dua et» dedi. Rasulüllah (s.a.v.)

«— Allah takvanı arttırsın»

«— Biraz daha»

«— Allah günahlarını affetsin»

«— Anam babam sana feda olsun biraz daha.»

«— Allah sana heryerde hayırlar nasib etsin!»[168]

Hişam b. Katade babasından naklediyor: Rasûlüllah beni kavmime başkan olarak gönderdiği zaman elinden tutarak vedalaştım. Bana: şöyle dua etti: «Allah takvayı sana azık yapsın, günahlarını affetsin, nereye gidersen git seni hayra yöneltsin.»[169]

Ebu Hüreyre (r.a.) anlatıyor: Adamın biri Rasûlüllah'a gelerek:

«— Ya Rasûlüllah sefere çıkacağım bana tavsiyede bulun» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah şunları söyledi:

«— Takvadan ayrılma, kınandığın şeyler sebebiyle tekbir getir.» Adam dönüp giderken Resûlüllah şöyle dedi: «Allahım! Ona uzakları yakın et, seferini kolaylaştır.»[170]

166 Ebû Dâvud; Tirmizî, 2/182
167 Tirmizî
168 Tirmizî
169 Taberânî; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/131
170 Tirmizî

HZ. PEYGAMBER'İN YERKEN İÇERKEN VE GİYERKEN YAPTIĞI DUALAR

Ebu Ümame (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah sofrasını kaldırdığı zaman şöyle dua ederdi: «Çok çok, halis ve samimi hamd Allah'a mahsustur. Rabbimiz! Yaptığımız hamd-ü senalar verdiğin nimetlerin şükrünü yerine getirmeye kâfi değildir. Ne kadar hamd edersek edelim gene de lâyıkı ile hamd etmiş olmayız.»[171]

Ebu Said (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber bir şey yediği veya içtiği zaman şöyle derdi: «Yediren, içiren ve bizi müslümanlardan kılan Allah'a hamd olsun.»[172]

Ebu Said (r.a.) den: Rasûlüllah yeni bir elbise giydiği zaman — gömlek, sarık veya hırka gibi giydiği elbisenin ismini söyleyerek — şöyle dua ederdi: «Allahım! Bana bunu giydirdiğin için sana hamd olsun. Bunun ve bundan dolayı yapılan şeylerin hayırlı olmasını niyaz ederim. Bundan dolayı gelebilecek kötülüklerden sana sığınırım.»[173]

171 **Buharî; Ebû Dâvud; Tirmizî**
172 **Tirmizî; Ebû Dâvud; Cem'ul-Fevâid, 2/264**
173 **Tirmizî; Ebû Dâvud; Cem'ul-Fevâid, 2/264**

HZ. PEYGAMBER'İN BULUT VE HİLAL GÖRDÜĞÜ, GÖK GÜRÜLTÜSÜ DUYDUĞU VE RÜZGAR ÇIKTIĞI ZAMAN YAPTIĞI DUALAR

Talha (r.a.) anlatıyor: Hz: Peygamber hilâli gördüğü zaman şöyle dua ederdi: «Allahım! Bu ayda bize hayır bereket iman ve selamet ver. Bizi İslâmdan ayırma. Benim de senin de Rabbin Allahtır.»

İbn-i Ömer (r.a.) gelen bir rivayete göre bu dua şöyledir. «Allahu ekber! Allahım! Bu ayda bize hayır ve bereket ver. Bizi herşeyden emin ve bütün kötülüklerden uzak kıl. Bizi İslamdan ayırma. Razı olduğun ve sevdiğin şeyde bizi muvaffak kıl. Rabbimiz ve Rabbin Allah'tır.»[174]

Rafi' b. Hadic (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah hilali gördüğü zaman: «Hayırlı ve düzgün bir hilal» der. Ve sonra şöyle devam ederdi: «Allahım! bu ayda olanların ve bu ayda başımıza gelenlerin hayırlısını isterim. Bu ayın şerrinden sana sığınırım!» Bunu üç defa tekrar ederdi.[175]

İbn-i Ömer (r.a.) den: Hz. Peygamber gök gürültüsünü işittiği ve yıldırım düştüğü zaman şöyle dua ederdi: «Allahım! Bizi gazabınla öldürme. Bizi azabınla helak etme. Bize bunlardan önce afiyet ver.»[176]

Hz. Âişe (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber şiddetli rüzgar estiği zaman şöyle dua ederdi: «Allahım! Onun hakkımızda hayırlı olmasını, hayırlıneticeler doğurmasını ve hayır getirmesini niyaz ederim. Onun kötülüklerinden, doğuracağı felâketlerden ve getireceği afetlerden sana sığınırım.»[177]

Âişe (r.a.) den: Rasûlüllah gök yüzünde dağınık bulut gördüğü zaman işini bırakır, eğer namazda ise namazını çabucak kılar ve sonra şöyle dua ederdi: «Allahım! Onun şerrinden sana sığınırım.» Yağmur yağmaya başlayınca da: «Allahım! bol ve bereketli yağmur ver!» diye dua ederdi.[178]

174 **Kenz'ul-Ummal, 4/326; İbn-i Asâkir; Mecme'uz-Zevâid**
175 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/139**
176 **Tirmizî; Cem'ul-Fevâid, 2/264**
177 **Buhari; Müslim; Tirmizî**
178 **Ebû Dâvud; Cem'ul-Fevâid, 2/265**

Hz. Âişe (r.a.) den: Rasûlüllah ufukta yağmur yüklü bir bulut gördüğü zaman işini bırakır, eğer namazda ise bulut üzerine gelinceye kadar namazına devam eder ve sonra da şöyle dua ederdi: «Allahım! Onun getireceği felaketlerden sana sığınırım. Bol yağmur ver!» derdi. Bunu iki veya üç defa tekrar ederdi. Eğer yağmur yağmadan bulutlar dağılırsa Allah Tealâ'ya hamdederdi.[179]

Seleme b. Ekva (r.a.) anlatıyor: Rüzgar şiddetlendiği zaman Rasûlüllah şöyle dua ederdi. «Allahım! Senden faydalı rüzgar isteriz, faydasız değil.»[180]

[179] Kenz'ul-Ummal 4/290
[180] Mecme'uz-Zevâid, 10/135

HZ. PEYGAMBER'İN ZAMAN ZAMAN YAPTIĞI DUALAR

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah şöyle dua ederdi: Allahım! Ben senden hidayet, takva iffet ve servet niyaz ederim.[181]

Ebû Musa el-Eşari (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah şöyle dua ederdi: Allahım! Hatalarımı, cehaletimi, yaptığım şeylerdeki aşırılıkları ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı affet! Allahım! Ciddi olarak, şaka olarak, kasden ve hataen yaptığım günahlarımı affet. Bunların hepsi bende var. Allahım! Yaptığım ve yapacağım, açığa vurduğum ve gizlediğim, ve benden daha iyi bildiğin günahlarımı affet. Her şeyi yaptıran da, yaptıracak olan da sensin. Sen her şeye kaadirsin.»[182]

Ebû Hûreyre (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah şöyle dua ederdi: «Allahım! işlerimde beni günahtan koruyan dinimi benim için faydalı kıl. Geçimimi temin ettiğim dünyamı bana hayırlı kıl. Son durağım olan ahiretimi de hayırlı kıl. Hayır yaptığım müddetçe ömrümü uzat. Kötülüklerden alıkoymak için de ruhumu al.»[183]

İbn-i Abbas (r.a) dan: Hz. Peygamber şöyle dua ederdi: «Allahım! Senin rızan için müslüman oldum, sana inandım, sana güvenip itimat ettim, sana yöneldim, senin için başkalarına düşman oldum. Allahım! Beni sapıtmandan izzetine sığınırım. Senden başka ilah yoktur. Sen ebedî hayat ile haysın. Cinler ve insanlar ölürler.»[184]

Ümmü Seleme (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamberin en çok yaptığı dualardan biri şuydu: «Ey kalbleri dalaletten hidayete çeviren: Beni dininden ayırma.»[185]

Âişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah şöyle dua ederdi: «Allahım, vücuduma sıhhat ve afiyet ver. Gözlerime sıhhat ve afiyet ver. Ve bunu benden sonrakilerdede devam ettir. Senden başka ilâh yoktur. Sen halimsin, kerimsin. Arşın sahibi yüce Allah'ı tenzih ederim. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.»[186]

181 **Müslim**
182 **Müslim; Buharî**
183 **Müslim**
184 **Müslim; Buharî**
185 **Tirmizî; Buharî**
186 **Tirmizî**

İbn-i Abbas (r.a.) dan: Rasûlüllah şöyle dua ederdi: Rabbım bana yardımcı ol, düşmanlarıma yardımcı olma. Bana yardım et, düşmanlarıma etme. Düşmanlarımı şaşırt, beni şaşırtma. Bana hidayet et, hidayetimi kolaylaştır. Bana isyan edene karşı bana yardım et. Rabbim! Rabbim, beni sana şükreden, seni anan, senden korkan, sana itaat eden ve sana yönelen kullarından eyle. Tevbemi kabul et, günahlarımı affet. Dualarımı kabul et. İman ve İslâmı sabit kıl. Kalbime hidayet et. Dilime doğruyu konuştur. Kalbimdeki kinleri söküp at.»[187]

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah'ın dualarından biri şöyle idi: «Allahım! Senden rahmetine ve mağfiretine vesile olan amelleri, bütün günahlardan uzak olmayı, bol bol iyilik yapmayı cehennemde kurtulup cennete kavuşmayı isteriz.»[188]

Abdullah b. Amr anlatıyor: Rasûlüllah şöyle dua ederdi: «Allahım! yaptığımız zulüm ve günahları, şaka, ciddî ve kasten işlediğimiz kusurları affet. Bunların hepsi bizde var.»[189]

İmran b. Husayn (r.a.) dan: Rasûlüllah (s.a.v.) ekseriya şöyle dua ederdi: «Allahım! Hataen veya kasten, gizli veya açık, bilerek veya bilmeyerek yaptığım günahları affet.»[190]

Aişe (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi. «Allahım! Beni en güzel şekilde yarattın. Ahlâkımı da güzelleştir.»[191]

Ümmü Seleme (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Rabbim, affet, merhamet et ve beni en doğru yola ilet.»[192]

Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi. «Ey İslâmın ve müslümanların dostu, sana kavuşuncaya kadar beni İslâmdan ayırma.»[193]

Büsr b. Ebu Ertat el-Kureyşî (r.a.) den : Rasûlüllah'ın şöyle dua ettiğini işittim: «Allahım! Bütün işlerimizin neticelerini hakkımızda hayırlı kıl. Dünyada rezil olmaktan ve ahirette azaba dûçar olmaktan bizleri koru.»

Taberanî'de Hz. Peygamber'in şöyle dediği de nakledilmektedir : «Böyle dua eden kimse, hiç bir musibete uğramadan Allah'a kavuşur.»[194]

187 Tirmizî; Ebû Dâvud; İbn-i Mace'
188 Müstedrek; Nevevî; Kitab'ul Ezkâr, 498
189 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/172
190 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/172
191 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Mecme'uz-Zevâid, 10/173
192 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Ebû Ya'lâ
193 Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/174 - 176
194 Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/178

Ebu Sırma (r.a.) dan : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım! Bana ve yakınlarıma zenginlik vermeni niyaz ederim.»[195]

Sevban (r.a.) dan : Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi : «Allahım! Bana iyi ameller yaptır, kötülüklerden vaz geçir, fakirleri ve düşkünleri sevdir, tevbelerimi kabul et. Eğer kullarından birine herhangi bir kötülük yapmak istersem yapmadan canımı al.»[196]

Aişe (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım! İhtiyarlığımda, ömrümün sonunda bana bol bol rızık ihsan et.»[197]

195 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/178**
196 **Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/171**
197 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/172**

HZ. PEYGAMBER'İN KISA VE VECİZ DUALARI

Aişe (r.a.) den : Rasûlüllah kısa ve veciz duaları severdi. Kısa ve veciz olmayan sözlerle dua yapmazdı.[198]

Aişe (r.a.) anlatıyor : **Ebu Bekir** (r.a.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) gelerek benden gizli bir şeyler konuştu. O sırada ben namaz kılıyordum. Rasûlüllah bana şöyle dedi :

«— Aişe, duaların daima kısa ve veciz olsun!» Selâm verince Rasûlüllah'ın neyi kastettiğini sordum. Bunun üzerine Rasûlüllah :

«— Allahım! Senden dünya ve ahirette bildiğim bilmediğim hayırlar niyaz ederim. Dünya ve ahirette bildiğim ve bilmediğim bütün kötülüklerden sana sığınırım. Senden cenneti, cennete girmeye vesile olan söz ve amelleri niyaz ederim. Cehennemden, cehenneme götüren söz ve amellerden sana sığınırım. Senden kulun ve Rasûlün **Muhammed** (s.a.v.) in istediklerinin en hayırlısını isterim. Kulun ve Rasûlün Muhammed (s.a.v.) in sana sığındığı kötülüklerden ben de sana sığınırım. Yapmamı takdir ettiğin amellerimin sonunu hayırlı eylemeni niyaz ederim, de» buyurdu.[199]

Ebû Ümame (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah çok dua yaptı. Hafızamızda hiç birini tutamadık.

«— Ya Rasûlüllah, çok dua ettiniz, fakat hiç birini ezberliyemedik.» dedik. Bunun üzerine Rasûlüllah şöyle buyurdu :

«— Size bütün bunları içine alan bir dua öğreteyim mi?» dedi. Ve şu duayı okudu : «Allahım, senden Rasûlün **Muhammed** (s.a.v.) in istediği hayırları isteriz. Habibin **Muhammed** (s.a.v.) in sana sığındığı kötülüklerden biz de sana sığınırız. Ancak senden yardım isteriz. Ancak sen emir verirsin. Allah'dan başka kuvvet ve kudret sahibi yoktur.[200]

198 **İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal 1/291**
199 **Müstedrek; Kenz'ul-Ummal, 1/306**
200 **Tirmizî; Buharî, 99**

HZ. PEYGAMBER'İN BÜTÜN KÖTÜLÜKLERDEN ALLAH'A SIĞNMAK İÇİN YAPTIĞI DUALAR

Enes (r.a.) anlatıyor : Rasûlüllah şöyle dua ederdi: Allahım, acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, ihtiyarlıktan ve cimrilikten sana sığınırım. Hayatta ve ölürken beni doğru yoldan ayıran şeylerden sana sığınırım.»

Bir başka rivayette de şu ilâve vardır: «Borç yükünden ve düşmanların hakimiyetinden sana sığınırız.[201]

Aişe (r.a.) den : «Rasûlüllah şöyle dua ederdi : Allahım, yaptığım ve yapmadığım amellerin şerrinden sana sığınırım.»[202]

İbn-i Ömer (r.a.) den : Rasûlüllahın dualarından biri şöyle idi : «Allahım, verdiğin nimetlerin yok olmasından, lûtfettiğin afiyetlerin kaybolmasından, beklenmedik afetlerinden ve bütün gazaplarından sana sığınırım.»[203]

Zeyd b. Erkam (r.a.) den : Size Rasûlüllah'ın söylediğini söylüyorum. O şöyle derdi : «Allahım, acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, üzüntüden ve kabir azabından sana sığınırım. Allahım, nefsime senin kokunu ver, onu temizle, onu en iyi sen temizlersin, sen onun sahibi ve efendisisin. Allahım, faydasız ilimden, korkmayan kalbten, doymayan nefisten, kabul edilmeyen duadan sana sığınırım.»[204]

Aişe (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, cehennemin meşakkatinden ve azabından, zenginlik ve fakirliğin şerrinden sana sığınırım.»[205]

Kutbe b. Malik (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, kötü huylardan, kötü amellerden ve kötü arzulardan sana sığınırım.»[206]

Enes (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, alaca illetinden, delilikten, cüzzamdan ve tehlikeli hastalıklardan sana sığınırım.»[207]

201 **Buharî; Müslim**
202 **Müslim**
203 **Müslim**
204 **Müslim**
205 **Buharî; Müslim; Ebû Dâvud; Tirmizî**
206 **Tirmizî**
207 **Ebû Dâvud; Neseî**

Ebu'l-Yeser (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, yıkıntı altında kalmaktan sana sığınırım. Bir yerden düşmekten sana sığınırım. Boğulmaktan, yanmaktan ve ihtiyarlıktan sana sığınırım. Son nefesimde şeytanın musallat olmasından sana sığınırım. Düşmadan kaçarken ölmekten sana sığınırım. Zehirli hayvanların zehiri ile ölmekten sana sığınırım.»[208]

Ebu Hüreyre (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, insana huzursuzluk veren açlıktan sana sığınırım. Haram yiyerek, tok olmaktan da sana sığınırım.»[209]

Yine **Ebu Hüreyre** (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi : «Allahım, bölücülükten, nifaktan ve kötü huylardan sana sığınırım.»[210]

Enes (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi : «Allahım, acizlikten, tembellikten sana sığınırım. Katı yüreklilikten, gafletten, yoksulluktan, zillet ve düşkünlükten sana sığınırım. İsyandan bölücülükten, nifaktan gösteriş ve riyadan sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüz zamdan ve kötü hastalıklardan sana sığınırım.»[210a]

Ukbe b. Âmir (r.a.) den : Rasûlüllah şöyle dua ederdi: «Allahım, kötü günden, kötü geceden, kötü zamandan, kötü arkadaştan, mahalledeki kötü komşudan sana sığınırım.»[210b]

Ömer (r.a.) den : Rasûlüllah beş şeyden Allah'a sığınır ve şöyle dua ederdi : «Allahım cimrilikten, korkaklıktan, vesveseden, kabir azabından ve kötü bir ömür geçirmekten sana sığınırım.»[210c]

Ömer (r.a.) den : Rasûlüllah (s.a.v.) **Hasan'la Hüseyin'i** kucağına alır şöyle dua ederdi : «Allah'ın sizi şeytanlardan, zehirli hayvanlardan ve kem gözlerden korumasını niyaz ederim.»[210d]

208 **Ebû Dâvud; Neseî**
209 **Ebû Dâvud; Neseî, Kitab'ul Ezkâr**
210 **Ebû Dâvud; Neseî; Teysirul-Vûsül 2/83**
210a **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/143**
210b **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/144**
210c **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; İbn-i Ebî Şeybe; Ebû Dâvud; Neseî**

HZ. PEYGAMBER'İN CİNLERDEN KORUNMAK İÇİN YAPTIĞI DUALAR

Ebut-Teyyah anlatıyor : Epeyce ihtiyarlamış olan **Abdurrahman b.** Hanbeş (r.a.) e :

«— Siz Rasûlüllah'a (s.a.v.) yetiştiniz değil mi » dedim.

«— Evet.» dedi.

«— Gece kendisine cinler musallat olduğu zaman Rasûlüllah ne yapardı?» dedim. Şöyle cevap verdi : Bir gece vadilerden ve dağ yollarından inen şeytanlar Rasûlüllah'a (s.a.v.) geldiler. İçlerinden biri elindeki ateşle Rasûlüllah (s.a.v.) ın yüzünü yakmak istiyordu. Bunun üzerine **Cibril** (a.s.) Rasûlüllah'a gelerek :

«— Ya **Muhammed** oku!» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Ne okuyayım?» dedi. **Cibril** (a.s.)

«— Yarattığı, üretip çoğalttığı gökten indirdiği ve göğe çıkardığı şeylerin şerrinden Allah'a sığınırım. Gündüz ve gecenin fitnelerinden, hayırlı bir iş için kapımı çalan müstesna, kapımı çalan herkesin şerrinden Allah'a sığınırım. Ey Rahman olan Allahım, de.» dedi.

Bunun üzerine ellerindeki ateşleri söndü. Allah Teâlâ onların bu hareketlerini akim bıraktı.[210d]

Übey b. Ka'b r.a.) anlatıyor : Ben Hz. Peygamber'in yanında iken bir bedevî gelerek :

«— Ya Rasûlüllah bir kardeşim var rahatsız.» dedi. Hz. Peygamber:

«— Nesi var?» diye sordu. Bedevî :

«— Deli!» diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) :

«— Onu bana getir» dedi. Bedevî kardeşini Hz. Peygamber'in huzuruna getirdi. Rasûlüllah (s.av.) **Fatiha'yı**, **Bakara** suresinin başındaki dört âyeti **«Sizin ilâhınız bir tektir. Ondan başka ilâh yoktur. O Rahmandır. Rahimdir»**[210e] âyetini, **ayetelkürsi'**yi **Bakara** sûresinin sonundaki üç âyeti **Âl-i İmran** sûresindeki **«Allah, kendinden başka ibadete lâyık hiç bir varlık bulunmadığını bütün açıklığı ile ortaya koydu.»**[210f] âyetini, **Araf** sûresinden

210d **Ebu Nuaym; Kenz'ül-Ummal** 1/212

210e **Bakara** 163

210f **Âl-i İmran** 18

«Sizin Rabbiniz Allah'tır»[210g] âyetini, **Mü'minûn** sûresinin sonundaki **«Mülkün mutlak sahibi Allah ne yücedir...»**[210h] âyetini, **Cin** sûresindeki **«Rabbimizin şanı çok yücedir..»**[210i] âyetini, **Sâffât** sûresinin başındaki on âyeti, **Haşr** sûresinin sonundaki üç âyeti, **İhlâs** sûresini, **Nâs** ve **Felak** surelerini okudu. Adam, sanki hiç bir şeyi yokmuş gibi ayağa kalktı.[210j]

210g **A'raf 54**
210h **Mü'minûn 116**
210i **Cin 3**
210j **Müsned-i Ahmed; Müstedrek; Tirmizî; Kenz'ul-Ummâl 1/212**

GECE KORKULDUĞU VE UYKUDA KORKULDUĞU ZAMAN OKUNACAK DUA

Ebû Ümame (r.a.) anlatıyor: **Halid b. Velid** (r.a.) Rasûlüllah (s.a.v.) a, geceleri korkulu rüyalar gördüğünü ve bu yüzden teheccüt namazına kalkamadığını söyledi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Ya **Halid** sana bir dua öğreteyim mi? Bu duayı daha üçüncü defa okumadan Allah Teâlâ senden bu hali derhal giderir.» buyurdu. **Halid b. Velid:**

«— Öğret ya Rasûlüllah, anam babam sana feda olsun. Şikâyetimi size arzetmemin sebebi de zaten buydu.» dedi. Rasûlüllah: «Gazabından, cezasından, kullarının şerrinden; şeytanın vesvesesinden ve yanıma yaklaşmalarından Allah'ın ilmine sığınırım, de.» buyurdu.

Hz. Aişe (r.a.) diyor ki: «Aradan bir kaç gece ya geçmiş, ya da geçmemişti, **Halid b. Velid** gelerek:

«— Ya Rasûlüllah, anam babam sana feda olsun. Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki, bana öğrettiğin duayı üç kere okumaya kalmadı, Allahü Teâlâ şifamı verdi. Artık bana bundan sonra geceleyin aslanın inine girmek bile vız gelir.» dedi.[211]

Amr b. Şuayb babasından naklediyor: «Sizden kim uykusunda korkarsa şöyle dua etsin: «Gazabından, cezasından, kullarının şerrinden; şeytanların vesvesesinden ve yanıma yaklaşmalarından Allah'ın ilmine sığınırım.» **Amr b. Şuayb** diyor ki, **Abdullah b. Amr** (r.a.) çocuklarından aklı erenlere bu duayı öğretir, ermeyenlerin de -bir şeye yazarak- boyunlarına asardı. Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir: **Halid b. Velid** rüyasında korkardı. Bunu Rasûlüllah (s.a.v.) a anlatınca Rasûlüllah:

«— Yatağa girince, Bismillah, gazabından, cezasından, kullarının şerrinden; şeytanların vesvesesinden ve yanıma yaklaşmalarından Allah'ın ilmine sığınırım! de..» buyurdu.[212]

211 **Taberânî; Tergîb, 3/116; Mecme'uz-Zevâid, 10/127; Neseî; Ebû Dâvud; Tirmizî.**

212 **Neseî**

İmam-ı Malik naklediyor: **Halid b. Velid** Rasûlüllah'a:

«— Uykumda beni korkutuyorlar.» dedi. Rasûlüllah da:

«— Bismillah, gazabından, cezasından, kullarının şerrinden; şeytanların vesvesesinden ve yanıma yaklaşmalarından Allah'ın ilmine sığınırım! de» buyurdu.[213]

Velid b. Velid anlatıyor: Hz. Peygamber'e :

«— Ya Rasûlüllah içimde bir yalnızlık hissediyorum.» dedim. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Yatağa girince: Bismillah, gazabından, cezasından, kullarının şerrinden şeytanların vesvesesinden ve yanıma yaklaşmalarından Allah'a sığınırım! de» buyurdu.[214]

213 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel**
214 **Müstedrek; Tergîb 3/116**

GAM KEDER VE SIKINTILI ANLARDA OKUNACAK DUALAR

Ali (k.v.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) bana şu duayı öğretti, bir sıkıntıya düştüğümde veya güçlükle karşılaştığımda okumamı emretti. «Halim ve Kerîm olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederim. Arşın yegâne sahibi olan Allah'ın şanı ne yücedir. Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.»[215]

Enes (r.a.) anlatıyor: Bir mesele kendisini sıktığı zaman Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: «Ey ebedî hayat ile diri olan ve kâinatın idaresini elinde bulunduran Allahım! Rahmetin bol olduğu için senden yardım istiyorum.»[216]

Esma Binti Umeys (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) kendisini üzen veya sıkan bir mesele ile karşılaştığı zaman şöyle dua ederdi: «Allaha sığınırım, Allaha sığınırım. Rabbime sığınırım. Ona hiç birşeyi ortak koşmuyorum.»[217]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Biz evdeydik. Rasûlüllah (s.a.v.) kapının kasasından tutarak şöyle dedi: «Ey **Abdülmuttalib Oğulları!** Sıkıntılı anlarınızda, bir güçlükle karşılaştığınız zaman, Allah'a sığınırım, Rabbime sığınırım. Ona hiç bir şeyi ortak koşmuyoruı, deyin.»[218]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) sıkıntılı anlarında şöyle dua ederdi: «Azamet sahibi ve hakim olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Yüce arşın sahibi Allah'tan başka ilâh yoktur. Göklerin sahibi, yerin sahibi ve yüce arşın sahibi olan Allah'tan başka ilâh yoktur.»[219]

Sevban (r.a.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) birşeyden korktuğu zaman şöyle dua ederdi: «Allah'a sığınırım, Rabbime sığınırım. Ona hiç bir şeyi ortak koşmuyorum.»[220]

Ebüdderdâ (r.a.) dan: Bir kimse ister inanarak, ister inanmayarak yedi defa: «Bana kendisinden başka ilâh olmayan Allah yeter. Ona güve-

215 **Müsned-i Ahmed b. Hanbel; Nesefî; İbn-i Cerir; İbn-i Hıbbân; Kenz'ul-Ummal 1/298; Müstedrek; Tuhfetüz-Zâkirin, 194**
216 **İbn-i Neccar; Kenz'ul-Ummal, 1/299**
217 **İbn-i Cerir; İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal, 1/300**
218 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/137**
219 **Buharî; Müslim; Tuhfetüz-Zâkirin, 193**
220 **İbn-i Asâkir; Kenz'ul-Ummal, 1/300**

nip dayandım. O yüce arşın sahibidir.» derse Allah o kimsenin bütün üzüntülerini giderir.[221]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Kim üzüntülü ve sıkıntılı anlarında veya bir idareciden korktuğu zaman şu duayı okursa duası mutlaka kabul olur: «Senden başka ilâh olmadığı, yedi kat göklerin sahibi ve yüce arşın sahibi olduğun için senden istiyorum. Senden başka ilâh olmadığı, yedi kat göğün, yedi kat yerin sahibi ve yüce arşın sahibi olduğun için senden istiyorum. Seden başka ilâh olmadığı, yedi kat göklerin, yedi kat yerin ve içindekilerin sahibi olduğun için senden istiyorum. Sen her şeye kaadirsin» bu şekilde dua ettikten sonra ne isteyeceksen iste.[222]

221 **Müstedrek; Kenz'ul-Ummal, 1/300**
222 **Buharî**

ZULMÜNDEN KORKULAN DEVLET ADAMLARI KARŞISINDA OKUNACAK DUALAR

Ali (k.v.) anlatıyor: Rasûlüllah (s.a.v.) devlet adamlarının yanında ve korktuğum şeylere karşı okumam için bana şu duayı öğretti: «Halim ve kerîm olan Allah'dan başka ilâh yoktur. Yedi kat göklerin ve yüce arşın sahibi olan Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.» Ben bu duaya şunu da ilâve ederdim. «Kullarının şerrinden sana sığınırım.»[223]

Ebû Rafi'den: Abdullah b. Cafer kızını **Haccac b. Yusuf**'la evlendirdiği zaman kızına şöyle dedi:

«— Kocan yatağına geldiği zaman şu duayı oku: Halîm ve kerîm olan Allah'dan başka ilâh yoktur. Yüce arşın sahibi olan Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun.»[224]

Ebu Rafi', bir mesele kafasını karıştırdığı zaman Rasûlüllah'ın da bu duayı okuduğunu söylemektedir.[225]

İbn-i Abbas (r.a.) dan: Sana kötülük yapmasından korktuğun zalim bir devlet adamının huzuruna çıktığın zaman şöyle dua et. «Allah büyüktür! Allah büyüktür! Allah bütün yarattıklarından daha güçlüdür. Allah, korktuğum ve çekindiğim şeylerden daha kuvvetlidir. Filân kulunun şerrinden, yardımcılarından, etrafındakilerden, ins ve cinden olan avanelerinden. kedisinden başka ilâh olmayan, yedi kat gökleri kendi tasarrufu dışında olduğu gibi koruyan Allah'a sığınırım. Allahım, beni onların şerrinden koru. Senin öggün ne yücedir. Ne büyük bir kurtarıcısın! Sen ne büyük koruyucusun. Senin ismin ne yücedir. Senden başka ilâh yoktur.» Bu duayı üç defa tekrar et.[226]

İbn-i Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Kibrinden ve zulmünden korktuğunuz bir devlet başkanının huzuruna çıktığınız zaman şöyle dua edin: «Yedi kat göklerin ve yüce arışn sahibi olan Allahım. Beni filândan, yardımcılarından ins ve cinden olan avanesinin bana zulmetmelerinden koru. Sen ne büyük koruyucusun. Senin övgün ne yücedir! Senden başka ilâh yoktur.» Bu duayı okuduktan sonra size istemediğiniz hiç bir kötülük gelmez.[227]

223 el-Harâiti; Kenz'ul-Ummal, 1/299
224 İbn-i Asakir
225 Kenz'ul-Ummal 1/300
226 İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal; Taberanî; Mecme'uz-Zevâid, 10/137; Edeb'ul Müfred
227 İbn-i Ebî Şeybe; Kenz'ul-Ummal, 1/300; Edeb'ul-Müfred

BORÇTAN KURTULMAK İÇİN YAPILACAK DUA

Ali (k.v.) den: Kölelikten kurtulmak için anlaşma yapan bir köle (Mükâtebe[228],) bana gelerek:

«— Ödemem gereken parayı ödeyemiyorum. Bana yardım et.» dedi. Ben de:

«— Rasûlüllah'ın (s.a.v.) bana öğrettiği duayı sana da öğreteyim mi? Bu duayı okursan **'Sîr'** dağı kadar borcun olsa Allah sana yardım eder ödersin: «Allahım, helâl yollardan ihtiyacımı karşıla, haramına baktırma. Lütfunla beni zengin et. Başkalarına muhtaç etme.» dedim.[229]

Ebu Said el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Bir gün Rasûlüllah (s.a.v.) mescide girdi, Ensardan **Ebu Ümame** (r.a.) lakabıyla ma'ruf birinin oturduğunu gördü. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— **Ebu Ümame**, namaz vakti olmadığı halde mescidde oturmanın sebebi ne?» diye sordu. **Ebu Ümame:**

«— Borçlarımdan ve sıkıntılarımdan kurtulamıyorum.» dedi. Rasûlüllah (s.a.v.):

«— Sana okuduğun zaman Allah (c.c.) ın üzüntülerini gidereceği ve borçlarını ödemede yardım edeceği bir dua öğreteyim mi?» dedi. **Ebu Ümame:**

«— Öğret, ya Rasûlüllah» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) sabah ve akşam: «Allahım, kederden ve üzüntüden sana sığınırım. Acizlik ve tembellikten sana sığınırım. Cimrilik ve korkaklıktan sana sığınırım. Borca boğulmaktan ve kötü kimselerin şerrinden sana sığınırım, de» buyurdu. Rasûlüllah (s.a.v.) ın dediğini yaptım. Allah üzüntümü giderdi ve borçlarımı ödemede yardım etti.[230]

Muaz b. Cebel (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber bir cuma namazında beni görememiş. Namazı kıldırdıktan sonra yanıma gelerek:

«— Ya **Muaz**, neredesin, göremedim seni?» dedi.

«— Ya Rasûlüllah, yahudinin birine yedi miskal altın borcum vardı, size geliyordum. Beni alıkoydu.» dedim. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.):

228 **Mükâtep:** Efendisine muayyen bir meblâğ ödeyerek hürriyetine kavuşmak için anlaşma yapan köle.

229 **Tirmizî**, 2/195

230 **Ebû Dâvud**, 2/370

«— Ya **Muaz** sana böyle durumlarda okuyacağın bir dua öğreteyim mi? Bu duayı okuduğun takdirde **'Sîr'**[231] dağı kadar borcun olsa Allah borcunu ödemeni kolaylaştırır. Şöyle dua et ya **Muaz!**» buyurdu: «Bütün mülkün sahibi olan Allah'ım! **Sen, mülkü dilediğine verir, dilediğinden çeker alırsın. Dilediğini aziz eder, dilediğini zelil edersin. İyilik sadece senin elindedir. Sen herşeye kaadirsin. Geceyi gündüze sokarsın, gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diri, diriden ölü çıkarırsın. Dilediğine hesapsız rızık verirsin.**[232] Dünya ve ahirette herkesi esirgeyen ve müminlere merhamet eden Allahım. Dilediğine dünya ve ahirette istediğini verirsin, istediğine de vermezsin. Bana öyle merhamet et ki başkalarının merhametine muhtaç olmayayım.»[233]

İbn-i Abbas (r.a.) anlatıyor: Biz Rasûlüllah (s.a.v.) in yanındaydık. **Ali b. Ebi Talib** (r.a.) gelerek:

«— Anam, babam sana kurban olsun, ezberlediğim âyetleri unutuyorum, aklımda tutamıyorum» dedi. Rasûlüllah:

«— Ya **Ebal Hasan!** Allah'ın sana ve öğrettiğin kimselere yardım edeceği ve öğrendiğin şeyleri unutturmayacağı bir dua öğreteyim mi?» buyurdu. O da:

«— Öğret ya Rasûlüllah!» dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Cuma gecesi şafaktan önce kalk. Çünkü o an melekler tarafından tesbit edilen bir andır. O anda dualar kabul olur. Hatta kardeşim **Yakup** Peygamber de oğullarına: **«Sizin için (cuma gecesi şafaktan önce) Rabbimden mağfiret dileyeceğim.»**[234] demişti. Eğer şafaktan önce kalkamazsan, gece yarısı kalk. Onu da yapamazsan gecenin ilk üçte birinde kalk. Dört rek'at namaz kıl. Birinci rek'atta **Fatiha**'dan sonra **Yasin** sûresini, ikinci rek'atta **Fatiha**'dan sonra **Duhan** sûresini, üçüncü rek'atta **Fatiha**'dan sonra **Secde** sûresini, dördüncü rek'atta da **Fatiha**'dan sonra **Mülk** sûresini oku. Selâm verince Allah'a hamd-ü senada bulun. Bana ve diğer peygamberlere bol bol salavat getir. Mü'min erkek ve kadınların senden önce dünyadan geçen mü'min kardeşlerinin günahlarının affedilmesi için Allah'a dua et. Bunlardan sonra şöyle de: «Allahım ölünceye kadar bana merhamet ederek günahlara yaklaştırma. Bana merhamet ederek lüzumsuz şeylerle uğraştırma, senin hoşnut olduğun şeyleri bana güzel göster. Ey gökleri ve yeri yaratan, Celâl ve ikram sahibi olan, hiçbir varlığın erişemiyeceği yücelikte olan Allahım, Ya Allah, Ya Rahman! Celâlin ve yüzünün nuru hakkı için kitabını bana öğrettiğin gibi, ezberlettiğini de unutturma

231 **Yemen'de bir dağ**
232 **Âl-i İmrân 26 - 27**
233 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/186**
234 **Yusuf, 98**

ve onu arzu ettiğin gibi okumak nasib eyle. Ey gökleri ve yeri yaratan! Celâl ve ikram sahibi olan, hiçbir varlığın erişemiyeceği yücelikte olan Allahım. Ya Allah, Ya Rahman! Celâlin ve yüzünün nuru hakkı için kitabınla gözümü nurlandırmanı, lisanımı açmanı, kalbimi sıkıntılardan kurtarmanı gönlüme ferahlık vermeni ve bedenimi yıkamanı niyaz ederim. Hak yolunda senden başka yardımcım yoktur. Hakkı senden başka getirecek te yoktur. Azametli ve yüce olan Allah'dan başka güç ve kuvvet sahibi yoktur.» Ya **Ebal Hasan**, bu duayı üç beş veya yedi cuma gecesi okursan Allah'ın izniyle duaların mutlaka kabul olunur. Beni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki, Allah Teâlâ hiç bir mü'minin duasını geri çevirmez.»

İbn-i Abbas diyor ki: Allah'a yemin ederim ki, aradan beş veya yedi cuma ya geçti ya da geçmemişti. **Ali** yine böyle bir mecliste Rasûlüllah (s.a.v.) a gelerek şöyle dedi:

«— Ya Rasûllülah (s.a.v.) daha önce dört veya beş âyet ezberler okumak isteyince de okuyamazdım. Bu gün ise, kırk veya daha fazla âyet ezberliyorum. Okumak istediğim zaman sanki **Kur'an-ı Kerim** gözlerimin önüne geliyor. Bir hadisi dinler, tekrar etmek istediğim zaman da tekrar edemezdim. Bugün ise bir çok hadis dinliyorum bunları başkalarına naklederken bir harfini bile eksik nakletmiyorum.» Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

«— Kâbenin Rabbi olan Allah'a yemin ederim ki doğru söylüyorum.»[235]

[235] **Tirmizî**

ASHABIN DUALARI

Hz. Ebû Bekr'in (r.a.) duaları:

Hasan'ı Basri'den: **Ebû Bekr'in** (r.a.) şöyle dua ettiğini naklettiler: «Allahım! Sonu benim için hayırlı olan amel isterim. Allahım! Bana senin rızanı ve naîm cennetlerindeki en yüksek dereceleri mükafat olarak ver.»[235a]

Muaviye b. Gurre, Ebû Bekr Essıdîk'in dua ederken şöyle dediğini naklediyor: «Allahım sonumu hayırlı et. Amellerimin sonunu da hayırlı kıl. En hayırlı günüm sana kavuştuğum gün olsun.»[236]

Abdül Aziz b. Seleme el-Macişûn anlatıyor: Kendisine çok güvendiğim biri bana, **Ebû Bekir Essıdîk'in** duasında şöyle dediğini nakletti:

«— Senden her şeyde nimetini tamamlamanı isterim. Senin rızanı kazanıncaya kadar ve kazandıktan sonra da sana, verdiğin nimetlerden dolayı şükretmeyi isterim. Kolay ve hayırlı işlerde bana tercih imkânı ver, zorunda değil. Sen kullarına karşı çok cömertsin.»[237]

Ebu Yezid el-Medainî'den: Şu sözler de **Hz. Ebû Bekir'in** dualarındandır. «Allahım bana iman, gerçek bilgi, sıhhat ve hayırlı niyet ihsan et.»[238]

Ömer'in (r.a.) duaları:

Ömer (r.a.) şöyle derdi: Allahım! Beni hazırlıksız yakalamandan, gaflette bırakmandan ve gafillerden kılmandan sana sığınırım.»[239]

Hasan-ı Basrî'den: **Ömer** (r.a.) şöyle derdi: «Allahım bana salih amel işlet. Amellerim rızana uygun olsun. Amellerimi riya ve gösterişten uzak kıl.»[240]

Amr b. Meymun, Ömer b. Hattab'ın bir duasında şöyle dediğini nakliyor: «Allahım iyilerle beraber canımı al; Benim kötüler arasında ca-

235a **Müsned-i Ahmed b. Hanbel.**
236 **Said b. Mansur; Kenz, 1/303**
237 **İbn-i Ebiddünya**
238 **Kenz, 1/303**
239 **İbn-i Ebî Şeybe; Hılye**
240 **Müsned-i İmam-ı Ahmed,**

nımı alma. Beni cehennem azabından koru, seçkin kulların zümresine ilhak eyle.»[241]

Ebû Âliye'den: **Ömer b. Hattab'ın** ekseriya şöyle dediğini işttirdim: «Allahım! Bize afiyet ver, bizi affet.»[242]

Hafsa (r.a.) babasının şöyle dua ettiğini işitti: «Allahım senin yolunda ölümü bana nasib eyle, peygamberimin beldesinde ruhumu al.» Bunun üzerine **Hafsa** (r.a.):

«— Nerede ve nasıl olur?» deyince **Hz. Ömer:**

«— Allah hükmünü dilediği yerde icra eder.» diye mukabelede bulundu.[243]

Ömer (r.a.) den: «Allahım zulmümü ve küfrümü affet.» Bunu **işiten biri:**

«— Ey mü'minlerin emiri! Zulmü anladık, küfür de ne oluyor?» dedi. Hz. Ömer (r.a.):

«— Hakikaten insan, çok zalim ve nankördür.» dedi.[244]

Ebû Osman en-Nehdî'den: **Ömer b. Hattab'in Kâbe'yi** tavaf ederken şöyle dua ettiğini duydum: «Allahım! Eğer beni mes'ut yazdınsa öyle devam ettir, eğer bedbahd yazdınsa onu sil, mes'ut yaz. Çünkü sen dilediğini siler, dilediğini olduğu gibi bırakırsın. **Levhi mahfuz** senin indindedir.»[245]

Saib b. Yezid, babasından naklediyor: Bir kıtlık zamanında, gece yarısı **Ömer b. Hattab** (r.a.) **Mescid-i Nebevî'de** namaz kılarken devamlı şu duayı tekrar ediyordu: «Allahım! Bizi kıtlıkla helâk etme. Bizden belâyı defet...»[246]

Yine **Saib b. Yezid** babasından şunları naklediyor: Bir kıtlık senesi **Ömer b. Hatab'ın** üzerinde on altı yamalı bir etek gördüm. Abasının uzunluğu da bir karış beş zira idi. **Ömer** (r.a.) şöyle dua ediyordu: «Allahım! **Ümmeti Muhammed'i** benim zamanımda helak etme.»[247]

Zeyd b. Eslem babasından naklediyor: **Ömer b. Hattab** şöyle dua ediyordu. «Allahım! Benim ölümüm tek bir rek'atta olsa namaz kılan veya bir tek de olsa secde eden biri elinden olmasın. Çünkü kıyamet günü senin huzurunda bu amelleriyle kendini kurtarmaya çalışır.[248]

Said b. Müseyyib'den: **Ömer b. Hattab**, çakıl taşlarını yığdı, sonra üzerine elbisesinin bir tarafını sererek onlar üzerine yaslandı. Daha sonra

241 **İbn-ü Sa'd; Buharî; Edeb'ül-Müfred**
242 **Müsned-i İmam-ı Ahmed; Kenz 1/303**
243 **İbn-ü Sa'd; Hılye**
244 **İbn-ü Ebî Hâtim**
245 **Le'lekâî; Kenz, 1/304; Abd. b. Humeyd; İbn-ü Cerir; İbn-ü Münzir**
246 **İbn-ü Sa'd 3/319**
247 **İbn-ü Sa'd 3/320**
248 **Buharî; İmam-ı Malik; İbn-ü Râheveyh; Hılye; Müntehab 4/413**

ellerini kaldırarak şöyle dua etti: «Allahım! Yaşlandım, kuvvetim azaldı, ülkelerim genişledi. Emirlerinden herhangi birini zayi' etmeden ve emirlerinde bir kusur işlemeden ruhumu kabzet.»[249]

Esved b. Hilâl el-Muharibî'den: Ömer b. Hattab halife seçildiği zaman minbere çıkarak, Allah'a hamd etti, onu öğdü ve sonra da şöyle dedi: «Ey insanlar! Ben sizi Hakka davet ediyorum. Siz de beni murakabe ediniz. Allahım ben katıyım, beni yumuşat. Cimriyim cömert kıl. Zayıfım, beni kuvvetlendir.»[250]

Said b. Müseyyib'den Ömer (r.a.) bir cenaze namazını kılarken şöyle dua ediyordu: «Bu kulun dünyayı terketti ve onu ailesine bıraktı. Sana muhtaç oldu fakat sen ona muhtaç değilsin. Allah't'an başka tanrı olmadığına **Muhammed**'in senin kulun ve Rasûlün olduğuna şehadet ederdi. Allahım! Onu affet, ona müsamaha göster, onu peygamberine kavuştur.»[251]

Kesir b. Müdrik'ten Ömer (r.a.) kabir düzeltilirken şöyle dua ederdi: «Allahım! Ailesini, malını ve aşiretini sana bıraktı. Onun günahları büyüktür, onu affet.»[252]

Hz. Ali'nin duaları:

Hz. Ali (r.a.) şöyle dua ederdi: «Belâların yoruculuğundan, sıkıntıların beni bulmasından ve düşmanların gülmesinden sana sığınırım. Hapisden, prangadan ve kırbaçlanmaktan da sana sığınırım.»[253]

Süfyan es-Sevrî'den: Hz. Ali'nin (r.a.) şöyle dua ettiği bana nakledildi: «Allahım! Benim günahlarım sana zarar vermez, senin bana rahmet etmenle de senin rahmetin eksilmez.»[254]

Hz. Ali (r.a) Hilali gördüğü zaman şöyle dua ederdi: «Allahım bu ayda senden feth, yardım, bereket, rızık, nur, temizlik ve hidayet isterim.»[255]

Ömer b. Said en-Nahaî'den: İbn'ul Münkif'in namazını kıldırırken **Hz. Ali**'nin arkasında idim. Dört tekbir aldı, bir selâm verdi. Daha sonra onu kabre koyarak şöyle dua etti: «Allahım! Senin kulun ve kullarının da çocuklarıdır. Sana misafir oldu. Sen hane sahiblerinin en hayırlısısın. Allahım! Onun yerini genişlet, günahlarını affet. Onun hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyoruz. Sen daha iyi bilirsin. O, senden başka tanrı olmadığına, **Muhammed**'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet ederdi.»[256]

249 **Hılye 1/54**
250 **Hılye 1/53**
251 **Ebû Ya'lâ; Kenz. 8/113**
252 **Beyhakî; Kenz. 8/119**
253 **Yusuf el-Kadi; Kenz. 1/304**
254 **Dîneverî; Kenz. 1/305**
255 **İbn-ü Neccâr; Kenz. 4/326**
256 **Beyhakî; Kenz. 8/119**

Abdurrahman b. Avf'ın (r.a.) duası:

Ebû Heyyac el-Esedî'den: Kâbe'yi tavaf ederken şöyle dua eden bir adam gördüm. «Allahım! Nefsimin cimriliğinden beni koru!» Bundan başka hiç birşey söylemiyordu. Bunun üzerine ona bunun sebebini sordum. Bana şöyle dedi:

«— Eğer nefsimin cimriliğinden korunursam zina etmem, hırsızlık yapmam ve başka hiç bir günah da işlemem.» O **Abdurrahman b. Avf (r.a)** mış.[257]

Abdullah b. Mes'ud'un duaları:

Abdullah b. Mes'ud'un oğlu **Ebû Ubeyde'den: Abdullah İbn-i Mes'ud'a:**

«— Bir gece Rasûlüllah'ın sana, işte, verilsin! dediği zaman nasıl dua etmiştin?» diye soruldu. O da şöyle cevap verdi:

«— Allahım! Senden sarsılmayan bir iman, tükenmeyen bir nimet ve cenneti huld'un en yüksek derecesinde beni Peygamberine arkadaş yapmanı isterim.»[258]

Ebu Ubeyde'nin babası naklediyor: Bir gece ben namaz kılarken Hz. Peygamber, **Ebu Bekir** (r.a.) ve **Ömer** (r.a.) geliverdiler. Hz. Peygamber:

«— İste, istediğin sana verilecek!» buyurdu. Hz. Ömer bana yaklaştı. Benim, «Allahım! Senden sarsılmayan bir iman isterim» şeklinde bir duam vardı. Neredeyse onu bırakıp başka türlü dua edecektim.

Başka bir rivayette **İbn-i Mes'ud'un** duasında şu ilâve vardır: «... devamlı mutluluk isterim.»

Avn b. Abdullah'dan gelen bir diğer rivayet de şöyledir: **Ebu Bekir** (r.a.) **Abdullah'a** dönerek:

«— Biraz önce yaptığın duayı bana söyler misin?» dedi. **Abdullah** da:

«— Allah'a hamd ettim, onu yücelttim ve sonra da şöyle dedim: Senden başka ilâh yoktur. Senin va'din haktır. Sana kavuşmak haktır. Cennet ve cehennem haktır. Peygamberin ve kitabın haktır. Peygamberler ve Muhamed (s.a.v.) haktır.» diye mukabele ettim.[259]

Şakik'den: Abdullah en çok şu duaları yapardı: «Rabbimiz, aramızı düzelt, bize İslâm'ın yollarını göster. Bizi zulmetten nura çıkar. Bizi gizli ve âşikar bütün kötülüklerden alıkoy. Kulaklarımızı gözlerimizi, kalblerimizi, hanımlarımızı, neslimizi bizim için hayırlı kıl. Tevbelerimizi kabul et, Çünkü sen tevbeleri en çok kabul eden ve en çok merhametli olansın. Biz-

257 **İbn-ü Cerir; Tesir-ü İbn-i Kesir 4/339**
258 **İbn-ü Ebî Şeybe; Kenz 1/307; Müntehab. 5/236**
259 **Hılye 1/127 - 128**

leri nimetine şükreden, onları öven, nimetlerinin eserlerini gösterenler kıl ve nimetlerini bize tamamla.»[260]

Ebûl Ehva'dan: Abdullah ibni Mes'ud şu duayı yaptığını duydum: «Allahım! Verdiğin bol nimetler, mübtelâ kıldığın belâlar ve verdiğin faziletler sebebi ile beni cennete sokmanı isterim. Allahım! fazlınla, lütfünla ve rahmetinle beni cennete koy.»[261]

Ebû Kılâbe İbn-ü Mes'ud'dan naklediyor: **İbn-ü Mes'ud** (r.a.) şöyle dua ederdi: «Allahım! Eğer beni bedbahtlardan yazmışsan, onu sil mes'udlar arasında yaz.»[262]

Abdullah b. Ukeym, İbn-i Mes'ud'un şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! İmanımı, bilgimi ve anlayışımı arttır.»[263]

Ebû Vâil'den: Bir gün, sabah namazından çıktıktan sonra **İbn-i Mes'ud'a** gelerek huzuruna girmek için izin istedik.

«— Girin.» dedi.

«— Belki hane halkından biriyle işi vardır, diye biraz bekliyelim.» dedik. Allah'ı tesbih ederek yanımıza geldi. Ve:

«— Siz, **Abdullah**'ın ailesini gafil zannetmişsiniz.» dedi. Daha sonra:

«— Cariye, bak güneş doğmuş mu?» diye sordu. Bu sefer cariye:

«— Hayır!» dedi. Üçüncü defa olarak cariyeye:

«— Cariye, bak güne şdoğmuş mu?» diye sordu. Bu sefer cariye:

«— Evet!» diye cevap verdi: Bunun üzerine **Abdullah b. Mes'ud:**

«— Bizi bugüne çıkaran ve bugün de kusurlarımızı affeden Allah'a hamd olsun.» dedi. «... bize cehennemle azab etmeyen Allah'a hamdolsun.» dediğini de zannediyorum.[264]

Selim b. Hanzala, Abdullah b. Mes'ud'un çarşının girişine geldiği zaman şöyle dua ettiğini naklediyor: «Allahım! Senden, çarşıya ve çarşıdakilere ihsan ettiğin hayırdan isterim. Çarşının ve çarşı halkının duçar olduğu şeylerden sana sığınırım.»[265]

Katâde'den **İbn-i Mes'ud** bir köye girmek istediği zaman şöyle dua ederdi: «Allahım! göklerin ve altında bulunanların Rabbi, şeytanların ve sapıttıklarının Rabbi, rüzgârın ve savurduklarının Rabbi, senden bunların ve bunlarda olanların en hayırlısını isterim. Bunların ve bunlarda olanların şerlerinden de sana sığınırım.»[266]

250 **Buhari, Edeb'ul-Müfred S. 93**
261 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/185**
262 **Mecme'uz-Zevâid**
263 **Meme'uz-Zevâid, 10/185**
264 **Mecme'uz-Zevâid, 10/118**
265 **Mecme'uz-Zevâid, 10/129; Taberânî**
266 **Mecme'uz-Zevâid, 1/135**

Muaz (r.a.) ve Bilâl'in (r.a.) duaları:

Sevr b. Yezid'den: Muaz b. Cebel gece teheccüde kalktığı zaman şöyle dua ederdi: «Allahım! gözler uyudu, yıldızlar battı, sen ebediyyen dirisin ve kâinatın düzeni elindedir. Allahım! Cennete götüren amellerde kusurluyum. Beni cehennemden kurtaracak amellerim ise azdır. Allahım! kıyamet günü beni kurtaracağına dair söz ver. Çünkü sen sözünden dönmezsin.»[267]

Urve, Benî Neccar'dan bir kadından naklediyor: Benim ev mescidin etrafındaki evlerin en yükseği idi. **Bilâl** (r.a.) her sabah orada ezan okurdu. Seher vakti gelir, şafağa kadar evde oturur, beklerdi. Şafağın söktüğünü görünce elini kolunu sallayarak:

«Allahım! Sana hamdeder ve dinini ayakta tutabilmeleri için Kureyşe yardım etmeni isterim.» diye dua eder daha sonra da ezan okurdu. Vallahi onun hiçbir gece bu duayı terkettiğini görmedim.»[268]

Bilâl'in hanımı **Hind'den: Bilâl** yatağına girdiği zaman şöyle dua ederdi: «Allahım, benim günahlarımı affet. Özürlerimi kabul et.»[269]

Zeyd ve Sa'd b. Ubade'nin duaları:

Zeyd b. Sabit (r.a.) yattığı zaman şöyle dua ederdi: Allahım! Senden ailemin ve dostlarımın zengin olmasını isterim. Ziyaret edemediğim yakınlarımın beddualarından sana sığınırım.»[270]

Urve'den: Sa'd b. Ubade şöyle dua ederdi: Allahım bana hamdetmeyi nasip et. Bana şeref ver. Şeref çalışmakla olur. Çalışmak da mal ile mümkündür. Allahım, bana az mal verme. Az benim işime yaramaz.»[271]

Ebüdderda'nın (r.a.) duaları:

Bilâl b. Sa'd'dan: Ebudderdâ şöyle dua ederdi: «Allahım, gönlümün her şeyi ummasından sana sığınırım.» **Ebudderdâ'ya** (r.a.):

«— Gönlün herşeyi umması nasıl olur?» diye sorulduğunda o:

«— Her vadide bir malın olmasını istemektir.» diye cevap verdi.

İsmail b. Ubeydullah'dan: Ebudderdâ şöyle derdi: «Allahım, benim canımı iyilerle al. Kötülerin arasında bırakma.»

Lokman b. Âmir Ebudderdâ'nın şöyle dediğini naklediyor: «Allahım! Allahım beni kötü amellere mübtela kılma ki, kötü adam olarak isimlendirilmeyeyim.»[272]

267 **Hılye, 1/233; Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/185**
268 **İbn-i İshak; Ebû Dâvud; Bidaye 3/233**
269 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid 10/125**
270 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/125**
271 **İbn-ü Sa'd 3/614**
272 **İbn-ü Sa'd 1/220**

Hasan b. Atiyye, Ebudderdâ'nın şöyle dua ettiğini naklediyor: Allahım! Alimlerin kalblerinin bana lânet etmesinden sana sığınırım.» **Ebudderdâ** (r.a.) ya:

«— Âlimlerin kalblerinin sana lâneti nasıl olur.» diye sorulunca:

«— Benden hoşlanmamaları ile.» diye cevap verdi.[273]

Ebudderdâ (r.a.) anlatıyor: Bir gece erkenden mescide gitmek için çıktım. İçeri girdiğimde secdede şöyle dua eden bir adama rastladım: Allahım, ben yardım isteyen bir korkağım, beni azabından koru. Muhtaç bir fakirim. Fazlından rızıklandır. Günahkâr mazur değildir ki özrü kabul edilsin. Kuvveti yok ki kendine yardım etsin. Günahkâr ancak af dileyebilir.»

Ebudderdâ bu duayı çok beğenerek arkadaşlarına da öğretti.[274]

Temame b. Hüzn anlatıyor: Sesinin çıktığı kadar bağırarak bir ihtiyarın şöyle dediğini duydum: «Allahım! mutlak şerlerden sana sığınırım!»

«— Bu ihtiyar kimdir?» diye sordum.

«— **Ebudderdâ**.» diye cevap verdi.[275]

Ebudderdâ (r.a.) şöyle dua ederdi: «Allahım! Kıyamet günü, kardeşim **Abdullah b. Revaha**'nın [276] utanacağı günahlarımı meydana çıkarmandan sana sığınırım.»[277]

Abdullah b. Ömer'in (r.a.) duaları:

Nafi, Abdullah b. Ömer'in (r.a.) **Safa**'da şöyle dua ettiğini rivayet ediyor: «Allahım! Dininle, sana ve Rasûlüne itaatla beni koru. Allahım, beni haramlardan uzaklaştır. Allahım! Beni seni, meleklerini, peygamberlerini ve salih kullarını seven kimselerden eyle. Allahım! Beni kendine, meleklerine, peygamberlerine ve salih kullarına sevdir. Allahım, meşru olanları bana kolaylaştır, olmayanlardan da beni uzaklaştır. Dünya ve ahirette beni affet. Beni müttekîlerin ileri gelenlerinden kıl. Allahım! Sen, **dua edin ki ben dualarınıza icabet edeyim**[278] buyurdun. Sen sözünden asla dönmezsin. Allahım, madem ki beni İslâmla şereflendirdin. Ölünceye kadar bir daha beni İslâm'dan İslâmı da benden ayırma.»

Abdullah (r.a) **Safa**'da, **Merve**'de, **Arafat**'ta, **Müzdelife**'de, **Mina** ve tavaf esnasında bu dua ile bir de uzun bir dua okurdu.[279]

723 **İbn-ü Sa'd**
274 **Hılye** 1/224
275 **Buharî; Edeb'ul-Müfred** S. 99
276 **Abdullah**, Cahiliye devrinde **Ebudderdâ**'nın kardeşi idi. Abdullah'ı İslâm'a o davet etmişti. Bilâhere**Abdullah** (r.a.) **Mute**'de şehid oldu.
277 **Müstedrek; Kenz.** 1/306
278 **Gâfir**, 60
279 **Hılye** 308

Abdullah b. Sebre'den: **İbn-i Ömer** (r.a.) sabahleyin şöyle dua ederdi: «Allahım beni, sabahları dağıttığın her hayırdan en çok nasibdar olan, kendisiyle doğru yolu gösterdiğin nurdan en çok feyizlenen, dağıttığın rahmetten en çok alan, verdiğin rızıktan bol nasiplenen, dağıttığın sıkıntıdan en fazla hissedar olan, kaldırdığın belâdan ve defettiğin fitneden en çok faydalanan kullarından eyle.»[280]

Abdullah b. Abbas'ın (r.a.) duaları:

Said b. Cübeyr (r.a) den: **İbn-i Abbas** (r.a) şöyle dua ederdi: «Allahım, yeri ve semaları aydınlatan zatının nuru hakkı için beni himayende, muhafazan altında, mürakabende ve kontrolünde bulundurmanı isterim.»[281]

Said'den: **İbn-i Abbas** şöyle dua ederdi: «Allahım beni kanaatkâr kıl. Verdiklerini de benim için hayırlı kıl. Benim mechulüm olanlardan benim için hayırlı olanları ver.»[282]

Tavus, **İbn-i Abbas**'ın şöyle dua ettiğini işittiğini söylüyor: «Allahım! **Muhammed**'in büyük şefaatini kabul et. Derecesini yükselt. **İbrahim** (a.s.) ve **Musa**'ya (a.s.) verdiğin gibi ona da dünya ve ahirette istediğini ver.»[283]

Fadâle b. Ubeyde'nin (r.a.) duası:

Ümmüdderda (r.a.) dan: **Fadale b. Ubeyd** (r.a.) şöyle dua ederdi: «Al lahım kaza ve kadere isyan etmememi isterim. Allahım, öldükten sonra mes'ud bir hayat, senin cemaline bakma zevkini tatmak, sıkıntısız, kusursuz ve günahsız sana kavuşma şevki isterim.» Rasûlüllahın (s.a.v.) da böyle dua ettiği rivayet edildi.[284]

Ebû Hureyre (r.a.) nin duası:

Makburî, **Ebû Hüreyre**'den naklediyor: **Mervan** son hastalığında **Ebu Hüreyre**'nin huzuruna girmiş ve ona:

«— Allah şifalar versin, **Ebû Hüreyre**!» demiş. O da:

«— Allahım, ben sana kavuşmayı istiyorum, sen de bana kavuşmayı iste.» diye mukabele etmiş. Daha **Mervan** Kıtâya varmadan **Ebû Hüreyre** (r.a.) ruhunu teslim etmiş.[285]

280 Hılye 1/304; Mecme'uz-Zevâid, 10/184
281 Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/184
282 Buhari; Edeb'ul-Müfred, S. 100
283 İsmail el-Kâdî; Tefsir-ü İbn-i Kesir 3/513
284 Mecme'uz-Zevâid, 10/177; Taberânî;
285 İbn-ü Sa'd 4/339

Ashabın yıl başında ay başında ve bir yere girerken yaptıkları dualar:

Abdullah b. Hişam'dan: **Rasûlüllah**'ın (s.a.v.) ashabı ay başında ve yıl başında şu duayı okurlardı: «Allahım bu ayda (yılda) bize emniyet ve iman ver. Selâmette olmayı ve müslüman olarak kalmayı nasib et. Bu ayda (yılda) senin rızanı ve şeytandan uzak olmayı isteriz.»[286]

Ebû Ümame b. Sehl Ebû Hüreyre (r.a.) den naklediyor: **Ebû Hüreyre**' ye (r.a.):

«— Ashabın bir yere girdikleri veya girmek üzere oldukları zaman, Allahım bizim için orada rızıklar ihsan eyle demekten çekinmelerinin sebebi neydi?» diye sordum. O da:

«— Onlar, oranın hükümdarının zalim olmasından ve orada kuraklık olmasından korkarlardı.» diye cevap verdi.[287]

Enes'in (r.a.) duası:

Sabit'ten: **Enes** (r.a.) müslüman bir kardeşine dua ederken şöyle derdi: «Allah onu, zalim ve facir olmayan, geceleri ihya eden gündüzleri oruç tutan iyi kimseleri nail ettiği rahmetine nail etsin.»[288]

Abdullah b. Zübeyr'in (r.a.) gök gürlediği zaman okuduğu dua:

Abdullah b. Zübeyr (r.a.) gök gürlediğini işitince konuşmayı keser şöyle derdi. «Azametinden göğün ve meleklerin kendisine hamdettiği Allahı tesbih ederim.» daha sonra şöyle devam ederdi:

«— Bu insanlar için büyük bir ihtardır.»[289]

Ashabın birbirlerine duaları:

Muhammed, Talha, Mühelled, Amr ve **Said** şöyle dediler:

Simak b. Mahreme, Simak b. Ubeyd ve **Simak b. Hareşe** elçi olarak geldiler ve **Hz. Ömer**'in huzuruna girdiler. **Ömer** (r.a.) onlara:

«— Allah sizlere hayır ve bereket ihsan etsin. Allahım, İslâmı bunlarla yükselt, İslâmı bunlarla kuvvetlendir!» diye dua etti.[290]

Abdurrahman b. Ka'b b. Malik anlatıyor. Babam gözlerini kaybettiği zaman onun klavuzluğunu yapıyordum. Onunla cumaya giderken ezanın okunduğunu işitti. Babam **Ebu Ümame (Esad b. Zürare)** (r.a.) için mağfiret diledi ve ona dua etti.

286 **Taberânî; Mecme'uz-Zevâid, 10/139**
287 **Bezzar; Mecme'uz-Zevâid, 10/135**
288 **Buharî, Edeb'ul-Müfred s. 93**
289 **Buharî, Edeb'ul-Müfred, s. 106; İmam-ı Malik; Mişkat**
290 **İbn-i Asâkir; Müntehab, 5/131**

«— Babacığım, ezanı işittiğin zaman **Ebu Ümame**'ye dua etmenin ve onun için af dilemenin sebebi ne?» diye sordum.

«— Yavrum, Rasûlüllah (s.a.v.) gelmeden önce **Neki el-Hadımât**'ta[291] **Hezm'ün - Nebît**'teki [292] Benî Beyada'da bizi ilk defa bir araya getiren oydu.» diye cevap verdi.

«— O gün kaç kişiydiniz » diye sordum.

«— Kırk kişiydik.» dedi.[293]

Ebu'l Alâ b. eş-Şıhhîr, Bekr b. Vail oğullarından birinden naklediyor: Sicistan'da **Büreydetül Eslemî** ile beraberdim. **Ali** (r.a.) **Osman** (r.a.) **Talha** (r.a.) ve **Zübeyr** (r.a.) hakkındaki fikirlerini öğrenmek için biraz dokundum. Hemen kıbleye dönerek ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: «Allahım, **Osman**'ı affet, **Ali b. Ebû Talib**'i affet. **Talha b. Ubeydullah**'ı affet **Zübeyr b. Avvam**'ı affet» Daha sonra bana dönerek:

«— Babasız kalasıca sen benim öldürülmemi mi istiyorsun?» dedi.

«— Vallahi bunu istemedim. Fakat istediğim buydu.» diye karşılık verdim. O da:

«— Onlar Allah'ın büyük lütuflarına uğrayarak geçip gittiler. Allah dilerse geçmişte yaptıkları sebebiyle günahlarını affeder. Dilerse sonradan yaptıkları sebebiyle onlara azab eder. Onların hesapları Allah'a kalmıştır.» dedi.[294]

BEŞ CİLTLİK KİTABIN

BEŞİNCİ CİLDİNİN SONU

291 **Neki'el-Hadimât:** Medine dışında bir yerin adı.
292 **Hezmün'Nebit:** Medine yakınlarında bir dağın adı.
293 **İbn-i Ebî Şeybe; Taberânî; Ebu Nuaym; Müntehab** 5/136
294 **İbn-i Sa'd** 4/243